

Klare taal in de klas

Uitgebreide basisgrammatica van het Nederlands

Jenny van der Toorn-Schutte

Boom, Amsterdam

© 2010, Jenny van der Toorn-Schutte, Houten

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jº. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Illustraties: Mirjam Vissers, Bussum
Vormgeving: Anja Verhart, Den Haag

ISBN 978 90 8506 998 0
NUR 110

Voorwoord

Klare taal! is in de voorbije jaren een prachtig instrument gebleken om grammatica te leren. Talloze anderstaligen hebben hiermee de Nederlandse grammatica weten te doorgronden. Dankzij de overzichtelijke aanpak en de vele oefeningen is dit boek al meer dan tien jaar geliefd bij zowel cursisten als docenten. Deze editie is speciaal gericht op leerlingen in het mbo en voortgezet onderwijs die problemen hebben met de Nederlandse grammatica. Ook de leerlingen in groep 8 in het basisonderwijs kunnen hier baat bij hebben.

Klare taal in de klas is een pedagogisch-didactische grammatica. Wat wil zeggen dat via voorbeelden en regels de leerling kennis van het Nederlandse taalsysteem wordt bijgebracht. De regels worden duidelijk uitgelegd en de leerling kan door het maken van de oefeningen nagaan of hij de regels begrepen heeft.

Klare taal in de klas bestaat uit drie delen: in deel 1 worden de grammaticale structuren behandeld, in deel 2 komt de functie van deze structuren aan de orde en in deel 3 kan de leerling de spelling en het gebruik van leestekens leren beheersen. Na deel 3 is een katern met de antwoorden van de oefeningen en de toetsen toegevoegd. Hierdoor is dit boek ook uitstekend geschikt voor zelfstudie. Daarnaast is er nog een aantal bijlagen te vinden.

Als bijlagen zijn opgenomen:

- een lijst met onregelmatige werkwoorden
- een lijst van werkwoorden met vaste voorzetsels
- een lijst van werkwoorden die met een prefix een andere betekenis krijgen
- een het-woordenlijst

Klare taal in de klas is voorzien van veel tekeningen die bepaalde begrippen duidelijk maken en het communicatieve element benadrukken.

Deel 1 heeft een cyclische ordening. Dat wil zeggen dat een reeds behandeld onderwerp weer terugkomt met een uitbreiding of verdieping. Ook in de oefeningen komt dit tot uiting.

Na elke vier lessen is in deel 1 een toets opgenomen. Door deze toetsen eventueel eerst te (laten) maken kan bepaald worden waar een leerling het beste kan beginnen en welke onderwerpen hij al beheerst.

Deel 2 bevat geen toetsen, maar geeft wel oefenstof. De oefenstof die bij deel 3 hoort (het gebruik van leestekens) is opgenomen nadat in zes lessen alle leestekens behandeld zijn.

Op- of aanmerkingen zijn van harte welkom.

Jenny van der Toorn-Schutte
jvdts@tiscali.nl

Houten 2010

Voor jou

Klare taal in de klas is een grammaticaleerboek in drie delen met oefeningen en antwoorden.

Deel 1 behandelt de grammaticale **vormen** van het Nederlands.

Deel 2 gaat over het **gebruik** van deze grammaticale vormen.

Deel 3 behandelt **spelling** en geeft regels voor het gebruik van **leestekens**.

Elke les bevat twee bladzijden. De linkerbladzijde legt een stukje grammatica uit (theorie); op de rechterbladzijde staan de bijbehorende oefeningen. De antwoorden van de oefeningen staan achter in het boek.

In deel 1 is na elke vier lessen een **herhalingsstoets** ingevoegd. Je kunt eventueel eerst de toetsen maken om te kijken of je de voorgaande stof al beheerst. Je kunt dan dat gedeelte overslaan.

In deel 1 en in deel 2 zijn aan de lessen een of meerdere gezegden toegevoegd onder het kopje 'Idioom'. Deze gezegden illustreren het stukje grammatica dat behandeld is.

Als **bijlagen** zijn toegevoegd een lijst met onregelmatige werkwoorden, een lijst van werkwoorden met vaste voorzetsels, een lijst van werkwoorden die met een voorvoegsel een andere betekenis krijgen en een het-woordenlijst.

Inhoud

Deel 1	Grammaticale vormen	
Les 1	Letter, woord, zin, getal, cijfer	12
Les 2	Zinnen	14
Les 3	Persoonlijke voornaamwoorden (1)	16
Les 4	Hij / het / je / we / ze	18
Herhalingstoets 1		20
Les 5	Werkwoorden	22
Les 6	De persoonsvorm van het werkwoord	24
Les 7	De, het, een	26
Les 8	Het meervoud (op -en, -s of -'s)	28
Herhalingstoets 2		30
Les 9	De spelling van het meervoud	32
Les 10	Voorzetsels (1)	34
Les 11	Het werkwoord 'zijn'	36
Les 12	Bijvoeglijke naamwoorden (1)	38
Herhalingstoets 3		40
Les 13	Vraagwoorden; volgorde	42
Les 14	Het werkwoord 'hebben'	44
Les 15	Vraagzinnen	46
Les 16	Dit / dat; deze / die	48
Herhalingstoets 4		50
Les 17	Niet / geen	52
Les 18	Welk(e); elk(e); ieder(e)	54
Les 19	Bezittelijke voornaamwoorden	56
Les 20	Persoonlijke voornaamwoorden (2)	58
Herhalingstoets 5		60
Les 21	Verkleinwoorden	62
Les 22	Voorzetsels (2)	64
Les 23	Telwoorden	66
Les 24	Maanden en data; brieven	68
Herhalingstoets 6		70
Les 25	Rangtelwoorden; breuken	72
Les 26	Trappen van vergelijking	74
Les 27	Bijvoeglijke naamwoorden (2)	76
Les 28	Onregelmatige werkwoorden	78
Herhalingstoets 7		80

Les 29	Scheidbare werkwoorden	82
Les 30	Werkwoorden met 'te'	84
Les 31	Volgorde	86
Les 32	Voltooide tijd	88

Herhalingstoets 8 90

Les 33	De spelling van het voltooid deelwoord (1)	92
Les 34	De spelling van het voltooid deelwoord (2)	94
Les 35	Onregelmatige voltooid deelwoorden	96
Les 36	Verleden tijd	98

Herhalingstoets 9 100

Les 37	Onregelmatige verleden tijdsvormen	102
Les 38	Vervoeging met 'hebben' of met 'zijn'	104
Les 39	Hebben staan wachten	106
Les 40	Aan het ___ zijn; bezig zijn met	108

Herhalingstoets 10 110

Les 41	Gebiedende wijs	112
Les 42	Zich herinneren	114
Les 43	Zichzelf, zelf, elkaar	116
Les 44	Onbepaalde woorden	118

Herhalingstoets 11 120

Les 45	En, maar, want, of	122
Les 46	Omdat, als	124
Les 47	Toen, nadat, voordat, zodat, doordat	126
Les 48	Toen, als, sinds, terwijl, zodra	128

Herhalingstoets 12 130

Les 49	Opdat, hoewel, ofschoon, mits, tenzij	132
Les 50	Vragen of; zeggen dat	134
Les 51	Verbindende bijwoorden	136
Les 52	Die, dat, wie, wat, waar	138

Herhalingstoets 13 140

Deel 2 Gebruik van grammaticale vormen

Les 53	Het gebruik van verwijswoorden	142
Les 54	Het gebruik van 'er'	144
Les 55	Actieve en passieve vormen	146
Les 56	Het onvoltooid deelwoord	148
Les 57	Het voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord	150
Les 58	Het gebruik van verkleinwoorden	152
Les 59	Bezitsaanduiding	154
Les 60	Het gebruik van de tijdsvormen (1)	156
Les 61	Het gebruik van de tijdsvormen (2)	158
Les 62	Manieren om werkwoorden te gebruiken	160

Les 63	Het gebruik van de gebiedende en de aanvoegende wijs	162
Les 64	Het gebruik van vraagzinnen (1)	164
Les 65	Het gebruik van vraagzinnen (2)	166
Les 66	Werkwoorden met een vast voorzetsel	168
Les 67	Samentrekking	170
Les 68	Beknopte bijzinnen	172
Les 69	Samenstellingen	174
Les 70	Afleidingen	176
Les 71	Verschillende woordsoorten met dezelfde stam	178
Les 72	Het gebruik van het lidwoord	180
Les 73	Modale werkwoorden	182
Les 74	Het gebruik van 'zou' en 'wou'	184
Les 75	Bijwoorden (1)	186
Les 76	Bijwoorden (2)	188
Les 77	Bijwoorden (3)	190
Les 78	Bijwoorden (4)	192

Deel 3 Spelling en leestekens

Les 79	Hoofdletters en punten	196
Les 80	Komma's	197
Les 81	Puntkomma; dubbele punt; vraag- en uitroepetekens	198
Les 82	Aanhalingstekens; haakjes; deelttekens	199
Les 83	Koppeltekens; weglatingsstreepje	200
Les 84	De apostrof	201
Les 85	Meervoudsvormen op -eren en -ien	202
Les 86	Meervoudsvormen op -s, -'s, en -en	203
Les 87	Meervoudsvormen bij woorden die eindigen op -ie, -ik -es, -et en -heid	204
Les 88	Meervoudsvormen op -i, -a en -sen	205

Extra oefeningen	206
-------------------------	-----

Bijlagen

1	Onregelmatige werkwoorden	210
2	Werkwoorden met een vast voorzetsel	215
3	Werkwoorden met een prefix	222
4	De meestgebruikte het-woorden	224

Antwoorden

Antwoorden van de oefeningen	228
Antwoorden van de extra oefeningen	250
Antwoorden van de toetsen	251

Deel 1

Grammaticale vormen

Les 1 Letter, woord, zin, getal, cijfer

Een **woord** bestaat uit **letters**.

a Alfabet

a, A: **letter**
naam: **woord**

Het Nederlandse alfabet heeft 26 **letters**:

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y/ij, z.

op de **i** en de **j** staat een **.** (punt)

de **ij** is één letter: **ijs**; de **y** klinkt als een **j** of een **i**: **yoghurt, baby**

Een **zin** bestaat uit **woorden**.

Ik heet Arie: **zin**

Een **getal** bestaat uit **cijfers**.

b Tellen, cijfers, getallen

0 = nul			
1 = een	11 = elf	21 = eenentwintig	40 = veertig
2 = twee	12 = twaalf	22 = tweeëntwintig	50 = vijftig
3 = drie	13 = dertien	23 = drieëntwintig	60 = zestig
4 = vier	14 = veertien	24 = vierentwintig	70 = zeventig
5 = vijf	15 = vijftien	25 = vijfentwintig	80 = tachtig
6 = zes	16 = zestien	26 = zesentwintig	90 = negentig
7 = zeven	17 = zeventien	27 = zevenentwintig	100 = honderd
8 = acht	18 = achttien	28 = achtentwintig	1000 = duizend
9 = negen	19 = negentien	29 = negenentwintig	10.000 = tienduizend
10 = tien	20 = twintig	30 = dertig	100.000 = honderd duizend
			1.000.000 = miljoen
			1.000.000.000 = miljard

Zie ook les 23.

Een zin begint met een
hoofdletter.

Achter een zin staat een
punt.

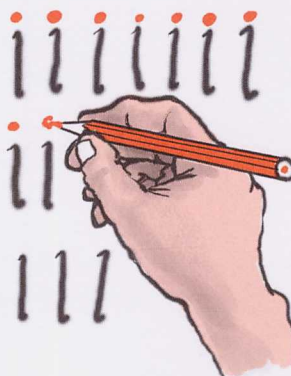
Ik heet **Arie**.
I, A: **HOOFDLETTER**
. : **punt**

Hoofdletters:

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, IJ/Y, Z.

c Idioom

De puntjes op de **i** zetten.

Oefeningen

1 Omcirkel het goede antwoord. Kies tussen: *letter, woord, zin*.

voorbeeld: m = letter, woord, zin.

- 1 naam = letter, woord, zin
- 2 n = letter, woord, zin
- 3 Ik heet Jean. = letter, woord, zin
- 4 heet = letter, woord, zin

- 5 h = letter, woord, zin
- 6 Jean = letter, woord, zin
- 7 hoofdletter = letter, woord, zin
- 8 l = letter, woord, zin

2 Hoeveel letters heeft het woord?

- 1 letter 6
- 2 hoofdletter _____
- 3 dertig _____
- 4 zeven _____
- 5 zestien _____

- 6 alfabet _____
- 7 getal _____
- 8 honderd _____
- 9 zeventien _____
- 10 woord _____

3 Schrijf in letters.

Voorbeeld: 11 - elf

- 1 12 - _____
- 2 13 - _____
- 3 14 - _____
- 4 15 - _____

- 5 18 - _____
- 6 30 - _____
- 7 40 - _____
- 8 80 - _____

4 Schrijf in cijfers.

- 1 achtentwintig 28
- 2 nul _____
- 3 dertig _____
- 4 zeventig _____

- 5 duizend _____
- 6 twaalf _____
- 7 tweeëntwintig _____

- 8 veertien _____
- 9 honderd _____
- 10 veertig _____

5 Omcirkel het goede antwoord. Kies tussen: *getal, letter, woord*.

- 1 17 = getal, letter, woord
- 2 m = getal, letter, woord
- 3 zin = getal, letter, woord
- 4 23 = getal, letter, woord

- 5 88 = getal, letter, woord
- 6 k = getal, letter, woord
- 7 zeggen = getal, letter, woord
- 8 456 = getal, letter, woord

6 Maak van de letters een woord en begin met de vetgedrukte letter.

- 1 n.n.p.t. = _____
- 2 f.r.e.i.j.c. = _____
- 3 f.a.l.a.t.e.b. = _____

- 4 l.n.u. = _____
- 5 g.e.e.n.n. = _____

7 Schrijf de woorden met een hoofdletter.

- 1 amsterdam - _____
- 2 nederland - _____
- 3 europa - _____
- 4 parijs - _____
- 5 frankrijk - _____

- 6 new york - _____
- 7 amerika - _____
- 8 hongkong - _____
- 9 china - _____
- 10 azië - _____

Les 2 Zinnen

Een zin heeft een **onderwerp**:
Yuri, Jan.

Een zin heeft altijd een
werkwoord: **leert**, **spreekt**.

a Onderwerp/werkwoord

Yuri **leert** Nederlands.

Jan **spreekt** Nederlands.

Arie **leert** Nederlands.

Maria **spreekt** Nederlands.

In een *gewone* zin komt eerst het **onderwerp** en daarna het **werkwoord**:

Karel loopt buiten.

Aisha zit binnen.

Piet leest een boek.

Josef kijkt televisie.

In een *vraagzin* komt eerst het **werkwoord** en daarna het **onderwerp**:

Loopt Karel buiten?

Zit Aisha binnen?

Leest Piet een boek?

Kijkt Josef televisie?

Achter een vraagzin komt een
vraagteken: ?

b Hij - zij

Josef = **hij**

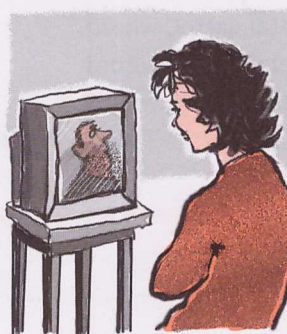

Aisha = **zij**

Josef kijkt televisie.

Hij kijkt televisie.

Aisha kijkt televisie.

Zij kijkt televisie.

Hij en **zij** zijn *persoonlijke voornaamwoorden*.

c Idioom

Hij zit op zijn geld.

Oefeningen

1 Zet een cirkel om het werkwoord.

- 1 Aisha kijkt televisie.
- 2 Piet leest een boek.
- 3 Josef loopt buiten.
- 4 Karel zit binnen.
- 5 Yuri leert Nederlands.

2 Zet een cirkel om het onderwerp.

- 1 Aisha kijkt televisie.
- 2 Piet leest een boek.
- 3 Josef loopt buiten.
- 4 Karel zit binnen.
- 5 Yuri leert Nederlands.

Josef Karel Aisha Piet Yuri Maria

3 Zij of Hij? Vul in.

1 Josef loopt buiten.	_____ loopt buiten.
2 Karel zit binnen.	_____ zit binnen.
3 Aisha kijkt tv.	_____ kijkt tv.
4 Piet leest een boek.	_____ leest een boek.
5 Yuri leert Nederlands.	_____ leert Nederlands.
6 Maria spreekt Nederlands.	_____ spreekt Nederlands.

4 Maak van de woorden een goede zin. Begin met de naam. Denk aan de punt.

- 1 loopt - buiten - Yuri _____
- 2 binnen - Maria - zit _____
- 3 leest - een boek - Piet _____
- 4 Nederlands - leert - Aisha _____
- 5 spreekt - Nederlands - Jan _____

5 Schrijf de zin over. Gebruik een hoofdletter en een punt.

- 1 karel loopt buiten _____
- 2 jan zit binnen _____
- 3 aisha leest een boek _____
- 4 piet kijkt televisie _____
- 5 yuri leert Nederlands _____

6 Maak van de zinnen nu een vraagzin. Denk ook om het vraagteken.

- 1 karel loopt buiten _____
- 2 jan zit binnen _____
- 3 aisha leest een boek _____
- 4 piet kijkt televisie _____
- 5 yuri leert Nederlands _____

Les 3 Persoonlijke voornaamwoorden (1)

a Enkelvoud

Ik heet Henk.

Jij heet Nora.
U heet Jenny.

Hij heet Paolo.

Zij heet Maria.

Personen in het **enkelvoud**:
ik, jij / u, hij, zij.

Gebruik van **zij** of **hij**:

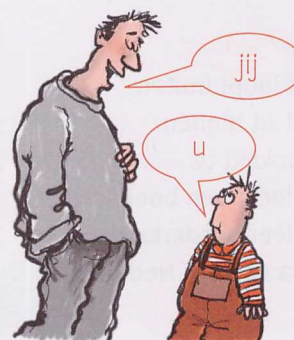
- voor vrouwen: **zij**
- voor mannen: **hij**

Gebruik van **u** of **jij**:

- voor kinderen en vrienden: **jij**
- voor volwassenen: **u**

meneer Jansen
Piet

= u
= jij

b Meervoud

Personen in het **meervoud**:
wij, jullie / u, zij.

ik en jij: **wij**
ik en hij: **wij**
ik en jij en jij en hij: **wij**

jij en jij en jij: **jullie**
u en u en u: **u**

twee of meer mensen: **zij**
twee of meer kinderen: **zij**

c Idioom

Zij zitten met hun handen in het haar.

Oefeningen

1 Vul in: *Hij* of *Zij*.

1 : _____ heet Karel

2 : _____ heet Aisha

3 : _____ heet Yuri

4 : _____ heet Jenny

2 Vul in: *Hij* of *Zij*.

- 1 Karel kijkt televisie. = _____ kijkt televisie. 4 Aisha loopt buiten. = _____ loopt buiten.
 2 Yuri leest een boek. = _____ leest een boek. 5 Josef leert Nederlands. = _____ leert
 3 Jenny zit binnen. = _____ zit binnen. Nederlands.

3 Maak de zinnen die hierboven staan nu vragend met *hij* of *zij*.

- 1 *Kijkt hij televisie?* _____ 4 _____
 2 _____ 5 _____
 3 _____

4 Kijk naar het plaatje. Vul in en kies uit: *ik / jij / hij / zij / wij / jullie / zij*.

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 Welk persoonswoord is goed? Zet een cirkel om het goede woord.

- 1 Yuri en Karel kijken naar de tv. Zij / Hij / Wij kijken naar de tv.
 2 Aisha en ik lopen buiten. Zij / Hij / Wij lopen buiten.
 3 Yuri en jij lezen een boek. Zij / Jullie / Wij lezen een boek.
 4 Karim, Nga en Zeki leren Nederlands. Zij / Wij / Jullie leren Nederlands.
 5 Maria gaat naar huis. Zij / Hij / Wij gaat naar huis.

6 Maak de zinnen van oefening 5 nu vragend met *hij* of *zij*.

- 1 *Kijken zij naar de tv?* _____ 4 _____
 2 _____ 5 _____
 3 _____

7 Vul in. Kies uit: *je* of *u*.

1 Hoe heet _____ ?

2 Hoe heet _____ ?

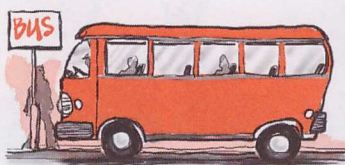

3 Hoe heet _____ ?

Les 4 Hij / het / je / we / ze

a Hij/het

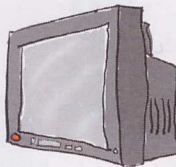
de bus

Het verwijswoord
voor dingen is **hij**.

Hij is laat.

de televisie

Hij is nieuw.

de klok

Hij is mooi.

het paard

Het verwijswoord
voor het-woorden is **het**.

Het draaft.

het boek

Het is dik.

het kind

Het huilt.

b Jij = je, wij = we, zij = ze

jij = je

In plaats van **jij** wordt
meestal **je** gebruikt.

Je moet bij de directeur komen!

wij = we

We leren goed Nederlands.

In plaats van **wij** wordt
meestal **we** gebruikt.

zij = ze

In plaats van **zij** wordt
meestal **ze** gebruikt.

Ze gaan morgen op reis.

c Idioom

Je kunt geen ijzer met handen breken.

Oefeningen

1 Vul het goede verwijfswoord in. Kies tussen: Hij of Het.

1 De bus komt eraan. _____ is laat.	6 De baby huult. _____ heeft honger.
2 Jan komt niet op school. _____ is ziek.	7 Het kind valt. _____ heeft pijn.
3 Het paard loopt op straat. _____ loopt hard.	8 Het boek ligt op tafel. _____ is nieuw.
4 Het pak is zwaar. _____ weegt vier kilo.	9 Josef is niet op school. _____ heeft griep.
5 De winkel is dicht. _____ is niet open.	10 Het raam is open. _____ moet dicht.

2 Kies het goede persoonswoord. Zet er een cirkel om.

- De kinderen spelen buiten. Ze / We / Je hebben vrij.
- Wat is je naam? Hoe heet je / we / ze?
- Opa en oma komen morgen. Hoe laat komen je / we / ze?
- Stil toch! Je / We / Ze moet niet zo schreeuwen!
- Moeder doet boodschappen. Ze / We / Je koopt rijst en groente.

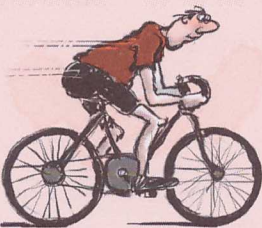
3 Is het persoonswoord in de tweede zin goed of fout?

1 Moeder wast de lakens. Hij hangt de lakens aan de waslijn.	goed / <u>fout</u>
2 Vader timmert een kast. Hij verft de kast groen.	<u>goed</u> / fout
3 Yuri luistert naar de radio. Jij houdt van muziek.	goed / <u>fout</u>
4 Het kind loopt op straat. Hij speelt met een bal.	goed / <u>fout</u>
5 De baby huult. Het heeft honger.	goed / <u>fout</u>

4 Verbeter de fouten van oefening 3. Schrijf de zinnen hieronder.

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

5 Kijk naar de plaatjes en maak zinnen van twee woorden. Gebruik een persoonlijk voornaamwoord en kies uit de werkwoorden: spelen, kijkt, zitten, rijdt, loopt, huult.

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

6 _____

Herhalingstoets 1 (Les 1-4)

1 Kies tussen: *letter, woord, zin, cijfer, getal*. Omcirkel het goede antwoord.

- 1 13 = letter, woord, zin, cijfer, getal.
- 2 4 = letter, woord, zin, cijfer, getal.
- 3 woord = letter, woord, zin, cijfer, getal.
- 4 w = letter, woord, zin, cijfer, getal.
- 5 de man slaapt = letter, woord, zin, cijfer, getal.

2 Schrijf het getal op.

- 1 veertien _____
- 2 tachtig _____
- 3 twintig _____
- 4 honderd _____
- 5 nul _____

- 6 negentien _____
- 7 acht _____
- 8 dertig _____
- 9 duizend _____
- 10 twaalf _____

3 Zet een cirkel om het onderwerp en een streep onder het werkwoord.

- 1 Yuri leest de krant.
- 2 Aisha kijkt televisie.
- 3 Nora leert Nederlands.
- 4 Karel leest een boek.
- 5 Maria spreekt Nederlands.

4 Maak een vraag van de zinnen van oefening 3.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

5 Vul in: *Hij* of *Zij*?

- 1 Yuri leest de krant. - _____ leest de krant.
- 2 Aisha kijkt televisie. - _____ kijkt televisie.
- 3 Josef leert Nederlands. - _____ leert Nederlands.
- 4 Karel leest een boek. - _____ leest een boek.
- 5 Maria spreekt Nederlands. - _____ spreekt Nederlands.

6 Maak van de woorden een zin. Schrijf de zin op met een hoofdletter en een punt.

1 loopt - karel - buiten

2 een boek - yuri - leest

3 leren - wij - nederlands

4 televisie - kijken - we

5 ze - op reis - gaan

7 Vul het goede persoonswoord in. Kies tussen: je, ze, we, het of hij.

1 De kinderen lopen op straat. _____ gaan naar school.

2 Opa en oma komen morgen. _____ komen met de auto.

3 Vader zit op de bank . _____ leest de krant.

4 Moeder staat in de keuken. _____ kookt het eten.

5 Ssttt! _____ moet niet zo schreeuwen!

6 De bus staat stil. _____ is kapot.

7 Het poesje drinkt melk . _____ heeft honger.

8 Het paard loopt op straat. _____ loopt hard.

9 Oma is oud. _____ is 90 jaar.

10 Het huis is nieuw. _____ is mooi.

8 Schrijf de zinnen over met hoofdletters, punten en vraagtekens.

1 ik heet mohamed

2 zij heet maria

3 hoe heet jij

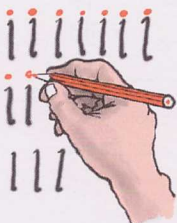
4 ik leer grammatica

5 leer jij ook grammatica

6 waar woon je

7 ik woon in rotterdam

8 ik ook

Les 5 Werkwoorden

a Vervoeging

De **stam** van een werkwoord is het werkwoord **zonder -en**:
luister, denk, zeg
(geen twee g's!)

luisteren

ik	luister
jij / je	luistert
u	luistert
zij / ze	luistert
hij	luistert

wij / we	luisteren
jullie	luisteren
zij / ze	luisteren

denken

ik	denk
jij / je	denkt
u	denkt
zij / ze	denkt
hij	denkt

wij / we	denken
jullie	denken
zij / ze	denken

zeggen

ik	zeg
jij / je	zeft
u	zeft
zij / ze	zeft
hij	zeft

wij / we	zeggen
jullie	zeggen
zij / ze	zeggen

Persoon : werkwoordsvorm

ik	: stam
jij / u	: stam + t
zij / hij	: stam + t

wij	: stam + en (hele werkwoord)
jullie	: stam + en (hele werkwoord)
zij	: stam + en (hele werkwoord)

b Voorbeelden

kijken

ik	kijk
jij / je	kijkt
u	kijkt
zij / ze	kijkt
hij	kijkt

wij / we	kijken
jullie	kijken
zij / ze	kijken

rijden

ik	rijd
jij / je	rijdt
u	rijdt
zij / ze	rijdt
hij	rijdt

wij / we	rijden
jullie	rijden
zij / ze	rijden

huilen

ik	huil
jij / je	huilt
u	huilt
zij / ze	huilt
hij	huilt

wij / we	huilen
jullie	huilen
zij / ze	huilen

c Idioom

Op de klok kijken.

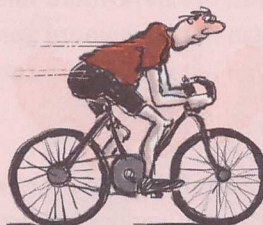

Oefeningen

1 Welk werkwoord? Vul het hele werkwoord in.

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

2 Wat is de stam?

- 1 luisteren _____
- 2 tekenen _____
- 3 werken _____
- 4 rekenen _____
- 5 branden _____

- 6 liggen _____
- 7 zeggen _____
- 8 rijden _____
- 9 zitten _____
- 10 pakken _____

3 Vervoeg de werkwoorden.

1 werken

ik _____
 jij _____
 u _____
 zij _____
 hij _____
 wij _____
 jullie _____
 zij _____

2 tekenen

ik _____
 je _____
 u _____
 ze _____
 hij _____
 wij _____
 jullie _____
 ze _____

3 luisteren

ik _____
 jij _____
 u _____
 zij _____
 hij _____
 wij _____
 jullie _____
 zij _____

4 branden

ik _____
 jij _____
 u _____
 zij _____
 hij _____
 wij _____
 jullie _____
 zij _____

5 zeggen

ik _____
 je _____
 u _____
 ze _____
 hij _____
 wij _____
 jullie _____
 ze _____

6 liggen

ik _____
 jij _____
 u _____
 zij _____
 hij _____
 wij _____
 jullie _____
 zij _____

Les 6 De persoonsvorm van het werkwoord

In het Nederlands staan nooit twee **dezelfde** medeklinkers (bb, dd, pp, kk, tt) aan het eind van een woord.

In het Nederlands staat aan het eind van een woord **nooit** een **v** of een **z**.

De **vorm** van het werkwoord die bij de **persoon** hoort, noemen we de **persoonsvorm**.

a De stam

Van het werkwoord **luisteren** is de stam: **luister**

Van het werkwoord **spreken** is de stam: **spreek**; niet: sprek

Van het werkwoord **zetten** is de stam: **zet**; niet: zett

Van het werkwoord **geven** is de stam: **geef**

Van het werkwoord **lezen** is de stam: **lees**

Let op:

De stam van het werkwoord **komen** is **kom**. Dit is een uitzondering!

Er zijn een paar werkwoorden die **niet** op **-en** eindigen:

gaan, staan, slaan en doen.

De stam van deze werkwoorden is: **ga, sta, sla** en **doe**.

b Voorbeelden van personen met persoonsvormen:

ik	zet	ik	spreek	ik	lees
jij / u	zet	jij / u	spreekt	jij / u	leest
zij / hij	zet	zij / hij	spreekt	zij / hij	leest
wij	zetten	wij	spreken	wij	lezen
jullie	zetten	jullie	spreken	jullie	lezen
zij	zetten	zij	spreken	zij	lezen

ik	geef	ik	kom	ik	ga
jij / u	geeft	jij / u	komt	jij / u	gaat
zij / hij	geeft	zij / hij	komt	zij / hij	gaat
wij	geven	wij	komen	wij	gaan
jullie	geven	jullie	komen	jullie	gaan
zij	geven	zij	komen	zij	gaan

Maar let op!

Wat bedoel_ **je**? Wat zeg_ **je**? Wat doe_ **je**? Kom_ **je**? Ga_ **je** al weg?

Als **jij (je)** **achter** de persoonsvorm staat, gaat de **t** weg!

c Idioom

Tussen de regels door lezen.

Oefeningen

1 Welk werkwoord? Vul het hele werkwoord in.

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

2 Wat is de stam?

- 1 lezen _____
- 2 geven _____
- 3 komen _____
- 4 gaan _____
- 5 doen _____

- 6 praten _____
- 7 staan _____
- 8 liggen _____
- 9 kopen _____
- 10 schrijven _____

3 Vervoeg de werkwoorden.

1 lezen

- ik _____
- jij _____
- u _____
- zij _____
- hij _____
- wij _____
- jullie _____
- zij _____

2 geven

- ik _____
- jij _____
- u _____
- zij _____
- hij _____
- wij _____
- jullie _____
- ze _____

3 komen

- ik _____
- jij _____
- u _____
- zij _____
- hij _____
- wij _____
- jullie _____
- ze _____

4 gaan

- ik _____
- jij _____
- u _____
- zij _____
- hij _____
- wij _____
- jullie _____
- zij _____

5 praten

- ik _____
- jij _____
- u _____
- zij _____
- hij _____
- wij _____
- jullie _____
- ze _____

6 doen

- ik _____
- jij _____
- u _____
- zij _____
- hij _____
- wij _____
- jullie _____
- zij _____

4 Maak de zinnen vragend.

- 1 Je gaat weg. _____
- 2 Je komt binnen. _____
- 3 Je huilt. _____

- 4 Je zegt wat. _____
- 5 Je doet wat. _____
- 6 Je luistert goed. _____

Les 7 De, het, een

De en het zijn lidwoorden.

Je moet ze bij de zelfstandige naamwoorden **leren!**

Een **naamwoord** is een woord waarmee je iets een **naam** geeft: man, boek, hond, kat, baby.

a Lidwoorden

de man
een man

de vrouw
een vrouw

het kind
een kind

de hond

de hond
een hond

de kat
een kat

het konijn
een konijn

de kat

de jongen
een jongen

het meisje
een meisje

de baby
een baby

het konijn

het boek
een boek

de krant
een krant

de pen
een pen

Veel zelfstandige naamwoorden hebben het lidwoord **de**.

Maar **veelgebruikte het-woorden** zijn:

het adres, het antwoord, het boek, het cijfer, het feest, het fruit, het geld, het gezicht, het haar, het hart, het hoofd, het huis, het jaar, het kind, het land, het lichaam, het licht, het lokaal, het mes, het nummer, het oog, het oor, het papier, het raam, het station, het uur, het weer, het werk, het woord, het zout.

Een is ook een **lidwoord**.

Je kunt **een** bij elk zelfstandig naamwoord gebruiken.

Je weet dan niet precies wie of wat er bedoeld wordt.

Zie ook les 72.

een (spreek uit: un)

Een man, **een** vrouw, **een** kind.

Een hond, **een** kat, **een** konijn.

Een jongen en **een** meisje.

b Voorbeelden

De vrouw leest **een** boek. Hij schrijft met **een** pen. **De** krant ligt op **de** tafel.

Het kind krijgt **een** boek. **De** man leest **een** krant. **De** hond krijgt **een** bot.

c Idioom

De kous op de kop krijgen.

Oefeningen

1 Vul het lidwoord *de* of *het* in. Als je het niet weet, kijk dan in de het-woordenlijst achter in dit boek.

1 _____ hond
2 _____ kat
3 _____ konijn

4 _____ man
5 _____ vrouw
6 _____ kind

7 _____ jongen
8 _____ meisje
9 _____ baby

2 Wat is het lidwoord: *de* of *het*?

1 _____ krant
2 _____ tafel
3 _____ boek
4 _____ adres
5 _____ bord

6 _____ pen
7 _____ hoed
8 _____ hand
9 _____ jaar
10 _____ kopje

11 _____ land
12 _____ woord
13 _____ grammatica
14 _____ cijfer
15 _____ raam

3 Maak zinnen van de woorden; begin met het lidwoord: *de* of *het*.

Denk om de hoofdletter en de punt.

1 man - de - krant - de - leest _____
2 kind - krijgt - het - een - boek _____
3 jongen - de - tekent - boot - een _____
4 man - de - kijkt - op - de klok _____
5 raam - is - open - het _____
6 vrouw - draagt - het - de - kind _____

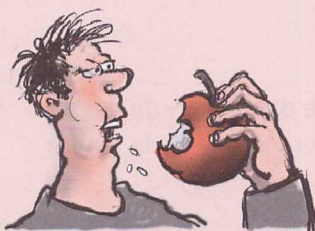
4 Kijk naar het plaatje en maak een zin.

1 De vrouw schrijft een brief.

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

6 _____

Les 8 Het meervoud (op -en, -s of -'s)

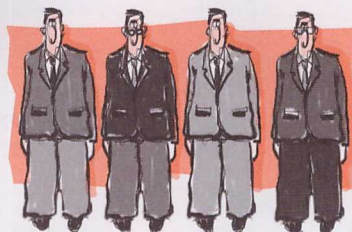
Het meervoud van naamwoorden wordt gemaakt met **-en, -s of -'s**.

Het lidwoord bij het meervoud is altijd **de**.

a Meervoud (= meer dan één)

twee boeken

vier mannen

twee handen

twee armen

de jongen - drie jongens
het meisje - vier meisjes

de taxi - twee taxi's
de baby - vijf baby's

b Regels

Het meervoud is meestal **-en**.

Na **-é, -e, -el, -en, -er, -em**
en **-ie** is het meervoud **-s**.

Na **-a, -i, -o, -u, -y** is het
meervoud **-'s**.

de krant - de kranten
het boek - de boeken

het café - de cafés
het jasje - de jaszjes
de tafel - de tafels
het varken - de varkens

de opa - de opa's
de taxi - de taxi's
de auto - de auto's

de hond - de honden
het papier - de papieren

de bakker - de bakkers
de bezem - de bezems
de vakantie - de vakanties

de paraplu - de paraplu's
de baby - de baby's

Let op:

het schip - de schepen
de stad - de steden

de dag - de dagen
het glas - de glazen

Voor andere meervoudsvormen zie les 85.

c Idioom

Nieuwe bezems vegen schoon.

Oefeningen

1 Hoeveel? Kijk naar de plaatjes en vul in.

de mens

1

de auto

2

de hond

3

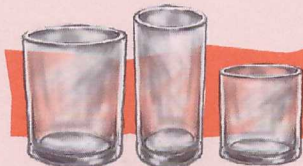
het meisje

4

de paraplu

5

het glas

6

2 Maak het meervoud. Gebruik het lidwoord *de*.

1 de krant de kranten

6 de voet

2 de hand

7 de arm

3 het hoofd

8 de tand

4 de duim

9 de kast

5 het boek

10 de bank

11 de stoel

12 de koek

13 de fiets

14 de kaart

15 de ring

3 Vul het meervoud in. Denk om het lidwoord.

1 de vinger

6 de tafel

11 het kopje

2 de lepel

7 de appel

12 de toren

3 het meisje

8 de slager

13 het café

4 de nagel

9 het varken

14 de auto

5 de regel

10 de bushalte

15 de paraplu

4 Wat is het enkelvoud? Denk om het lidwoord.

1 de zussen de zus

5 de postzegels

9 de schepen

2 de meisjes

6 de boeken

10 de steden

3 de moeders

7 de borden

4 de opa's

8 de auto's

5 Zet de zin in het meervoud.

1 De man zit in het café.

De mannen zitten in het café.

2 De vrouw loopt op de markt.

3 Het boek ligt op de tafel.

4 De auto rijdt op de straat.

5 De bal rolt weg.

6 Het schip vaart op de zee.

Herhalingstoets 2 (Les 5-8)

1 Wat is de stam van het werkwoord?

1 werken _____	4 luisteren _____
2 branden _____	5 tekenen _____
3 liggen _____	6 zitten _____

2 Vervoeg de werkwoorden.

1 luisteren

ik _____
jij _____
u _____
zij _____
hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

2 branden

ik _____
jij _____
u _____
zij _____
hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

3 denken

ik _____
jij _____
u _____
zij _____
hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

3 Wat is de stam?

1 geven _____	6 komen _____
2 gaan _____	7 staan _____
3 schrijven _____	8 praten _____
4 zitten _____	9 lezen _____
5 leven _____	10 blijven _____

4 Vervoeg de werkwoorden.

1 geven

ik _____
jij / u _____
zij / hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

2 lezen

ik _____
jij / u _____
zij / hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

3 schrijven

ik _____
jij / u _____
zij / hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

4 praten

ik _____
jij / u _____
zij / hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

5 zitten

ik _____
jij / u _____
zij / hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

6 blijven

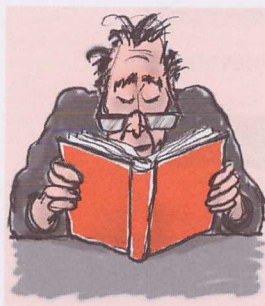
ik _____
jij / u _____
zij / hij _____
wij _____
jullie _____
zij _____

5 Vul het lidwoord in en maak het meervoud.

1 _____ boek _____	11 _____ café _____
2 _____ vrouw _____	12 _____ tafel _____
3 _____ woord _____	13 _____ lepel _____
4 _____ vakantie _____	14 _____ vork _____
5 _____ opa _____	15 _____ mes _____
6 _____ regel _____	16 _____ bord _____
7 _____ baby _____	17 _____ stad _____
8 _____ bezem _____	18 _____ schip _____
9 _____ hek _____	19 _____ dag _____
10 _____ les _____	20 _____ glas _____

6 Zet de zin in het meervoud.

1 Ik maak een oefening.	<u>Wij</u> _____
2 Jij geeft een bos bloemen.	_____
3 De vrouw gaat naar de les.	_____
4 Het boek ligt op de tafel.	_____
5 Het meisje schrijft in het boek.	_____

Les 9

De spelling van het meervoud

a, e, o, i, u en y/ij: **klinkers**

b, c, d, f, ... z: **medeklinkers**

Bij een lange klinker gevolgd door één medeklinker (maan, poot, been) komt er in het meervoud maar één

klinker:

manen, poten, benen.

Maar: beeld - beelden,

maand - maanden

(hier wordt de klinker gevolgd door twee medeklinkers!)

Na een korte klinker gevolgd door één medeklinker (man, pot, tas)

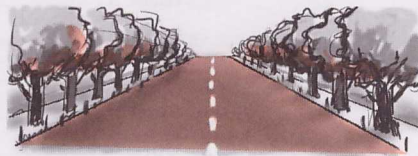
wordt de medeklinker verdubbeld (dubbel = twee): mannen, potten, tassen.

Maar: mand - manden

(klinker gevolgd door twee medeklinkers).

Bij een woord dat eindigt op **-f** wordt de f in het meervoud een **v**.
Bij een woord met een lange klinker dat eindigt op **-s** wordt de s in het meervoud een **z**.

a Klinkers en medeklinkers

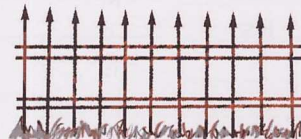
de laan - de lanen

de straat - de straten

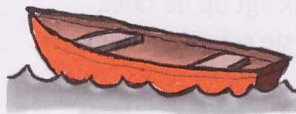
de tas - de tassen

het hek - de hekken

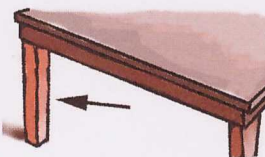
het bot - de botten

de boot - de boten

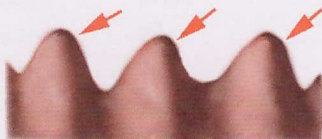

de pot - de potten

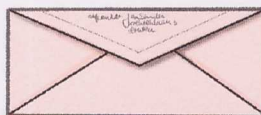

de poot - de poten

b f/v; s/z

de golf - de golven

de brief - de brieven

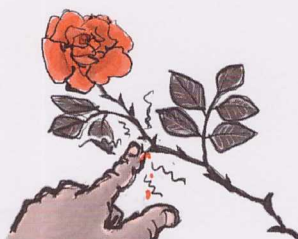
de roos - de rozen

het huis - de huizen

c Idioom

Geen rozen zonder doornen.

Oefeningen

1 Kies tussen: klinker / medeklinker.

1 o = klinker / medeklinker

2 k = klinker / medeklinker

3 l = klinker / medeklinker

4 i = klinker / medeklinker

5 j = klinker / medeklinker

6 a = klinker / medeklinker

7 b = klinker / medeklinker

8 u = klinker / medeklinker

2 Maak het meervoud.

1 een boom - twee _____

2 een poot - twee _____

3 een doos - twee _____

4 een raam - twee _____

5 een been - twee _____

6 een haar - twee _____

7 een roos - twee _____

8 een paal - twee _____

9 een schaar - twee _____

10 een sloot - twee _____

3 Maak het meervoud.

1 een jas - veel _____

2 een rok - veel _____

3 een bril - veel _____

4 een pet - veel _____

5 een stok - veel _____

6 een pan - veel _____

7 een tas - veel _____

8 een klok - veel _____

9 een pot - veel _____

10 een hek - veel _____

4 Maak het meervoud.

1 een kaart - zes _____

2 een mand - tien _____

3 een maand - twaalf _____

4 een paard - twee _____

5 een ring - vier _____

6 een fiets - drie _____

7 een kast - vier _____

8 een bank - twee _____

9 een cent - tien _____

10 een krant - drie _____

5 Vul in. Gebruik het meervoud.

Een dag = 24 _____ (uur)

Een jaar = 52 _____ (week)

Een uur = 60 _____ (minuut)

Een jaar = 12 _____ (maand)

6 Wat is het meervoud? Vul in. Denk om het lidwoord.

1 de wekker - _____

2 de lepel - _____

3 de nagel - _____

4 de vinger - _____

5 het horloge - _____

6 de regel - _____

7 Wat is het enkelvoud? Gebruik ook het lidwoord.

1 de golven de golf

2 de rozen _____

3 de huizen _____

4 de poezen _____

5 de brieven _____

6 de muizen _____

7 de prijzen _____

8 de druiven _____

9 de grenzen _____

10 de duiven _____

8 Vul het meervoud met het lidwoord in.

1 de radio _____

2 de auto _____

3 de baby _____

4 de opa _____

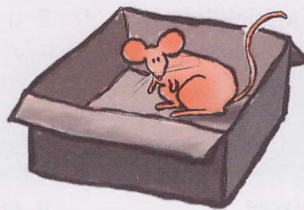
5 de taxi _____

6 de collega _____

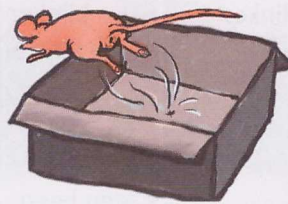
Les 10 Voorzetsels (1)

In, uit, op, naar, onder, boven, naast, voor, achter noemen we voorzetsels.

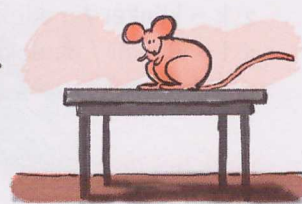
a Voorbeelden

De muis zit **in** de doos.

De muis springt **uit** de doos

De muis zit **op** de tafel

De man staat **onder** de boom.

Het vliegtuig vliegt **boven** de wolken.

De boom staat **naast** het huis.

De boom staat **achter** het huis.

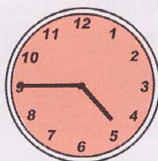
De huizen staan **voor** de kerk.

Voorzetsels staan **voor** het naamwoord (met het lidwoord).

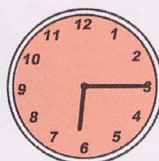
Waar is het boek? Het staat **in de** kast.

Waar is het postkantoor? **Naast** het politiebureau.

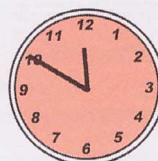
b Tijd

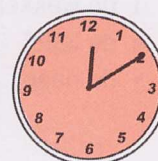
Het is kwart **voor** vijf.

Het is kwart **over** zes.

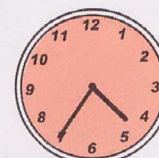
Het is tien **voor** twaalf.

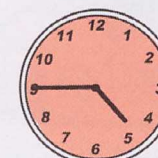
Het is tien **over** twaalf.

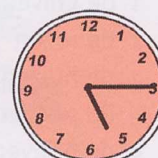
Het is tien **voor** half zes.

Het is vijf **over** half vijf.

Het is kwart **voor** vijf.

Het is kwart **over** vijf.

c Idioom

Achter de wolken schijnt de zon.

Oefeningen

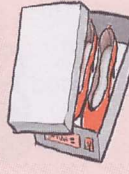
1 Vul het goede voorzetsel in: *in, op, naar* ...

1 De vissen zwemmen _____ het water.

2 De man loopt _____ de weg.

3 De schoenen zitten _____ de doos.

4 De man ligt _____ het luchtbed.

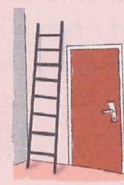
5 De jongen wijst _____ de sterren.

6 De auto staat _____ het stoplicht.

7 De man loopt _____ de deur.

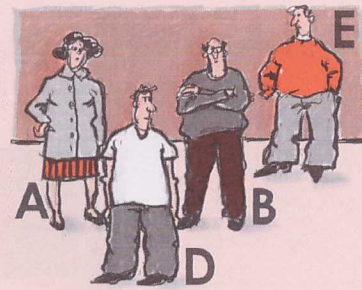

8 De ladder staat _____ de deur.

2 Kijk naar het plaatje. Vul het goede voorzetsel in. Kies tussen: *voor, achter, naast*.

1 A staat _____ B
2 D staat _____ A en B
3 E staat _____ B

4 A staat _____ D
5 B staat _____ E

3 Kies tussen: *boven of onder*.

1 A staat _____ de lijn.
2 B staat _____ de lijn.

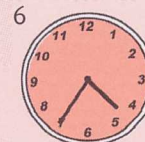
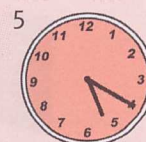
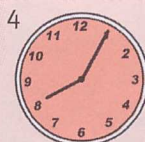
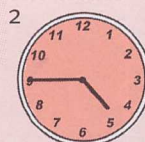
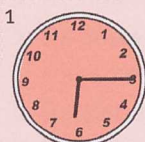
A
B

4 Kijk naar de plaatjes en maak de zinnen af.

1 De kat ligt _____
2 Het meisje staat _____
3 De schoenen staan _____
4 De boom staat _____
5 De schilderijen hangen _____

5 Hoe laat is het?

1 _____
2 _____
3 _____

4 _____
5 _____
6 _____

Les 11 Het werkwoord 'zijn'

Het werkwoord 'zijn' is onregelmatig:

ik **ben**
jij **bent** / **ben** jij?
u **bent**
hij **is**
zij **is**

wij **zijn**
jullie **zijn**
zij **zijn**

a Vervoeging

Ik **ben** een Nigeriaan.

Jij **bent** een kind.

U **bent** een vrouw.

Hij **is** een Vietnamees.

Zij **is** een meisje.

Wij **zijn** docenten.

Jullie **zijn** cursisten.

Zij **zijn** Nederlanders.

b Gebruik

Ik **ben** de lerares.

U **bent** de cursist.

Zij **is** oud.

Hij **is** jong.

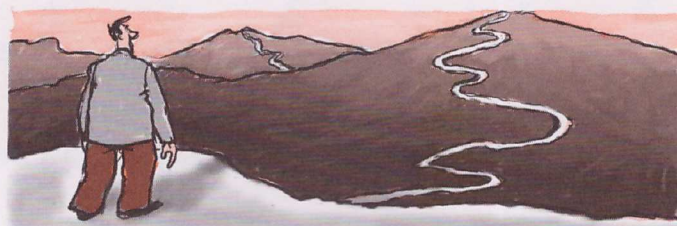
Wij **zijn** vrienden.

Zij **zijn** man en vrouw.

c Idioom

Waar een wil is, is een weg.

Oefeningen

1 Vul de goede vorm van *zijn* in.

1 Ik ben ziek.	5 Zij _____ lerares.
2 Jij _____ lief.	6 Wij _____ op school.
3 U _____ aardig.	7 Jullie _____ te laat.
4 Hij _____ leraar.	8 Zij _____ boos.

2 Vul het persoonswoord en een vorm van het werkwoord *zijn* in.

1 De leraar kijkt naar ons.	Hij _____ is _____ boos.
2 Jij en ik gaan naar huis.	_____ _____ moe.
3 Jij en je broer geven een boek.	_____ _____ aardig.
4 Moeder ligt in bed.	_____ _____ ziek.
5 Ik maak veel fouten.	_____ _____ verdrietig.
6 Mijn zusje en ik gaan naar een feest.	_____ _____ blij.
7 Mijn vader werkt op een kantoor.	_____ _____ niet thuis.
8 Mijn moeder en mijn zusje doen boodschappen.	_____ _____ naar de markt.

3 Goed of fout? Omcirkel het juiste antwoord.

1 De jongen zijn boos. Goed / fout	4 Zij is allemaal te laat. Goed / fout
2 Het meisje ben mooi. Goed / fout	5 Wij zijn cursisten. Goed / fout
3 Ik is ziek. Goed / fout	

4 Verbeter de fouten van oefening 3. Schrijf de hele zin op.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

5 Zet de hele zin in het meervoud.

Voorbeelden: De man is te laat. De mannen zijn te laat.
De vrouw is mooi. De vrouwen zijn mooi.

- 1 De jongen is boos. _____
- 2 Het meisje is lief. _____
- 3 Ik ben te laat. _____
- 4 Hij is niet thuis. _____
- 5 Jij bent knap. _____
- 6 Zij is aardig. _____

6 Zet de zin in het enkelvoud.

Voorbeeld: De sokken zijn vuil. De sok is vuil.

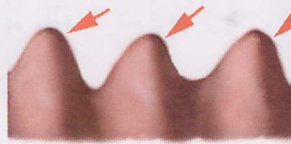
- 1 De rozen zijn mooi. _____
- 2 De huizen zijn duur. _____
- 3 De golven zijn hoog. _____
- 4 De ramen zijn vuil. _____
- 5 De stenen zijn koud. _____
- 6 De leerlingen zijn boos. _____
- 7 De tomaten zijn rood. _____
- 8 De paarden zijn wild. _____
- 9 De muizen zijn klein. _____
- 10 De boten zijn groot. _____

a Voorbeelden

Mooi, hoog, dik, lief en vies vertellen hoe iets is. We noemen deze woorden **bijvoeglijke** naamwoorden.

De rozen zijn **mooi**.

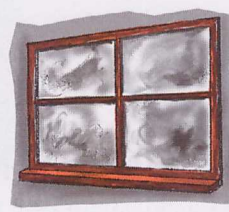
De golven zijn **hoog**.

De man is **dik**.

Het meisje is **lief**.

Het raam is **vies**.

b Spelling

Als het bijvoeglijk naamwoord voor het zelfstandig naamwoord staat, komt er een -e achter. Let dan wel goed op de **spelling**!

Na een korte klinker gevolgd door een medeklinker (**dun**, **wit**) wordt de medeklinker verdubbeld (dubbel = twee): **dunne**, **witte**.

Bij een lange klinker gevolgd door een medeklinker (**geel**, **groot**, **boos**, **doof**) gaat er één klinker weg: **gele**, **grote**, **boze**, **dove**.

Bij een woord op -f wordt dit een v: **dove**.

Bij een woord op -s wordt dit een z: **boze**.

De rozen zijn mooi.

De golven zijn hoog.

De man is dik.

Het meisje is lief.

Het raam is vies.

Het papier is dun.

De jurk is wit.

De jas is geel.

Het huis is groot.

De vrouw is doof.

De man is boos.

- de **mooie** rozen

- de **hoge** golven

- de **dikke** man

- het **lieve** meisje

- het **vieze** raam

- het **dunne** papier

- de **witte** jurk

- de **gele** jas

- het **grote** huis

- de **dove** vrouw

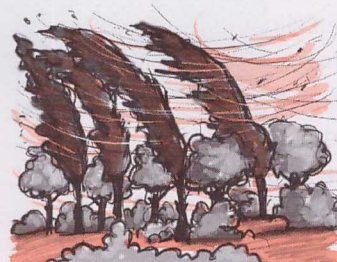
- de **boze** man

de **dove** vrouw

c Idioom

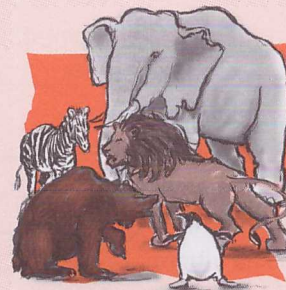
Hoge bomen vangen veel wind.

Oefeningen

1 Schrijf de bijvoeglijke naamwoorden over.

- 1 Een leeuw is een sterk dier. _____
- 2 Een olifant is een groot dier. _____
- 3 Een beer is een gevaarlijk dier. _____
- 4 Een zebra is een vreemd dier. _____
- 5 Een pinguïn is een leuk dier. _____

2 Hoe is het? Let op de spelling!

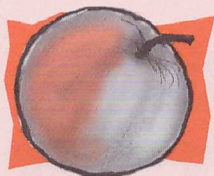
- 1 het dikke boek - het boek is _____
- 2 het lieve kind - het kind is _____
- 3 de volle fles - de fles is _____
- 4 de grote man - de man is _____
- 5 het vieze raam - het raam is _____

3 Zet het bijvoeglijk naamwoord voor het zelfstandig naamwoord. Let op de spelling!

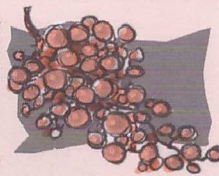
1 warm	de _____	jas	6 smal	het _____	pad
2 leeg	het _____	kopje	7 grijs	de _____	lucht
3 schoon	de _____	jurk	8 geel	de _____	ballon
4 lief	het _____	meisje	9 breed	de _____	weg
5 duur	de _____	radio	10 nieuw	het _____	pak

4 Kijk naar het plaatje. Hoe is het?

Gebruik de woorden **rond** (1), **klein** (2), **hard** (3), **krom** (4), **rood** (5) en **zacht**. (6)

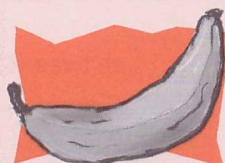
1 Een appel is een _____ vrucht.

2 Druiven zijn _____ vruchten.

3 Een noot is een _____ vrucht.

4 Een banaan is een _____ vrucht.

5 Een tomaat is een _____ vrucht.

6 Aardbeien zijn _____ vruchten.

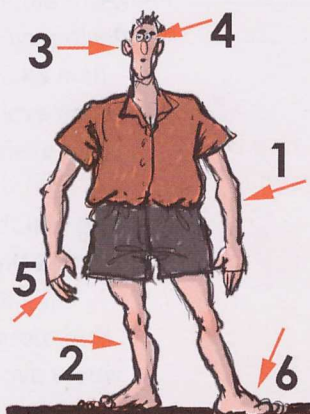
Herhalingstoets 3 (Les 9-12)

1 Maak het meervoud.

het hoofd	-	_____
de neus	-	_____
de mond	-	_____
de hand	-	_____
de arm	-	_____
de vinger	-	_____
de teen	-	_____
de voet	-	_____
het oog	-	_____
het haar	-	_____

2 Wat is het meervoud?

1 het huis	-	_____
2 de straat	-	_____
3 de kat	-	_____
4 de pen	-	_____
5 de kast	-	_____
6 de tafel	-	_____
7 de theepot	-	_____
8 het kopje	-	_____
9 de jas	-	_____
10 de zus	-	_____
11 de auto	-	_____
12 de emmer	-	_____
13 de doos	-	_____
14 de deksel	-	_____
15 de letter	-	_____

3 Vul in.

Een mens heeft twee (1) _____ en
twee (2) _____ twee (3) _____
en twee (4) _____
twee (5) _____ en twee (6) _____

4 Vul in. Gebruik het meervoud van de woorden: uur, week, minuut, maand, seconde.

Een dag heeft 24 _____ .
Een uur heeft 60 _____ .
Een minuut heeft 60 _____ .
Een jaar heeft 12 _____ en 52 _____ .

5 Waar?

1 Het vliegtuig vliegt _____ de stad.

2 De boeken staan _____ de plank.

3 De jongen gooit het boek _____ het raam.

4 De hond zwemt _____ de overkant.

6 Geef antwoord. Gebruik in uw antwoord de woorden: ik en hij.

Wat bent u? _____ een man / een vrouw.

Wat is uw vriend? _____ Vietnamese.

Hoe oud bent u? _____ jaar.

Hoe oud is uw vriend? _____ jaar.

7 Hoe is het? (hoog, vol, zwaar)

1 een _____ plank.

2 een _____ emmer.

3 een _____ doos.

8 Vul de goede vorm van het bijvoeglijk naamwoord in.

vet	- het _____	varken
dik	- de _____	man
rood	- de _____	bloem
groot	- het _____	boek
schoon	- de _____	sokken
grijs	- het _____	haar
breed	- de _____	weg
nieuw	- de _____	cursist
ver	- de _____	reis
dun	- het _____	papier

Les 13

Vraagwoorden; volgorde

Wie, wat, waar, waarom,
wanneer en hoe zijn
vraagwoorden.

Achter een vraag komt een
vraagteken: ?
Punten en **vraagtekens** zijn
leestekens.

Bij een vraag komt eerst het
vraagwoord.
De persoon komt **achter** het
werkwoord.

Dus:

1. vraagwoord
2. werkwoord
3. persoon

a Vraagwoorden

Wie ben je?
Wat zeg je?
Hoe heet je?
Waar woon je?
Waarom huil je?
Wanneer is het vakantie?

Wie vraagt naar **personen**:
Wie weet het antwoord?

Waar vraagt naar een **plaats**:
Waar is het postkantoor?

Wanneer vraagt naar een **tijd**:
Wanneer is het examen?

Hoe kan ook gebruikt worden met een ander woord:
Hoe laat is het?
Hoe oud ben je?

Wat vraagt naar **dingen**:
Wat zeg je?

Waarom vraagt naar een **reden**:
Waarom ga je naar huis?

Hoe vraagt op wat voor **manier**:
Hoe ga je naar huis?

b Volgorde

Ik heet Jan. **Hoe heet jij?**
Mustafa roept. **Waarom roept hij?**

Let op!

Als **jij** of **je** achter het werkwoord komt, gaat de **t** weg! (Zie ook les 6.)

Wat doe_ je?
Hoe ga_ je?

c Idioom

Vragen staat vrij.

Oefeningen

1 Wat vraagt u ?

Wat
voor weer
is het?

Het
regent
vandaag.

- 1 Je wilt weten **hoe** ver het is naar de stad. Hoe ver is het naar de stad?
- 2 Je wilt weten **wat** er op de televisie is. _____
- 3 Je wilt weten **wat** voor weer het is. _____
- 4 Je wilt weten **waar** de supermarkt is. _____
- 5 Je wilt weten **wanneer** de school begint. _____
- 6 Je wilt weten **hoe** de leraar heet. _____
- 7 Je wilt weten **wie** die jongen is. _____
- 8 Je wilt weten **waar** hij woont. _____
- 9 Je wilt weten **wat** hij doet. _____
- 10 Je wilt weten **waarom** hij lacht. _____

2 Maak een vraag. Gebruik het werkwoord dat ook in de eerste zin gebruikt is.

- 1 Je doet niets. **Waarom** _____
- 2 We hebben vakantie. **Wanneer** _____
- 3 De foto's zijn klaar. **Wanneer** _____
- 4 De boeken liggen in de kast. **Waar** _____
- 5 Je bent thuis. **Wanneer** _____
- 6 Je gaat weg. **Waarom** _____
- 7 Het is laat. **Hoe** _____
- 8 Jullie zijn niet thuis. **Wanneer** _____

3 Wat zegt u? Gebruik *je*.

- 1 Je vraagt aan Jan **waarom** hij te laat is. Waarom ben je te laat?
- 2 Je vraagt aan Aisha **wanneer** zij vertrekt. _____
- 3 Je vraagt aan uw vriendin **wanneer** zij naar de tandarts moet. _____
- 4 Je vraagt aan uw vriend **waarom** hij naar huis gaat. _____
- 5 Je vraagt aan uw vriend **wat** hij vanavond gaat doen. _____
- 6 Je vraagt aan Maria **hoe** laat zij boodschappen gaat doen. _____
- 7 Je vraagt aan uw vriendin **hoe** laat het is. _____
- 8 Je vraagt aan Mustafa **waarom** hij niet op de les komt. _____

4 Maak een vraag met *wie* of *wat*.

- 1 Ik zie iemand. _____
- 2 Ik zeg iets. _____
- 3 Ik wil iets. _____
- 4 Ik bel iemand. _____
- 5 Ik kook iets. _____
- 6 Ik maak iets. _____

Wie zie je?

Les 14 Het werkwoord 'hebben'

Het werkwoord **hebben** is **onregelmatig** (in de derde persoon): hij **heeft**.

a Vervoeging

Ik heb een hond.

Jij hebt een poes.

U hebt / heeft een fiets.

Hij heeft stekels.

Zij heeft lange haren.

Wij hebben twee kinderen.

Jullie hebben een auto.

Zij hebben schaatsen.

Let goed op het verschil tussen de werkwoorden **hebben** en **zijn**:

ik heb	ik ben	wij hebben	wij zijn
jij hebt / heb jij?	jij bent / ben jij?	jullie hebben	jullie zijn
u hebt / u heeft	u bent	zij hebben	zij zijn
hij heeft	hij is		
zij heeft	zij is		

b Voorbeelden van gebruik

Heb
je genoeg geld?

Ja
hoor, ik heb
genoeg!

Heeft hij een nieuwe auto? Ja, hij heeft een nieuwe auto!
Heeft zij alles goed? Ja, zij heeft alles goed!

maar:

Ben je ziek? Ja, ik ben ziek.
Bent u weer terug? Ja, ik ben weer terug!
Is dat zijn auto? Ja, dat is zijn auto!

c Idioom

Hebben is hebben!

Oefeningen

1 Goed of fout?

1 Ik ben een auto.	goed / fout
2 Ik heb een hond.	goed / fout
3 Hij is een boek.	goed / fout
4 Hij heeft een poes.	goed / fout

5 Zij is een meisje.	goed / fout
6 Jij bent een huis.	goed / fout
7 Zij hebben een mooi huis.	goed / fout
8 Zij zijn een mooi huis.	goed / fout

2 Vul de goede vorm van het werkwoord hebben in.

- 1 Ik _____ veel hoofdpijn.
- 2 Jij _____ nooit hoofdpijn.
- 3 U _____ een mooie fiets!
- 4 Zij _____ mooie ogen.
- 5 Hij _____ altijd gelijk.
- 6 Wij _____ vrij.
- 7 Jullie _____ vakantie.
- 8 Zij _____ een nieuw huis.

3 Vul een vorm van hebben in.

- 1 De buren _____ een hond.
- 2 Wij _____ een poes.
- 3 Veel Nederlanders _____ schaatsen.
- 4 Mijn broer _____ een vriendin.
- 5 De leraar _____ geen auto.
- 6 Mijn ouders _____ bezoek.
- 7 Ik _____ veel vrienden.
- 8 _____ jij telefoon?

4 Vul in. Kies tussen: een vorm van hebben of zijn.

- 1 _____ jullie te laat?
- 2 _____ dit boek van jou?
- 3 _____ je geen boek?
- 4 _____ jullie vakantie?
- 5 _____ jij ook een brommer?
- 6 _____ je moe?
- 7 _____ jij een nieuwe fiets?
- 8 _____ u de nieuwe docent?
- 9 _____ dit uw boek?
- 10 _____ hij een auto?

5 Geef antwoord.

1 Heb jij een auto?	Ja, _____
2 Ben je ziek?	Ja, _____
3 Hebben jullie bezoek?	Ja, _____
4 Zijn ze met vakantie?	Ja, _____
5 Heb je het koud?	Ja, _____

Les 15 Vraagzinnen

Vraagzinnen beginnen met een **vraagwoord** (les 13) of met een **werkwoord** (les 2). De persoon staat **achter** het werkwoord.

De volgorde is dus:

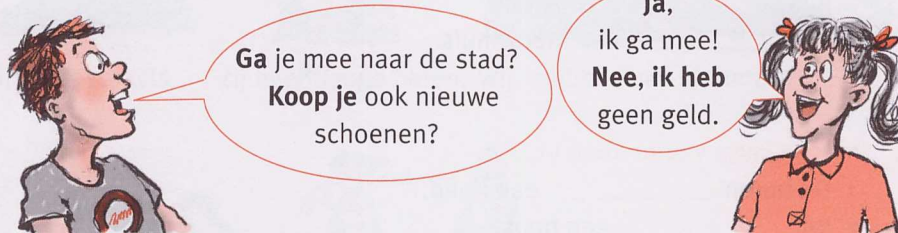
1. vraagwoord
 2. werkwoord
 3. persoon
 4. rest
- of:
1. werkwoord
 2. persoon
 3. rest

a Voorbeelden

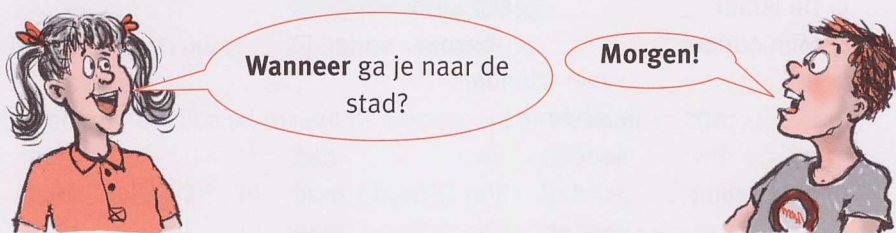
Ga je mee naar de stad?
Gaat hij ook mee?
Wacht je even?
Maak jij die les?
Lopen jullie naar school?
Leert hij ook Nederlands?
Kom je vanavond?

b Antwoorden

Na een vraagzin komt een *antwoordzin*.
Soms kunt u antwoorden met **ja** of **nee**.
Dit kan alleen als de vraagzin met een **werkwoord** begint.

Op de vraag '**Ga je** mee naar de stad?' is '**Ja, ik ga** mee' een goed antwoord. U hoeft niet altijd hetzelfde werkwoord als in de vraag te gebruiken.

Op de vraag: '**Wanneer** ga je naar de stad?' kunt u **niet** antwoorden met 'Ja.' U moet een **tijd** noemen; bijvoorbeeld: 'Morgen' of: 'Om twee uur vanmiddag.'

Meer voorbeelden van vraag- en antwoordzinnen:

c Idioom

Leuk, he?
Nietwaar?
Ja toch?

Oefeningen

1 Maak een vraag van de zin.

1 Ik heb een nieuwe fiets. _____	7 Hassan woont in de stad. _____
2 Jij hebt geen fiets. _____	8 Hij woont in een flat. _____
3 Je bent ziek. _____	9 U woont boven de
supermarkt. _____
4 Hij is ook ziek. _____	10 Zij wonen naast het
politiebureau. _____
5 Wij hebben vrij. _____	
6 Maria woont in een dorp. _____	

2 Is het antwoord goed of fout?

1 Ga je ook mee? Nee, ik ga niet mee. goed / fout	6 Wat voor huiswerk hebben we?
Nee. goed / fout
2 Waar ben je? Nee, ik ben op school. goed / fout	7 Hebben we veel huiswerk?
Ja, heel veel. goed / fout
3 Hoe heet je? Ja, ik heet Jan. goed / fout	8 Waar woon jij? Ja, ik woon. goed / fout
4 Lopen jullie naar school?
Ja, we lopen naar school. goed / fout	9 Woon jij ook in Rotterdam?
Ja, daar woon ik ook. goed / fout
5 Wanneer begint de vakantie?
Ja, de vakantie begint. goed / fout	10 Wat studeer je? Ja, ik studeer. goed / fout

3 Geef antwoord op de vraag met: Ja, ...

- 1 Hebt u vaak hoofdpijn? Ja, ik heb vaak hoofdpijn.
- 2 Krijgt u brieven van uw familie? _____
- 3 Kijkt u op de klok? _____
- 4 Is het mooi weer? _____
- 5 Hebt u het koud? _____
- 6 Bent u bang voor spinnen? _____
- 7 Brandt de lamp? _____
- 8 Hoort u de telefoon? _____
- 9 Schrijft u veel brieven? _____
- 10 Gaat u met vakantie? _____

4 Wat vraagt u, als u wilt weten of:

1 het nog regent <u>Regent het nog?</u>	6 Aisha met vakantie gaat _____
2 het buiten droog is _____	7 Josef ziek is _____
3 de zon schijnt _____	8 Maria boodschappen gaat doen _____
4 het buiten koud is _____	9 wij morgen vrij hebben _____
5 de kachel brandt _____	10 u naar huis mag _____

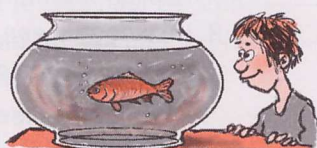
5 U leest het antwoord. Wat was de vraag?

1 Ja, ik ga met je mee!	<u>Ga je met me mee?</u>
2 Okee, dat doe ik!	_____
3 Om vier uur ga ik naar huis.	_____
4 Nee, dat vind ik niet leuk!	_____
5 Over een week ga ik verhuizen.	_____
6 Nee, ik ben niet moe.	_____
7 Ja, ik ben erg moe.	_____
8 Prima, ik help je.	_____
9 Om twaalf uur ben ik thuis.	_____
10 Volgend jaar ga ik naar Amerika.	_____

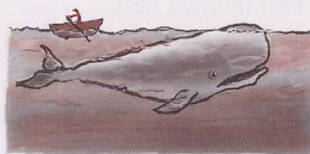
Les 16 Dit / dat; deze / die

Dit is hier: dichtbij.
Dat is daar: verder weg.

a Dit / dat

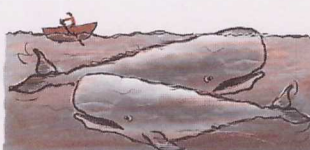
Dit is een kleine goudvis.

Dat is een grote walvis.

Dit zijn kleine vissen.

Dat zijn grote vissen.

Let op:

In het meervoud gaat het woordje 'een' weg en 'is' wordt 'zijn'.

Dit en **dat** blijven hetzelfde!

Dit is een leuk kind. **Dat is** ook een leuk kind.

Dit zijn leuke kinderen. **Dat zijn** ook leuke kinderen.

b Deze/die

Enkelvoud:

Dit / Dat schilderij is mooi.

Meervoud:

Deze / Die schilderijen zijn ook mooi.

Een schema:

	dichtbij HIER	verder weg DAAR
het-woord:	dit	dat
de-woord en meervoud:	deze	die

Let op:

Deze en **die** worden **alleen voor een naamwoord** gebruikt.

Dus **niet**: deze zijn vissen maar: dit zijn vissen en: deze vissen

Voorbeeld:

Wat zijn dat? Dat zijn knikkers.

Zijn die knikkers van jou?

Nee, die knikkers zijn van mijn zusje; deze knikkers zijn van mij!

c Idioom

Over ditjes en datjes praten.

Oefeningen

1 Vul in: *dit* of *deze*. Kijk voor het-woorden bij de lijst achter in dit boek.

- 1 _____ boek
2 _____ boeken
3 _____ pen
4 _____ pennen

- 5 _____ meisje
6 _____ meisjes
7 _____ jongen
8 _____ jongens

- 9 _____ foto
10 _____ foto's

2 Vul in: *dat* of *die*.

- 1 _____ huis
2 _____ huizen
3 _____ glas
4 _____ glazen

- 5 _____ kind
6 _____ kinderen
7 _____ man
8 _____ mannen

- 9 _____ vrouw
10 _____ vrouwen

3 Kijk naar het plaatje. Maak een vraagzin. Gebruik: *dit* / *deze* / *die*.

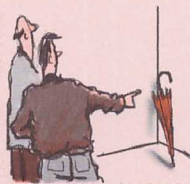
*Zijn die sleutels
van jou?*

4 Kijk naar het plaatje en stel vragen. Kijk eerst naar het voorbeeld.

*Is deze tas
van jou?*

5 Geef nu antwoord op de vragen van oefening 3 en 4 met: *Nee, ...*

1 Nee, *die sleutels zijn niet van mij.*

2 Nee, _____

3 Nee, _____

4 Nee, _____

5 Nee, _____

6 Nee, _____

7 Nee, _____

8 Nee, _____

9 Nee, _____

10 Nee, _____

6 Zet de zinnen in het meervoud.

1 Dit boek is duur. _____

2 Deze pen schrijft dun. _____

3 Dat meisje loopt snel. _____

4 Die jongen leert Nederlands. _____

5 Deze man is moe. _____

6 Dit huis is nieuw. _____

Herhalingstoets 4 (Les 13-16)

1 Wat vraag je?

- 1 Je wilt weten waar het postkantoor is.
- 2 Je wilt weten wanneer de les begint.
- 3 Je wilt weten wat die jongen doet.
- 4 Je wilt weten waarom dat meisje huilt.
- 5 Je wilt weten wat de leraar zegt.
- 6 Je wilt weten hoe iemand heet.
- 7 Je wilt weten waar iemand woont.
- 8 Je wilt weten hoe ver het is naar het station.
- 9 Je wilt weten hoe laat de trein vertrekt.
- 10 Je wilt weten waarom uw vriend lacht.

2 Wat zeg je? Gebruik als verwijswoord *je*.

- 1 Je vraagt aan Aisha waarom zij te laat is.
- 2 Je vraagt aan Jan wanneer hij vertrekt.
- 3 Je vraagt aan je vriendin wie zij ziet.
- 4 Je vraagt aan je vriend waarom hij naar huis gaat.
- 5 Je vraagt aan Hasan wat hij vanavond gaat doen.
- 6 Je vraagt aan je zus waarom zij niet meegaat.
- 7 Je vraagt aan je broer wie hij belt.
- 8 Je vraagt aan Maria wat zij wil drinken.
- 9 Je vraagt aan je buurman wat hij doet.
- 10 Je vraagt aan je buurvrouw wat zij ziet.

3 Vul de goede vorm van het werkwoord *hebben* in.

- 1 Ik _____ een hond.
- 2 Wij _____ een poes.
- 3 Mijn broer _____ een auto.
- 4 Mijn ouders _____ bezoek.
- 5 Ik _____ veel vrienden.
- 6 _____ jij telefoon?
- 7 _____ jullie dat boek?
- 8 Die man _____ een mooi huis!
- 9 _____ jullie ook een nieuw huis?
- 10 Ik _____ een oude fiets.

4 Geef een positief antwoord: *Ja, ...*

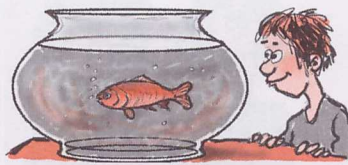
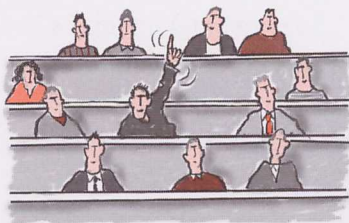
- 1 Heb je vaak hoofdpijn?
- 2 Krijg je veel brieven uit Vietnam?
- 3 Is het mooi weer?
- 4 Heb je het koud?
- 5 Ben je bang voor spinnen?
- 6 Ga je naar huis?
- 7 Heb je een girorekening?
- 8 Doe je aan sport?
- 9 Houd je van rijst?
- 10 Heb je te veel gegeten?

5 Geef (mondeling!) antwoord.

- 1 Ga je elke dag naar de les?
- 2 Wat is je adres?
- 3 Heb je telefoon?
- 4 Wat is je telefoonnummer?
- 5 Bel je veel?
- 6 Hoe laat sta je op?
- 7 Kom je wel eens te laat?
- 8 Spreek je ook Engels of Duits?
- 9 Hoe laat ga je naar bed?
- 10 Heb je een fiets?

6 Zet de zinnen in het meervoud.

- 1 Dit huis is mooi.
- 2 Deze pen schrijft dun.
- 3 Die jongen loopt hard.
- 4 Dat meisje leert Nederlands.
- 5 Deze man is niet moe.
- 6 Dit boek is mooi.
- 7 Dat boek is niet mooi.
- 8 Deze klok gaat niet goed.
- 9 Dit kind is ziek.
- 10 Deze jongen spreekt goed Nederlands.

Les 17 Niet / geen

Niet staat vaak achteraan in de zin:
ik **kom** morgen **niet**;
ik **koop** dat boek **niet**.
Niet hoort dan bij het **werkwoord**.

Niet kan ook voor een adjectief (= bijvoeglijk naamwoord) staan: hij is **niet** **rijk**.
Niet kan ook voor een woordgroep staan: hij gaat **niet** **met vakantie**.

Geen wordt altijd gevolgd door een zelfstandig naamwoord: **geen** **fiets**; (**geen** = **niet een**).

Er kan ook een adjectief (= bijvoeglijk naamwoord) tussen staan: **geen** **nieuwe** **fiets**.

Bij stofnamen wordt altijd **geen** gebruikt:
Ik lust **geen** **koffie**, ik gebruik **geen** **suiker**; ik heb **geen** **papier**, enz.

a Ontkennen (= nee zeggen)

Kom je morgen ook?
Nee, ik kom morgen **niet**.

Weet je de weg?
Nee, ik **weet** de weg **niet**.

Heeft hij veel geld?
Nee, hij is **niet** **rijk**.

Werkt hij hard?
Nee, hij werkt **niet** **hard**.

Heb je **een** fiets?
Nee, ik heb **geen** fiets.

Is er **een** mooie film?
Nee, er is **geen** mooie film.

Koop je dat boek?
Nee, ik koop het **niet**.

Is dat het nieuwe boek?
Nee, dat **is** het **niet**.

Woont hij in Amsterdam?
Nee, hij woont **niet** in Amsterdam.

Ga je ook met vakantie?
Nee, ik ga **niet** met vakantie.

Koop je **een** nieuwe radio?
Nee, ik koop **geen** nieuwe radio.

Heb je **een** euro voor mij?
Nee, ik heb **geen** euro.

b Stofnamen

Heeft u genoeg **suiker**?
Verkoopt u **koffie**?
Ik heb **papier** nodig.

Bij namen van **stoffen** (stofnamen) wordt nooit **een** gebruikt: koffie, thee, suiker, zand, goud, zilver, hout, papier enz. Je kunt niet vragen om *een suiker* of *een zeep*!

c Idioom

Spreken is zilver, zwijgen is goud.

Oefeningen

1 Wat antwoordt u?

- 1 Ga je mee?
- 2 Weet je de weg?
- 3 Kom je vanavond ook?
- 4 Is dat de nieuwe docent?
- 5 Is dat zijn boek?
- 6 Ken je die man?
- 7 Ben je bang?
- 8 Ga je naar de stad?

Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____

2 Wat is een goed antwoord?

- 1 Luister je naar hem?
- 2 Geef je die sjaal aan haar?
- 3 Ben je ziek?
- 4 Heb je genoeg geld?
- 5 Woont hij in de stad?
- 6 Ga je met vakantie?
- 7 Brandt de lamp?
- 8 Schrijft die pen goed?

Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____

3 Geef een ontkennend antwoord.

- 1 Is dat een mooi boek?
- 2 Heb jij een brommer?
- 3 Hebben we vandaag een proefwerk?
- 4 Heb je een goed cijfer?
- 5 Koop je een nieuwe jas?
- 6 Heb je nieuwe schoenen?
- 7 Drinkt u koffie?
- 8 Lust u aardappels?

Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____
 Nee, _____

4 Geef antwoord met: Nee, ...

- 1 Bent u getrouwd?
- 2 Hebt u kinderen?
- 3 Woont u in een groot huis?
- 4 Woont u in het centrum?
- 5 Hebt u een auto?
- 6 Komt u uit Marokko?
- 7 Vindt u de lessen moeilijk?
- 8 Is dit boek van u?

5 Wat was de vraag?

Voorbeeld:

Antwoord: Nee, ik ga geen schoenen kopen. **Vraag:** Ga je / Gaat u schoenen kopen?

- 1 Nee, ik woon niet in Amsterdam.
- 2 Nee, ik heb geen nieuwe trui.
- 3 Nee, hij geeft geen les.
- 4 Nee, die foto ben ik niet kwijt.
- 5 Nee, Hasan komt morgen niet.
- 6 Nee, ik lust geen patat.
- 7 Nee, dat is mijn tas niet.

Les 18

Welk(e); elke(e); ieder(e)

Bij een **de-woord** (**de** jongen, **de** trein, **de** dag) wordt **welke**, **iedere** en **elke** gebruikt.
Bij een **het-woord** (**het** huis, **het** kind) komt er **geen -e** achter **welk**, **ieder** en **elk**:
welk boek?

a Wel of geen -e?

Welk boek bedoel je?
Welke jongen bedoel je?
Welk boek is van jou?
Elke trein stopt hier.
Elk huis heeft een dak.
Ik maak iedere dag een wandeling.
Ieder kind moet naar school.

het boek
de jongen
het boek
de trein
het huis
de dag
het kind

b Welk / elk / ieder

welk

Het gebruik van **welk(e)** vraagt naar een keuze; je kunt kiezen:
In de bibliotheek staan veel boeken; **welk** boek wil je lenen?
Welke boeken heb je gelezen?

elk / ieder

Elk(e) betekent hetzelfde als **ieder(e)**: allemaal!
Elke cursist heeft een boek.
Iedere cursist moet ook een map hebben.

Elk kind houdt van ijs.
Ieder kind vindt ijs lekker.

c Iedere / iedereen

Het woord **iedereen** is in **betekenis meervoud** maar **grammaticaal enkelvoud**! Het werkwoord staat dus in het enkelvoud.

Iedereen (spreek uit: iederéén) = alle mensen: iedere man en iedere vrouw, elke jongen en elk meisje.
Iedereen heeft een moeder = **alle mensen hebben** een moeder.
Iedereen heeft twee ogen, een neus en een mond = **alle mensen hebben** dit.

iedereen ↔ niemand

Iedereen weet dit. ↔ **Niemand** weet dit.
Heeft **iedereen** een boek? ↔ Is **niemand** zijn boek vergeten?

d Idioom

Elk huisje heeft zijn kruisje.

Oefeningen

Voor **de-** en **het-**woorden kijk je in de *het-woordenlijst* achter in het boek.
Als het woord niet in de lijst staat, is het een de-woord.

1 Vul in: welk of welke.

- 1 _____ trein neem je?
- 2 _____ boek is van jou?
- 3 _____ kleur vind jij mooi?
- 4 Naar _____ ziekenhuis ga je?
- 5 _____ maat schoenen heb jij?
- 6 _____ mes is van jou?

- 7 Ik heb een acht! _____ cijfer heb jij?
- 8 In _____ jaar ben jij geboren?
- 9 _____ antwoord is goed?
- 10 _____ krant lees jij?

2 Wie, wat of welk(e)? Vul in.

- 1 We hebben geen les vandaag. _____ zegt dat?
- 2 Ik versta hem niet. _____ zegt hij?
- 3 Op _____ dagen heb je les?
- 4 _____ boek ga je kopen?
- 5 Ik hoor iemand. _____ loopt daar?
- 6 _____ kind is je zusje?
- 7 Ik begrijp je niet. _____ bedoel je?
- 8 Ik versta je niet. _____ zeg je?
- 9 Weet u _____ trein naar Amsterdam gaat?
- 10 _____ gaat er mee zwemmen?

3 Maak vragen met welk of welke.

Voorbeeld: Ik leer een taal.

Welke taal leer je?

- 1 Ik lees een boek.
- 2 Ik wacht op de bus.
- 3 Ik ga naar school.
- 4 Ik woon in een dorp.
- 5 Ik maak een oefening.
- 6 Wij lezen een oud boek.
- 7 Wij gaan naar school.
- 8 Wij leren een moeilijke taal.
- 9 Wij hebben morgen een test.
- 10 Wij zitten in een nieuw lokaal.

4 Wat vraag je?

Als u wilt weten:

- 1 uit welk land iemand komt.
- 2 welk land ten oosten van Nederland ligt.
- 3 naar welke stad je vriend gaat verhuizen.
- 4 welk boek de cursisten gebruiken.
- 5 naar welke muziek uw vriend luistert.

Uit

5 Vul de persoonsvorm in.

- 1 Iedereen _____ (moeten) hier wachten.
- 2 Niemand _____ (gaan) weg.
- 3 Niet elke man _____ (houden) van voetballen.
- 4 Bijna ieder kind _____ (vinden) ijs lekker.
- 5 Iedereen _____ (hebben) vakantie.
- 6 Niemand _____ (zijn) vrolijk.
- 7 Alle mensen _____ (moeten) een identiteitsbewijs hebben.
- 8 Bijna iedereen _____ (slapen) 's nachts.
- 9 Niet iedereen _____ (zijn) gelukkig.
- 10 Niemand _____ (vinden) die film leuk.

Les 19

Bezittelijke voornaamwoorden

Een **bezittelijk voornaamwoord** staat **voor** een zelfstandig naamwoord:

Dit is **mijn** jas.

Er kan een bijvoeglijk naamwoord **tussen** staan: Hoe vind je mijn **nieuwe** jas?

a Bezit = van wie is het?

Hij houdt van **zijn** kind.

Zij houdt van **haar** kind.

ik	-	mijn	Ik houd van mijn kinderen.
jij (je)	-	jouw / je	Jij houdt van jouw / je kinderen.
u	-	uw	U houdt van uw kinderen.
zij (ze)	-	haar	Zij houdt van haar kinderen.
hij	-	zijn	Hij houdt van zijn kinderen.
wij (we)	-	ons / onze	Wij houden van onze kinderen.
jullie	-	jullie	Jullie houden van jullie kinderen.
zij (ze)	-	hun	Zij houden van hun kinderen.

Let op!

mijn met een **n** aan het eind!

jouw met een **w** aan het eind!

uw met een **w** aan het eind!

jouw kinderen = **je** kinderen

Hoe gaat het met **je** kinderen?

En met **je** moeder?

b Ons / onze

het-woord: **ons**
de-woord: **onze**

het huis - **ons** huis
het dorp - **ons** dorp

Hoe vind je ons nieuwe huis?
Ik vind het fijn wonen in ons kleine dorp.

de auto - **onze** auto
de kinderen - **onze** kinderen

Onze oude auto rijdt nog goed.
Onze twee kinderen zijn nog klein.

c Idioom

Van je stokje gaan.

Oefeningen

1 Vul het bezittelijk voornaamwoord in.

1 Ik heb een fiets.	Dat is _____ fiets.	5 Zij heeft een fiets.	Dat is _____ fiets.
2 Jij hebt een fiets.	Dat is _____ fiets.	6 Wij hebben een fiets.	Dat is _____ fiets.
3 U hebt een fiets.	Dat is _____ fiets.	7 Jullie hebben een fiets.	Dat is _____ fiets.
4 Hij heeft een fiets.	Dat is _____ fiets.	8 Zij hebben een fiets.	Dat is _____ fiets.

2 Vul een bezittelijk voornaamwoord in. Kijk naar de plaatjes.

Maria

_____ auto
 _____ man
 _____ kinderen

Mohamed

_____ fiets
 _____ zus
 _____ ouders

Henk en Ans

_____ zoon
 _____ dochter
 _____ kinderen

3 Vul in.

- Ik houd van mijn werk. Houd jij ook van _____ werk?
- Houdt je vader van _____ werk?
- Zijn ouders wonen bij _____ oudste zoon.
- Wij moeten allemaal _____ eigen boek meenemen.
- Wij gaan op vakantie met _____ caravan.
- Maria gaat met _____ ouders mee.
- Ik ben _____ jas kwijt.
- Henk is _____ tas kwijt.
- Aisha heeft _____ sjaal verloren.
- Zij zoeken _____ hond. Hij is weggelopen.

4 Van wie is het? Zoek bij elkaar en vul de letters in.

1 zijn jas	a jij	1 <u>C</u>
2 haar hoed	b Maria	2 _____
3 hun huis	c Jean	3 _____
4 mijn tas	d de hond	4 _____
5 zijn poten	e ik	5 _____
6 jouw boek	f Jean en Maria	6 _____

5 Vul in.

- Is dat boek van _____ ? (jou / jouw)
- Nee meneer, het is _____ boek. (u / uw)
- Meneer, ken ik _____ ? (u / uw)
- Ik ken _____ broer goed! (jou / jouw)
- Ik zag _____ gisteren bij de bakker. (u / uw)
- Dit is _____ huis. (mij / mijn)
- Waar is _____ huis? (jou / jouw)
- Die pen is van _____. (mij / mijn)
- Ik heb per ongeluk _____ pen gepakt. (jou / jouw)
- Hoe is het met _____ ? (je / jouw)

a Personen

Na een voorzetsel: **mij, jou, u, haar, hem, ons, jullie, hen**
 Zonder voorzetsel: **mij / me, jou / je, u, haar, hem, ons, jullie, hen / hun / ze**

Van wie is dit boek?

Dat boek is van **mij**.
 Dat boek is van **jou**.
 Dat boek is van **u**.
 Dat boek is van **haar**.
 Dat boek is van **hem**.
 Dat boek is van **ons**.
 Dat boek is van **jullie**.
 Dat boek is van **hen**.

Wie ziet hij?

Hij ziet **mij / me**.
 Hij ziet **jou / je**.
 Hij ziet **u**.
 Hij ziet **haar**.
 Hij ziet **hem**.
 Hij ziet **ons**.
 Hij ziet **jullie**.
 Hij ziet **hen / ze**.

Persoonswoorden die aan het eind van de zin staan (niet altijd op de laatste plaats):

hen / hun / ze:

Mijn ouders hebben feest. Ik geef **hun / ze** bloemen.
 Ik wacht **op hen / ze**. Die bloemen zijn **voor hen**.
 Ik geef **hun / ze** ook een boek.

Ik heb het **hun** verteld: zonder voorzetsel **hun**
 Ik heb het **aan hen** verteld: met voorzetsel **hen**

b Dingen / personen

Enkelvoud dingen: **het** of **hem** (**het** boek / **de** bril / **de** broer)

Meervoud dingen en personen: **ze**

Heb je het boek bij je? Ik heb **het** nodig!
 Waar is mijn bril? Ik zie **hem** niet!
 Is dat je broer? Ja, dat is **hem**.
 Waar zijn mijn sokken? Ik zie **ze** niet!
 Waar zijn Jean en Patrick? Ik zie **ze** niet!

Meer voorbeelden:

Waar is mijn boek? Zie jij **het**?
 Wie is je man? Ik ken **hem** niet.
 Zijn dat je ouders? Ja, dat zijn **ze**!
 Lust jij appels? Ja, ik vind **ze** lekker.

c Idioom

Moet je mij hebben?!

Oefeningen

1 Kies het goede woord.

- 1 Deze brief is niet voor ik / mij / mijn.
- 2 Hij is voor jij / jou / jouw.
- 3 Die jas is van hij / hem / zijn.
- 4 Is deze bril van jij / jou / jouw?
- 5 Zijn die handschoenen van u / uw?
- 6 Van wie zijn deze boeken? Die boeken zijn van hen / ze / zij.
- 7 Van wie zijn deze schoenen? Die schoenen zijn van zij / haar.
- 8 Is dat boek van jou? Ja, het is van ik / mij / mijn.
- 9 Is dat huis van ze / hen / hun?
- 10 Heb je nieuwe schoenen? Ik vind hen / hun / ze mooi!

2 Vul in: hem, haar, het, ze.

- 1 Zie je die hond? Ja, ik zie _____.
- 2 Zie je dat vliegtuig? Ja, ik zie _____.
- 3 Ik heb dat boek nodig. Geef _____ even!
- 4 Waar zijn mijn schoenen? Ik zie _____ niet!
- 5 Waar is mijn bril? Zie jij _____?
- 6 Zie jij Maria? Ik zie _____ niet.
- 7 Ik ben mijn pen kwijt. Heb jij _____ soms gezien?
- 8 De klok is stuk. Ik laat _____ maken.
- 9 Mijn horloge staat stil. Ik moet _____ opwinden.
- 10 O, ik ben de boeken vergeten! Wil jij _____ even halen?

3 Kies het goede woord: mij / me, jou / je, u, haar, hem, het, ons, jullie, ze.

- 1 Het huiswerk is moeilijk voor Jean. Hij maakt _____ niet.
- 2 Ken je die jongen? Ja, ik zit met _____ op cursus.
- 3 Bel jij mij morgen op? Ja, ik bel _____ morgenavond op.
- 4 De klok staat stil; ik hoor _____ niet.
- 5 Mijn sleutels liggen boven. Wie haalt _____ even?
- 6 Je vriend staat buiten. Hij wacht op _____.
- 7 Je schrift ligt op de grond. _____ ligt onder je stoel.
- 8 Mijn moeder is jarig. Ik geef _____ een bos bloemen.
- 9 Heb je de boeken bij je? Ik heb _____ nodig.
- 10 Kijk, jullie vader loopt aan de overkant; hij roept _____!

4 Geef antwoord zoals in het voorbeeld.

Voorbeeld:

Ken
je die man?

Ja,
ik ken hem, maar ik weet zijn
naam niet.

- 1 Ken je die vrouw? Ja, ik ken _____, maar _____
- 2 Ken je die mensen? Ja, ik ken _____, maar _____
- 3 Ken je mij? Ja, ik ken _____, maar _____

Herhalingstoets 5 (Les 17-20)

1 Geef een ontkennend antwoord:

- 1 Wat is er? Heb je pijn? Nee, _____
- 2 Ga je naar de stad? _____
- 3 Hebt u een auto? _____
- 4 Ga je met de trein? _____
- 5 Ben je vanavond thuis? _____
- 6 Kom je morgen? _____
- 7 Hebt u genoeg geld? _____
- 8 Drinkt u koffie? _____
- 9 Gaat u op reis? _____
- 10 Woon je in de stad? _____

2 Vul in. Kies tussen: *welk of welke; elk of elke.*

- 1 _____ meisje is uw dochter?
- 2 _____ cursist wil achter de computer zitten.
- 3 _____ week hebben ze ruzie.
- 4 _____ telefoonnummer heb je?
- 5 _____ oefening moeten we maken?
- 6 _____ bus stopt bij het station.
- 7 _____ boek lees je?
- 8 _____ plant vind je het mooist?
- 9 Ik vind _____ plant mooi.
- 10 In _____ huis in deze straat woon je?
- 11 Ga je _____ dag naar de moskee?
- 12 Naar _____ moskee ga je?

3 Vul in: *ieder(e), iedereen.*

- 1 Die man komt hier _____ dag voorbij.
- 2 _____ moet hier langs.
- 3 Niet _____ vindt voetballen leuk.
- 4 _____ huisje heeft zijn kruisje.
- 5 Ik schrijf _____ dag in mijn dagboek.
- 6 Bijna _____ in Nederland heeft een fiets.

4 Vul de goede vorm van het werkwoord in.

- 1 Niemand _____ (zijn) blij met slecht weer.
- 2 Iemand _____ (hebben) het nieuws verteld.
- 3 Iedereen _____ (weten) het nu.
- 4 Iedereen _____ (gaan) naar de wedstrijd kijken.
- 5 Niemand _____ (doen) iets.
- 6 Niemand _____ (zijn) ziek vandaag.
- 7 Bijna iedereen _____ (zijn) op school.
- 8 Niemand _____ (zeggen) iets.

5 Vul een persoonswoord in.

- 1 Waar is mijn pen? Zie jij _____ ?
- 2 Waar is mijn boek? Zie jij _____ ?
- 3 Waar is je zus? Zie jij _____ ?
- 4 Van wie is dit boek? Is _____ van jullie?
- 5 Heb je mijn zus gezien? Nee, ik heb _____ niet gezien.
- 6 Heb je mijn broer gezien? Nee, ik heb _____ niet gezien.
- 7 Heb je mijn ouders gezien? Nee, ik heb _____ niet gezien.
- 8 Is dat boek van jou? Ja, dat is van _____ .
- 9 Is die tas van Jan? Ja, die is van _____ .
- 10 Zijn die kinderen van u? Ja, die zijn van _____ .

6 Vul een bezittelijk of een persoonlijk voornaamwoord in.

- 1 Jan, is dit boek van _____ ? Nee, dat boek is niet van _____ .
- 2 Is dit het boek van Jan? Nee, dat is _____ boek niet.
- 3 We moeten allemaal _____ eigen verhaal vertellen.
- 4 We gaan naar _____ familie.
- 5 Heb je het boek bij je? Ik heb _____ nodig!
- 6 Waar zijn mijn papieren? Ik zie _____ niet.
- 7 Jean en Patrick, is die mooie auto van _____ ?
- 8 De kinderen zoeken _____ hond.
- 9 _____ computer is kapot. Ik moet _____ laten maken.
- 10 Mevrouw, is dat _____ bril?
- 11 Zie je die jongen? Ik zit bij _____ in de klas.
- 12 En dat meisje? Ik ken _____ ook!

7 Vul in: *jou of jouw, mij of mijn.*

- 1 _____ huis is groter dan _____ huis.
- 2 Jean, was de brand bij _____ in de straat?
- 3 Is die pen van _____ of van _____ ?
- 4 Nee, hij is niet van _____ .
- 5 _____ fiets is stuk.
- 6 Neem dan die van _____ maar!

Les 21 Verkleinwoorden

Eindje, sjaaltje, boompje, brilletje, jongetje, etentje en schatje zijn **verkleinwoorden**. Ze zijn gemaakt van een zelfstandig naamwoord: eind, sjaal, boom, bril, jongen, eten, schat.

a Van zelfstandige naamwoorden

- Zullen we een **eindje** gaan wandelen?
- Wat een leuk **sjaaltje** heb je om!
- Dat **boompje** is hard gegroeid!
- Wat een grappig **brilletje** heeft dat **jongetje** op!
- Ik heb vanavond een **etentje** bij vrienden.
- **Schatje**, ga je mee?

Verkleinwoorden worden gebruikt om te vertellen:

- dat iets of iemand klein is: eindje, sjaaltje, boompje, jongetje;
 - dat iets of iemand leuk, gezellig, aardig of lief is: brilletje, etentje, schatje.
- (Zie les 58.)

In het Nederlands worden veel verkleinwoorden gebruikt. Je kunt ze van zelfstandige naamwoorden of telwoorden maken. Het lidwoord van een verkleinwoord is altijd **het** en het meervoud **-s**.

b Regels om verkleinwoorden te maken

- meestal **-je**:

de stad - het **stadje**; het dorp - het **dorpje**

- na een **l, n, w, r** of een **klinker** komt **-tje**:

de stoel - het **stoeltje**; de schoen - het **schoentje**;

de vrouw - het **vrouwtje**; de deur - het **deurtje**; de la - het **laatje** (!)

- na een **m** komt **-pje**:

de boom - het **boompje**; het raam - het **raampje**

Sommige woorden krijgen **-etje**:

de bril - het **brilletje** (let op de spelling: dubbel l!); de man - het **mannetje**;

de ster - het **sterretje**; de ring - het **ringetje**; de nul - het **nulletje**; de bon -

het **bonnetje**; de weg - het **weggetje**; de brug - het **bruggetje**; het spel -

het **spelletje**

Let op

Jongetje (zonder n) is een uitzondering!

c Idioom

Hebt u een minuutje voor mij?

Oefeningen

1 Onderstreep de verkleinwoorden in dit kinderversje:

Klap eens in je handjes, blij, blij, blij!
Op je boze bolletje, allebei.
Draai het wiel^{tje} nog eens om;
Klap maar in je handjes;
Zet je handjes in je zij;
Op je bolletje allebei;
Zo varen de scheepjes voorbij.

2 Van welk zelfstandig naamwoord zijn ze gemaakt? Gebruik ook het lidwoord.

1 wiel ^{tje}	<u>het wiel</u>
2 rolletje	_____
3 kastje	_____
4 spelletje	_____
5 latje	_____
6 laatje	_____
7 lampje	_____
8 chocolaatje	_____

3 Maak het verkleinwoord.

1 de bon	<u>het bonnetje</u>
2 het bureau	_____
3 de klok	_____
4 het papier	_____
5 de telefoon	_____
6 de fles	_____
7 de bril	_____
8 de noot	_____
9 de auto	_____
10 de tuin	_____

4 Vul één van de bovenstaande verkleinwoorden in. U hoeft geen lidwoorden te gebruiken; soms wel een meervoudsvorm.

Voorbeeld: Ik vind nootjes bij wijn niet lekker.

- 1 Raap dat _____ even op en gooi het in de prullenbak!
- 2 We hebben bij ons nieuwe huis een piepklein _____.
- 3 U moet het _____ goed bewaren, dat is het garantie-bewijs.
- 4 Op haar _____ stond een _____ van zilver.
- 5 Jean zit te wachten op een _____ van zijn ouders.
- 6 Parfum zit meestal in een heel mooi _____.
- 7 In Madurodam rijden allemaal kleine _____.
- 8 Mijn zusje heeft een nieuw _____.

Les 22 Voorzetsels (2)

De woorden **over** en **om** geven hier een **tijd** aan. We noemen ze ook wel voorzetsels van tijd.

a Voorzetsels die tijd aangeven

Wanneer vertrekt je trein?

Over vijf minuten, **om** acht uur!

Meer voorzetsels van **tijd** zijn:

- aan: **Aan** het eind van de week ben ik altijd erg moe.
in: Ik ben geboren **in** 1960.
sinds: **Sinds** (= vanaf) september ben ik in Nederland.
tot: Ik kan **tot** tien uur blijven.
na: **Na** twaalf uur is deze winkel gesloten.
onder: **Onder** (= tijdens) het werk rook ik nooit.
voor: **Voor** negen uur ben ik niet wakker!
tegen: Het is **tegen** zevenen (= bijna zeven uur).

b Voorzetsels die richting of plaats aangeven

Naar is een voorzetsel van richting.

Waar gaat deze trein heen?
Deze trein gaat **naar** Amsterdam.

Het woordje **naar** geeft hier een **richting** aan: naar Amsterdam.

Waar ligt Leiden?
Leiden ligt **tussen** Amsterdam en Den Haag.

Het woordje **tussen** geeft hier een **plaats** aan.

Meer voorzetsels van richting of plaats zijn:

- aan: Het schilderij hangt **aan** de muur.
buiten: Ik woon **buiten** de stad.
in: De dief zit **in** de gevangenis.
op: Het boek ligt **op** de tafel.
langs: **Langs** de rivier staan bomen.
over: De jongen klimt **over** de muur.
tot: Je loopt **tot** de hoek.
tegen: De fiets staat **tegen** de muur.

Achter in dit boek staat een lijst van werkwoorden met een vast voorzetsel.

Veel werkwoorden hebben een vast voorzetsel:

- denken **aan**: Ik denk altijd aan mijn eigen land.
kijken **naar**: Waar kijk je naar?
boos zijn **op**: Ik ben boos op mijn broer.
bang zijn **voor**: Ben jij bang voor spinnen?

c Idioom

Op tijd komen.

Oefeningen

1 Wat is het goede voorzetsel? Zet er een cirkel omheen.

Voorbeeld: (Aan) / Op het eind van de week ga ik met vakantie.

- 1 Op / In het dak van het huis staat een antenne.
- 2 Ik wacht tot / na 12 uur; dan ga ik weg!
- 3 De jongen gooit het boek uit / voor het raam.
- 4 De supermarkt is van acht voor / tot acht open.
- 5 De jongen klimt in / op het dak.
- 6 De vrouw zit in / op de auto.
- 7 Maria loopt naar / voor / op school.
- 8 Yuri zit in / op / naar een stoel.
- 9 De lamp staat in / op / onder de tafel.
- 10 De klok hangt in / op / aan de muur.

2 Kijk naar het plaatje. Wat is het goede voorzetsel?

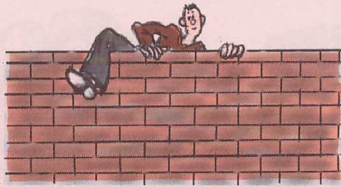
- 1 De schoenen staan _____ het bed.

- 2 De man zit _____ de tafel.

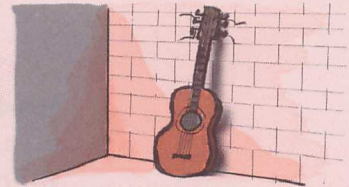
- 3 De mensen staan _____ elkaar.

- 4 De jongen klimt _____ de muur.

A B C

- 5 B staat _____ A en C.
C staat _____ B
A staat _____ B

- 6 De gitaar staat _____ de muur.

3 Kies de goede betekenis; zet een cirkel om a of b.

- 1 Deze winkel is na 12 uur gesloten betekent:
 - a Deze winkel gaat om 12 uur open.
 - b Deze winkel is voor 12 uur open.
- 2 Het is tegen achten.
 - a Het is over acht uur.
 - b Het is voor acht uur.
- 3 Onder de les mag je niet eten.
 - a Voor de les mag je niet eten.
 - b Als er les is mag je niet eten.
- 4 Het is nu 2010; sinds 2000 ben ik in Nederland.
 - a Ik ben al tien jaar in Nederland.
 - b Ik ben pas in Nederland.

4 Kijk bij de lijst achter in het boek en vul het voorzetsel in.

1 luisteren _____	6 houden _____
2 bang zijn _____	7 kijken _____
3 boos zijn _____	8 lachen _____
4 geloven _____	9 lijken _____
5 hopen _____	10 raden _____

Les 23 Telwoorden

Woorden waarmee je kunt **tellen**, heten **telwoorden**.
Na een telwoord komt meestal een **meervoudsvorm**.

a Getallen

1	één	11	elf
10	tien	13	dertien
100	honderd	111	honderdelf
1000	duizend	1.356	dertienhonderd-zesenvijftig
10.000	tienduizend	34.876	vierendertigduizend-achthonderd-zesenzeventig
100.000	honderdduizend	138.984	honderdachtendertigduizend-negenhonderdvierentachtig

Let op:

Bij duizendtallen zet men in het Nederlands een **punt**, geen komma:
34.348 = vierendertigduizend-driehonderd-achtenveertig

Bij geldgetallen wordt een **komma** gebruikt:

€ 1,34 = één (euro) vierendertig (cent). (Let op de € voor het bedrag!)
Je mag het woord euro ook achter het bedrag schrijven: 1,34 euro.

Na een telwoord komt meestal **meervoud**: twee kaartjes, drie glazen bier, vijf overhemden.

Uitzonderingen:

vijf euro, drie uur, twee keer, 20 cent, 22 jaar

b Data en tijd

Een **datum** wordt zo geschreven:
01 - 12 - 2006 = 1 december 2006
30 - 05 - 1996 = 30 mei 1996

Tijd:

00.00 uur = 12 uur 's nachts

09.00 uur = 9 uur 's morgens

12.00 uur = 12 uur 's middags

21.00 uur = 9 uur 's avonds

00.30 uur (nul uur dertig) = half één 's nachts
09.15 uur (negen uur vijftien) = kwart over negen 's morgens
12.45 uur (twaalf uur vijfenveertig) = kwart voor één 's middags
21.10 uur (eenentwintig uur tien) = tien (minuten) over negen 's avonds
21.20 uur (eenentwintig uur twintig) = tien (minuten) voor half tien 's avonds

c Idioom

Tijd is geld.

Oefeningen

1 Schrijf het getal in cijfers. Denk om de punt.

- 1 drieduizend-vijfhonderd-achtevijftig 3.558
- 2 dertigduizend-vierhonderd-vijftien _____
- 3 dertienduizend-achthonderd-negenenveertig _____
- 4 vierendertigduizend-negenhonderd-vier en zestig _____
- 5 negentigduizend-negenhonderd-negenentachtig _____

2 Hoe schrijf je deze geldbedragen?

1 drie euro vijfenzeventig € <u>3,75</u>	6 een euro tachtig € _____
2 vijf euro vierenvijftig € _____	7 zes euro zesenzestig € _____
3 negen euro negennegentig € _____	8 zestien euro zestig € _____
4 tien euro vierendertig € _____	9 zestig euro vijfennegentig € _____
5 dertien euro veertien € _____	10 zesenzestig euro € _____

3 Nu wat grotere bedragen.

- 1 dertigduizend euro € 30.000,-
- 2 dertigduizend euro en dertien cent _____
- 3 dertienduizend euro en vijfenveertig cent _____
- 4 driehonderdduizend euro veertig euro en veertig cent _____
- 5 honderdachtendertigduizend vijfhonderdvijfenvijftig euro _____

4 Meervoud of niet? Vul in. Gebruik de woorden: kaartje, auto, kopje, roos, euro, keer, jaar, uur.

- 1 Ik heb vier _____ voor de voetbalwedstrijd Ajax - Feijenoord!
- 2 Sommige mensen in Nederland hebben twee _____.
- 3 Ik drink meestal drie _____ thee achter elkaar.
- 4 Mijn vriend brengt elke week twintig _____ voor mij mee.
- 5 Dat jack kost honderd _____.
- 6 Hoeveel _____ gaat twee op twintig?
- 7 Ik ben precies dertig _____.
- 8 Over twee _____ ben ik klaar.

5 Hoe laat is het?

Voorbeeld: 10.10 uur = 10 (minuten) over tien 's morgens

- 1 13.45 uur = _____
- 2 20.15 uur = _____
- 3 21.35 uur = _____
- 4 02.10 uur = _____
- 5 08.05 uur = _____
- 6 11.10 uur = _____
- 7 00.10 uur = _____
- 8 01.35 uur = _____
- 9 11.15 uur = _____
- 10 19.20 uur = _____

Les 24 Maanden en data; brieven

De namen van de maanden worden altijd met een kleine letter geschreven.

a Maanden

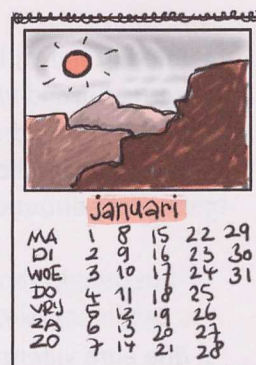
De twaalf maanden van het jaar zijn:

1 januari	5 mei	9 september
2 februari	6 juni	10 oktober
3 maart	7 juli	11 november
4 april	8 augustus	12 december

12 - 12 - 1999 = 12 december 1999

01 - 01 - 1900 = 1 januari 1900

09 - 07 - 2006 = 9 juli 2006

b Brieven

Bij een brief zet je de datum *links of rechts bovenaan* de brief.

Voor de datum komt de plaatsnaam met een komma ertussen:

Houten, 1 - 12 - 2010

Na de datum komt de *aanhef*: Beste / Lieve / Geachte ...

(*Beste / Lieve*: aan familie, vrienden en kennissen; *Geachte* in zakelijke brieven).

U sluit af met *een vriendelijke of hartelijke groet* en daaronder zet je je naam, adres en handtekening.

Voorbeeld van een zakelijke brief:

Houten, 1 - 12 - 2010

L.S. Leerder
Schrijfstraat 10
1234 AB Oefenstad

Geachte heer Leerder,

Dit boek helpt u om de Nederlandse taal goed te gebruiken.
Kijk goed naar de voorbeelden en maak alle oefeningen.
De antwoorden van de oefeningen staan achterin het boek.
Ik hoop dat u er veel van leert.

Met vriendelijke groet,

J. v.d. Toorn-Schutte

J. van der Toorn-Schutte
Admiraalsborch 1
3992 CP Houten

c Idioom

Laten we er (nu maar) een punt achter zetten!

Oefeningen

1 Geef antwoord.

- 1 Met welke maand begint het jaar? _____
- 2 Welke maand komt na februari? _____
- 3 Welke maand komt voor oktober? _____
- 4 Welke maand zit tussen maart en mei? _____
- 5 Met welke maand eindigt het jaar? _____
- 6 Wat is de derde maand van het jaar? _____

2 Vul het antwoord in.

- 1 Wat zijn de 2 vakantiemaanden in Nederland? _____
- 2 In welke maand viert Nederlanders het kerstfeest? _____
- 3 In welke maand leggen bijna alle vogels in Nederland een ei? _____ (het rijmt!)
- 4 Wat zijn de 2 koudste maanden in Nederland? _____

3 Wat is de datum?

Voorbeeld: 12 / 12 = 12 december

- 1 01 / 01 = _____
- 2 07 / 08 = _____
- 3 11 / 10 = _____
- 4 12 / 02 = _____
- 5 20 / 12 = _____
- 6 31 / 08 = _____
- 7 09 / 09 = _____
- 8 03 / 06 = _____

4 Schrijf de volgende data (= meervoud van datum) in letters. Het jaartal ook voluit.

Voorbeeld: 12 - 12 - 1996 = twalf december negentienhonderd zesennegentig.

- 1 01 - 02 - 2006 = _____
- 2 10 - 10 - 1890 = _____
- 3 11 - 11 - 1991 = _____
- 4 03 - 03 - 2007 = _____
- 5 09 - 08 - 1988 = _____

5 Schrijf een briefje met de volgende gegevens. Denk ook om de leestekens! Laat het briefje aan de docent lezen.

datum: dertien maart 2006

aanhef: Geachte docent.

inhoud: Je bent ziek. Daarom kun je niet op school komen.

Herhalingstoets 6 (Les 21-24)

1 Maak het verkleinwoord.

- 1 de fles - _____
- 2 de man - _____
- 3 de beker - _____
- 4 het spel - _____
- 5 het glas - _____
- 6 de bon - _____
- 7 het brood - _____
- 8 de les - _____
- 9 de boon - _____
- 10 de chocola - _____
- 11 de boom - _____
- 12 de brug - _____

2 Wat is het goede voorzetsel? Omcirkel het.

- 1 *Op / In* het dak van de auto staat een antenne.
- 2 Ik wacht *tot / na* 12 uur op je; dan ga ik weg!
- 3 De jongen gooit het boek *uit / in* het raam.
- 4 Deze winkel is van acht *voor / tot* acht uur open.
- 5 De jongen klimt *in / op* de boom.
- 6 *Na / Naar* 8 uur 's avonds is het zwembad dicht.
- 7 De dief zit *in / op / voor* de gevangenis.
- 8 Wij schrijven *met / door* een potlood *in / op / voor* ons boek.
- 9 Wij gaan naar Amsterdam *voor / aan / met* de trein.
- 10 Wie is *voor / aan / bij* de beurt?

3 Schrijf in cijfers.

- 1 negenhonderd euro en negentig cent _____
- 2 negenhonderdzestien euro _____
- 3 negenhonderdachtenveertig euro en vijftien cent _____
- 4 negenhonderdnegenennegentig euro _____
- 5 veertienduizend euro en vijftien cent _____
- 6 dertigduizend euro en vijftig cent _____
- 7 drieënveertigduizendveertien euro en vijftig cent _____
- 8 achtenzestigduizendvierhondervijftien euro en tien cent _____

4 Enkelvoud of meervoud? Vul in. Gebruik de woorden: *vinger, teen, haas, konijn, auto*.

- 1 Een mens heeft tien _____ en tien _____.
- 2 In Nederland eet men niet veel _____ en _____.
- 3 Veel _____ rijden op loodvrije benzine.

5 Welke datum is het?

Voorbeeld: 01 - 01- 2007 1 januari 2007

- 1 06 - 06 - 2006 _____
- 2 15 - 08 - 2008 _____
- 3 01 - 07 - 2010 _____
- 4 31 - 10 - 2003 _____
- 5 21 - 08 - 1974 _____

6 Hoe laat is het?

- 1 00.30 uur = half een 's nachts
- 2 00.45 uur = _____
- 3 01.30 uur = _____
- 4 04.15 uur = _____
- 5 10.10 uur = _____
- 6 13.20 uur = _____
- 7 12.10 uur = _____
- 8 15.30 uur = _____
- 9 20.05 uur = _____
- 10 23.35 uur = _____

Les 25 Rangtelwoorden; breuken

a Rangtelwoorden

de **eerste** van de maand

September						
M	D	W	D	V	Z	Z
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

de **derde** dinsdag in september

de **derde** van links
de **eerste** van rechts

een	- eerste	elf	- elfde
twee	- tweede	twalf	- twaalfde
drie	- derde	dertien	- dertiende
vier	- vierde	veertien	- veertiende
vijf	- vijfde	vijftien	- vijftiende
zes	- zesde		
zeven	- zevende	twintig	- twintigste
acht	- achtste	dertig	- dertigste
negen	- negende	honderd	- honderdste
tien	- tiende	duizend	- duizendste

4 februari: de vierde februari
10 januari: de tiende januari

Maar bij grotere getallen wordt vaak een afkorting gebruikt:

21 maart: de 21ste maart

18 september: de 18de september

b Breuken en decimalen

Een **breuk** bestaat uit een **teller** (boven de streep) en een **noemer** (onder de streep).

Een **decimale breuk** is een getal met cijfers achter de **komma**.

1/2	een half	1/4	eenvierde; een kwart
1 1/2	anderhalf	3/4	drievierde; driekwart
5/8	vijfachtste	7/10	zeventiende
0,5	vijftiende		
0,01	eenhonderdste		
0,002	tweeduizendste		
0,017	zeventien duizendste		
13,1	dertien (en) een tiende (of: dertien komma één)		
20,7	twintig komma zeven		

c Idioom

Op je tellen passen.

Oefeningen

1 Kijk naar de kalender. Geef antwoord.

Januari						
M	D	W	D	V	Z	Z
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Februari						
M	D	W	D	V	Z	Z
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

Maart						
M	D	W	D	V	Z	Z
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

- Op welke dag valt de eenendertigste januari? op _____
- Op welke dag is het de eerste dag van het nieuwe jaar? _____
- In welke maand begint in Nederland het voorjaar? _____
- Op welke dag valt 28 februari? _____
- En op welke dag valt de laatste dag van maart? _____

2 Kijk naar de kalender en vul in.

Voorbeeld: De eerste zondag in januari is op de derde.

- De laatste zondag in januari is op de _____
- De derde dinsdag in januari is op de _____
- De eerste zondag in maart is op de _____
- De laatste zondag in maart is op de _____
- De tweede vrijdag in februari is op de _____
- De derde maandag in februari is op de _____

3 Schrijf de cijfers in een breuk.

1 anderhalf	_____	6 vijf en een half	_____
2 driekwart	_____	7 viertiende	_____
3 tweevijfde	_____	8 twee en een half	_____
4 eenvierde	_____	9 zesachtste	_____
5 achttiende	_____	10 negen en een half	_____

4 Schrijf de breuk in letters.

1 $\frac{5}{9}$	_____	5 $1\frac{5}{8}$	_____
2 $\frac{13}{100}$	_____	6 $\frac{3}{4}$	_____ of _____
3 $\frac{1}{8}$	_____	7 $\frac{1}{4}$	_____ of _____
4 $\frac{6}{9}$	_____	8 $1\frac{1}{4}$	_____ of _____

5 Schrijf in decimalen (bijvoorbeeld: een tiende = 0,1)

- vijftiende _____
- vijfhonderdste _____
- twaaalfduizendste _____
- drie achthonderdste _____
- een driekwart _____
- tweetiende _____
- drie en een kwart _____
- twalf driekwart _____

Les 26

Trappen van vergelijking

a Vergelijken

Met woordvormen zoals **klein - kleiner - het kleinst** kunnen we vergelijken.

klein

Het jongetje is klein.

kleiner

Het meisje is kleiner.

het kleinst

De baby is het kleinst.

b Regels voor het vergelijken van bijvoeglijke naamwoorden

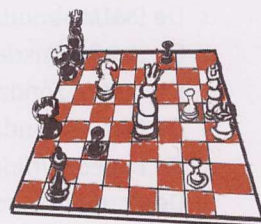
Bij de **tweede** trap komt er **-er** achter het bijvoeglijk naamwoord met vaak **dan** erachter.

Bij de **derde** trap komt **het** voor het bijvoeglijk naamwoord en **-st** erachter.

Die jas is mooi, deze jas vind ik mooier, maar die is het mooist!
Dat spel is leuk, dit spel vind ik leuker, maar schaken vind ik het leukst.

Let wel goed op de **spelling** bij de **tweede trap**, zie ook les 12.

groot	- groter (dan)	- het grootst
hoog	- hoger (dan)	- het hoogst
dun	- dunner (dan)	- het dunst
vet	- vetter (dan)	- het vetst
lief	- liever (dan)	- het liefst
doof	- dover (dan)	- het doofst
vies	- viezer (dan)	- het viest
boos	- bozer (dan)	- het boost

c Bijvoeglijke naamwoorden die eindigen op -r

Bij een woord dat op een **-r** eindigt, komt er bij de tweede trap **-der** achter.

De maan is ver. De sterren zijn **verder dan** de maan. De zon is **het verst**.
Een flat is duur. Een huis is **duurder dan** een flat. Een villa is **het duurst**.
Dit pak is zwaar. Dat pak is **zwaarder**. Het grootste pak is **het zwaarst**.

Onregelmatige trappen van vergelijking:

goed - beter (dan) - het best
veel - meer (dan) - het meest
weinig - minder (dan) - het minst
graag - liever (dan) - het liefst

Voorbeelden:

goed:

Wat vind je **beter**? 's Morgens les of 's avonds?
Ik vind 's morgens les **het best**.

graag:

Wat heb je **liever**? Een kopje koffie of een kopje thee?
Ik drink **het liefst** thee!

d Idioom

Beter laat dan nooit!

Oefeningen

1 Maak de trappen van vergelijking.

1 Deze man is dik,

die man is _____, die man is _____.

2 Het meisje is klein,

het jongetje is _____, de baby is _____.

3 Dit is veel,

dit is _____, dit is _____.

2 Vul de goede vorm in.

- 1 Een stad is _____ dan een dorp. (druk)
- 2 Amsterdam is _____ dan Utrecht. (groot)
- 3 Ik vind Maria _____ dan Els. (lief)
- 4 Chinees is _____ dan Maleis. (moeilijk)
- 5 Een kilo is _____ dan een pond. (zwaar)
- 6 Een half ei is _____ dan een lege dop. (goed)
- 7 Jouw handen zijn nog _____ dan die van mij. (vies)
- 8 Een helikopter vliegt _____ dan een vliegtuig. (laag)
- 9 Een goede buur is _____ dan een verre vriend. (goed)
- 10 Ik vind tekenen _____ dan rekenen. (leuk)

3 Maak de tweede trap; soms moet je het woordje *dan* gebruiken.

- 1 Een brommer rijdt snel, maar een auto rijdt _____ een bromfiets.
- 2 Mijn handen zijn vies, maar jouw handen zijn nog _____.
- 3 Zilver is duur, maar goud is _____ zilver.
- 4 Amerika is ver van Nederland. Nieuw-Zeeland is nog _____.
- 5 Die flat is hoog, maar de toren van deze kerk is _____ die flat.
- 6 Ik vind kip lekker, maar vis vind ik nog _____.
- 7 Vandaag ben ik laat, maar gisteren was ik nog _____.
- 8 Ik heb veel boeken, maar mijn broer heeft er nog _____.

4 Vul de goede vorm in; vergeet (als het nodig is) het woordje *dan* niet!

- 1 zuur Een citroen is _____ een sinaasappel.
- 2 laag Een huis is _____ een flatgebouw.
- 3 veel Een goede radio kost _____ honderd euro.
- 4 weinig Honderd is _____ duizend.
- 5 goedkoop In de zomer is de groente _____ in de winter.
- 6 duur Wat is _____, een radio of een tv?
- 7 veel Duizend is _____ negenhonderd.
- 8 graag Wat heb je _____, een kopje thee of een glas limonade?

5 Maak de derde trap.

- 1 Wie is het _____, Wim of Kees? (groot)
- 2 Wie was het _____? (laat)
- 3 Wat drink je het _____, koffie of thee? (graag)
- 4 Wat is het _____, een half pond of vijftig gram? (veel)
- 5 Wat vind je het _____, voetballen of hardlopen? (leuk)
- 6 Wat is het _____, een ons of honderdvijftig gram? (weinig)

Les 27 Bijvoeglijke naamwoorden (2)

Geen -e achter het bijvoeglijk naamwoord:

- bij **het**-woorden na **een**
- bij **het**-woorden zonder lidwoord.

a Verbuiging

de zak is vol
een volle zak

het huis is mooi
een mooi_huis

suiker is zoet
zoete suiker

water is nat
nat_ water.

Kijk maar:

de	het	de	het
de volle zak	het mooie huis	de zoete suiker	het natte water
een volle zak	een mooi_ huis	-	-
volle zakken	mooie huizen	zoete suiker	nat water

Na *die*, *dit*, *dat* en *deze* altijd een -e:

die / deze volle zak
deze / die volle zakken

dit / dat mooie huis
deze / die mooie huizen

welk_ huis? welke straat?

Zie ook les 18 voor elk(e), welk(e) en ieder(e)!

b Stofnamen

Glas, wol, katoen, hout, goud, zilver, blik, lood enz. zijn **stoffen** waar je iets van kan maken. Het bijvoeglijk naamwoord van stofnamen eindigt op **-en**. Let wel goed op de spelling!

Een pot kan van **glas** zijn:

een **glazen** pot

Een trui kan van **wol** zijn:

een **wollen** trui.

Een jas kan van **katoen** zijn:

een **katoenen** jas.

Een ring kan van **goud** zijn:

een **gouden** ring

Een ketting kan van **zilver** zijn:

een **zilveren** ketting.

Een trommel kan van **blik** zijn:

een **blikken** trommel.

Een kogel kan van **lood** zijn:

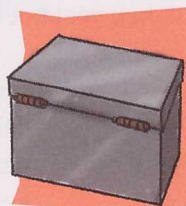
een **looden** kogel.

Een hek kan van **hout** zijn:

een **houten** hek.

pot

trommel

kogel

c Idioom

Een gouden handdruk.

Oefeningen

1 Hoe schrijf je het bijvoeglijk naamwoord? de-woorden

1 vol: een _____ portemonnee

2 druk: een _____ straat

3 dun: _____ wol

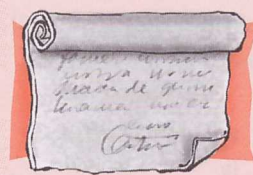
het-woorden

4 leeg: een _____ glas

5 schoon: een _____ overhemd

6 dik: _____ papier

2 Schrijf je het bijvoeglijk naamwoord met of zonder -e? Is het een de- of het-woord? Kijk in de lijst. Denk eraan dat meervoud altijd een de-woord is.

1 vet _____ vlees
2 zacht _____ boter
3 lekker _____ eten
4 zuur _____ melk
5 koud _____ water

6 recht _____ lijnen
7 scheef _____ hoeken
8 hoog _____ bomen
9 laag _____ huizen
10 koud _____ voeten

3 Maak het bijvoeglijk naamwoord.

1 goud een _____ horloge
2 zilver een _____ ketting
3 hout een _____ stoel
4 ijzer een _____ staaf

5 metaal een _____ gesp
6 glas een _____ schaal
7 lood een _____ gewicht
8 wol een _____ jas

4 Vul de goede vorm van het bijvoeglijk naamwoord in.

Mijn tante heeft een (1 lief) _____ baby. Het is een meisje. Zij kruipt de (2 heel) _____ dag over de vloer. Soms komen ze bij ons. Dan geef ik de baby eten. Ze lust graag (3 zoet) _____ pap. Ze drinkt ook (4 warm) _____ melk uit een (5 glas) _____ fles. Soms eet ze een (6 zacht) _____, (7 wit) _____ boterham met (8 bruin) _____ suiker. Het is een (9 leuk) _____ kindje.

Les 28 Onregelmatige werkwoorden

a Voorbeelden

Willen, kunnen, zullen en mogen zijn **onregelmatige** werkwoorden.

Ze worden vaak als **hulp-**werkwoord **samen met een heel werkwoord** gebruikt. Dat hele werkwoord (de **infinities**) staat dan **achteraan** in de zin.

Rook je wel eens?
Nee, **het mag** niet van mijn vader.

Doe dat raam even dicht!
Het **kan** niet dicht!

Wat **kan** ik voor u **doen**?
Ik **wil** graag **betalen**

Mag je dat boek niet **houden**?
Nee, ik **zal** het maar **kopen**.

b Vervoeging

willen

ik	wil
jij / je	wilt; wil_ je?
u	wilt
hij / zij	wil
wij / we	willen
jullie	willen
zij / ze	willen

kunnen

ik	kan
jij / je	kunt / kan ; kun_ je? / kan_ je?
u	kunt / kan
hij / zij	kan
wij / we	kunnen
jullie	kunnen
zij / ze	kunnen

zullen

ik	zal
jij / je	zal / zult; zal je? / zul je?
u	zal / zult
hij / zij	zal
wij / we	zullen
jullie	zullen
zij / ze	zullen

mogen

ik	mag
jij / je	mag ; mag je?
u	mag
hij / zij	mag
wij / we	mogen
jullie	mogen
zij /	ze mogen

Let op:

Je **kunt** dat niet eten.
Je **kan** dat niet eten.
Zul je goed oppassen?
Zal je goed oppassen?

Je **zal** wel moe zijn!
Je **zult** wel moe zijn!
U **kunt** morgen komen.
U **kan** morgen komen.

Deze twee vormen (kunt / kan; zult / zal) zijn allebei goed!
Maar dit mag alleen bij de tweede persoon: je of u.

c Idioom

Daar kun je naar fluiten!

Oefeningen

1 Vul de goede vorm van het (hulp)werkwoord *willen* in.

- 1 _____ jij even naar de bakker gaan?
- 2 Jean _____ een nieuwe fiets kopen.
- 3 Ik _____ morgen vroeg opstaan.
- 4 _____ jullie allemaal je boek meebrengen?
- 5 Wij _____ bij het werk graag naar muziek luisteren.
- 6 _____ jij de deur dichtdoen?

2 Vul de goede vorm van het (hulp)werkwoord *kunnen* in.

- 1 _____ jij dit pakje meenemen?
- 2 Ja hoor, dat _____ ik wel.
- 3 Ik _____ die muziek niet meer horen!
- 4 Wij _____ u morgen helpen.
- 5 _____ u even dit pak vasthouden?
- 6 Jij _____ goed luisteren.

3 Vul de goede vorm van het (hulp)werkwoord *zullen* in.

- 1 _____ we naar de stad gaan?
- 2 Dat _____ toch niet waar zijn?
- 3 Ik _____ morgen het geld teruggeven.
- 4 _____ jullie voorzichtig zijn?
- 5 Je _____ je vergist hebben.
- 6 _____ ik dat even doen?

4 Vul de goede vorm van het (hulp)werkwoord *mogen* in.

- 1 _____ ik een ijsje kopen?
- 2 _____ hij ook een ijsje kopen?
- 3 Ja, jullie _____ een ijsje kopen.
- 4 _____ wij je auto een dag lenen?
- 5 Ja hoor, dat _____ !
- 6 _____ jij naar de bioscoop?

5 Welk werkwoord past in de zin? Kies tussen een vorm van: *zijn*, *hebben*, *willen*, *kunnen*, *zullen*, *mogen*.

- 1 Wat _____ ik voor je doen? Ik _____ graag betalen.
- 2 _____ jij een brommer? Nee, ik _____ nog geen brommer. Ik _____ nog geen 16 jaar.
- 3 _____ ik met je meegaan? Ja, ik _____ bang voor de tandarts.
- 4 _____ je morgen tijd? Nee, ik _____ morgen niet!
- 5 _____ jij autorijden? Nee, ik _____ geen rijbewijs.

6 Welk werkwoord past in de zin? Gebruik de (hulp)werkwoorden uit oefening 5.

- 1 Honden _____ hier niet los lopen.
- 2 _____ je koffie of thee?
- 3 _____ ik honderd euro lenen?
- 4 Je bent zo druk, _____ ik even afwassen?
- 5 Jan _____ graag met zijn verjaardag een nieuwe fiets.

Herhalingstoets 7 (Les 25-28)

1 Schrijf het telwoord en het rangtelwoord achter het cijfer.

- 1 3 _____
- 2 4 _____
- 3 1 _____
- 4 8 _____
- 5 20 _____

2 Schrijf de breuk in cijfers.

- 1 anderhalf _____
- 2 tweeëneenhalf _____
- 3 driekwart _____
- 4 vijfachtste _____
- 5 eenvierde _____

3 Schrijf de breuk in letters.

- 1 $\frac{7}{10}$ _____
- 2 $\frac{3}{8}$ _____
- 3 $\frac{1}{3}$ _____
- 4 $\frac{4}{9}$ _____
- 5 $\frac{1}{20}$ _____

4 Schrijf in decimalen.

- 1 achttiende _____
- 2 negenhonderdste _____
- 3 vijftienhonderdste _____
- 4 vijftiende _____
- 5 anderhalf _____

5 Vergelijk en vul in: meer of minder dan.

- 1 achttiende is _____ achthonderdste
- 2 eenhonderdste is _____ eentiende
- 3 anderhalf is _____ twee
- 4 tweeëneenhalf is _____ twee

6 Vul in.

- 1 duur Een brommer is _____ een fiets.
- 2 hoog Een toren is _____ een flatgebouw.
- 3 veel Een tv kost _____ honderd euro.
- 4 weinig Tien is _____ twintig.
- 5 goedkoop In de zomer is fruit _____ in de winter.
- 6 zuur Wat is _____, een sinaasappel of een citroen?
- 7 zwaar Een kilo is _____ een pond.
- 8 graag Wat heb je _____, een kopje thee of een kopje koffie?
- 9 graag Ik heb het _____ een kopje thee.
- 10 goed Wat vind je _____, dit programma of dat programma?

7 Vul de goede vorm van het bijvoeglijk naamwoord in.

Sneeuwpret

Het begint te sneeuwen. Er vallen _____ (dik), _____ (wit) vlokken uit een _____ (donkergrijs) lucht.

Binnen _____ (kort) tijd ligt er een _____ (dik) pak sneeuw. De kinderen halen hun _____ (nieuw) slee te voorschijn. Ze maken ook een _____ (groot) sneeuwpop met een _____ (oranje) wortel als neus en twee _____ (zwart) stenen als ogen.

8 Vul in. Kies een vorm van: *zijn, hebben, willen, kunnen, zullen of mogen*.

- 1 Ali _____ niet met zijn vader mee; zijn vader vindt het niet goed.
- 2 _____ jij een brommer?
- 3 Nee, ik _____ nog niet brommen; ik _____ nog geen 16 jaar.
- 4 _____ je bang voor de tandarts?
- 5 _____ ik met je meegaan?
- 6 Honden _____ hier niet los lopen.
- 7 _____ je koffie of thee?
- 8 _____ je morgen tijd? Nee, ik _____ morgen niet!
- 9 _____ jij autorijden? Nee, ik _____ geen rijbewijs.
- 10 _____ ik je helpen?

Les 29 Scheidbare werkwoorden

Opbellen, aankomen en meebrengen zijn scheidbare werkwoorden.
Scheiden = in twee stukken verdelen.

a Voorbeelden

opbellen

Wanneer **bel** je me op?

Ik **bel** je morgen op.

aankomen

Wanneer **komt** de trein **aan**?

De trein **komt** om 10 uur **aan**.

meebrengen

Breng je iets voor me **mee**?

Ja, ik **breng** iets moois **mee**!

b Vervoeging

Bij de vervoeging van een scheidbaar werkwoord komt het eerste stukje van het hele werkwoord **achteraan**:
opbellen - ik **bel** op.

Bij gebruik van een **hulpwerkwoord** (willen, moeten, zullen, kunnen, mogen; zie hiervoor les 28) komt het hele werkwoord achteraan: ik **wil** **opbellen**.

weggaan:

Ga je al **weg**?

binnenkomen:

Wil je al **weggaan**?

meenemen:

Kom toch **binnen**!

meebrengen:

Neem je het pakje even **mee**?

nadenken:

Wil je dit pakje even **meenemen**?

neerzetten:

Breng je ook een kilo appels **mee**?

teruggeven:

Wil je een kilo appels **meebrengen**?

uitnodigen:

Denk nu eens goed **na**!

schoonmaken:

Je **moet** goed **nadenken**.

voorlezen:

Zet die warme pan maar gauw **neer**!

terugbellen:

Geef je het geld wel morgen **terug**?

Kun je het morgen **teruggeven**?

Ik **nodig** u allemaal **uit**!

Maak jij de groente even **schoon**?

Wil jij de groente even **schoonmaken**?

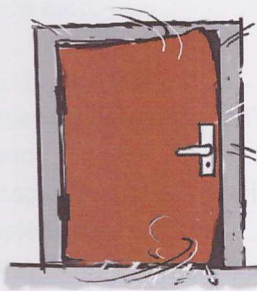
De docent **leest** de tekst **voor**.

Ik **bel** u morgen **terug**.

Ik **zal** u morgen **terugbellen**.

c Idioom

Dat doet de deur dicht!

Oefeningen

1 Is het werkwoord scheidbaar of niet?

1 oplossen	ja / nee	5 luisteren	ja / nee	9 schoonmaken	ja / nee
2 neerzetten	ja / nee	6 komen	ja / nee	10 beginnen	ja / nee
3 voetballen	ja / nee	7 aankomen	ja / nee		
4 weggeven	ja / nee	8 vertrekken	ja / nee		

2 Wat is het werkwoord?

- 1 Ik stap altijd als laatste de bus in. instappen
- 2 Jan slaapt in het weekend graag uit. _____
- 3 Was je die dure kopjes voorzichtig af? _____
- 4 Waar stap jij uit? _____
- 5 Doe de ramen even dicht! _____
- 6 De docent schrijft de namen op. _____
- 7 Ik doe het raam open. _____
- 8 Mijn zus doet het licht aan. _____
- 9 Mijn broer maakt zijn auto schoon. _____
- 10 Ik kan dit zware werk niet goed aan. _____

3 Maak een zin met het scheidbare werkwoord.

- 1 meegaan - Ga je mee?
- 2 opblijven - _____ je niet te lang _____?
- 3 klaarmaken - _____ jij vandaag het eten _____?
- 4 aantrekken - Wat _____ jij vanavond _____?
- 5 opzoeken - _____ dat woord even _____!
- 6 aankomen - De trein _____ op het tweede perron _____.
- 7 schoonmaken - De vrouw _____ de school _____.
- 8 dichtdoen - _____ je de deur _____?
- 9 vastmaken - _____ jij dit touwtje even _____?
- 10 uitnodigen - Mijn vader _____ iedereen voor het feest _____.

4 Zet de werkwoorden op de goede plaats; denk om de vervoeging van de hulpwerkwoorden!

- 1 kunnen uitstappen - U kunt bij de markt uitstappen.
- 2 mogen opblijven - Vanavond _____ Maria tot 10 uur _____.
- 3 willen instappen - Ik _____ graag bij het postkantoor _____.
- 4 zullen weggeven - Jan _____ nooit eens iets _____.
- 5 moeten overmaken - U _____ het geld voor 1 juli _____.
- 6 willen opbellen - _____ u mij morgen _____?
- 7 kunnen instappen - U _____ hier niet _____.
- 8 kunnen uitslapen - Ik _____ morgen niet _____.
- 9 moeten overstappen - U _____ hier _____.
- 10 zullen afwassen - _____ ik even _____?

5 Maak een zin van de losse woorden. Denk om de leestekens!

- 1 op - ik - je - vanavond - bel _____
- 2 af - wekker - de - loopt - zes - om - uur _____
- 3 neem - boek - dat - je - morgen - mee _____
- 4 komt - laat - trein - de - hoe - aan _____
- 5 je - ruim - straks - kamer - op - de _____

Les 30 Werkwoorden met 'te'

Een aantal werkwoorden kun je met **'te'** gebruiken. Het tweede hele werkwoord (met **te** ervoor) staat dan meestal achteraan in de zin. Vooral in gesproken taal wordt hierbij soms **om** gebruikt: vragen om te blijven.

a Voorbeelden

Karel **staat** op de bus **te wachten**.
Maria **zit** aan tafel **te tekenen**.
Het kind **ligt** op de grond **te slapen**.
De was **hangt** buiten **te drogen**.
De jongens **lopen** hard **te schreeuwen**.
Ik **begin** het **te leren**!
De lerares **belooft** morgen **te komen**.
De leraar **vraagt** ons even **te blijven**.
John **vergeet** boodschappen **te doen**.

Hasan **probeert te schaatsen**.

staan te ...	proberen (om) te ...
zitten te ...	vragen (om) te ...
hangen te ...	beginnen te ...
liggen te ...	vergeten (om) te ...
lopen te ...	beloven te ...

Opmerking:

Het woordje **te** kan ook voor een bijvoeglijke naamwoord gebruikt worden:
Ik ben te moe.
De brief is te zwaar.
Dit touw is te kort.

b Scheidbare werkwoorden

Bij scheidbare werkwoorden komt bij gebruik van werkwoorden zoals **beginnen**, **vragen**, **proberen**, **vergeten**, **zitten**, **te** tussen het eerste en het tweede deel.

beginnen / opklaren:	De lucht begint op te klaren !
vragen / doorlopen:	De agent vraagt de mensen (om) door te lopen .
proberen / opbellen:	Mira probeert haar vriendin op te bellen .
vergeten / dichtdoen:	Vergeet je niet (om) de ramen dicht te doen ?
zitten / uitrusten:	Moeder zit op de bank uit te rusten .

c Idioom

Zit niet zo te zeuren!

Oefeningen

1 Kijk naar de plaatjes. Wat doet de man?

Hij loopt te bibberen.

1 _____

2 _____

3 _____

2 Vul de lege plaatsen in.

Voorbeeld:

Jean probeert (om) de moeilijke les te maken . proberen / maken

1 Ik _____ in bed een boek _____ .	liggen / lezen
2 De baby _____ al een beetje _____ .	beginnen / praten
3 Ik _____ mijn vader wel even (om) dat _____ .	vragen / doen
4 Ik _____ je (om) met de verhuizing _____ .	beloven / helpen
5 Hij _____ ons morgen _____ .	vragen / komen

3 Maak een vraag (met je).

Voorbeeld:

lopen te zwaaien naar iemand Naar wie loop je te zwaaien?

- 1 op iemand staan te wachten _____
- 2 iets zitten te doen _____
- 3 iets proberen te maken _____
- 4 naar iemand staan te kijken _____
- 5 vandaag niet hoeven te werken _____

4 Vul de lege plekken in.

1 De leraar _____ de leerlingen om _____ .	vragen / doorwerken
2 _____ je niet om het raam _____ ?	vergeten / dichtdoen
3 Vader _____ op de bank _____ .	liggen / uitrusten
4 Ik _____ je al twee dagen _____ .	proberen / opbellen
5 Maria _____ vast _____ .	beginnen / opruimen

5 Hoe kun je de zin ook zeggen?

- 1 Ik doe mijn best om zijn naam te onthouden. (proberen) _____
- 2 Ik kom morgen om tien uur. (beloven) _____
- 3 Maria gaat flink doorwerken. (beginnen) _____
- 4 Hasan denkt niet aan betalen. (vergeten) _____

Les 31 Volgorde

a Bevestigende zinnen en vraagzinnen

De leraar komt om half negen op school.
De jongens gaan vanmiddag voetballen.
Deze zinnen noemen we **bevestigende** zinnen.

Komt de leraar om half negen op school?
Gaan de jongens vanmiddag voetballen?
Deze zinnen noemen we **vraagzinnen**. Hierbij staat het **werkwoord vooraan**.

Om half negen komt de leraar op school.
Vanmiddag gaan de jongens voetballen.

Dit zijn ook **bevestigende** zinnen, maar hierbij staat de **tijdsbepaling vooraan**.
Dit doe je als je de nadruk op de bepaling wilt leggen: wanneer?

b Onderwerp en persoonsvorm

Het **onderwerp** (wie of wat?) en de **persoonsvorm** van het werkwoord blijven in bevestigende en vraagzinnen altijd **bij elkaar**, maar ze kunnen wel van plaats wisselen. De bepalingen vooraan geven aan wat het belangrijkste is.

<u>Ik kom</u> morgen om tien uur even langs.	(mededeling)
Morgen om tien uur <u>kom ik</u> even langs.	(nadruk op morgen)
Om tien uur <u>kom ik</u> morgen even langs.	(nadruk op de tijd)

<u>De kinderen lopen</u> buiten in de regen.	(mededeling)
<u>Lopen de kinderen</u> buiten in de regen?	(Nee toch!)
Buiten <u>lopen de kinderen</u> in de regen.	(Binnen is het droog!)
In de regen <u>lopen de kinderen</u> buiten.	(Dat vinden ze leuk!)

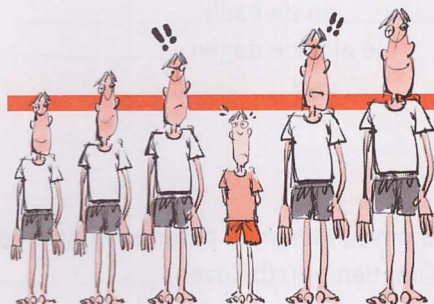
Let op:

Bepalingen van **tijd** zoals
even, meteen, straks,
morgen, komen **vóór**
bepalingen van **plaats**.

De kinderen gaan straks naar buiten. **Niet:** De kinderen gaan naar buiten straks.
Ik moet even naar de bank. **Niet:** Ik moet naar de bank even.
Ik verbind u meteen door met de directeur. **Niet:** Ik verbind u door met de directeur meteen.

c Idioom

Je moet je plaats kennen!

Oefeningen

1 Maak van de bevestigende zin een vraagzin.

- 1 Morgen komt Patrick niet op school. _____
- 2 Hij gaat zijn broer afhalen van Schiphol. _____
- 3 Zijn broer komt voor drie maanden naar Nederland. _____
- 4 Hij mag niet langer blijven. _____

2 Hoe kun je de zin ook zeggen? Begin met de tijds- of plaatsbepaling.

- 1 Het is koud buiten. _____
- 2 Ik moet vandaag naar de tandarts. _____
- 3 De wekker loopt om acht uur af. _____
- 4 De leraar komt morgen niet. _____
- 5 Ik ben gisteren naar de dokter geweest. _____
- 6 De film begint om half negen. _____
- 7 De trein vertrekt om vijf voor acht. _____
- 8 De winkel gaat om acht uur open. _____
- 9 Ik ga morgen naar Amsterdam. _____
- 10 De tafel staat nu tegen de muur. _____

3 Beantwoord de vraagzin op twee manieren met een bevestigende zin. Let ook op de verandering van het voornaamwoord!

Voorbeeld:

Koop je voor mij ook een kilo appels?

Ja, ik koop voor jou ook een kilo appels.

Ja, voor jou koop ik ook een kilo appels.

- 1 Geef je je broer ook een stukje?

Ja, _____

Ja, _____

- 2 Ga je vanmiddag even naar de bank?

Ja, _____

Ja, _____

- 3 Haal jij morgen een formulier voor me ?

Ja, _____

Ja, _____

- 4 Wil jij die fiets van mij kopen?

Ja, _____

Ja, _____

- 5 Kom je vanmiddag bij me langs?

Ja, _____

Ja, _____

Les 32 Voltooide tijd

Voltooid betekent: het is klaar, afgelopen, gebeurd.

De voltooide tijd gebruik je als je **informatie** geeft **over vroeger**.

Met de voltooide tijd stel je een **feit (= iets wat is gebeurd)** vast.

De regelmatige werkwoorden worden met **hebben** vervoegd.

De volgende (onregelmatige!) werkwoorden worden met **zijn** vervoegd: **beginnen, blijven, komen, gaan, worden, zijn**.

De voltooide deelwoorden worden behandeld in les 33, 34 en 35.

a Tegenwoordige tijd / voltooide tijd

1 Ik **woon nu** in Nederland.

2 **Vroeger heb** ik in Vietnam **gewoond**.

Zin 1 staat in de **tegenwoordige tijd**: nu.

Zin 2 staat in de **voltooide tijd**: vroeger.

Meer voorbeelden:

Nu **leer** ik Nederlands. Vroeger **heb** ik Engels **geleerd**.

In 1996 **ben** ik naar Nederland **gekomen**.

Eerst **heb** ik in een opvangcentrum **gewoond**.

Ik **heb** in deze cursus veel **geleerd**.

Mijn fiets **is gestolen**.

b Hebben of zijn

De meeste voltooide tijdsvormen worden met het werkwoord **hebben** gemaakt:

Ik **heb** veel **geleerd**.

Ze **heeft** haar best **gedaan**.

Je **hebt** een leuke foto **gemaakt**.

Wij **hebben** hard **gelachen**.

Zijn jullie al **begonnen**?

Ik **ben** een weekje binnen **gebleven**.

Je **bent** toch **gekomen**!

Hij **is** laat naar huis **gegaan**.

Zij **is** vroeg grijs **geworden**.

Zij **zijn** gisteren hier **geweest**.

c Idioom

Het ijs is gebroken.

Oefeningen

1 Zet één streep onder het hulpwerkwoord en twee strepen onder het voltooidte woord.

- 1 We hebben onze koffers ingepakt.
- 2 We zijn op reis gegaan.
- 3 We zijn met het vliegtuig gegaan.
- 5 We zijn na een reis van vijf uur aangekomen op het vliegveld van Ankara.
- 5 We hebben zes weken bij mijn grootouders gelogd.
- 6 We hebben veel oude bekenden gezien.

2 Welke zinnen horen bij elkaar? Streep de verkeerde zin door.

1 Ik leer Nederlands.	Ik ben bezig / ik ben klaar met Nederlands te leren.
2 Ik heb Nederlands geleerd.	Ik spreek Nederlands / ik spreek geen Nederlands.
3 Ik heb het druk.	Ik heb veel te doen / ik heb veel gedaan.
4 Ik heb het druk gehad.	Ik heb veel te doen / ik heb het nu niet druk meer.
5 Ik ga om vier uur naar huis.	Ik ben nu thuis / ik ben nu niet thuis.
6 Ik ben om vier uur naar huis gegaan.	Ik ben nu thuis / ik ben nu niet thuis.
7 Hij spreekt nog geen Nederlands.	Hij moet Nederlands leren / hij spreekt Nederlands.
8 Hij heeft wel Engels geleerd.	Hij spreekt Engels / hij spreekt geen Engels.
9 Zij is op school.	Zij is thuis / zij is niet thuis.
10 Zij is op school geweest.	Zij is thuis / zij is niet thuis.

3 Wat is goed? Omcirkel het goede hulpwerkwoord.

- 1 We zijn / hebben al begonnen.
- 2 Waar is / heeft mijn bril gebleven?
- 3 Waar ben / heb ik mijn bril neergelegd?
- 4 Ik ben / heb om 4 uur naar huis gegaan.
- 5 Hoe zijn / hebben zij hier gekomen?
- 6 Wanneer zijn / hebben zij hier geweest?
- 7 Zij is / heeft oud geworden.
- 8 Zij is / heeft van deze lessen veel geleerd.
- 9 Ik ben / heb geen foto's gemaakt.
- 10 Wat ben / heb je gegeten?

Zij _____ oud geworden.

4 Vul de goede vorm van het hulpwerkwoord in.

- 1 zijn Hij _____ nog niet gekomen.
- 2 hebben Hij _____ nog niet gegeten.
- 3 hebben Zij _____ haar boek vergeten.
- 4 hebben Zij _____ hun boek vergeten.
- 5 zijn Ik _____ te laat gekomen.
- 6 hebben Ik _____ te veel gegeten.
- 7 zijn Waar _____ je geweest?
- 8 hebben Waar _____ je gezeten?
- 9 zijn Hoe _____ je gekomen?
- 10 zijn Waar _____ je broer geweest?

Herhalingstoets 8 (Les 29-32)

1 Maak een vraagzin van de losse woorden. Denk om de hoofdletters en de leestekens!

1 bij - markt - de - kun - uitstappen - je

Kun je _____ ?

2 af - wekker - de - loopt - zes - om - uur

3 nemen - boek - je - jullie - nieuwe - morgen - mee

4 komt - laat - trein - de - hoe - aan

5 je - wil - opruimen - straks - kamer - de

6 je - ga - zwemmen - morgen

7 jullie - met - vakantie - gaan

8 het - is - in - Marokko - erg warm

2 Wat vraagt je aan je vriendin?

1 als je wilt weten op wie zij staat te wachten. *Op wie sta* _____

2 als je wilt weten wat zij zit te maken. _____

3 als je wilt weten wat zij probeert te tekenen. _____

4 als je wilt weten naar welke film zij zit te kijken. _____

5 als je wilt weten met wie zij zit te bellen. _____

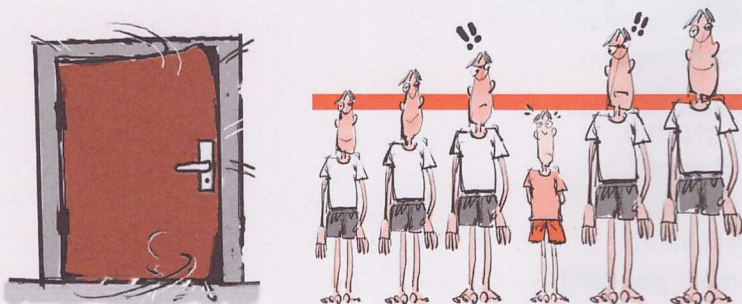
6 als je wilt weten waar zij heengaat. _____

7 als je wilt weten wat zij gaat doen. _____

8 als je wilt weten wat zij gaat kopen. _____

9 als je wilt weten waar zij gaat wonen. _____

10 als je wilt weten wanneer zij gaat trouwen. _____

3 Schrijf eerst de zin op een andere manier en maak daarna een vraagzin.

1 Het is erg koud vandaag.

2 Ik ga morgen vroeg weg.

3 Je moet hier lang wachten.

4 We hebben in juli vakantie.

5 Ik moet om negen uur weg.

6 Je vader komt om vijf uur.

7 Jij komt morgen niet op school.

8 Oma komt volgende week.

4 Welke tijd? Omcirkel het goede antwoord.

1 Ik blijf vandaag maar thuis.

tegenw. tijd / voltooide tijd

2 Ik heb geen zin om weg te gaan.

tegenw. tijd / voltooide tijd

3 Ik heb vannacht slecht geslapen.

tegenw. tijd / voltooide tijd

4 Gisteren heb ik te lang gewerkt.

tegenw. tijd / voltooide tijd

5 Nu vind ik dat dom.

tegenw. tijd / voltooide tijd

5 Vul de goede vorm van het hulpwerkwoord in. Kies tussen: hebben of zijn.

1 Waar _____ je geweest?

2 Wat _____ je gedaan?

3 Hoe _____ hij zijn proefwerk gemaakt?

4 _____ hij lang ziek geweest?

5 _____ hij nog iets gezegd?

6 _____ je met vakantie gegaan?

7 _____ jullie al begonnen?

8 Waar _____ we gebleven?

9 Hij _____ niet gekomen.

10 Mijn opa _____ niet oud geworden.

Een voltooid deelwoord begint met ge- en eindigt op een **d** of een **t**, dus: (ge + stam + d/t).

a Regelmatige voltooid deelwoorden

Wat heb je **gemaakt**?
Hij heeft hard **gewerkt**.
Wie heeft dat **gezegd**?
Aan wie heb je dat **gevraagd**?

Gemaakt, gewerkt, gezegd en gevraagd noemen we **voltooid deelwoorden**. Samen met een hulpwerkwoord (hebben, zijn) vormen ze de **voltooid tijd**. Het hulpwerkwoord wordt vervoegd (heb, hebt, heeft, hebben); het voltooid deelwoord heeft altijd dezelfde vorm.

Deze regel geldt alleen voor **regelmatige** werkwoorden. Regelmatig betekent dat iets volgens **vaste regels** is.

b 't kofschip

t of d aan het eind?

Voorbeelden:

werkwoord: stam:

koken	kook
kloppen	klop
tekenen	teken
naaien	naai
reizen	reiz
leven	leev

t of d:

De **k** is een medeklinker uit 't kofschip, dus: gekook**t**.
De **p** is een medeklinker uit 't kofschip, dus: geklo**p**t.
De **n** is geen medeklinker uit 't kofschip, dus: getek**e**nd.
De **i** is geen medeklinker uit 't kofschip, dus: gena**a**id.
De **z** is geen medeklinker uit 't kofschip, dus gereis**d**.
De **v** is geen medeklinker uit 't kofschip, dus gelee**f**d.

Let op:

Bij **reizen** en **leven** veranderen de z en de v van de stam in een **s** en een **f**.

't kofschip

c Idioom

Snel op je tenen getrapt zijn.

Oefeningen

1 Vul in.

- 1 Hoe noem je dit oude Nederlandse zeilschip? _____.
- 2 Maak de **regel** af:
Als de _____ van een werkwoord eindigt op een _____ uit
_____, is de laatste letter van het voltooid deelwoord een _____.

2 Maak het voltooid deelwoord.

1 rekenen - _____	6 leren - _____
2 spelen - _____	7 leven - _____
3 roken - _____	8 wonen - _____
4 maken - _____	9 strooien - _____
5 reizen - _____	10 zeggen - _____

3 Zet de zinnen in de voltooid tijd.

- 1 Ik maak een tekening. _____
- 2 Hij werkt hard. _____
- 3 Hij zegt het zelf! _____
- 4 Wie vraagt dat? _____
- 5 Wie woont daar? _____
- 6 Karel maakt een afspraak. _____
- 7 Ik dek de tafel. _____
- 8 Mustafa werkt in een hotel. _____
- 9 Ik hoor niets. _____
- 10 Wie zegt dat? _____

4 Maak de voltooid tijd.

1 Mijn vriend gebruikt mijn mes.	Mijn vriend _____
2 Mijn oma leeft lang.	_____
3 Ik luister naar mooie muziek.	_____
4 Wij maken een moeilijke les.	_____
5 Ik naai een bloes.	_____
6 Mijn oom woont in Amerika.	_____
7 Ik hoor het verhaal van mijn oom.	_____
8 Mijn vader huurt een auto.	_____
9 Mijn moeder spaart veel geld.	_____
10 De kinderen spelen buiten.	_____

Les 34

De spelling van het voltooid deelwoord (2)

Bij het voltooid deelwoord van een **scheidbaar** werkwoord komt **-ge-** tussen het eerste en het tweede deel.

a Scheidbare werkwoorden

Mijn dochter heeft het eten klaargemaakt.

Heb je het raam nog niet schoongemaakt?

Ik heb mijn kamer opgeruimd.
Hasan heeft gisteren zijn broer in Turkije opgebeld.
Waar heb je de boodschappen neergezet?
Waarom heb je dat artikel uitgeknipt?

b Werkwoorden met er-, hier-, ver-, ont-, be- en ge-

Werkwoorden die beginnen met het voorvoegsel **er-**, **her-**, **ver-**, **ont-**, **be-** en **ge-** krijgen bij het voltooid deelwoord **geen** 'ge'.

Hij heeft zijn fout **erkend**. (erkennen = toegeven, zeggen dat het zo is.)
De docent heeft de les **herhaald**.
Wie heeft je dat **verteld**?
Ik heb haar gisteren voor het eerst **ontmoet**.
Hij heeft veel avonturen **beleefd**.
Wie heeft mijn schaar **gebruikt**? Ik ben hem kwijt!

c Voltooid deelwoord en 'te'

Bij werkwoorden die gevolgd worden door 'te', (zie les 30) komt **eerst** het voltooid deelwoord en staat de infinitief (het hele werkwoord) achteraan in de zin.

tegenwoordige tijd

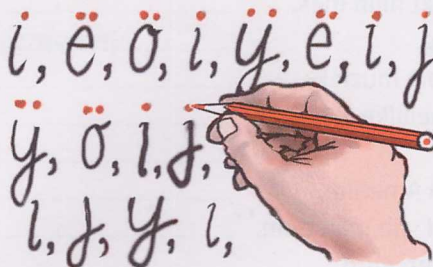
Ik beloof haar te komen.
Hij vraagt mij de boodschap door te geven.
Ik probeer alles te vergeten.

voltooide tijd

Ik heb haar **beloofd** (om) te komen.
Hij heeft mij **gevraagd** (om) de boodschap door te geven.
Ik heb **geprobeerd** (om) alles te vergeten.

d Idioom

Tot in de puntjes verzorgd zijn.

Oefeningen

1 Wat is het hele werkwoord?

- 1 Heb je de bedden al opgemaakt? opmaken
- 2 Ja, ik heb ook de slaapkamers opgeruimd. _____
- 3 Heb jij die winkel nog opgebeld? _____
- 4 Nee, ik heb eerst mijn werk afgemaakt. _____
- 5 Heb je dat artikel over het examen gelezen? _____
- 6 Ja, ik heb het uitgeknipt. _____

2 Vul het voltooid deelwoord in.

- 1 Ik heb die afspraak met de tandarts _____. (afzeggen)
- 2 De directeur heeft het ontslag _____. (meedelen)
- 3 Heb je al _____? (afrekenen)
- 4 Waarom heb je je baan _____? (opzeggen)
- 5 Die jongen heeft het duimzuigen nog niet _____. (afleren)
- 6 Heb jij het eten al _____? (klaarmaken)

3 Kijk naar de plaatjes. Schrijf een zin in de voltooid tijd. Gebruik de woorden:

verkoopster,
bloemen,
inpakken.

1 De verkoopster heeft de bloemen ingepakt.

klant,
afrekenen.

2 _____

Karel,
zijn vriend,
opbellen.

3 _____

Aisha,
een vriendin,
ontmoeten

4 _____

4 Zet de zinnen in de voltooid tijd.

- 1 De leraar vertelt een verhaal. _____
- 2 Ik ontmoet een oude vriend. _____
- 3 Gebruik jij die schaar? _____
- 4 Ik beleef nooit iets bijzonders! _____
- 5 De agent vraagt de mensen door te lopen. _____
- 6 Mirjam probeert haar vriendin op te bellen. _____
- 7 Ik vraag om het raam dicht te doen. _____
- 8 John weigert de rekening te betalen. _____

Les 35

Onregelmatige voltooide deelwoorden

Bij een aantal werkwoorden is het voltooid deelwoord **onregelmatig**. Het eindigt dan op **-en**.

a Het voltooid deelwoord op -en

Deze koffie is al **gemalen**.

Dat kopje is **gebarsten**!

Gisteren heb ik eerst een brood **gebakken** en daarna het vlees **gebraden**.
De kinderen hebben om de clown **gelachen**.
Zij heeft het antwoord goed **geraden**!
Mijn ouders zijn **gescheiden**.
Au, ik heb mijn hoofd **gestoten**!
Eerst heb ik de handdoeken **gewassen**, daarna heb ik ze **opgevouwen**.

b Lijst

De volgende korte lijst van onregelmatige voltooide deelwoorden kun je het beste uit je hoofd leren.
Achterin dit boek staat de volledige lijst van onregelmatige werkwoorden.

bakken	- bakte	- gebakken
barsten	- barstte	- gebarsten (vervoeging met <u>zijn</u> : is gebarsten)
braden	- braadde	- gebraden
lachen	- lachte	- gelachen (vervoeging met <u>hebben</u> : hebben gelachen)
malen	- maalde	- gemalen
raden	- raadde	- geraden
scheiden	- scheidde	- gescheiden (vervoeging met <u>zijn</u> : zijn gescheiden)
stoten	- stootte	- gestoten (vervoeging met <u>hebben</u> : heb gestoten)
wassen	- waste	- gewassen
(op)vouwen	- vouwde (op)	- (op)gevouwen

hebben / zijn:

Ik **heb** een brood gebakken. Het brood is gebakken.
Mijn moeder **heeft** het vlees gebraden. Het vlees is gebraden.
De fabriek **heeft** de koffie gemalen. De koffie is gemalen.
Ik **heb** mijn handen gewassen. Mijn handen zijn gewassen.
Moeder **heeft** de was opgevouwen. De was is opgevouwen.

c Idioom

De bom is gebarsten.

Oefeningen

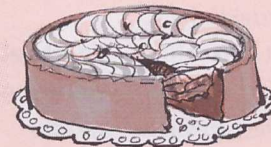
1 Maak het lijstje af.

1 bakken	- <u>bakte</u>	- <u>gebakken</u>
2 braden	- _____	- _____
3 lachen	- _____	- _____
4 stoten	- _____	- _____
5 malen	- _____	- _____
6 raden	- _____	- _____
7 scheiden	- _____	- _____
8 vouwen	- _____	- _____

2 Zet de zinnen in de voltooid tijd.

- De kinderen lachen om die leuke clown. De kinderen hebben om die leuke clown gelachen.
- Mijn man bakt een appeltaart. _____
- Mohamed raadt het antwoord. _____
- Ik was op maandag. _____
- Mijn dochter vouwt de was op. _____

clown

appeltaart

3 Vraag en antwoord. Geef antwoord in de voltooid tijd. Gebruik de aangegeven woorden. Vervang de zelfstandige naamwoorden door persoonswoorden als dat mogelijk is.

Voorbeeld:

Wat zijn je ramen schoon! (vanmorgen, wassen) Ja, ik heb ze vanmorgen gewassen.

1 Is dat kopje kapot?	Ja, _____ (barsten)
2 Moet je de koffie nog malen?	Nee, _____ (al)
3 Ga je straks brood bakken?	Nee, _____ (gisteren)
4 Woon je bij je ouders?	Nee, _____ (scheiden)
5 Heb je pijn in je hoofd?	Ja, _____ (stoten)
6 Moet je de was nog doen?	Nee, _____ (gisteren, wassen)
7 Zal ik de was opvouwen?	Nee, _____ (al)
8 Was het leuk gisteravond?	Ja, we _____ (erg lachen)
9 Is het vlees lekker?	Ja, u _____ (heerlijk braden)
10 Kende je dat woord?	Nee, _____ (raden)

Les 36 Verleden tijd

De verleden tijd gebruik je om te **vertellen** hoe het vroeger was of wat er vroeger gebeurd is.

a Gebruik (zie ook les 60 en 61)

Nja **woonde** vroeger in Vietnam.
Zij **trouwde** met een man uit Nederland.
Zij **reisde** met het vliegtuig naar Nederland.

Abdi en Jacfer **woonden** vroeger in Somalië.
Zij **vluchtten** naar Nederland.
Daar **woonden** zij een half jaar in een opvangcentrum.
Nu wonen zij in een gewoon huis.

b Vorm

De verleden tijd wordt gevormd door de volgende vormen achter de stam van het werkwoord te zetten:
-de / -te in het **enkelvoud**;
-den / -ten in het **meervoud**.

Als de laatste medeklinker van de stam in 't kofschip staat, komt er **-te(n)** achter de stam; in het andere geval **-de(n)**.

wonen	- woonde
trouwen	- trouwde
reizen	- reisde
wonen	- woonden
vluchten	- vluchtten

Ook hierbij moet 't **kofschip** weer gebruikt worden:

Voorbeelden:

werkwoord:

reizen
stam: reiz (valse -s: reis)
de z staat niet in 't kofschip

vervoeging:

ik	reisde	wij	reisden
jij / u	reisde	jullie	reisden
hij / zij	reisde	zij	reisden

leven

stam: leev (valse f: leef)
de v staat niet in 't kofschip

ik	leefde	wij	leefden
jij / u	leefde	jullie	leefden
hij / zij	leefde	zij	leefden

vluchten

stam: vlucht
de t staat wel in 't kofschip

ik	vluchtte	wij	vluchtten
jij / u	vluchtte	jullie	vluchtten
hij / zij	vluchtte	zij	vluchtten

werken

stam: werk
de k staat in 't kofschip

ik	werkte	wij	werkten
jij / u	werkte	jullie	werkten
hij / zij	werkte	zij	werkten

Dit zijn **regelmatige** werkwoorden.

c Idioom

En zij leefden nog lang en gelukkig ...

Oefeningen

1 Zet de zinnen in de verleden tijd. Gebruik 't kofschip!

- 1 Waar woon jij? Waar woonde jij?
- 2 Hoe heet hij? _____
- 3 Hoe reis je? _____
- 4 Hoe vlucht hij? _____
- 5 Wat hoor je? _____
- 6 Wie schopt zo hard? _____

2 Maak de verleden en de voltooide tijd. Gebruik 't kofschip!

1 Het regent.	- <u>het regende</u>	- <u>het heeft geregend</u>
2 Het sneeuwt.	- _____	- _____
3 Het hagelt.	- _____	- _____
4 Het waait.	- _____	- _____
5 Het stormt.	- _____	- _____

3 Vertel wat er gebeurde. (Zet de zinnen in de verleden tijd.)

- 1 De jongens spelen op straat met een bal.
De jongens speelden op straat met een bal.
- 2 Een jongen schopt de bal door een raam.

- 3 De kinderen rennen weg.

- 4 De bewoner van het huis belt de politie op.

- 5 Hij legt alles uit.

- 6 De schilder zet een nieuwe ruit in.

4 Schrijf nu een verslagje van wat er is gebeurd in de voltooide tijd! Kijk voor het gebruik van hebben of zijn bij de lijst achterin het boek.

- 1 De jongens hebben op straat met een bal gespeeld.
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____
- 6 _____

5 Zet de werkwoorden in de verleden tijd.

- Een kleine geit rende (rennen) door de wei.
De wolf _____ (halen) hem in.
Het geitje _____ (draaien) zich om.
"Als jij op je fluit blaast zal ik voor je dansen!"
De honden in het dorp _____ (horen) de fluit.
Zij _____ (rennen) er naar toe.
De wolf _____ (vluchten) weg en
het geitje _____ (spelen) weer in de wei.

Herhalingstoets 9 (Les 33-36)

1 Zet de zinnen in de voltooide tijd.

- 1 Vandaag verhuizen wij onze meubels. _____
- 2 Wij huren een ander huis. _____
- 3 Wij verzekeren ons tegen brand. _____
- 4 De burens verbouwen hun huis. _____
- 5 Zij maken het twee keer zo groot. _____

2 Maak een zin in de voltooide tijd met de volgende woorden; gebruik ook lidwoorden.

Voorbeeld:

docent, nieuws, meedelen.

De docent heeft het nieuws meegedeeld.

- 1 ik, gisteren, huur, opzeggen _____
- 2 leraar, verhaal, vertellen. _____
- 3 jij, haar, ontmoeten? _____
- 4 hij, afspraak, afzeggen _____
- 5 zij, ons, uitnodigen _____

3 Zet de zinnen in de voltooide tijd.

- 1 De docent vraagt ons om elkaar te helpen. _____
- 2 Mijn vader weigert om de rekening te betalen. _____
- 3 Hij belooft om vroeg te komen. _____
- 4 Zij probeert om het verleden te vergeten. _____
- 5 Ik wacht op je. _____
- 6 Wie bouwt dit huis? _____
- 7 Ik wandel weinig. _____
- 8 Ik fiets veel. _____

4 Zet de zin in de tegenwoordige tijd.

- 1 Mijn man heeft het vlees gebraden.

- 2 Ik heb brood gebakken.

- 3 Heb je het antwoord geraden?

- 4 Heeft hij zijn hoofd gestoten?

- 5 De docent heeft het antwoord herhaald.

- 6 Heb je mijn moeder in de supermarkt ontmoet ?

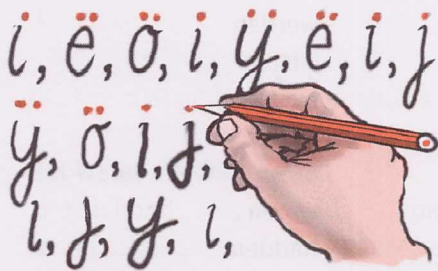
- 7 Dat heb ik niet gedurfd.

- 8 Wat een mooie jurk heb je genaaid!

5 Zet de zinnen in de verleden tijd.

- 1 Vandaag werk ik niet.
- 2 Ik bel mijn vriendin op.
- 3 Ik praat met haar.
- 4 Het gesprek duurt een kwartier.
- 5 Mijn man bromt.

Gisteren

Les 37

Onregelmatige verleden tijdsvormen

Bij het vertellen van een verhaal gebruik je vaak de **verleden tijd**.

a Verhalen vertellen

Er **was** eens een kraai die heel veel dorst **had**.

Daar **zag** hij een kruik waar het deksel vanaf **was**.

Er **zat** maar weinig water in en hij **kon** er niet bij.

De opening **was** te klein.

Wat **moest** hij doen? Hij **dacht** en hij **dacht** ...

Opeens **wist** hij het!

Hij **pakte** een steentje en **gooide** het in de kruik.

En nog een steentje en nog een

Het water in de kruik **kwam** hoger.

Zo **werkte** de kraai door tot het water zo hoog **steeg** dat hij **kon** drinken.

Zo **werd** zijn dorst gelest.

(uit: Svend Otto, *De vos en de ooievaar, 20 fabels van Aesopus*, Lemniscaat, Rotterdam 1985)

b Onregelmatige werkwoorden

De volgende veelgebruikte werkwoorden veranderen in de verleden tijd van **klank**:

werkwoord	verleden tijd enkelvoud	verleden tijd meervoud
doen	- deed	- deden
denken	- dacht	- dachten
eten	- at	- aten
lopen	- liep	- liepen
kunnen	- kon	- konden
moeten	- moest	- moesten
slapen	- sliep	- sliepen
vergeten	- vergat	- vergaten
stijgen	- steeg	- stegen
worden	- werd	- werden
weten	- wist	- wisten
komen	- kwam	- kwamen
zien	- zag	- zagen
zitten	- zat	- zaten
zijn	- was	- waren
hebben	- had	- hadden
willen	- wou	- wilden
houden	- hield	- hielden

Achter in dit boek vind je een lijst met onregelmatige werkwoordsvormen.

c Idioom

Hij kwam, zag en overwon ...

Oefeningen

1 Van welk werkwoord is dit de verleden tijd?

1 zag	<u>zien</u>	6 moest	_____
2 had	_____	7 hing	_____
3 kon	_____	8 keek	_____
4 wou	_____	9 vond	_____
5 zou	_____	10 zocht	_____

2 Maak het schema af. Kijk bij de lijst achterin het boek als u het niet weet.

Voorbeeld:

geven	<u>gaf</u>	-	<u>gaven</u>	-	<u>gegeven</u>
1 zeggen	_____	-	_____	-	_____
2 doen	_____	-	_____	-	_____
3 lopen	_____	-	_____	-	_____
4 rijden	_____	-	_____	-	_____
5 zien	_____	-	_____	-	_____
6 kijken	_____	-	_____	-	_____
7 komen	_____	-	_____	-	_____
8 kunnen	_____	-	_____	-	_____
9 weten	_____	-	_____	-	_____
10 denken	_____	-	_____	-	_____

3 Zet de zinnen in de verleden tijd.

- 1 Het is vroeg in de ochtend. Het was vroeg in de ochtend.
- 2 De vogels zingen. _____
- 3 De kinderen gaan naar school. _____
- 4 Zij hebben veel plezier. _____
- 5 Zij plagen elkaar en lachen veel. _____

4 Zet het verhaal in de verleden tijd.

Het water als een spiegel

- 1 Een hond _____ (pakken) eens een lekker stuk vlees bij de slager.
- 2 Hij _____ (rennen) ermee weg en _____ (komen) bij een beek.
- 3 Daar _____ (kijken) hij in het water en _____ (zien) nog een hond, ook met een stuk vlees.
- 4 'Hé', _____ (zeggen) hij tegen zichzelf, 'die hond heeft een stuk vlees dat groter is dan het mijne'.
- 5 Hij _____ (laten) zijn eigen stuk in het water vallen en _____ (happen) naar de andere hond.
- 6 Weg _____ (zijn) die hond. Weg _____ (zijn) ook het stuk vlees.

(uit: Svend Otto, *De vos en de ooievaar, 20 fabels van Aesopus*, Lemniscaat, Rotterdam 1985)

Les 38

Vervoeging met 'hebben' of met 'zijn'

We gebruiken zijn als er een **bepaling van doel of richting** bij staat (meestal met het bijwoord **naar**); dus als je kunt vragen: waarheen? Dit geldt voor alle **werkwoorden van beweging**.

a Vervoeging met zijn

Hij **is** om vier uur thuis gekomen.
Zij **zijn** laat naar huis gegaan.
Waar **ben** je geweest?
We **zijn** al begonnen, hoor!
Waar **zijn** we gebleven?
Hij **is** arts geworden.

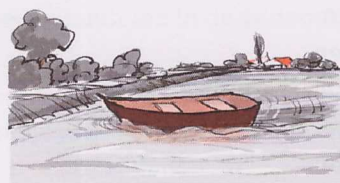
In les 32 is al gezegd dat sommige werkwoorden niet met **hebben**, maar altijd met **zijn** vervoegd worden: **beginnen, blijven, gaan, komen, worden** en **zijn**.

b Vervoeging met hebben of met zijn

Er zijn ook werkwoorden die soms met **hebben** en een andere keer met **zijn** vervoegd worden!
Kijk maar eens naar de voorbeelden:

De boot **heeft** 12 uur op het water gedreven.

De boot **is** naar de andere kant gedreven.

Nog een paar voorbeelden:

We **hebben** met de auto wat rondgereden.
We **zijn** met de auto naar Amsterdam gereden.

Joseph **heeft** in het meer gezwommen.
Joseph **is** naar de overkant gezwommen.

Karel **heeft** nog nooit gevlogen.
Jan is wel eens naar Spanje gevlogen.

We **hebben** in het bos gewandeld.
We **zijn** naar het meer gewandeld.

Hebben jullie lekker gefietst?
Zijn jullie naar Den Haag gefietst?

In de lijst met onregelmatige werkwoorden die achter in dit boek staat, zijn de werkwoorden die met *zijn* vervoegd worden *schuingedrukt*.
De werkwoorden die zowel met *hebben* als met *zijn* vervoegd kunnen worden, zijn onderstreept.

c Idioom

Hij is met zijn neus in de boter gevallen.

Oefeningen

- 1 **Maak de voltooide tijd. Welk hulpwerkwoord? Kijk achterin bij de lijst met werkwoorden als je het niet weet! Sommige werkwoorden hebben twee mogelijkheden.**

Voorbeeld:

aankomen	- <u>zijn</u> <u>aangekomen</u>
1 nemen	- _____
2 blijven	- _____
3 achterblijven	- _____
4 rijden	- _____
5 lopen	- _____
6 doorgaan	- _____
7 vallen	- _____
8 springen	- _____
9 buigen	- _____
10 denken	- _____

- 2 **Zet de zinnen van de voltooide in de tegenwoordige tijd.**

Voorbeeld:

Wat hebben jullie gedaan?

Wat doen jullie?

- Ik heb lekker gegeten.
- Ben je niet naar school gegaan?
- Heb je dat boek gekocht?
- Wij zijn naar het strand gegaan.
- Waar ben je geweest?
- Hoe ben je naar huis gegaan?
- Heb je je vriendin geholpen?
- Welk boek heb je gelezen?

- 3 **Zet de zinnen in de voltooide tijd.**

- Achmed begint weer met zijn werk.
- Hij fietst naar zijn kantoor.
- Daar schrikt hij wel.
- Het is erg koud.
- De verwarming brandt niet.
- De waterleiding vriest kapot.

- 4 **Gebruik het goede hulpwerkwoord.**

- _____ jullie naar de film geweest?
- Ja, we _____ een mooie film gezien.
- Ik _____ vanavond naar de televisie gekeken. Daar was ook een film.
- Gisteren _____ we naar Amsterdam gereden met de auto.
- Daar _____ we in een boot door de grachten gevaren.
- Daarna _____ we nog naar het eiland Marken gevaren.
- _____ jij wel eens gevlogen?
- Ja, ik _____ met een vliegtuig naar Nederland gekomen.

a Werkwoorden met 'te'

In les 30 zijn een aantal werkwoorden van beweging behandeld die gevolgd worden door een heel werkwoord (infinitief) met **te** ervoor:

staan te wachten
zitten te praten
lopen te schreeuwen
liggen te rusten

De **voltooide tijd** van deze werkwoorden wordt als volgt gemaakt:

tegenwoordige tijd

Ik sta lang te wachten.
Hij zit hard te praten.
Zij lopen buiten te schreeuwen.
Zij ligt een poosje te rusten.

voltooide tijd

Ik **heb** lang **staan** wachten.
Hij **heeft** hard **zitten** praten.
Zij **hebben** buiten **lopen** schreeuwen.
Zij **heeft** een poosje **liggen** rusten.

b Werkwoorden zonder 'te'

Ook de volgende **hulpwerkwoorden** worden gevolgd door een heel werkwoord (maar zonder te!):

kunnen, willen, mogen, moeten, laten, zien, horen, gaan, komen, blijven

- kunnen helpen
- willen doen
- mogen zeggen
- moeten roepen
- laten knippen
- zien gebeuren
- horen lopen
- gaan eten
- komen kijken
- blijven wachten

voltooide tijd

Heb je hem **kunnen** helpen?
Ik **heb** dat niet **willen** doen.
Je **had** dat niet **mogen** zeggen!
Je **had** hem **moeten** roepen!
Ik **heb** mijn haar **laten** knippen.
Heb jij dat ongeluk **zien** gebeuren?
Ik **heb** vannacht iemand op het dak **horen** lopen.
Ben je niet in de stad **gaan** eten?
Hij **is** gisteren pas **komen** kijken.
Zij **zijn** op hem **blijven** wachten.

c Idioom

Op je stuk blijven staan.

Oefeningen

1 Maak de voltooide tijd. Kies tussen: hebben / zijn.

Voorbeeld:

Zij staan te wachten.

- Zij hebben staan wachten.

1 Zij kunnen helpen.

2 Zij mogen kijken.

3 Zij lopen te schreeuwen.

4 Zij moeten dat zeggen.

5 Zij komen kijken.

6 Zij blijven staan.

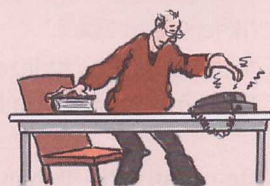
2 Welke zin hoort bij welk plaatje? Schrijf de zin onder het plaatje.

De man zit te lezen.

De man heeft zitten lezen.

1 De man zit te lezen

2 De man heeft zitten lezen.

Het gaat regenen.

Het is gaan regenen.

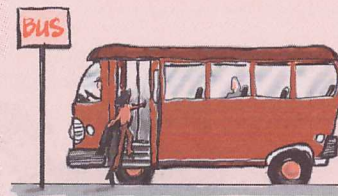

3

4

Maria heeft lang staan wachten.

Maria staat op de bus te wachten.

5

6

3 Zet de zinnen in de voltooide tijd. Let ook op het gebruik van: hebben of zijn.

Voorbeeld:

Ik kan hem helpen.

Ik heb hem kunnen helpen.

1 Wij gaan in de stad eten.

2 Ik kom kijken.

3 Hij loopt te schreeuwen.

4 Zij zit te huilen.

5 De kinderen zitten te tekenen.

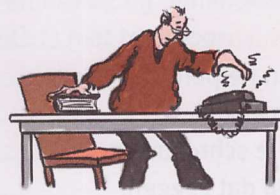
6 Maria laat haar haar knippen.

Les 40 Aan het ____ zijn; bezig zijn met ____

a Wat ben je aan het doen?

'Hallo Piet! Met Maria.
Wat **ben** je **aan het doen**?'

'Hoi, Maria!
Ik **ben** een boek **aan het lezen**.'

Op de vraag: 'Wat ben je aan het **doen**?' kunt u niet antwoorden met:

*Ik doe een boek lezen.

Er zijn drie andere mogelijkheden:

'Ik lees een boek.'

'Ik zit een boek te lezen.'

'Ik ben een boek aan het lezen.'

De constructie 'Ik ben een boek aan het lezen' kan ook gebruikt worden als je op dat ogenblik niet echt leest. In een gesprek kun je bijvoorbeeld zeggen: 'Ik ben een boek aan het lezen over de Tweede Wereldoorlog. Het is erg interessant.'

Nog wat voorbeelden:

Fatima **is aan het** stofzuigen; Karel **is aan het** koken.

Jean **is** zijn huiswerk **aan het** maken; Aisha **is** een brief **aan het** schrijven.

Hij **zit te** schrijven =
Hij **is aan het** schrijven

b Bezig zijn met

'Hallo, Marie! Met Piet.
Waar **ben** je **mee bezig**?'

'Ha Piet! Ik heb niet veel tijd.
Ik **ben bezig met** de afwas.'

aan het ____ zijn =
bezig zijn met ____

Fatima **is aan het** schoonmaken
Fatima **is bezig met** schoonmaken.

Karel **is aan het** eten koken.
Karel **is bezig met** eten koken.

c Idioom

Aan het dwalen zijn.

Oefeningen

1 Wat zijn ze aan het doen? Geef antwoord; gebruik *aan het* ...

1 Aisha _____

2 De kinderen _____

3 Jan _____

4 Henk en Karel _____

2 Geef op twee manieren antwoord.

Wat zijn Piet en Omar aan het doen? (schaken)

- 1 _____ (zitten)
2 _____ (aan het)

3 Heb je het druk? Geef antwoord op drie manieren.

Waar ben je mee bezig? (een brief schrijven)

- 1 _____ (zitten)
2 _____ (bezig zijn)
3 _____ (aan het)

Wat ben je aan het doen? (de ramen zemen)

- 1 _____ (staan)
2 _____ (bezig zijn)
3 _____ (aan het)

4 Je bent een trui aan het breien.

Vertel op drie manieren tegen je vriendin waar je mee bezig bent.

- 1 _____ (zitten)
2 _____ (aan het)
3 _____ (bezig zijn)

Je bent de zolder aan het schilderen.

Vertel tegen je vriend waar je mee bezig bent.

- 4 _____ (aan het)
5 _____ (bezig zijn)

Herhalingstoets 10 (Les 37-40)

1 Zet de werkwoorden in de goede tijd. (Dus niet alles in de verleden tijd!)

De herdersjongen en de wolf

Een herdersjongen _____ (hoeden) de schapen ver buiten het dorp. Eens _____ (roepen) hij voor de grap: 'De wolf! De wolf _____ (komen) eraan!'

De boeren _____ (rennen) naar hem toe om de wolf weg te jagen. Maar toen _____ (merken) ze dat de jongen hen voor de gek had _____ (houden). Er _____ (zijn) helemaal geen wolf! De jongen _____ (lachen) omdat zijn grap was _____ (lukken).

Een poosje later _____ (halen) hij dezelfde grap uit en weer _____ (komen) de boeren voor niets. Maar op zekere dag _____ (komen) de wolf werkelijk. Toen _____ (roepen) de jongen weer. Maar de boeren _____ (komen) niet. En zo _____ (krijgen) de wolf de lekkerste schapen te pakken.

(uit: Svend Otto, *De vos en de ooievaar, 20 fabels van Aesopus*, Lemniscaat, Rotterdam 1985)

2 Met hebben of met zijn? Maak de voltooid tijd.

1 De jongens zwemmen in het meer.

2 De boot vaart naar de overkant.

3 We gaan met de auto naar Amsterdam.

4 Vlieg jij wel eens?

5 Vlieg je naar Rome of ga je met de trein?

3 Zet de zinnen in de voltooid tijd.

1 Ik kan hem helpen.

2 Kom je ook kijken?

3 Laat je je haar knippen?

4 Zit je te tekenen?

5 Blijft hij staan kijken?

4 Wat zijn ze aan het doen? Geef antwoord met aan het...

1 Ik schrijf een brief.

2 Mohamed leest een boek.

3 Aisha stofzuigt de kamer.

4 Karel kookt het eten.

5 Maria maakt de keuken schoon.

5 Waar ben je *mee bezig*? Geef antwoord met *bezig zijn met*...

1 de kamer opruimen

Ik ben bezig de kamer op te ruimen.

2 een kast timmeren

3 de auto wassen

4 een brief schrijven

5 huiswerk maken

Les 41

Gebiedende wijs

Gebieden betekent:
je **moet** iets doen.

Verbieden betekent:
je mag iets **niet** doen.

Om iets te gebieden of te verbieden kunnen we de **gebiedende wijs** van het werkwoord gebruiken.

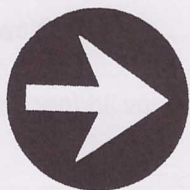
De gebiedende wijs van een werkwoord kan gemaakt worden met de stam of met het hele werkwoord (zonder persoonlijk voornaamwoord).

Als een uitroep in de gebiedende wijs staat, komt er vaak een uitroepteken achter:
Kom hier!

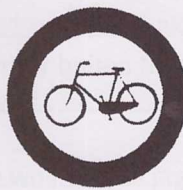
Bij opschriften zoals 'Hier betalen' staat geen uitroepteken.

Zie voor het verdere gebruik van de gebiedende wijs les 63.

a Gebieden en verbieden

U moet die kant op!

U mag hier niet fietsen!

Stop!
Pas op!
Kom hier!
Opschieten!
Doorlopen!
Hier betalen.

Als men iemand met **u** aanspreekt, wordt het persoonswoord **u** wel gebruikt:
Komt u binnen en gaat u zitten. Dit is een beleefde vorm.

b Opschriften

In opschriften wordt de infinitief (= het hele werkwoord) gebruikt:

Niet roken.

Hier melden.

**Niet op
het gras
voetballen.**

c Idioom

Ga weg! Is dat echt waar?
Kom nou! Ik geloof er niets van!

Oefeningen

1 Wat is de gebiedende wijs (enkelvoud) van de volgende werkwoorden?

1 uitkijken	kijk uit!
2 roepen	
3 oppassen	
4 kijken	
5 opschieten	
6 stoppen	
7 weggaan	
8 neerleggen	

2 Wat zegt de moeder tegen haar kind?

- 1 Als zij waarschuwt dat het moet oppassen: _____
- 2 Als zij wil dat het uitkijkt: _____
- 3 Als zij wil dat het bij haar (hier) komt: _____
- 4 Als zij wil dat het een beetje opschiet: _____
- 5 Als zij wil dat het iets (dat) opruimt: _____
- 6 Als zij wil dat het de deur dichtdoet: _____
- 7 Als zij wil dat het zijn bord leeg eet: _____
- 8 Als zij wil dat het dat mes neerlegt: _____

3 Wat betekent het verkeersbord? Kies tussen: *a*, *b*, of *c*.

- a Je mag met de fiets hier oversteken.
b Je moet met de fiets hier oversteken.
c Je mag met de fiets niet oversteken.

- a Je mag elke kant op.
- b Je moet rondrijden.
- c Je moet linksaf.

- a Je moet hier fietsen.
- b Je mag hier fietsen.
- c Je mag hier niet fietsen.

4 Wat betekent het bord? Kies tussen: *a*, *b*, of *c*.

- a Hier roken.
- b Niet roken.
- c Buiten roken.

- a Pas op voor koeien op de weg.
- b Hier mogen koeien op de weg.
- c Hier mogen geen koeien op de weg.

- a Pas op voor koeien op de weg.
- b Hier mogen koeien op de weg.
- c Hier mogen geen koeien op de weg.

5 Wat zegt je tegen een ambtenaar die bij je op bezoek komt?

- a Kom binnen
b Komt u binnen

Wat zegt je tegen je vriend die bij je aanbelt?

- a Kom binnen
b Komt u binnen

Les 42 Zich herinneren

a Vaste wederkerende werkwoorden

De vervoeging van **zich** staat meteen achter het werkwoord: Ik herinner **mij** niets. Bij een vraag staat de vervoeging van **zich** achter het persoonswoord: Schaam jij **je** niet?

De patiënt **herinnert zich** niets meer van het ongeluk.

Bij het werkwoord **herinneren** moet altijd **zich** gebruikt worden: zich (iets) herinneren.

Zich wordt ook vervoegd:

ik	- mij, me	Ik herinner mij (me) alles nog.
jij	- je	Herinner jij je dat nog?
u	- zich	Herinnert u zich dat nog?
hij / zij	- zich	Hij herinnert zich niets meer.
wij	- ons	Wij herinneren ons dat gesprek nog goed!
jullie	- je	Herinneren jullie je dat ook nog?
zij	- zich	Zij herinneren zich dat niet meer.

Er is nog een aantal werkwoorden waarbij **altijd zich** gebruikt moet worden:

zich haasten:	Hij haastte zich om de trein te halen.
zich vervelen:	De kinderen vervelen zich.
zich vergissen:	Sorry, ik heb me vergist!
zich schamen:	Je moet je schamen!
zich bemoeien met:	Je moet je daar niet mee bemoeien.
zich verspreken:	Hij heeft zich versproken; hij had dat niet mogen zeggen!
zich verslikken:	Zij verslikte zich in een stukje appel.
zich gedragen:	Haar kinderen gedragen zich keurig; ze zijn goed opgevoed.
zich wenden tot:	Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de directie.

b Soms wederkerend, soms niet

(zich) inschrijven: - Ik **schrijf** mijn vriendin ook **in** voor die cursus.
- Als u aan deze cursus mee wilt doen, moet u **zich** voor 15 september **inschrijven**.

(zich) snijden: - De slager **snijdt** het vlees.
- Au, ik **snijd me** in mijn vinger!

Zo ook: (zich) wassen, (zich) scheren, (zich) abonneren (op), enzovoort.

c Idioom

Haast je langzaam!

Oefeningen

1 Altijd met *zich* of soms? (vast wederkerend of niet)

1 zich haasten	altijd / soms
2 zich wassen	altijd / soms
3 zich vergissen	altijd / soms
4 zich opgeven	altijd / soms
5 zich snijden	altijd / soms
6 zich branden	altijd / soms
7 zich verspreken	altijd / soms
8 zich bemoeien met	altijd / soms
9 zich abonneren op	altijd / soms
10 zich verslikken	altijd / soms

2 Wel of geen *zich*? Vul in. Als *zich* niet gebruikt wordt, vult u niets in.

- 1 Jan haastte _____ om de trein te halen.
- 2 De lerares vergiste _____ in mijn naam.
- 3 Aisha wast _____ haar baby.
- 4 Jan snijdt _____ het brood.
- 5 Hij snijdt _____ met het mes.
- 6 Aydin brandt _____ zijn vingers aan de kachel.
- 7 Hij heeft _____ nog nooit gebrand.
- 8 Vanmorgen heeft hij _____ bij het scheren ook al gesneden.
- 9 Sommige mannen scheren _____ nooit.
- 10 De kapper scheert _____ zijn klanten.

3 Maak een zin van de woorden; denk om de hoofdletters en leestekens.

- 1 mij, ik, vaak, vergis _____
- 2 wij, vergist, ons, hebben _____
- 3 jij, vergis, je, vaak _____
- 4 hebben, zich, zij, vergist _____
- 5 verveel, weleens, jij, je _____
- 6 ik, mij, vaak, niet, verveel _____
- 7 jij, je, niet, schaam _____
- 8 heb, mij, ik, verslikt _____
- 9 je, je, moet, haasten, niet _____
- 10 ik, mij, niet, dat, herinner _____

4 Vul de goede vorm in.

- 1 Ik heb _____ voor de volgende cursus. (zich inschrijven)
- 2 _____ jij _____ ook in? (zich inschrijven)
- 3 Nee, ik _____ niet _____ ; ik wil een avondcursus volgen.
(zich opgeven)
- 4 Vorig jaar had Masomi _____ te laat _____. (zich inschrijven)
- 5 Nu heeft ze een baan. Zij _____ ook _____ voor de avondcursus.
(zich opgeven)
- 6 We gaan _____ morgen allebei _____. (zich opgeven)

Zichzelf kan soms gebruikt worden in plaats van **zich**. Het heeft dan meer nadruk.

a Zichzelf

Ik heb **me(zelf)** vergist; jij had gelijk!
De kapper probeerde **zichzelf** te knippen.
Hebben jullie **jezelf** al voorgesteld?

Zichzelf wordt ook vervoegd:

mijzelf, mezelf: Ik kan mezelf wel voor mijn hoofd slaan!
jezelf, uzelf: Je hebt jezelf niet meegeteld!
U hebt uzelf overgeslagen.
zichzelf: Mijn broertje kan zichzelf al wassen.
onszelf: Wij hebben ons(zelf) geabonneerd op die krant.
jezelf: Jullie hebben jezelf vergeten!
zichzelf: Zij hebben zichzelf voorgesteld.

b Zelf

Het woordje **zelf** gebruik je in tegenstelling tot iemand anders:

Meer voorbeelden:

Elektrische leidingen mag je niet **zelf** aanleggen, dat is werk voor een elektricien!
Ik weet het zeker; hij heeft het **zelf** gezegd!
Die winkel verkoopt **zelf**bouwpakketten; je moet bijvoorbeeld een kast **zelf** in elkaar zetten!

c Elkaar

Zij groeten **elkaar** enthousiast; ze hebben **elkaar** lang niet gezien.
In de trein groeten de mensen **elkaar** vaak niet.

d Idioom

Er zijn veel uitdrukkingen met **elkaar** en een **voorzetsel**:

de eindjes aan elkaar knopen:

Aan het eind van de maand moet ik de eindjes aan elkaar knopen: mijn geld is dan bijna op.

achter elkaar lopen:

Ganzen lopen vaak achter elkaar.

door elkaar halen:

Ik haal die twee woorden, 'na' en 'naar', altijd door elkaar!

het is voor elkaar:

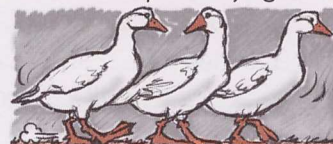
Alles is voor elkaar; alles is in orde; je kunt rustig gaan slapen.

in elkaar zetten:

De kast wordt niet kant en klaar afgeleverd; u moet hem zelf in elkaar zetten.

uit elkaar houden:

Ik kan die tweeling maar niet uit elkaar houden!

De tegenstelling van **zichzelf** is **elkaar**. Om het woordje **elkaar** te kunnen gebruiken moeten er altijd **twee of meer** personen (of dingen) zijn.

Oefeningen

1 Vul in. Kies uit: *mezelf, jezelf, uzelf, zichzelf*.

- 1 Hoe kan ik _____ toch zo in mijn vingers snijden!
- 2 Heeft hij _____ gesneden?
- 3 Mijn broertje kan _____ wel wassen!
- 4 Heeft u _____ niet overgeslagen?
- 5 Iedereen heeft een gebakje, maar je hebt _____ vergeten!
- 6 De kinderen vervelen niet alleen _____, maar ook ons!
- 7 Heb je _____ al voorgesteld?
- 8 Veel mensen houden het meest van _____.

2 Vul in. Kies tussen: *zelf, zich of elkaar*.

- 1 Dat schilderij heb ik _____ gemaakt.
- 2 Zal ik jullie even aan _____ voorstellen of kennen jullie _____?
- 3 Zij schrijven _____ lange brieven.
- 4 Masomi en Kadir schrijven _____ in voor de cursus.
- 5 Hij is heel knap, hij schrijft _____ programma's voor de computer.
- 6 Edward gaat emigreren. Geloof je het niet? Hij heeft het _____ verteld.
- 7 De wegen kruisen _____ hier.
- 8 Heb je dat _____ gemaakt?
- 9 Zet de borden even op _____!
- 10 De docent heeft _____ vast vergist.

3 Vul het goede voorzetsel in. Kies tussen: *voor, door, bij, op, in, achter, van, uit*.

- 1 Hans en Peter lijken zo _____ elkaar; ik kan ze niet _____ elkaar houden.
- 2 Kun je me even helpen om die kast _____ elkaar te zetten?
- 3 Je mag hier niet passeren; je moet _____ elkaar rijden!
- 4 De lerares zegt tegen de kinderen: "Jullie moeten _____ elkaar blijven!"
- 5 Mervat en Jan houden _____ elkaar.
- 6 Nu we als familie _____ elkaar zijn, kunnen we deze zaak wel bespreken.
- 7 Ik haal al die grammaticaregels _____ elkaar!
- 8 Ziezo, dat karwei zit erop; het is _____ elkaar!

4 Geef antwoord en gebruik een uitdrukking met elkaar.

- 1 Ken jij mijn broer?
- 2 Ben je al klaar?
- 3 Ken je die tweeling?
- 4 Heb je die kast zelf gemaakt?
- 5 Weet je dat Jan en Riet getrouwd zijn?
- 6 Vind jij ganzen ook zulke leuke dieren?

- Ja hoor, we _____
- Ja hoor, het is _____
- Ja, maar ik kan _____
- Ja, ik heb hem _____
- Ja, ze houden veel _____
- Ja, ze lopen zo leuk _____

5 Welke uitdrukking wordt hier uitgebeeld?

Als je niet veel geld hebt, moet je _____

Les 44 Onbepaalde woorden

De woorden **iemand**, **niemand**, **iets**, **niets** zijn onbepaalde woorden.

Maar let op: **iemand**, **niemand**, **iets** en **niets** worden grammaticaal in het **enkelvoud** gebruikt.

a Iemand, niemand, iets, niets

Iemand moet dit toch gedaan hebben.

Niemand weet hier **iets** van!

Ik weet er ook **niets** van.

Niets is zeker.

Er zijn nog een paar onbepaalde woorden die **grammaticaal enkelvoud** zijn, maar in **betekenis meervoud**:

Iedereen moet hier linksaf!

Men (= je) **mag** hier niet parkeren.

Men (= de mensen) **denkt** snel kwaad van elkaar.

b Ergens, nergens, ooit, nooit

Ik kan mijn bril **nergens** vinden; hij moet hier toch **ergens** liggen!

Ben jij **ooit** (= wel eens) in Madrid geweest? Nee, ik ben daar **nooit** geweest.

- ergens, **nergens**;

- ooit, **nooit**;

- iets, **niets**

De **n** maakt hier het woord ontkennend (vergelijk ook *een* - **geen**).

Let op!

Na **iets** en **niets** komt er achter het bijvoeglijk naamwoord een **s**:

Is er nog **iets** leuks op de televisie?

Nee, er is vanavond **niets** leuks!

De **plaats** van deze woorden in de zin kun je vergelijken met andere bepalingen:

- als bepaling bij een werkwoord: **nergens** kunnen vinden;

ergens moeten liggen; **nooit** zien; **ooit** zijn.

- bij andere woorden of woordgroepen: **ergens** anders;

nergens in de wereld; **iets** groots; **niets** nieuws.

c Idioom

Nooit van z'n leven!

Oefeningen

1 Vul in. Kies tussen: iemand, niemand, ergens, nergens.

- 1 Heb jij hier al _____ gezien?
- 2 Nee, ik heb nog _____ gezien.
- 3 Hier moet het _____ zijn.
- 4 _____ heeft mij opgebeld. Ik weet niet wie.
- 5 _____ heeft mij opgebeld. Ik weet dus van niets.
- 6 Ik kan mijn bril _____ vinden; heb jij hem soms _____ gezien?
- 7 Ik zie _____, is er wel school vandaag?
- 8 Ja, daar loopt _____!

2 Enkelvoud of meervoud?

- 1 Je _____ (weten) toch wel hoe dat moet!
- 2 Ze _____ (zeggen) dat het gaat vriezen.
- 3 Men _____ (zeggen) dat de belasting weer omhoog gaat.
- 4 Dat _____ (weten) toch iedereen!
- 5 In China _____ (eten) men met stokjes.
- 6 Iedereen _____ (houden) het meest van zichzelf.
- 7 Men _____ (moeten) zijn beloften houden.
- 8 Sommige mensen _____ (maken) altijd ruzie.
- 9 _____ (hebben) iedereen een boek?
- 10 Men _____ (zijn) gewaarschuwd!

3 Vul in: ergens, nergens, iets, niets.

- 1 Die baan is precies _____ voor u!
- 2 Ken ik u _____ van?
- 3 Hij trok zich _____ iets van aan.
- 4 Dat is net _____ voor hem!
- 5 Schaatsen is _____ voor mij; ik hou er niet van.
- 6 Het plaatsje Bronkhorst ligt _____ in Gelderland.
- 7 Ik kan het op de kaart _____ vinden.
- 8 Hij weet wel _____ van wiskunde, maar _____ van ruimtevaart!

4 Niet of niets?

- 1 Ik weet het _____ meer; ik ben het vergeten.
- 2 Ik weet _____ meer; ik ben alles vergeten.
- 3 Ik had _____ gedacht dat het zo zou gaan.
- 4 Die film op de tv heb ik uitgezet; ik vind er _____ aan!
- 5 Je kunt nog gaan; het is nog _____ te laat!
- 6 _____ is zo vervelend als te laat komen.

5 Vul de volgende woorden in: ooit, nooit, nergens, iets, leuks, moois, nieuws.

Elk woord moet een keer gebruikt worden.

- 1 Ik heb toch zo iets _____ gekocht!
- 2 Ben jij _____ in Parijs geweest?
- 3 Er is niets _____ onder de zon.
- 4 _____ in de wereld is het leven zonder zorgen.
- 5 Er is bijna _____ op de televisie. (drie woorden invullen!)

Herhalingstoets 11 (Les 41-44)

1 Vul de gebiedende wijs in.

- 1 meenemen: _____ allemaal morgen je boek _____.
- 2 vastmaken: _____ je veter even _____.
- 3 opruimen: _____ je kamer eens _____!
- 4 opletten: _____ allemaal goed _____.
- 5 opschrijven: _____ dit woord even _____.

2 Vul in.

- 1 Wat zeg je tegen je vriend als hij op moet schieten? (twee woorden)

- 2 Wat zeg je tegen je vriend als er iets op de weg ligt?

- 3 Wat zeg je tegen iemand van de Sociale Dienst die bij je aanbelt?

Gebruik de werkwoorden **binnen komen** en **gaan zitten**.

3 Vul in.

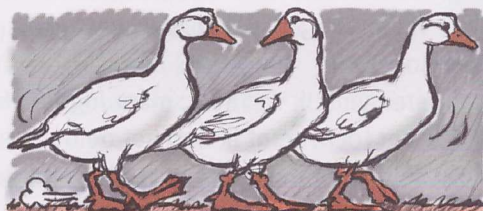
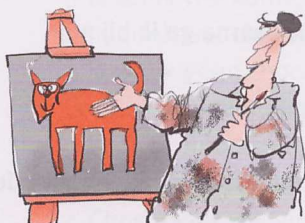
- 1 O, ik vergis _____!
- 2 Vergis jij _____ nooit?
- 3 Mijn zusje vergist _____ heel vaak.
- 4 Pardon, wij hebben _____ vergist in het adres.
- 5 Jullie hebben _____ zeker vergist?
- 6 Zij vergisten _____ in de datum en kwamen een dag vroeger.
- 7 Vergist _____ zich niet?
- 8 Het is niet erg, je hoeft _____ niet te schamen!
- 9 Ik verbaas _____ over die hoge prijs.
- 10 Mijn vader scheert _____ nooit.

4 Vul in. Kies tussen: *zelf, zich, zichzelf of elkaar*.

- 1 Heb je die trui _____ gebreid?
- 2 Abdi heeft altijd al zijn boeken bij _____.
- 3 Kennen jullie _____ niet?
- 4 Je moet geen twee dingen tegelijk doen. Het is beter om ze na _____ te doen.
- 5 Iemand die _____ beheerst is sterker dan iemand die een stad inneemt.
- 6 Mijn zus heeft die jurk voor mij gemaakt, want _____ kan ik dat niet.
- 7 Zij helpen _____.
- 8 Mijn vader heeft dit verhaal _____ aan ons verteld.
- 9 Ik heb alleen kleingeld bij me; bij _____ maar 8 euro.
- 10 Heb je die oefening wel _____ gemaakt?

5 Vul in. Kies uit: *iemand, niemand, iets, niet, niets, ergens, nergens, ooit, nooit.*

- 1 Ik ben nog _____ in Londen geweest; het is wel _____ wat ik graag zou willen.
- 2 Ben jij _____ in Brussel geweest?
- 3 _____ weet hier _____ van; je mag het ook niet verder vertellen!
- 4 Er heeft _____ voor je opgebeld.
- 5 Weet je _____ leukers te verzinnen?
- 6 Kan ik u even spreken? Ik zit _____ mee.
- 7 Het woordenboek is _____ te vinden.
- 8 Dat zou ik _____ doen als ik jou was!
- 9 Dat moet je _____ aan mij vragen, ik weet daar _____ van!
- 10 Ik heb nog _____ met een computer gewerkt.

Les 45 En, maar, want, of

En en **maar** noemen we **voegwoorden**.

Je kunt er zinnen mee verbinden (= aan elkaar maken; samenvoegen).

Met de voegwoorden **en**, **maar**, **want** en **of** kunnen we zinnen met elkaar verbinden.

De volgorde in de zinnen blijft hierbij gelijk.

a En, maar

- 1 Jean zit huiswerk te maken **en** Mustafa kijkt tv.
- 2 Jean zit huiswerk te maken, **maar** Mustafa kijkt tv.

Deze twee zinnen lijken erg op elkaar, maar ze betekenen niet hetzelfde.

In zin 1 wordt verteld wat Jean en Mustafa doen: de één maakt huiswerk; de ander kijkt tv.

In zin 2 wordt verteld dat Jean zijn huiswerk maakt, **maar** Mustafa doet dat niet.

Het woordje **maar** geeft hier een *tegenstelling* aan. Je denkt dat Mustafa ook zijn huiswerk zal maken, **maar** hij zit tv te kijken.

b Of, want

- 1 Drink je koffie **of** wil je liever thee?
- 2 Ik drink thee, **want** ik vind koffie niet lekker.

De woordjes **of** en **want** zijn ook voegwoorden.

Zij verbinden weer twee zinnen.

In zin 1 wordt met het voegwoord **of** naar een **keuze** gevraagd.

Je kan kiezen tussen koffie en thee.

In zin 2 geeft **want** de **reden** aan waarom je thee drinkt.

Je vindt koffie niet lekker.

Nog wat voorbeelden:

In de vakantie gaan wij eerst een week kamperen **en** daarna ga ik bij mijn tante logeren.

Kamperen vind ik wel leuk, **maar** logeren bij mijn tante niet.

Ik doe het toch, **want** ik heb het beloofd.

Misschien komt mijn oom mij halen met de auto **of** anders ga ik alleen met de trein.

De voegwoorden **en**, **of** en **maar** kunnen ook woorden of woordgroepen verbinden:

Wil je koffie of thee?

Suiker en melk?

Ik wil wel melk, maar geen suiker.

c Idioom

Een vos verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken.

Oefeningen

1 Maak van twee zinnen één zin.

- 1 Jean drinkt koffie. Peter drinkt thee. (en)

- 2 Wil je koffie? Wil je thee? (of)

- 3 Ik ga niet zwemmen. Ik ben verkouden. (want)

- 4 Ik kom wel. Ik kan niet lang blijven. (maar)

- 5 Ik moet weg. Het is al laat. (want)

- 6 Mijn geld is op. Ik heb een huis gekocht. (want)

- 7 Zullen we lopen? Zullen we met de bus gaan? (of)

- 8 Ik wil werken. Ik wil geen vuil werk doen. (maar)

2 Wat betekenen deze zinnen?

- 1 Ik drink wel koffie, maar geen chocolade melk.
 - a Ik drink geen chocolademelk, maar wel koffie.
 - b Ik drink geen chocolademelk en ook geen koffie.
 - c Ik drink geen koffie, maar wel chocolademelk.
- 2 Ik drink nooit koffie of chocolademelk.
 - a Ik drink wel koffie, maar geen chocolademelk.
 - b Ik drink wel chocolademelk, maar geen koffie.
 - c Ik drink geen chocolademelk en ook geen koffie.
- 3 Ik drink veel chocolademelk, want dat vind ik lekker.
 - a Ik drink nooit chocolademelk.
 - b Chocolademelk vind ik lekker.
 - c Chocolademelk vind ik niet lekker.

3 Probeer het goede voegwoord in te vullen. Gebruik: en, maar, want, of.

- 1 Ik drink geen koffie, _____ wel thee.
- 2 Ik drink geen koffie, _____ daar krijg ik maagpijn van.
- 3 Ik drink geen koffie _____ chocolademelk.
- 4 Ik drink geen koffie _____ ook geen chocolademelk.

4 Welk voegwoord?

- 1 Jean _____ Peter gaan naar school.
- 2 _____ de school is dicht, _____ het is een vrije dag.
- 3 "Zullen we gaan zwemmen _____ zullen we gaan voetballen?" zegt Peter

5 Probeer een voegwoord in te vullen. Kies tussen: en, maar, want, of.

- 1 Het water in de vijver is bevroren, _____ het is vannacht erg koud geweest.
- 2 Als het zo koud blijft _____ het vriest nog een paar nachten, kunnen we gaan schaatsen.
- 3 Ik verheug me daar al op, _____ ik vind schaatsen erg leuk.
- 4 _____ mijn moeder _____ mijn zusje vinden het veel te koud.
- 5 Zij blijven binnen _____ ze gaan op bezoek bij mijn oma.

a Omdat

Ik ga naar de tandarts **want** ik heb kiespijn.
Ik ga naar de tandarts **omdat** ik kiespijn heb.

Deze twee zinnen betekenen precies hetzelfde!

Want en **omdat** zijn allebei voegwoorden die een **reden** aangeven.

Maar er is wel een grammaticaal verschil.

Kijk maar naar **de plaats van het werkwoord**.

De zin die met **omdat** begint, noemen we de **bijzin**.

Bij het voegwoord **omdat** kun je ook met de bijzin beginnen:

Omdat ik kiespijn heb, ga ik naar de tandarts. (Bij **want** kan dat niet!)

b Als

Ik ga naar de tandarts **omdat** ik kiespijn heb.
Ik ga naar de tandarts **als** (= wanneer) ik kiespijn heb.

Deze twee zinnen betekenen **niet** hetzelfde. Het woordje **als** geeft een **voorwaarde** aan: in het geval dat ...

Als je de eerste zin gebruikt ga je echt naar de tandarts: je hebt nu kiespijn.

Als je de tweede zin gebruikt, vertel je **in welk geval** (= **wanneer**) je naar de tandarts gaat: als je echt kiespijn hebt (maar nu niet).

Deze zinnen kunnen allebei omgedraaid worden:

Omdat ik kiespijn heb, ga ik naar de tandarts.

Als ik kiespijn heb, ga ik naar de tandarts.

Let er op dat bij deze bijzinnen **het werkwoord achteraan** in de zin staat!

Let op!

Het woord **wanneer** wordt ook gebruikt om naar een tijd te vragen.

Op de vraag: 'Wanneer ga je een nieuwe fiets kopen?' zijn twee antwoorden mogelijk:

- **Als** ik geld heb. (voorwaarde)
- Over een half jaar. (tijd)

Nog een voorbeeld van het gebruik van **wanneer** als **voorwaarde**:

Vraag: **Wanneer** spreekt men van vorst?

Antwoord: **Als** de temperatuur onder de 0° is.

c Idioom

Je moet het ijzer smeden als het heet is.

Oefeningen

1 Maak van twee zinnen één zin. Begin steeds met de eerste.

- 1 Ik ga met je mee. Jij vindt dat leuk. (als)

- 2 We waren blij. We mochten naar huis. (omdat)

- 3 Ik ga een brommer kopen. Ik heb genoeg geld gespaard. (want)

- 4 Alle fans juichen. Ajax maakt een doelpunt. (als)

- 5 Er is geen les. De docent is ziek. (omdat)

- 6 Iedereen gaat naar huis. Het is vijf uur. (want)

- 7 Iedereen gaat naar huis. Het is vijf uur. (als)

- 8 Iedereen gaat naar huis. Het is vijf uur. (omdat)

2 Draai nu de bovenstaande zinnen om en begin met het voegwoord. Welke zinnen kun je niet omdraaien? Zet daar een streepje.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____
- 6 _____
- 7 _____
- 8 _____

3 Doe je het *nu* of doe je het *nu niet*? Streep de verkeerde betekenis door.

- 1 Omdat er geen les is, ga ik boodschappen doen.
Ik ga nu boodschappen doen / ik ga nu geen boodschappen doen.
- 2 Als er geen les is, ga ik boodschappen doen.
Ik ga nu boodschappen doen / ik ga nu geen boodschappen doen.
- 3 Wanneer ik kiespijn heb ga ik naar de tandarts.
Ik ga nu naar de tandarts / ik ga nu niet naar de tandarts.
- 4 Omdat ik kiespijn heb, ga ik naar de tandarts.
Ik ga nu naar de tandarts / ik ga nu niet naar de tandarts.

4 Welke zinnen geven een voorwaarde aan en welke een tijd?

1 Wanneer gaat iemand naar de notaris?	Als hij een huis koopt.	voorwaarde / tijd
2 Wanneer gaat iemand naar de notaris?	Om vier uur vanmiddag.	voorwaarde / tijd
3 Wanneer moet je naar de dokter?	Over drie kwartier.	voorwaarde / tijd
4 Wanneer moet je naar de dokter?	Als je je niet goed voelt.	voorwaarde / tijd
5 Wanneer doet iemand boodschappen?	Als het brood op is.	voorwaarde / tijd
6 Wanneer doet iemand boodschappen?	Morgen.	voorwaarde / tijd
7 Wanneer gaat iemand naar de kapper?	Volgende week.	voorwaarde / tijd
8 Wanneer gaat iemand naar de kapper?	Als mijn haar te lang is.	voorwaarde / tijd

Les 47 Toen, nadat, voordat, zodat, doordat

a Toen, nadat, voordat

1 **Toen** het begon te regenen, gingen we naar huis.

2 **Nadat** de zon was ondergegaan, gingen we naar huis.

3 **Voordat** het donker werd, gingen we naar huis.

Deze zinnen kunnen zonder betekenisverandering ook van volgorde veranderen:

We gingen naar huis, **toen** het begon te regenen.

We gingen naar huis, **nadat** de zon ondergegaan was. (of: was ondergegaan)

We gingen naar huis, **voordat** het donker werd.

De drie voegwoorden **toen**, **nadat** en **voordat** geven alle drie een bepaalde **tijd** aan.

Ook bij deze voegwoorden komt in de bijzin **het werkwoord achteraan**.

De **bijzin** is de zin die met het voegwoord begint; de andere zin is de **hoofdzin**.

Zodat en **doordat** zijn voegwoorden van oorzaak en gevolg.

b Zodat, doordat

- 1 Het heeft hard gevroren, **zodat** er overal ijs op de sloten ligt.
- 2 **Doordat** het hard gevroren heeft, ligt er overal ijs op de sloten.

oorzaak: vriezen

gevolg: ijs

Zodat geeft het **gevolg** aan en je kunt daarom een zin **nooit beginnen** met zodat!

Doordat geeft de **oorzaak** aan. Een zin kan dus heel goed met **doordat** beginnen:

Doordat de klok stil stond, kwam ik te laat op de les.

In een samengestelde zin wordt in beide zinnen meestal dezelfde tijd gebruikt.

Let erop dat hier in beide zinnen (de hoofdzin en de bijzin) de verleden tijd gebruikt wordt!

c Idioom

Gooi geen oude schoenen weg voordat je nieuwe hebt.

Oefeningen

1 Maak van twee zinnen één zin met het aangegeven voegwoord.

Voorbeeld:

We gaan zwemmen. Ik moet nog een boodschap doen. (voordat)

Voordat we gaan zwemmen, moet ik nog een boodschap doen.

1 We hebben gezwommen. Ik moet nog een boodschap doen. (nadat)

2 Ik ga eten koken. Ik drink eerst een glaasje wijn. (voordat)

3 Ga je mee naar de film? Je bent bij de kapper geweest. (nadat)

4 Je kunt het beste zaaïen. Het gaat regenen. (voordat)

2 Draai de zinnen 1 en 2 uit de vorige oefening nu om. Denk om de goede volgorde!

1 _____

2 _____

3 Vul in. Kies tussen: *voordat* / *nadat*.

1 Arie deed boodschappen _____ hij eten ging koken.

2 _____ het ging regenen, strooide de boer mest op zijn land.

3 _____ zij hun koffers ingepakt hadden, gingen zij op reis.

4 Ik maak altijd eerst mijn huiswerk _____ ik tv ga kijken.

5 _____ Aisha naar school gaat, pakt zij haar tas in.

6 Mijn ouders zijn in een bejaardenhuis gaan wonen _____ mijn moeder erg ziek is geweest.

4 Vul in. Kies tussen: *zodat* / *doordat*.

1 _____ ik mijn les goed geleerd had, kreeg ik een mooi cijfer.

2 De bestuurder van de auto keek niet goed uit, _____ hij een aanrijding veroorzaakte.

3 Ik ben vergeten het gas laag te draaien _____ het eten aanbrand is.

4 _____ de kinderen met lucifers speelden, is er brand ontstaan.

5 Ik kwam te laat, _____ de trein vertraging had.

6 Ik ben ziek, _____ ik niet kan komen.

5 Maak twee zinnen; een met *doordat* en een met *zodat*.

De auto slipte. De weg was glad.

1 _____

2 _____

Na het voegwoord **toen** wordt altijd de verleden tijd gebruikt; het is een **feit**.
Na het voegwoord **als** wordt meestal de tegenwoordige tijd gebruikt; het is een **voorwaarde**.

a Toen/als

- 1 **Toen** de bel ging, stonden de leerlingen meteen op.
- 2 De leerlingen stonden meteen op **toen** de bel ging.

Deze twee zinnen betekenen precies hetzelfde. **Toen** geeft de **tijd** aan: wanneer stonden de leerlingen op? Alleen de nadruk verschilt iets:
In zin 1 ligt de nadruk meer op het gaan van de bel.
In zin 2 ligt de nadruk iets meer op het opstaan.

Toen is hier een voegwoord. Bij dit voegwoord komt de persoonsvorm van het werkwoord achteraan!
Dus **niet**: *Toen ging de bel, de leerlingen...

- 1 **Als** de bel gaat, staan de leerlingen meteen op.
 - 2 De leerlingen staan meteen op **als** de bel gaat.
- De leerlingen staan op **als** de bel gaat. Het horen van de bel is de **voorwaarde** om op te staan.

b Sinds, terwijl, zodra

- 1 **Sinds** ik in Nederland ben, heb ik het altijd koud.
 - 2 Ik heb het altijd koud **sinds** ik in Nederland ben.
- Ook deze twee zinnen verschillen niet in betekenis. **Sinds** betekent **vanaf de tijd**. Sinds wordt meestal in de tegenwoordige tijd gebruikt.

- 1 **Terwijl** ik strijk, kookt mijn man het eten.
 - 2 Mijn man kookt het eten, **terwijl** ik strijk.
- Terwijl** betekent **in dezelfde tijd; tegelijkertijd**; het kan in de tegenwoordige en in de verleden tijd gebruikt worden: Terwijl ik **streek**, **kookte** mijn man het eten.

- 1 **Zodra** ik achttien jaar ben, ga ik mijn rijbewijs halen.
 - 2 Ik ga mijn rijbewijs halen, **zodra** ik achttien jaar ben.
- Zodra** betekent **meteen als; direct op het moment dat**; het kan in de tegenwoordige en in de verleden tijd gebruikt worden: Zodra ik achttien jaar **was**, **haalde** ik mijn rijbewijs.

c Idioom

Als de kat van huis is, dansen de muizen.

Oefeningen

1 Vul de goede tijdsvorm in.

- 1 Als het hard _____ (regenen), kom ik niet.
- 2 Toen het zo hard _____ (regenen), ben ik thuis gebleven.
- 3 De mensen in Nederland vinden het fijn als de zon _____ (schijnen).
- 4 We verlangden naar een regenbui, toen de zon elke dag _____ (schijnen).
- 5 Als het lente _____ (worden), komen er weer blaadjes aan de bomen.
- 6 Toen het lente _____ (worden), waren we blij.

2 Wat betekent de zin? Zet een rondje om de a of de b.

- 1 Zodra ik genoeg geld heb, koop ik een brommer.
a Ik heb nu genoeg geld om een brommer te open.
b Ik ben aan het sparen voor een brommer.
- 2 Ik heb geld gespaard zodat ik een nieuwe fiets kan kopen.
a Ik ga nu een nieuwe fiets kopen.
b Ik moet sparen voor een nieuwe fiets.
- 3 Terwijl ik de krant lees, kookt mijn man het eten.
a Mijn man kookt het eten en leest daarna de krant.
b Ik hoef geen eten te koken, maar ik kan de krant lezen omdat mijn man kookt.

3 Vul het goede voegwoord in. Kies tussen: *toen, als en sinds*.

- 1 _____ maandag heb ik hem niet meer gezien.
- 2 _____ je werk zoekt, moet je naar het arbeidsbureau gaan.
- 3 _____ hij beter zijn best ging doen, ging hij met sprongen vooruit.
- 4 _____ Mohamed zijn bril opzet, kan hij veel beter op het bord zien.
- 5 _____ gisteren is die winkel gesloten.
- 6 _____ er brand uitbreekt, kunt u geen gebruikmaken van de lift.
- 7 _____ we weg wilden gaan, ging de telefoon.
- 8 _____ het mist, moet je voorzichtig en langzaam rijden.

4 Vul het voegwoord in. Kies tussen: *terwijl en zodra*.

- 1 Hij gaat de hele dag vissen, _____ zijn vrouw vandaag jarig is.
- 2 _____ hij even niet keek, pakte zijn zoontje zijn mobieltje.
- 3 _____ ik zestien ben, koop ik een brommer.
- 4 _____ Murat de afwas doet, kleedt Aisha de baby aan.
- 5 Ik zal mijn schuld afbetalen _____ ik weer geld heb.
- 6 _____ Maria zich opmaakt, zit Jean naar haar te kijken.

Herhalingstoets 12 (Les 45-48)

1 Maak van twee zinnen één zin met een voegwoord.

- 1 Ik kan vandaag niet. Ik moet naar de tandarts.

- 2 Zullen we gaan zwemmen? Zullen we gaan voetballen?

- 3 Ik wil wel mee. Ik moet eerst mijn huiswerk maken.

- 4 Ik ga naar de stad. Mijn zus gaat ook naar de stad.

2 Maak dezelfde zin met twee verschillende voegwoorden.

Morgen is er geen les. Het is een feestdag.

- 1 _____
- 2 _____

Ik ga naar bed. Ik ben erg moe.

- 3 _____
- 4 _____

3 Probeer de zinnen van oefening 2 om te draaien. Kan dat?

- 1 ja / nee _____
- 2 ja / nee _____
- 3 ja / nee _____
- 4 ja / nee _____

4 Zoek de goede zinnen bij elkaar; bijvoorbeeld: 1-h.

1 Mustafa gaat naar Marokko,	a zodat hij voor zijn examen met mooie cijfers slaagde.
2 Doordat ik mijn bril niet op had,	b lag er een ei in het hok.
3 Terwijl ik lag te slapen,	c terwijl mijn vriendin naar de televisie kijkt.
4 Nadat de kip gekakeld had,	d had iedereen zijn tas al ingepakt.
5 Voordat de bel ging,	e kan ik veel beter zien.
6 Als er brand uitbreekt,	f kon het personeel nog door de nooddeur ontsnappen.
7 Toen er in het kantoor brand uitbrak,	g heeft mijn man de kamer opgeruimd.
8 Hij had hard gewerkt,	h zodra de vakantie begint.
9 Sinds ik een bril draag,	i kunt u door deze deur naar buiten.
10 Ik lees een boek,	j liep ik overal tegenaan.

5 Draai de zinnen 1, 2, 3, 5 en 10 nu om.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 5 _____
- 10 _____

6 Vul in. Kies uit: sinds, terwijl, zodra.

- 1 _____ ik achttien jaar ben, ga ik mijn rijbewijs halen.
- 2 _____ mijn vader de afwas doet, maakt mijn moeder de kamer schoon.
- 3 _____ ik een bril heb, kan ik veel beter zien.

7 Draai nu de bovenstaande zinnen om.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

De voegwoorden **zodat** en **opdat** geven een doel aan; zie ook les 47.

a Opdat, zodat

Kom allemaal vroeg **zodat** (**opdat**) we op tijd kunnen vertrekken.
Ik werk hard voor mijn examen **zodat** (**opdat**) ik een goede kans van slagen heb.

Opdat komt haast niet meer voor; in spreektaal wordt alleen **zodat** gebruikt:
Ik spaar zoveel mogelijk geld, **zodat** ik volgend jaar met vakantie naar mijn geboorteland kan gaan.

Hoewel en **ofschoon** geven een **tegenstelling** aan. Ze betekenen precies hetzelfde.

Ofschoon is (deftige) schrijftaal.

b Hoewel, ofschoon

Hoewel Jean hard gewerkt heeft, is hij **toch** voor zijn examen gezakt.
Ofschoon Jean hard gewerkt heeft, is hij **toch** voor zijn examen gezakt.

In de hoofdzin wordt hierbij vaak het woordje **toch** gebruikt.
Deze zinnen kunnen ook omgedraaid worden.
Je moet dan wel met het onderwerp beginnen (en niet met het verwijfswoord 'hij'):

Jean is toch voor zijn examen gezakt, hoewel (ofschoon) hij hard gewerkt heeft.

Mits en **tenzij** zijn voegwoorden van **voorwaarde**.

Mits betekent **als**; **tenzij** betekent **als niet**.

c Mits, tenzij

De voetbalwedstrijd is morgen om twee uur, **mits** (**als**) het niet regent.
De voetbalwedstrijd is morgen om twee uur, **tenzij** het regent.

Het voegwoord **mits** geeft een **voorwaarde** aan en kan vervangen worden door **als**.

Het tweede voegwoord van **voorwaarde** is **tenzij**.

Tenzij betekent: **als niet**.

De betekenis van de zinnen is dus: Als het niet regent, gaat de voetbalwedstrijd morgen door.

Je kunt deze zinnen ook omdraaien:

Mits het niet regent, is de voetbalwedstrijd morgen om twee uur.

Tenzij het regent, is de voetbalwedstrijd morgen om twee uur.

d Idioom

Ja, mits ...

Nee, tenzij ...

Oefeningen

1 Vul het juiste voegwoord in. Kies tussen: *zodat* (2x), *voordat*, *nadat*.

- 1 We moeten opschieten _____ we niet te laat komen.
- 2 _____ de trein vertrok, kon ik nog net afscheid nemen.
- 3 _____ de trein met mijn vriend vertrokken was, ging ik een kopje koffie drinken.
- 4 Ik had me gehaast _____ ik nog afscheid kon nemen.

2 Welke zinnen hebben dezelfde betekenis? Omcirkel: *a*, *b*, of *c*.

- 1 Ik had me gehaast om op tijd te kunnen zijn.
- 2 Ik had me gehaast zodat ik op tijd kon zijn.
- 3 Ik had me gehaast voordat ik op tijd kon zijn.

- a zin 1 en 2
b zin 1 en 3
c zin 2 en 3

3 Vul het goede voegwoord in. Kies uit: *zodat*, *voordat*, *nadat*.

- 1 U kunt het beste regelmatig met uw auto voor onderhoud langskomen _____ u geen problemen krijgt.
- 2 Er is brand geweest _____ kinderen met lucifers hebben gespeeld.
- 3 U dient uw aangifte voor 1 april op te sturen, _____ de belastingdienst voldoende tijd heeft om die voor 1 juli te behandelen.
- 4 _____ je een auto koopt, moet je eerst je rijbewijs halen.

4 Welke betekenis is goed?

- 1 Hoewel ik genoeg geld heb, koop ik toch geen brommer.
 - a Ik koop geen brommer, omdat ik niet genoeg geld heb.
 - b Ik koop geen brommer, maar ik heb wel genoeg geld.
 - c Ik koop een brommer, als ik genoeg geld heb.
- 2 Jan is geslaagd, hoewel hij niet hard gewerkt heeft.
 - a Jan is geslaagd omdat hij hard gewerkt heeft.
 - b Jan is niet geslaagd hoewel hij hard gewerkt heeft.
 - c Jan is geslaagd, maar hij heeft niet hard gewerkt.

5 Vul in: *mits* / *tenzij*.

- 1 _____ het regent, wordt er morgen een voetbaltoernooi gehouden.
- 2 _____ het niet regent, wordt er morgen een voetbaltoernooi gehouden.
- 3 _____ u een verwijskaart van de dokter hebt, wordt u door een specialist geholpen.
- 4 _____ u een verwijskaart van de dokter hebt, wordt u niet geholpen.

Les 50 Vragen of; zeggen dat

Het werkwoord **vragen** met het voegwoord **of** duidt een **onzekerheid** aan: je weet niet wat het antwoord of het resultaat zal zijn.
Het werkwoord **zeggen** met het voegwoord **dat** geeft een **mededeling** weer.

Bij zinnen met de voegwoorden **of** en **dat** komt de persoonsvorm weer achteraan.
Bij een persoonsvorm en een heel werkwoord komt het hele werkwoord achteraan.

a Vraag of mededeling

Hij vraagt **of** het regent.
Zij zegt **dat** het regent.

In de eerste zin wordt een vraag gesteld: Regent het?
De vragensteller weet het niet. In de tweede zin wordt een mededeling gedaan: Het regent.

b Meer werkwoorden

Er zijn verschillende werkwoorden die samen met **of** onzekerheid aanduiden.

proberen of:	Maria wil proberen of zij een uitkering kan krijgen.
vragen of:	Ik zal even vragen of dat mogelijk is.
kijken of:	Kijk even of er nog genoeg brood is.
willen weten of:	Ik wil graag weten of ik krediet kan krijgen.
niet weten of:	Ik weet niet of dit genoeg is.

Andere (mededelende) werkwoorden kunnen gebruikt worden met het voegwoord **dat**.

zeggen dat:	Hij zegt dat ik een andere afdeling moet bellen.
denken dat:	Ik denk dat de telefoon kapot is.
willen dat:	De docent wil dat wij ons huiswerk maken.
hopen dat:	Ik hoop dat je niet te laat naar bed gaat.
beloven dat:	Ik beloof je dat ik morgen meega.
zorgen dat:	Zorg je dat de planten genoeg water krijgen?
weten dat:	Weet je dat hij niet meegaat?

Let op:

- Het afhankelijke voegwoord **of** is een ander voegwoord dan het keuzevoegwoord **of**:

Wil je koffie of thee? (keuze)
Ik vroeg of je koffie wilt. (afhankelijk)

- Het voegwoord **dat** heeft een andere functie dan het aanwijswoord **dat** of het betrekkelijke woord **dat**:

Zie je dat meisje daar? (aanwijzend)
Het meisje dat daar zit, is mijn zusje. (betrekkelijk)
Wat zei je? Ik zei dat het mijn zusje is. (voegwoord)

(Zie ook les 52).

c Idioom

Men zegt dat ...

Oefeningen

1 Maak de zin af. Kies tussen: *of* en *dat*.

Voorbeeld:

Ik zal even vragen _ (mogelijk is, het)

Ik zal even vragen of het mogelijk is.

- 1 Ik denk _ (net op tijd komt, hij)

- 2 Ik hoop _ (van pannenkoeken houdt, je)

- 3 De weerman heeft gezegd _ (gaat sneeuwen, het)

- 4 De chef vraagt _ (hem even wil helpen, jij)

- 5 Ik vraag me af _ (op tijd zal komen, hij)

- 6 Ik ben benieuwd _ (de goedkeuring van de baas zal krijgen, ik)

- 7 Kijk eens _ (post is, er)

- 8 Vind jij ook niet _ (het gratis moet doen, hij)

2 Maak de zin af. Gebruik: *dat* / *of*. Let op de tijd en de woordvolgorde.

- 1 U zei ... (het niet anders kan)

- 2 Ik vraag me af ... (u hebt gelijk)

- 3 Kijk eens ... (de brieven zijn klaar)

- 4 Probeer eens ... (de motor doet het)

- 5 De collega's zeiden ... (ze begreep het niet)

3 Is er verschil in betekenis?

- 1 Weet je dat er morgen ook les is?
- 2 Weet je of er morgen ook les is?
 - a Er is geen verschil.
 - b Zin 1 is een mededeling, zin 2 is een vraag.
 - c Zin 1 is een vraag en zin 2 is een mededeling.
- 3 Weet je of Hasan komt eten?
- 4 Weet je dat Hasan komt eten?
 - d Er is geen verschil.
 - e Zin 1 is een mededeling, zin 2 is een vraag.
 - f Zin 1 is een vraag en zin 2 is een mededeling.

Les 51 Verbindende bijwoorden

a Bijwoorden van tijd

Als je geld uit een geldautomaat wilt halen, moet je het volgende doen:

Eerst stop je je bankpasje in de daarvoor bestemde gleuf, **daarna** tik je je pincode in.

Dan geef je aan hoeveel geld je wilt hebben, **ten slotte** pak je het geld uit de geldlade.

Bij verbindende bijwoorden komt het **werkwoord** meteen **na het bijwoord**.

De woorden **eerst**, **daarna**, **dan** en **ten slotte** zijn verbindende bijwoorden van tijd. Ze kunnen wel zinnen verbinden, maar de **volgorde** verandert daarbij **niet** zoals bij de voegwoorden uit de lessen 47-49.

Dan en **daarna** betekenen hier hetzelfde en kunnen omgewisseld worden:
Dan tik je je pincode in en **daarna** geef je aan hoeveel geld je wilt hebben.
Daarna tik je je pincode in en **dan** geef je aan hoeveel geld je wilt hebben.

Dan kan ook de betekenis hebben van **op dat moment**:
Zondag kan ik niet bij jou komen; **dan** ga ik naar mijn ouders.
In deze zin kan **dan** niet vervangen worden door **daarna**!

Toen kan een voegwoord zijn, maar ook een bijwoord van tijd.
Voegwoord: **Toen** hij uit zijn werk kwam, ging hij met een collega een glas bier drinken.
Bijwoord: Eerst heeft hij gewerkt en **toen** (= daarna) heeft hij met een collega een glas bier gedronken.

Let op:

Toen kan alleen maar in de voltooide en in de verleden tijd gebruikt worden:
We gingen eerst eten en **toen** zijn we naar de bioscoop gegaan (en **toen** gingen we ...)

In de tegenwoordige tijd wordt **dan** gebruikt:
We gaan eerst eten en **dan** (daarna) gaan we naar de bioscoop.

b Bijwoorden van oorzaak / gevolg

Ik moet zondag werken, **daarom** kan ik niet komen.

We moeten nu weg, **anders** missen we de bus.

De klok liep achter, **daardoor** misten we de trein.

Het regent, **dus** kunnen we vandaag niet voetballen.

Nog enkele andere veel voorkomende bijwoorden zijn:

bovendien, ook: De film was erg spannend, bovendien (= ook) was hij leerzaam.

toch: Ik hou niet van rijst; toch eet ik het wel eens. (tegenstelling)

c Idioom

Pas op, anders ... !

Oefeningen

1 Wat moet je achtereenvolgens doen? Zet de letters van de zinnen in de goede volgorde.

- 1 a Daarna tik je je pincode in.
b Ten slotte haal je je geld uit de automaat.
c Eerst stop je je pas in de geldautomaat.
d Dan tik je het bedrag in.

Goede volgorde: _____

- 2 a Eerst doe je het boek open.
b Ten slotte ga je de oefeningen maken.
c Daarna zoek je de goede les op.
d Dan lees je de theorie.

Goede volgorde: _____

2 Kan in plaats van *dan* ook *daarna* gebruikt worden?

- 1 Kijk eens in je agenda bij a.s. zondag. Kun je dan? ja / nee
- 2 Je moet eerst denken en dan doen! ja / nee
- 3 Bel maar niet vanmiddag, dan ben ik er niet! ja / nee
- 4 Ik ga meestal om tien uur douchen en dan naar bed. ja / nee
- 5 Mijn moeder is ouder dan mijn vader. ja / nee
- 6 We gaan om vijf uur eten en dan naar de film. ja / nee

3 Maak van twee zinnen één zin met *toen* als voegwoord.

- 1 Maria ging boodschappen doen. Zij was klaar met haar werk.

- 2 Muharrem wilde gaan zwemmen. Het zwembad was gesloten.

- 3 Josef wou net weggaan. De telefoon ging.

- 4 Omar was aan het verven. Ik kwam op bezoek.

4 Kies tussen de bijwoorden: *toen* en *dan*.

- 1 We gaan eerst zwemmen en _____ gaan we een biertje drinken.
- 2 We gingen eerst zwemmen en _____ gingen we een biertje drinken.
- 3 We hebben eerst gezwommen en _____ hebben we een biertje gedronken.
- 4 Ik kan morgen niet komen, want _____ moet ik mijn oom van de trein halen.
- 5 Ik kon gisteren niet komen, want _____ moest ik mijn oom van de trein halen.

5 Vul een voegwoord of een bijwoord in. Gebruik: *maar, of, dus, daarom, toch, bovendien, wel*.

- 1 Zal ik naar jou komen _____ kom jij naar mij?
- 2 Ik kom _____ naar jou!
- 3 Helaas is mijn fiets kapot _____ moet ik wel lopen.
- 4 _____ ik kom _____.
- 5 Het regent, _____ ik neem een paraplu mee.
- 6 _____ waait het hard.

Les 52

Die, dat, wie, wat, waar

In een zin die met een betrekkelijk voornaamwoord begint, staat het werkwoord **achteraan!**

a Die, dat, wat

De man staat bij de deur. De man is mijn vader.
De man **die** daar bij de deur staat, is mijn vader.
 Het boek ligt op de tafel. Het boek is van mij.
Het boek **dat** daar op tafel ligt, is van mij.

De woorden **die** en **dat** verbinden hier twee zinnen die bij elkaar horen omdat die zinnen over hetzelfde onderwerp gaan: de man, het boek. **Die** en **dat** zijn hier dus geen aanwijzende voornaamwoorden! We noemen ze **betrekkelijke** voornaamwoorden.

enkelvoud		meervoud
de man die ...	het boek dat ...	de mannen die ... de boeken die ...

Als het woord betrekking heeft op de hele voorafgaande zin wordt **wat** gebruikt.

De inschrijving is gesloten, **wat** erg vervelend is.
 Ik ga volgende week naar Amerika, **wat** ik erg leuk vind.

b Wie, waar

Die en **dat** kunnen niet verwijzen naar een woord met een voorzetsel. In dat geval wordt **wie** voor personen en **waar** voor dingen gebruikt.

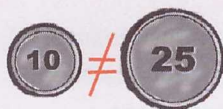
Ik geef het boek **aan** de man. De man is onze docent.
 De man **aan wie** ik dat boek gaf, is onze docent.
 Is het meisje je vriendin? Je stond **met** het meisje te praten.
 Is dat meisje **met wie** jij stond te praten, je vriendin?
 Het huis is niet van ons. Wij wonen **in** het huis.
 Het huis **waarin** wij wonen, is niet van ons. (of: **waar** wij **in** wonen)
 Die foto ben ik kwijt. Wij staan samen **op** die foto.
 Die foto **waarop** wij samen staan, ben ik kwijt! (of: **waar** wij samen **op** staan)

Het voorzetsel **met** verandert bij zaken (dingen) na **waar** altijd in **mee**:
 De vulpen **waarmee** ik schrijf, is bijna leeg. (of: **waar** ik **mee** schrijf)
 De trein **waarmee** ik reisde, had veel vertraging. (of: **waar** ik **mee** reisde)

Maar: Het meisje **met wie** jij stond te praten, is mijn vriendin.
 of: Het meisje **waarmee** jij stond te praten, is mijn vriendin.
 of: Het meisje waar jij **mee** stond te praten, is mijn vriendin.

c Idioom

Wie voor een dubbeltje geboren is, wordt nooit een kwartje.

Wat de boer niet kent dat eet hij niet.

Oefeningen

1 Vul het betrekkelijk voornaamwoord in.

- 1 De foto's _____ mijn broer van de bruiloft gemaakt heeft, zijn erg mooi geworden.
- 2 Alle leerlingen _____ dit jaar examen gedaan hebben, zijn geslaagd.
- 3 Docenten _____ Nederlands geven, spreken meestal ook Engels of Frans.
- 4 Het huis _____ wij gehuurd hebben, is erg vochtig.
- 5 Het huis _____ wij vroeger in gewoond hebben, is nu afgebroken.
- 6 De jongen met _____ mijn zusje verkering heeft, komt uit Ghana.
- 7 De bibliotheek is morgen de hele dag gesloten _____ ik erg vervelend vind.
- 8 Die man met _____ ik stond te praten, is mijn oom.
- 9 Is die auto _____ ik je gisteren mee zag rijden, van jou?
- 10 Weet je al _____ je met je vakantie naar toe gaat?

2 Zeg het op twee manieren. Gebruik een betrekkelijk voornaamwoord.

Ik kwam met de bus. De bus kreeg een lekke band.

3 Zeg het op drie manieren. Gebruik een betrekkelijk voornaamwoord.

Die man is mijn oom. Ik stond met hem te praten.

1 _____

2 _____

3 _____

4 Maak van de twee zinnen één zin met een betrekkelijk voornaamwoord.

Voorbeeld: Het meisje zit achter de kassa. Het meisje is mijn zusje.

Het meisje dat achter de kassa zit, is mijn zusje.

- 1 De school bestaat honderd jaar. De school geeft een feest.

- 2 De directeur is 65 jaar geworden. De directeur gaat met pensioen.

- 3 De telefoon staat op mijn bureau. De telefoon rinkelt.

- 4 Het huis staat naast de kerk. Het huis is heel oud.

- 5 Ik heb een computer gekocht. De computer is tweedehands.

- 6 Die koek heb jij gebakken. Die koek is helemaal opgegeten.

5 Vul in. Kies tussen: die / dat.

De koning van de dieren gaf het bevel 1 _____ van elke diersoort er één hem moest komen bezoeken, omdat hij ziek was en zijn hol niet kon verlaten. Er werd aan alle dieren 2 _____ zouden komen de verzekering gegeven 3 _____ ze niet bang hoefden te zijn.

Het bevel 4 _____ koning Leeuw had gegeven, werd door bijna iedereen opgevolgd. Maar de vossen, 5 _____ thuisbleven, zeiden: 'Ik zie wel voetsporen 6 _____ naar binnen gaan, maar geen voetsporen 7 _____ naar buiten komen!'

naar een fabel van La Fontaine

Herhalingstoets 13 (Les 49-52)

1 Vul het goede voegwoord in. Kies tussen: *zodat, hoewel, mits of tenzij*.

- 1 Ik heb het steeds koud, _____ het buiten toch meer dan 20° is.
- 2 U moet de kip goed verhitten _____ de bacteriën geen kans krijgen.
- 3 Ik ga morgen niet naar school, _____ er wel les is.
- 4 Ik ga morgen niet zwemmen, _____ jij ook meegaat.
- 5 Ik ga morgen zwemmen, _____ het zwembad open is.
- 6 Wat moet je doen _____ de boter niet smelt bij deze hitte?
- 7 _____ het erg warm is, is het openluchtbad in de maand mei niet open.
- 8 _____ de temperatuur hoger is dan 25°, is het zwembad in mei al open.

2 Maak de zin af. Kies tussen: *of en dat*. Let op de vervoeging.

- 1 Ik denk _____ . (niet komen, ze)
- 2 Ik hoop _____ . (ook komen, jij)
- 3 Ik vraag me af _____ . (de weg weten, ze)
- 4 Hoop jij ook _____ ? (gaan vriezen, het)
- 5 Probeer eens _____ . (dit kunnen lezen, jij)
- 6 Mijn collega zei _____ . (het niet kunnen doen, ze)
- 7 Weet u al _____ ? (het examen uitstellen, ze)
- 8 Ik ben benieuwd _____ . (zullen slagen, hij)

3 Kies tussen de bijwoorden: *toen, dan en daarna*.

- 1 Laten we een afspraak maken; a.s. vrijdag, kun je _____ ?
- 2 Nee, _____ ga ik naar mijn ouders.
- 3 Als je eerst naar je ouders gaat, kan je toch _____ bij mij komen?
- 4 Nee, ik ga eerst naar mijn ouders en _____ ga ik naar mijn broer.
- 5 Was je daar verleden week ook _____ je niet thuis was?
- 6 Nee, _____ was ik met mijn vriendin naar de bioscoop.

4 Vul het betrekkelijk voornaamwoord (en soms ook een voorzetsel) in.

- 1 Wie is die man _____ daar aan de overkant loopt?
- 2 Waar staat dat huis _____ je vroeger gewoond hebt? (in)
- 3 Is die vrouw _____ je stond te praten, familie van je? (met)
- 4 Weet je al _____ je gaat wonen?
- 5 Het examen is een maand uitgesteld, _____ erg prettig is.
- 6 Het huis _____ wij gekocht hebben, staat in een rustige buurt.
- 7 Het meisje _____ ik bevriend ben, komt uit India. (met)
- 8 Op dat pakje moest een postzegel van 5 euro, _____ ik erg duur vond!

Deel 2

Gebruik van grammaticale vormen

We gebruiken verwijswor-
den om niet steeds woorden
te moeten herhalen.

a Enkelvoudige verwijswwoorden

Leest u het volgende stukje eens:

Dit boek is een nieuw boek. Het boek is een duur boek.
Die boeken daar zijn gebruikte boeken. Die boeken zijn niet duur, maar die
boeken zijn ook niet zo mooi.
Welke boeken koop jij? Ik weet nog niet welke boeken ik koop.

En nu dit:

Dit is een nieuw boek. **Het** is een duur boek.
Dat zijn gebruikte boeken. **Die** zijn niet duur, maar ze zijn ook niet zo mooi.
Welke koop jij? **Dat** weet ik nog niet.

Het tweede stukje klinkt in het Nederlands veel beter omdat daarin niet
steeds dezelfde woorden (boek, boeken) herhaald worden.

Dit, dat, die, het, ze en **welk(e)** zijn verwijswwoorden. Ze verwijzen naar iets
wat nog genoemd moet worden of naar iets wat al genoemd is (het boek, de
boeken). Het woordje **dat** in het laatste voorbeeld verwijst naar de hele vorige
zin.

b Samengestelde verwijswwoorden

Leest u ook dit stukje eens:

Nja komt uit Vietnam. In Vietnam woonde Nja in een grote stad. Omdat Nja
met een Vietnamese man in Nederland is getrouwd, is Nja naar Nederland
verhuisd. In Nederland woont Nja nu in een dorp. Nja krijgt elke week
Nederlandse les. Met de Nederlandse les is Nja erg blij. Nja leest elke week
een stukje over de Nederlandse cultuur. Door het stukje over de Nederlandse
cultuur leert Nja veel van Nederland.

En nu dit:

Nja komt uit Vietnam. **Daar** woonde ze in een grote stad. Omdat **ze** met een
Vietnamese man in Nederland is getrouwd, is **ze hierheen** verhuisd. **Hier**
woont **ze** nu in een dorp. **Ze** krijgt elke week Nederlandse les. **Daarmee** is **ze**
erg blij. **Ze** leest elke week een stukje over de Nederlandse cultuur. **Daardoor**
leert ze veel van Nederland.

c Idioom

Hierbij ontvangt u ...

Woorden als **hierheen, daar-
mee** en **daardoor** zijn ver-
wijswwoorden die zijn samen-
gesteld uit een voorzetsel en
een bijwoord.

Oefeningen

1 Lees eerst het stukje. Waarnaar verwijzen de onderstreepte woorden?

De generaal en de soldaat

Tijdens de slag merkte de generaal van een regiment dat één van zijn (1) mannen hem (2) nogal toegewijd leek. Hij (3) volgde hem (4) tenminste overal naar toe. Na het gevecht zei hij (5) tegen hem (6): 'Nou, jij (7) bent op een prettige manier opgevallen. Je (8) bent steeds aan mijn (9) zijde gebleven.' 'Ja, sir', zei de soldaat, 'mijn (10) moeder in Alabama heeft tegen me (11) gezegd: "Blijf altijd in de buurt van de generaal, dan kan je (12) nooit wat gebeuren!"'

(uit: *Volkssprookjes en legenden* uit Zwart Amerika.)

1 zijn:	de generaal / de soldaat	7 jij:	de generaal / de soldaat
2 hem:	de generaal / de soldaat	8 je:	de generaal / de soldaat
3 hij:	de generaal / de soldaat	9 mijn:	de generaal / de soldaat
4 hem:	de generaal / de soldaat	10 mijn:	de generaal / de soldaat
5 hij:	de generaal / de soldaat	11 me:	de generaal / de soldaat
6 hem :	de generaal / de soldaat	12 je:	de generaal / de soldaat

2 Welke verwijswaarden gebruikt u? Kies uit: *hiermee, hierheen, daardoor, daarmee.*

- Wat kun je met dat computerprogramma doen? _____ kun je allerlei berekeningen uitvoeren.
- Waar heb je die vloer mee schoongemaakt? Dat heb ik _____ gedaan!
- Voor het schilderij van Rembrandt moet u _____, dames en heren!
- Als je hoofdpijn hebt, neem dan een aspirientje, _____ wordt de pijn minder.

3 Waarnaar verwijst het onderstreepte woord?

De ezel en de hond

- Een boer had een ezel en een hond. Toen de ezel merkte dat de hond in huis sliep en iets lekkers kreeg als hij de baas een pootje gaf, zei hij tegen zichzelf: Waarom mag de hond in
 - huis wonen en ik niet? En waarom krijgt de hond veel meer lekkere dingen dan ik?
 - Misschien moet ik ook naar binnen gaan en de baas een poot geven.
 - Zo gezegd, zo gedaan. Hij ging het huis binnen en tilde zijn poot op naar het gezicht van de
 - boer, waarbij hij hard begon te balken: ia, ia!
 - De boer schrok zo dat hij een stok pakte en de ezel een pak slaag gaf.
- Het is toch ongelijk verdeeld in de wereld!

(naar een fabel van La Fontaine)

- r.2 hij: _____ ; hij: _____,
zichzelf: de hond
- r.3 ik: _____, ik: _____,
- r.4 ik: _____
- r.5 zo: _____ zijn: _____
- r.6 waarbij: _____ hij: _____
- r.7 hij: _____

Les 54 Het gebruik van 'er'

In plaats van het niet beklemtoonde **hier** of **daar** kan ook **er** als plaatsaanduiding gebruikt worden.

Het woordje **er** wordt ook vaak samen met een voorzetsel gebruikt. Het wordt dan **één woord**.

Bij **telwoorden** en bij **vraagzinnen** met **wie** en **wat** wordt **er** gebruikt.

Er wordt gebruikt als (voorloper) onderwerp met het werkwoord **zijn**: er is ... / er zijn ... / er was ... / er waren...

Ook in afhankelijke passieve bijzinnen met **of** en **dat** (zie les 50) kan **er** als onderwerp gebruikt worden.

a Er als vervanging van hier of daar

Nja werkt 's morgens bij een fabriek. Ze gaat daar (**er**) met de fiets naar toe. Daar (**Er**) werken nog meer buitenlandse vrouwen. Eén vrouw heeft hier (**er**) al tien jaar gewerkt.

Het geld zit in mijn portemonnee. Het zit **erin** (= **daarin**).

Het boek ligt op de tafel. Het ligt **erop** (= **daarop**).

Jan kijkt naar de sterren. Hij kijkt **ernaar** (= **daarnaar**).

Wat een vreemd mes! Wat doe je **ermee** (= **daarmee**)?

b Er met een telwoord en bij vraagzinnen

Hoeveel fouten heb jij? Ik heb **er** vier.

Heb jij nog een euro? Ik heb **er** niet een!

Zie jij die ster daar? Ik zie **er** wel honderd!

Wie gaat **er** mee?

Wat wordt **er** gedaan?

Wie stond **er** naast je?

c Er als onderwerp van de passieve (bij)zin (Zie ook les 55)

Er zijn veel mensen geweest. Weet jij of **er** veel mensen geweest zijn?

Is er brand geweest? Heb je gehoord dat **er** brand geweest is?

Er is voor je gebeld. Ik hoorde dat **er** voor je gebeld is.

Zijn er nog brieven gekomen? Kijk eens of **er** nog brieven gekomen zijn.

Was er veel geld over? Ja, ik hoorde dat **er** veel geld over was.

d Idioom

Hij is erbij ...

Oefeningen

1 Zet er op de goede plaats in de (tweede) zin.

- 1 Ik ben in Parijs geweest. Ik was al eerder geweest. Ik was er al eerder geweest.
- 2 Heb je nog kwartjes? Ja, ik heb drie. Ja, _____
- 3 Wat is gebeurd? _____
- 4 Hoeveel mensen komen? _____
- 5 Is telefoon voor je! _____
- 6 Wat zie je netjes uit! _____
- 7 Ik heb een nieuwe pen. Ik kan goed mee schrijven. _____
- 8 Heb jij weleens van Google gehoord? Ja, ik heb weleens van gehoord. _____

2 Vul het goede woord in. Kies uit: er, erom, ernaar, ermee, erop, erin, ernaast, erna, erdoor, erbij.

- 1 Hij heeft een gat in zijn sok, zijn tenen steken _____.
- 2 Wat een brand! Ik stond _____ en ik keek _____.
- 3 Kijk eens, ik heb een pakje voor je! Weet je wat _____ zit?
- 4 Geen wonder dat je die brief niet kan vinden, je zit _____!
- 5 Deze radio is kapot. Wat zal ik _____ doen?
- 6 Denk _____ dat je je boek meeneemt!
- 7 Ik ben het _____ eens dat het een goed voorstel is.
- 8 Woon jij naast de supermarkt? Ja, ik woon _____.
- 9 Eerst moet je de theorie goed lezen, de oefeningen komen _____.
- 10 Ik heb 25 knikkers, ik win tien knikkers _____, hoeveel heb ik _____ dan?

3 Vul in: er is / er zijn / zijn er / er was / er waren.

- 1 _____ niet genoeg melk meer en _____ ook te weinig aardappels om puree van te maken.
- 2 En _____ nog koekjes en snoepjes? Ja, _____ nog genoeg van alles.
- 3 _____ iemand aan de deur. O, _____ vandaag al zo veel mensen geweest!
- 4 _____ gisteren een feestje bij de burens. _____ wel vijftig mensen!

4 Maak een afhankelijke bijzin. Voeg er en is toe.

Voorbeeld:

Heb je gehoord dat ... (ingebroken bij Jan)

Heb je gehoord dat er bij Jan ingebroken is?

- 1 Heb je gezien dat ... (een nieuwe docent) _____
- 2 Heb je gehoord dat ... (voor je opgebeld) _____
- 3 Heb je gemerkt dat ... (iemand binnengekomen) _____
- 4 Weet jij of... (morgen les) _____
- 5 Kunt u mij zeggen of ... (een bushalte bij het station) _____
- 6 Kijk even of ... (genoeg suiker) _____

Overgankelijke werkwoorden kun je in de **passieve** (of: lijdende) vorm zetten. Bij **onovergankelijke** werkwoorden kan alleen de **actieve** vorm gebruikt worden.

a Worden

	actief	passief
nu	1 De man slaat de hond.	De hond wordt door de man geslagen.
gisteren	2 Gisteren heeft de man de hond geslagen.	Gisteren is de hond door de man geslagen.
vroeger	3 De man sloeg de hond.	De hond werd door de man geslagen.
nog vroeger	4 Al vaker had de man de hond geslagen.	De hond was al vaker door de man geslagen.
nu	5 De man lacht	-----

Er zijn twee soorten werkwoorden:

- 1 Zoals in de bovenstaande zinnen 1-4: **slaan, maken, tekenen, geven**, enz. Deze werkwoorden hebben ook een **passieve** vorm (met **worden** en **door**).
- 2 Zoals in voorbeeldzin 5: **lachen, fietsen, lopen, zwemmen** enz. Dit zijn werkwoorden waarbij een of meerdere personen **actief** zijn en waarbij niemand anders betrokken is. Je kunt wel iemand slaan, maar niet iemand fietsen! Zij hebben dus geen passieve vorm.

Vergelijk:

De hond **wordt** geslagen. (Dit gebeurt nu.)
 De hond **is** geslagen (en loopt hard weg). (Dit is gebeurd.)

Er is dus verschil in betekenis in de volgende zinnen:

De vergunning **wordt** aangevraagd. (Dat moet nog gebeuren of het gebeurt nu, op het ogenblik.)
 De vergunning **is** aangevraagd. (Dat is al gebeurd; de handeling is **voltooid**.)

b Gebruik

Een passieve vorm gebruik je als je de nadruk wilt leggen op **wat** er gebeurt, **door wie** iets gebeurt of als antwoord op de vraag **door wie** iets gedaan is.

Bij algemene waarschuwingen met 'er' wordt geen object (= door ...) gebruikt.

Wat is er gebeurd? Er is iemand door de bus aangere-den.
 Wie betaalt de excursie? De excursie wordt door de school betaald.
 Wat een mooie tekening! Die is door mijn zusje gemaakt.

Er wordt te veel gepraat!
 Er mag hier niet gerookt worden.
 Er mogen geen foto's gemaakt worden.

c Idioom

Wie niet weg is, is gezien ...

Oefeningen

1 Kunnen de volgende werkwoorden in de passieve vorm gebruikt worden?

1 gebruiken	ja / nee	6 zitten	ja / nee
2 snijden	ja / nee	7 tellen	ja / nee
3 fietsen	ja / nee	8 opstaan	ja / nee
4 praten	ja / nee	9 drinken	ja / nee
5 uitspreken	ja / nee	10 plukken	ja / nee

2 Wat is de actieve vorm?

Voorbeeld: Mijn buurman wordt door een auto aangereden. Een auto rijdt mijn buurman aan.

- De maansverduistering wordt door veel mensen gezien.

- Er worden door deze cursisten weinig fouten gemaakt.

- Onze auto wordt door de monteur goed gerepareerd.

- Dit boek wordt door veel mensen gelezen.

- Beschermde bloemen worden vaak door kinderen geplukt.

3 Maak de passieve vorm in de tegenwoordige tijd. (Soms kan dit op twee manieren.)

Voorbeeld: In Nederland brouwt men veel bier. In Nederland wordt veel bier gebrouwen.

of: Veel bier wordt in Nederland gebrouwen.

- De leerlingen kafen hun boeken. _____
- Mijn vader repareert de radio. _____
- Deze krant drukken ze 's nachts. _____ of: _____
- Op de radio draaien ze veel popmuziek. _____
of: _____
- Mijn vader vraagt een woonvergunning aan. _____
of: _____

4 Maak de voltooid passieve vorm.

Voorbeeld: In Nederland brouwt men veel bier. In Nederland is veel bier gebrouwen.

of: Veel bier is in Nederland gebrouwen.

- De leerlingen kafen hun boeken. _____
- Mijn vader repareert de radio. _____
- Deze krant drukken ze 's nachts. _____
of: _____
- Op de radio draaien ze veel popmuziek. _____
of: _____
- Mijn vader vraagt een woonvergunning aan. _____
of: _____

5 Wat betekent de zin?

1 De telefoon wordt door de telefoondienst aangesloten.	is gebeurd / moet nog gebeuren
2 De telefoon is door de telefoondienst aangesloten.	is gebeurd / moet nog gebeuren
3 De vergunning om een schuur te bouwen is aangevraagd.	is gebeurd / moet nog gebeuren
4 Een vergunning wordt door de aannemer aangevraagd.	is gebeurd / moet nog gebeuren

We noemen deze constructie een **onvoltooid deelwoord**.

Onvoltooid wil zeggen: je bent ermee bezig.

a Het onvoltooid deelwoord

Blaffende honden bijten niet.

Het woord **blaffend** is gemaakt door achter het werkwoord **blaffen** een **d** te zetten.

Meer voorbeelden:

De kinderen kwamen **fluisterend** binnen.

Het gevallen meisje stond **huilend** op.

De soldaten gingen **zingend** op weg.

Ik ging **rillend** van de kou dicht bij de kachel zitten.

Het onvoltooid deelwoord staat in deze zinnen achter de persoonsvorm van het werkwoord.

Het onvoltooid deelwoord kan ook aan het begin van de zin staan:

Fluisterend kwamen de kinderen binnen.

Huilend stond het gevallen meisje op.

Zingend gingen de soldaten op weg.

Rillend van de kou ging ik dicht bij de kachel zitten.

b Het onvoltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord

Werkende moeders hebben het in Nederland vaak moeilijk.

Pas op met die **brandende** sigaret!

Een **slippende** auto heeft die jongen aangereden.

Dezelfde regels die voor gewone bijvoeglijke naamwoorden gelden zijn ook hier geldig:

het huis	- een brandend_ huis
de sigaret	- een brandende sigaret.
het meisje	- een huilend_ meisje
de jongen	- een huilende jongen.

c Idioom

Je moet geen slapende honden wakker maken.

Oefeningen

1 Maak van het werkwoord het onvoltooid deelwoord.

1 fluiten fluitend
zingen _____
huilen _____
lachen _____

2 rillen _____
beven _____
trillen _____
koken _____

3 lopen _____
rennen _____
hollen _____
rijden _____

4 hangen _____
zitten _____
liggen _____
werken _____

2 Vul het onvoltooide deelwoord in.

- _____ water heeft een temperatuur van 100° Celsius. (koken)
- _____ van plezier liep hij naar buiten. (fluiten)
- _____ kwam hij binnen. (lachen)
- _____ aan een tak riep hij om hulp. (hangen)
- _____ van angst holde ze weg. (schreeuwen)
- _____ deden ze de afwas. (zingen)

3 Zet het onvoltooid deelwoord op een andere plaats. Begin met het onderwerp.

- Lachend rende hij weg. Hij _____
- Rillend van de kou liep ik naar huis. _____
- Hard huilend holde het meisje naar haar moeder. _____
- Fluisterend vertelden ze elkaar een geheim. _____

4 Maak een bijvoeglijk naamwoord.

- Je moet niet op een _____ (rijden) tram springen.
- De auto stopte met _____ (gieren) banden.
- Gooi een _____ (branden) sigaret nooit weg.
- Heb je wel eens van een _____ (zingen) zaag gehoord?
- _____ (kraken) wagens rijden het langst.
- Automobilisten moeten goed letten op _____ (spelen) kinderen.

5 Vul een onvoltooid deelwoord in. Kies tussen de werkwoorden: slapen, doen, lopen.

- Al _____ leert men.
- Je moet geen _____ honden wakker maken.
- Het nieuws ging als een _____ vuurtje rond.

Les 57

Het voltooid deelwoord als bijvoeglijk naamwoord

Ook van een voltooid deelwoord kan een bijvoeglijk naamwoord gemaakt worden.

a Spelling

Van **gemaakte** fouten kan je veel leren.
Die **vergrote** foto vind ik heel mooi.
Een **verkleinde** kopie is moeilijk leesbaar.
De Mik-Mak is een winkel in **gebruikte** artikelen.
Gerookte paling is een Nederlandse specialiteit.

Je moet hierbij wel goed op de **spelling** letten!

werkwoord	voltooid deelwoord	bijvoeglijk naamwoord
vergroten	vergroot	een vergroot plaatje (het plaatje) een vergrote foto (de foto)
doen	gedaan	gedane zaken (geen lidwoord)
zoeken	gezocht	de gezochte misdadiger
roken	gerookt	gerookte paling
achten	geacht	geachte heer

b Voltooid deelwoorden op -en

Als het voltooid deelwoord eindigt op **-en**, wordt het niet verbogen.
Er komt dus **geen -e** achter.

Ik lust geen **gebakken** eieren.
Gebraden vlees vind ik heerlijk.
Gevonden voorwerpen kunt u hier afgeven.
Ik koop altijd **gewassen** en **gesneden** groente.
Bij de verkoop van een huis moet je **verborgen** gebreken wel melden.

werkwoord	voltooid deelwoord	bijvoeglijk naamwoord
vinden	gevonden	gevonden voorwerpen
sluiten	gesloten	een gesloten winkel
verbergen	verborgen	verborgen gebreken
verschijnen	verschenen	het pas verschenen boek

c Idioom

Een gegeven paard moet men niet in de bek kijken.

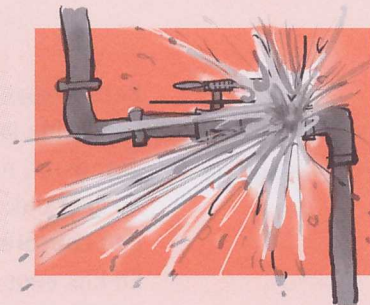
Oefeningen

1 Van welk werkwoord is het bijvoeglijk naamwoord gemaakt?

- 1 gevonden voorwerpen _____
- 2 gebakken vis _____
- 3 versleten schoenen _____
- 4 gekookte aardappelen _____
- 5 gewassen groente _____
- 6 gereden kilometers _____
- 7 gekleurde tekeningen _____
- 8 gestreken kleren _____
- 9 verscheurde rekeningen _____
- 10 geschreven tekst _____

2 Maak van het werkwoord een bijvoeglijk naamwoord. Gebruik ook de lijst met onregelmatige werkwoorden.

1 verbreden	- een	_____	weg
2 vergeten	- het	_____	boek
3 schrijven	- de	_____	brief
4 geven	- het	_____	cadeau
5 kiezen	- de	_____	voorzitter
6 lezen	- het	_____	boek
7 springen	- de	_____	waterleiding
8 verbieden	- de	_____	stad
9 verdwijnen	- de	_____	parelketting
10 winnen	- de	_____	beker

3 Doe hetzelfde als bij oefening 2.

1 meebrengen	- de	_____	etenswaren
2 opeten	- de	_____	vis
3 leegdrinken	- een	_____	beker
4 opzoeken	- het	_____	woord
5 binnenkomen	- de	_____	mail
6 terugbrengen	- de	_____	boeken
7 uitnodigen	- de	_____	mensen
8 meenemen	- het	_____	brood

4 Vul het bijvoeglijk naamwoord in.

- 1 Bij de tandarts moet je op de _____ tijd komen. (afspreken)
- 2 Een _____ kies doet vaak nog pijn. (behandelen)
- 3 Een _____ kies laat een groot gat achter. (uittrekken)
- 4 De patiënt heeft een _____ operatie achter de rug. (slagen)
- 5 Hij heeft de _____ galsteen in een potje naast zijn bed staan. (verwijderen)
- 6 Boven een brief aan een mannelijke zakenrelatie zet je: _____ heer. (achten)

Les 58

Het gebruik van verkleinwoorden

Verkleinwoorden kunnen worden gemaakt door achter een zelfstandig naamwoord -je, -tje of -pje te zetten. Zie hiervoor les 21.

a Vaste verkleinwoorden

Een aantal woorden (waarvan sommige op verkleinwoorden lijken, maar het niet zijn) wordt alleen in deze vaste vorm gebruikt:

kastanje

franje

praatje

meisje

roodborstje

Er bestaat geen zelfstandig naamwoord *kastan of *fran.

Een **praatje maken** is een vaststaande uitdrukking.

Meisje is eigenlijk het verkleinwoord van **meid**: een oud woord dat tegenwoordig weer gebruikt wordt.

b Verschil in betekenis

Betekenisverschil bestaat er tussen **krijt** en **krijtje**.

Een krijtje is een staafje dat is gemaakt van krijt, een algemeen woord voor de grondstof, het materiaal.

Zo is er ook verschil tussen de grondstof **ijs** en het **ijsje** van de ijscoman.

Een **chocolaatje** is gemaakt van **chocola**.

En kijk eens naar de woorden **lied** en **liedje**.

Een **liedje** is een kinderliedje of een populaire song. (meervoud: **liedjes**)

Een **lied** wordt in de kerk of in de concertzaal gezongen. (meervoud: **liederen**)

c Functie van verkleinwoorden

In kinderliedjes en -spelletjes worden veel verkleinwoorden gebruikt:

't Maantje gluurt, 't maantje tuurt, ...

Twee emmertjes water halen ...

Zullen we vadertje en moedertje spelen?

Doe je mee met touwtje springen?

Met een verkleinwoord kun je aangeven:

- dat je iets klein vindt: Dat is een mooi tafeltje!
- dat je iets niet belangrijk vindt: Die spelletjes van hem ken ik nu wel.
- dat je iets niet serieus neemt: Ik vind het maar een raar zaakje!
- dat je iets leuk, lekker, aardig of lief vindt: Dit is een lekker wijntje!

d Idioom

een oogje hebben op ...

Oefeningen

1 Vul een verkleinwoord in. Kies uit: flesje, blikje, pakje, zakje, glaasje, kopje, rondje, broodje.

- 1 Ik lust graag een _____ wijn bij het eten.
- 2 Breng je een _____ dropjes voor me mee?
- 3 Ik rook één _____ sigaretten per week.
- 4 Een _____ cola kost hier € 4,50. Duur hoor!
- 5 Soms eet ik soep uit een _____.
- 6 Ik drink liever thee uit een _____ dan uit een beker.
- 7 Mag ik een _____ met kaas van u?
- 8 De collega's gaven op het feest om de beurt een _____.

2 Kies tussen: krijt / krijtje; ijs / ijsje; chocola / chocolaatjes; liederen / liedjes.

- 1 De kinderen zeurden of ze al op het _____ mochten lopen.
- 2 De kinderen zeurden om een _____.
- 3 Stukjes chocola worden _____ genoemd.
- 4 Langs de Engelse kust liggen hoge _____ rotsen.
- 5 Witte _____ is eigenlijk geen chocola.
- 6 Wat zongen die kinderen leuke _____ op dat feestje!
- 7 Met een _____ kun je op een schoolbord schrijven.
- 8 Pavarotti zal vanavond een aantal Italiaanse _____ ten gehore brengen.

3 Welke functie(s) heeft het verkleinwoord? Omcirkel de betekenis.

- 1 Mijn ouders hebben een jong hondje gekocht!
klein / lief, leuk, lekker / niet belangrijk / niet serieus
- 2 Wij weten het saampjes wel!
klein / lief, leuk, lekker / niet belangrijk / niet serieus
- 3 Ik vind het met z'n tweetjes gezelliger dan alleen.
klein / lief, leuk, lekker / niet belangrijk / niet serieus
- 4 Dat vervelende mannetje krijg ik nog wel!
klein / lief, leuk, lekker / niet belangrijk / niet serieus
- 5 Mijn zusje maakt zogenaamde gedichtjes.
klein / lief, leuk, lekker / niet belangrijk / niet serieus
- 6 Woordjes zoals 'pas' en 'nog' geven vaak betekenis aan een zin.
klein / lief, leuk, lekker / niet belangrijk / niet serieus

4 Welke verkleinwoorden horen in de uitdrukkingen (= idioom)?

- 1 Die jongen kijkt steeds naar je; hij heeft vast een _____ op jou! (oog)
- 2 De docent stuurde ons met een _____ in het riet; toen wisten we nog niets. (kluit)
- 3 Zoals het _____ thuis tikt, tikt het nergens. (klok)
- 4 Het woord ligt op het _____ van mijn tong. (punt)
- 5 Hij maakte de oefening op zijn dooie _____. (akker)
- 6 Ik heb wat geld achter de hand als een _____ voor de dorst. (appel)
- 7 Hij gooide bij zijn chef een _____ op over salarisverhoging. (bal)
- 8 Bij de wedstrijd zetten de spelers hun beste _____ voor. (been)
- 9 Snap je het niet? Gaat er geen _____ rinkelen? (bel)
- 10 _____ komt om zijn _____. (boon; loon)

Als de eigennaam (= naam van een persoon) eindigt op een klinker, komt er een 's achter: Mo's fiets, Aisha's tas, Ali's boek.
Als de naam eindigt op een sisklank, komt er in **schrijftaal** alleen een apostrof (') achter: Aziz' boek, Mies' tas.

a Mogelijkheden om te zeggen van wie iets is

Er zijn verschillende mogelijkheden om te zeggen van wie iets is. Als ik wil zeggen dat de fiets die daar staat van Mohamed is, dan kan dat op drie manieren:

- met het voorzetsel 'van': dat is de fiets **van** Mohamed
- met een bezittelijk voornaamwoord: dat is Mohamed **zijn** (z'n) fiets
- met een s achter de naam van de persoon: dat is Mohameds fiets

We **schrijven**:

Het boek van Ali, Ali zijn boek of Ali's boek.
De tas van Mies, Mies haar tas of Mies' tas.

Maar we **zeggen**:

Ali z'n boek.
Mies d'r tas.

b Zelfstandig gebruik van het bezittelijk voornaamwoord

De vraag: 'Van wie is die fiets?' kan op verschillende de manieren beantwoord worden:

1 Die fiets is van Mohamed .	4 Het is zijn fiets.
2 Het is Mohameds fiets.	5 Die fiets is van hem (en niet van mij).
3 Het is Mohamed z'n fiets.	6 Is het jouw fiets? Nee, het is de zijne .

Deze voorbeelden laten zien dat **zijn**, **de zijne** en **van hem** alleen gebruikt kunnen worden als de persoon al genoemd of bekend is. Dit geldt natuurlijk ook voor **haar**, **de hare** en **van haar** en **hun**, **de hunne** en **van hun**.

Mijn vader is al lang in Nederland; **die van jou** (de jouwe) ook?
Jouw jasje hangt daar, maar **dat van mij** (het mijne) zie ik niet.
Onze boeken zie ik niet; **die van hun** (de hunne) liggen daar.

Bij deze constructies kan dus ook een aanwijzend voornaamwoord (die, dat) als verwijswoord gebruikt worden.

Let op:

fout: de fiets van mij
goed: mijn fiets

van mij, van jou

Je kunt wel zeggen: Die fiets **is** van mij. **Die van mij** is mooi, maar **die van jou** ook. **de mijne, de jouwe ...**

Alleen in tegenstellingen: Is dit Jans fiets? Nee, het is **de mijne**.

Kijk, die pen daar op de grond; is die van jou? Nee, het is **de zijne**!

c Idioom

Hij kent het verschil tussen mijn en dijn niet.
(*dijn* betekent hier: van jou)

Oefeningen

1 Van wie zijn deze voorwerpen?

Geef op twee manieren antwoord zoals in het voorbeeld. Gebruik spreektaal.

1

1a van Jan: Dat is Jan z'n boek.

2

2a van Aisha: _____

3

3a van Mohamed: _____

4

4a van Klaas: _____

5

5a van Aziz: _____

6

6a van Vera: _____

b Dat is van hem.

b _____

b _____

b _____

b _____

b _____

2 Gebruik het bezittelijk voornaamwoord zelfstandig. Kijk naar het voorbeeld.

1 Ik heb mijn paspoort in mijn tas, maar waar is het jouwe?

(jouw paspoort)

2 Ik heb geen fototoestel. Je mag _____ wel lenen!

(mijn fototoestel)

3 Heb jij nog een schone zakdoek? _____ is vuil.

(mijn zakdoek)

4 Mijn hobby is tekenen, wat is _____?

(jouw hobby)

5 Dit is mijn hoed; welke is _____?

(uw hoed)

6 Jullie huis is veel groter dan _____.

(ons huis)

7 Jouw cijfers zijn veel beter dan _____.

(mijn cijfers)

8 Hun kinderen zijn veel ouder dan _____.

(onze kinderen)

3 Waardoor kun je de onderstreepte woorden vervangen? Kijk naar het voorbeeld.

1 Kun jij je schoenen vinden? De mijne heb ik al!

die van mij

2 Waren jullie kaartjes voor de voetbalwedstrijd ook zo duur?

De onze kostten honderd euro per stuk!

3 Ik heb geen zonnebril.

Als je wilt kun je de mijne wel krijgen; ik gebruik hem toch nooit.

4 Zijn dit jouw papieren of de zijne?

5 Ik vind mijn haarkleur niet zo mooi als de hare.

6 Ons huis is groter dan het hunne.

4 Maak de zin af. Gebruik een zelfstandig verwijswoord. Let ook op het lidwoord.

1 Mijn tas staat op de grond; de _____ zie ik niet.

(jouw tas)

2 Is dit mijn boek of _____?

(jouw boek)

3 Is dit Aisha d'r schrift? Nee, het is _____.

(mijn schrift)

4 Jullie huis is een stuk groter dan _____.

(ons huis)

5 Hun dochter is jonger dan _____.

(onze dochter)

6 Onze auto is kleiner dan _____.

(uw auto)

7 Mijn pen is leeg. Mag ik _____ even gebruiken?

(jouw pen)

8 Welke auto zullen we nemen? _____ of _____?

(jouw auto; mijn auto)

Les 60 Het gebruik van de tijdsvormen (1)

a Tegenwoordige tijd

Kijk voor de **vormen** van de **onvoltooid tegenwoordige tijd** (o.t.t.) bij les 5 en 6.

We kunnen de (onvoltooid) tegenwoordige tijd in de volgende gevallen gebruiken:

- als je praat over het **heden** (nu): Wij kijken naar de televisie.
- als je praat over de **toekomst**: Volgende week kijk ik weer naar dit programma!

Hierbij staat dan wel een tijdsbepaling die aangeeft dat iets in de toekomst gebeurt: volgende week.

- als je praat over het **heden en de toekomst samen** (over een gewoonte):
Kijk jij altijd naar dit programma?
- als je in het algemeen een **uitspraak** doet. Dit gebruik komt vaak in leerboeken voor:
Paarden kijken anders dan mensen.

b Het gebruik van de verleden tijd

Een verhaal vertel je vaak in de verleden tijd.

Zo'n verhaal kan echt gebeurd zijn of gefantaseerd (= niet echt gebeurd).

Een boek is vaak gefantaseerd. Kijk ook naar het verhaal bij de oefeningen van les 37!

Kijk voor de **vormen** van de **onvoltooid verleden tijd** (o.v.t.) bij les 36 en 37. In welke gevallen gebruiken we de verleden tijd ?

- als je praat over **vroeger** (het verleden): Ik woonde vroeger in een ander land.
- als je praat over een **gewoonte** in het verleden: Ik at als kind heel weinig.
- als je een **beschrijving** geeft van iets wat gebeurd is: Ik stond vanmorgen op, het was al laat; ik kon mijn tas niet vinden en tot overmaat van ramp was mijn band lek.
- als je **fantaseert** over een mogelijke gebeurtenis of een wens uitspreekt:
Als ik veel geld had, ging ik een grote reis maken.

“Het begon te sneeuwen. Er vielen dikke witte vlokken uit een donkergrijze lucht.

Binnen korte tijd lag er een dik pak sneeuw. De kinderen haalden hun sleeën te voorschijn.

Ze maakten ook een sneeuwpop met een wortel als neus en twee stenen als ogen. Tegen de kou deden ze een sjaal om zijn nek.”

c Idioom

Goed bij de tijd zijn.

Oefeningen

- 1 **Probeer in het volgende stukje 'De beste wensen zijn niet altijd oprecht' de tegenwoordige tijdsvormen van de werkwoorden te vinden.**
Zet er een streep onder. Waarom worden die hier gebruikt?

De beste wensen zijn niet altijd oprecht

Van onzer verslaggeefsters

AMSTERDAM - Het gebeurt ieder jaar en telkens weer blijkt de truc te werken. Een jongen belt aan, zegt dat

hij 'de allerbeste wensen voor het nieuwe jaar' van een dagblad of huis-aan-huisblad komt overbrengen, duwt de bewoner een kaartje in de hand, houdt diezelfde hand op en verdwijnt met een euro. Als de jongen al minstens een straat verder is, blijkt het overhandigde kaartje helemaal niet van die krant of dat blad te zijn.

Op tweede kerstdag probeerden twee 15-jarige Amsterdammertjes op deze

manier hun zakgeld aan te vullen. Dat lukte aardig, tot een oplettend iemand meteen na hun bezoek de politie belde. De politie hield de jongens aan, zette ze achter in de surveillancewagen en reed alle door hun bezochte adressen langs. De pseudo-krantenbezorgers moesten opnieuw aanbellen en de 'verdiende' centjes persoonlijk teruggeven. Nadat de politie de overgebleven valse nieuwjaarskaartjes in beslag had genomen, mochten de jongens naar huis.

(uit: *Trouw*, jan 95)

- 2 **Probeer in hetzelfde stukje nu de verleden tijdsvormen te vinden.**
Zet er een golflijntje of een gekleurde streep onder. Waarom wordt nu de verleden tijd gebruikt?

De beste wensen zijn niet altijd oprecht

Van onzer verslaggeefsters

AMSTERDAM - Het gebeurt ieder jaar en telkens weer blijkt de truc te werken. Een jongen belt aan, zegt dat

hij 'de allerbeste wensen voor het nieuwe jaar' van een dagblad of huis-aan-huisblad komt overbrengen, duwt de bewoner een kaartje in de hand, houdt diezelfde hand op en verdwijnt met een euro. Als de jongen al minstens een straat verder is, blijkt het overhandigde kaartje helemaal niet van die krant of dat blad te zijn.

Op tweede kerstdag probeerden twee 15-jarige Amsterdammertjes op deze

manier hun zakgeld aan te vullen. Dat lukte aardig, tot een oplettend iemand meteen na hun bezoek de politie belde. De politie hield de jongens aan, zette ze achter in de surveillancewagen en reed alle door hun bezochte adressen langs. De pseudo-krantenbezorgers moesten opnieuw aanbellen en de 'verdiende' centjes persoonlijk teruggeven. Nadat de politie de overgebleven valse nieuwjaarskaartjes in beslag had genomen, mochten de jongens naar huis.

(uit: *Trouw*, jan 95)

Les 61 Het gebruik van de tijdsvormen (2)

De **voltooide** tijd vermeldt meestal **feiten**, terwijl de **verleden** tijd een **beschrijving** van een gebeurtenis geeft.

Kijk voor de **vormen** van de voltooide tijd bij les 32-35.

De **voltooide** tijd wordt ook gebruikt als je het **resultaat** beschrijft: de sneeuw **is gesmolten**.

De **tegenwoordige** tijd wordt gebruikt als je een **toestand** of **situatie** (= hoe iets **nu** is) beschrijft: de slee staat weer in de schuur.

a Voltooide tijd, verleden tijd, tegenwoordige tijd

Wanneer **gebruik** je een voltooide tijd?

- als je praat vanuit het heden en je geeft informatie over het verleden:

‘Ik heb in deze cursus veel geleerd.’

Je praat dan niet alleen over vroeger, zoals je dat in de verleden tijd doet, maar je geeft hier een toestand weer die in het verleden is begonnen en die nu nog voortduurt.

- je geeft informatie uit het verleden die voor het heden van belang is: ‘Mijn fiets is **gestolen**.’

Dit is geen beschrijving van wat er gebeurd is, maar alleen de vaststelling van een **feit**. Een ander voorbeeld:

‘Ik **heb** je nu genoeg **gewaarschuwd**; de volgende keer ga je eruit!’

- als je praat over iets wat nog moet gebeuren en je stelt het voor alsof het al gebeurd is:

‘Als het morgen weer **gevroren heeft**, kun je schaatsen.’

- na het voegwoord **nadat** komt (in de bijzin) altijd de voltooide tijd:

‘Nadat ik gegeten heb, ga ik wandelen.’

Leest u de volgende stukjes eens:

‘Wat **is** er **gebeurd** Ali?’

‘Ik **ben gevallen**, met mijn brommer!’

‘Hoe **kwam** dat?’

‘Nou, ik **reed** in de Hoofdstraat en toen **vloog** er plotseling een bal op de weg en ik **kon** niet meer stoppen en toen **vloog** ik uit de bocht ...’

Bij deze **beschrijving** van wat er gebeurde, gebruikt Ali de verleden tijd.

‘Na een week **steeg** de temperatuur; de sneeuwpop **is gesmolten** (beschrijving van het resultaat); de wortel en de stenen **zijn** op de grond **gevalen** (resultaat) en de slee hebben we weer in de schuur gezet. Kijk, daar staat-iel!’

b Idioom

Vier oude wijven

Die konden elkaar niet krijgen,

Ze liepen allen even hard

Ra, ra, wie zijn dat?

Oefeningen

- 1 **Onderstreep in het volgende stukje ‘Alle goede gaven komen van boven, ook acht miljoen yen’ de voltooidetijdsvormen.**

Denk eraan dat een voltooidetijd bestaat uit een hulpwerkwoord samen met een voltooiddeelwoord.

Alle goede gaven komen van boven, ook acht miljoen yen

Een 2-jarig meisje in Osaka heeft acht miljoen yen, ongeveer 58.000 euro, vanaf het balkon van de ouderlijke flat over straat uitgestrooid. De vader van het kind had het geld van de bank gehaald om een vrachtauto voor zijn bouwbedrijf te kopen. Zonder zijn vrouw iets te zeggen, had hij de acht bundeltjes bankbiljet-

ten in een waszak gestopt en die in de badkamer gezet. Toen zijn echtgenote de inhoud van de zak zonder nadere inspectie in de wasmachine deed, ontdekte ze al snel de in het water rondrijvende bankbiljetten. Om het natte geld te drogen, legde ze het in een bak op het balkon van hun flat op de derde ver-

dieping. Toen ze ging kijken of het geld al droog was, bleek er geen biljet meer te bekennen. Het dochtertje had het geld naar beneden gegooid, zoals ze gewend was te doen met alles wat ze op het balkon vond. Tot grote vreugde van voorbijgangers die met het geld aan de haal gingen.

(uit: *Trouw*)

- 2 **Probeer de goede tijden van de werkwoorden te kiezen. Denk ook om de spelling!**

De twee ezels

Twee ezels _____ (zijn) onderweg. De een _____ (dragen) een zak met graan, terwijl de ander de opbrengst van de belastingen bij zich _____ (hebben).

De ezel die het belastinggeld _____ (dragen), _____ (voelen) zich natuurlijk heel belangrijk en gewichtig. Hij _____ (lopen) trots stappend voort en _____ (laten) af en toe zijn bellen vrolijk rinkelen.

Maar plotseling _____ (verschijnen) er een bende rovers op hun weg. Ze _____ (hebben) het voorzien op het geld. Ze _____ (werpen) zich met zijn allen op de ezel die dat (dragen) en _____ (trappen) en _____ (stompen) hem waar ze _____ (kunnen).

Ondertussen _____ (proberen) ze het geld van zijn rug te trekken. Korte tijd later _____ (zijn) de strijd _____ (strijden) en _____ (zijn) de rovers met het geld _____ (verdwijnen).

‘_____ (Zijn) dit nu mijn loon?’, _____ (klagen) de ezel. ‘Jij, die achter mij (lopen), _____ (zijn) de dans _____ (ontspringen). Ik _____ (zijn) niet alleen zwaar gewond, maar ik _____ (zijn) ook nog mijn lading kwijt. Hoe onrechtvaardig (zijn) de wereld!’

‘Tja’, _____ (antwoorden) de tweede ezel, ‘als je slechts graan _____ (hebben) (dragen) zoals ik, _____ (zijn) jou ook niets _____ (overkomen).’

(uit: *Fabels van La Fontaine*, bew. Monica Penders. *Elsevier* 1982)

Er zijn verschillende manieren (**wijzen**) om een werkwoord te gebruiken. We nemen als voorbeeld het werkwoord **komen**.

a Aantonende wijs

De meest gebruikte manier is de **aantonende wijs**. Deze manier gebruik je om iets te vertellen of te vragen.

- We komen over een uur!
- Kom je gauw?
- Ik ben gisteren pas om tien uur op school gekomen.
- Wij kwamen eergisteren ook al te laat.
- Kwam jij vroeger nooit te laat?

Je gebruikt bij de *aantonende wijs* de vormen en tijden die in de vorige lessen behandeld zijn. Het is de meest voorkomende manier van gebruik van een werkwoord.

b Gebiedende wijs

Het werkwoord **zijn** vormt een uitzondering: '**Wees** voorzichtig!' Dus hier geen stam zoals in '**Heb** medelijden!' wel het geval is.

Je kunt werkwoorden als **komen en gaan** ook in de **gebiedende wijs** gebruiken: **Kom** hier! **Ga** weg! De gebiedende wijs is meestal de stam van het werkwoord. Dit onderwerp is behandeld in les 41.

De gebiedende wijs alleen wordt meestal **niet** gebruikt om een opdracht te geven. Dat klinkt de Nederlanders onbeleefd in de oren. Wel kunnen er korte woorden als **eens, even, maar** of **hoor** aan toegevoegd worden om de opdracht wat vriendelijker te laten klinken:

- Kom **eens** hier.
- Haal **even** een krijtje!
- Laat **maar**!
- Ga **maar, hoor**.

Meer voorbeelden van de gebiedende wijs zijn:

- **Pak** je boek, **denk** goed na en **schrijf** in je schrift ...
- **Wacht** tot het rode licht gedoofd is; er kan nog een trein komen!

Je kunt ook iets gebieden door het hele werkwoord (de infinitief) te gebruiken:

Niet roken.	Duwen.	Trekken.
-------------	--------	----------

c Idioom

Laat me niet lachen!

Oefeningen

1 Geef aan op welke manier (wijze) de onderstreepte werkwoorden in de volgende rekenopdracht gebruikt zijn.

Bij een gerestaureerd huis wordt een terras aangelegd deels van geverfde, deels van geglazuurde tegels. Het terras is 10 meter lang en 4 meter breed. Een tegel is 15 bij 15 cm groot. Bereken het benodigde aantal tegels, als de verhouding van de geverfde en de geglazuurde tegels 3:1 is.

aantonende wijs: _____

gebiedende wijs: _____

2 Zet de werkwoorden in de gebiedende wijs.

1 _____	toch eens door!	(lopen)
2 Niet _____	!	(doen)
3 _____	je boterham maar op!	(eten)
4 _____	eens!	(luisteren)
5 _____	je speelgoed _____	(opruimen)
6 _____	maar _____	(meegaan)
7 _____	eens goed _____	(nadenken)
8 _____	de hond maar _____	(binnenlaten)
9 _____	voorzichtig en _____ goed _____	! (zijn, oppassen)
10 _____	medelij met deze arme man!	(hebben)

3 Vul in de volgende beschrijving de instructies in de gebiedende wijs in.

Het installeren van een programma op de computer gaat als volgt:

_____	de computer _____	(aanzetten)
_____	het schijfje in de schijfeenheid.	(plaatsen)
_____	op het symbool dat op het scherm verschijnt.	(dubbelklikken)
_____	op 'installeer': het openingsscherm verschijnt.	(klikken)
_____	op 'OK' om door te gaan.	(klikken)
_____	de overige schijfjes in de schijfeenheid als dat wordt gevraagd.	(plaatsen)
_____	op 'Herstart' als het bericht 'Installatie is voltooid' verschijnt.	(klikken)

4 Wat zeg je? Gebruik een (vriendelijke) gebiedende wijs.

- 1 Je wil dat je vriendin goed uitrust.

- 2 Je raadt je vriend aan om ook een bankrekening te openen.

- 3 Vraag je vriendin om die brief te lezen.

- 4 Je zegt tegen je vriend dat hij de deur dicht moet doen.

- 5 Je vraagt aan de docent om de antwoorden op te schrijven.

Les 63

Het gebruik van de gebiedende en de aanvoegende wijs

a Het gebruik van de gebiedende wijs

Je kunt de gebiedende wijs ook opvatten als een **aanwijzing** van wat je moet doen:

toets uw pincode in; **neem** uw pas uit; enz.

De gebiedende wijs wordt veel gebruikt bij proefwerken en tentamens:

Lees de instructie eerst goed.

Noteer de antwoorden op bijgaand antwoordblad.

Geef beknopt antwoord.

Schrijf leesbaar.

Voorzie ieder vel papier van uw naam.

Ook bij **instructies** in kookboeken, handleidingen en gebruiksaanwijzingen wordt de gebiedende wijs veel gebruikt:

OMELETTE ESPAGNOLE

Hak **3 uien** en **1 verse groene paprika** in stukjes.

Pel **3 grote vleestomaten**. Gebruik alleen het vruchtvlees en snijd dat in kleine stukjes. Bak uien, paprika en tomaten in **30 g margarine** en bestrooi met **peper en zout**.

Laat dit op een zacht vuur pruttelen tot al het vocht verdampt is. Bak intussen 4 omeletten van **8 eieren**, **8 eetlepels melk** en een **snufje zout**, en vul ze met het groentemengsel.

b Het gebruik van de aanvoegende wijs

Dan is er nog de aanvoegende wijs:

De aanvoegende wijs houdt een **wens of een verzoek** in. Deze wordt gevormd door van het hele werkwoord de laatste **n** weg te laten: leve, moge, ga, gelieve.

Voorbeelden:

Leve de Koningin!

Het ga je goed.

Moge hij rusten in vrede.

Gelieve niet op het gras te lopen.

Om een **wens** of **verzoek** uit te drukken zijn er dus meer mogelijkheden:

- gebruik van de **aanvoegende** wijs: Het ga jullie goed!
- gebruik van de tegenwoordige tijd van **willen**: Ik wil graag een kopje koffie.
- gebruik van de verleden tijd van **willen**: Ik wou dat hij kwam!
- gebruik van de verleden tijd van **zullen**: Ik zou best een kopje thee lusten!

c Idioom

Wie de schoen past, trekke hem aan.

Oefeningen

- 1 Kijk naar de plaatjes en schrijf een instructie voor het maken van risotto (Italiaans rijstgerecht). Denk ook om het gebruik van de woorden *er* (zie les 54) en *het*.

- plaatje 1: gebruik de werkwoorden **doen** (40 gram boter in de pan); **fruiten** (een ui) en **roeren** (met een houten lepel).
- plaatje 2: gebruik **doorroeren** (250 gram rijst), **bakken** (de rijst) en **blijven roeren**.
- plaatje 3: gebruik **bijgieten** (3/4 liter hete bouillon).
- plaatje 4: gebruik **draaien** (het vuur hoger); **laten koken** (even); **leggen** (deksel op de pan, **laten pruttelen** (30 minuten).
- plaatje 5: gebruik **doorroeren** (tot slot een klontje boter).

Les 64 Het gebruik van vraagzinnen (1)

a Vragen om informatie

Als iemand bepaalde **informatie** wil hebben kan hij / zij een vraag stellen:

- Weet u hoe laat het is?
- Wie heeft dat gedaan?
- Wie is er tegen?

Zo'n vraag begint met de persoonsvorm of met een vraagwoord. Achter een informatieve vraag komt meestal een vraagteken en dat is bij het uitspreken van zo'n zin ook te horen. Zie ook les 13 en les 15.

b Vraagvorm ter bevestiging

We kunnen de vraagvorm ook gebruiken als we een **bevestiging** willen hebben van wat we zelf denken. In plaats van een vraagteken komt er dan een uitroepteken achter de vraagvorm.

Bij dit soort vraagvormen worden woorden als **nu** of **eigenlijk** toegevoegd, waardoor de functie van de vraagzin verandert van een vraag om informatie in een bevestiging of een uitroep van ergernis.

- Wie is daar nu tegen!
- Wat maakt het eigenlijk uit!
- Wie heeft dat nu weer gedaan!

Een andere manier om bevestiging te vragen is het gebruik van **niet, hè, geen** of **toch**. Bij deze zinnen zetten we dan een vraagteken.

- Was dat zijn vader niet?
- Was zijn broer geen arts?
- Jullie zijn toch getrouwd?
- Jullie zijn getrouwd, hè?

c Vragen met een opdracht

Dit soort vragen gebruiken we veel als we **beleefd** willen vragen of iemand iets voor ons wil **doen**:

- Zou je de deur dicht willen doen?
- Kun je het raam opendoen?
- Kunt u het zout doorgeven?

Deze verzoeken kunnen natuurlijk ook in de vorm van een opdracht gegeven worden. Hierbij moet u dan wel woorden als **even, eens** of **maar** gebruiken.

- Doe de deur eens dicht.
- Doe het raam maar open.
- Geeft u het zout even door.

Zie ook les 62.

d Idioom

Wat heb ik nou aan mijn fiets hangen?

Oefeningen

1 Welk antwoord wordt verwacht?

- 1 Zou je even willen helpen?
- 2 Kunt u de rijst even aangeven?
- 3 Wat maakt het eigenlijk uit!
- 4 Waar doe ik het eigenlijk voor!
- 5 Zou je het raam open kunnen zetten?

- 1 natuurlijk / nee, hoor / morgen
- 2 alstublieft! / nee, hoor / ja!
- 3 altijd / niets natuurlijk / veel meer
- 4 voor iemand / - (geen antwoord)
- 5 nee / ja, het is hier benauwd / ik denk het wel.

2 Is de zin een vraag om informatie, een vraag om bevestiging van wat u denkt, of is het een opdracht?

- 1 Is die nieuwe fiets van jou?
- 2 Die nieuwe fiets is toch van jou?
- 3 Kun je die fiets even wegzetten?
- 4 Zijn broer is toch ook dokter?
- 5 Is zijn broer ook dokter?
- 6 Zou je het raam dicht kunnen doen?
- 7 Kunt u de lepel even aangeven?
- 8 Die lepel is van zilver, hè?
- 9 Kent u de familie Bakker?
- 10 Zou ik de familie Bakker niet kennen!

een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht
een vraag: een bevestiging: een opdracht

3 Zoek de betekenis en de vraagzin bij elkaar.

situatie:

Het lokaal waar je les krijgt, wordt vrijwel nooit schoongemaakt. De docent stelt aan de cursisten voor om voortaan na de les samen het lokaal schoon te maken. Er volgt enige discussie en er wordt gestemd. Uit de volgende vragen kun je opmaken wat de vraagsteller met zijn vraag bedoelde.

- 1 De docent vraagt: 'Wie is voor het voorstel?'
- 2 Een medecursist zegt: 'Wie is daar nu voor!'
- 3 Je vriendin vraagt aan jou: 'Jij bent er toch voor, hè?'
- 4 Je vraagt aan iemand van wie je denkt dat hij een hekel aan een vuil lokaal heeft: 'Jij bent ervoor?'
- 5 Na de stemming vraagt de docent: 'Jij was er toch ook voor?'

Wat vond de vraagsteller? Zet de nummers van de zinnen hierboven naast de zinnen hieronder.

- a De vraagsteller is tegen.
- b De vraagsteller wil informatie wie voor is.
- c De vraagsteller weet dat het antwoord 'voor' is.
- d De vraagsteller denkt te weten dat de aangesprokene voor is.
- e De vraagsteller is teleurgesteld over het antwoord: 'tegen'.

Les 65 Het gebruik van vraagzinnen (2)

a Verwijtende vragen

Met de vorm van een vraagzin kunnen we ook laten merken dat we iemand iets **verwijten** (= kwalijk nemen).

Het verschil tussen een gewone vraag en een verwijt kan liggen in de toevoeging van het woordje **nou (nu)** of het gebruiken van een uitroepteken. Ook de **intonatie** verschilt van een gewone vraag:

- Waarom doe je dat nou!
- Waarom laat je me niet alleen?
- Hoe haal je dat nou in je hoofd!
- Waar is je verstand gebleven?
- Waarom heb je niet naar me geluisterd!
- Ben je daar nu dokter voor geworden?

**Beslis nou niet van vandaag op morgen.
Wat dacht je van vandaag nog?**

b Het doen van een voorstel

Met de vraagvorm kun je ook een **voorstel** doen. Je hoeft niet altijd te antwoorden op zo'n vraag; je kunt soms alleen doen wat voorgesteld wordt (bijvoorbeeld gaan zitten als er gevraagd wordt: Wil je niet gaan zitten?)

Een antwoord op een 'voorstelvraag' begint meestal met ja of nee. (Ja, dat lijkt me lekker; nee hoor, daar heb ik echt geen tijd voor!)

- Wat denk je van een glas wijn op de goede afloop?
- Wat zou je ervan vinden als wij eens een weekje weggingen?
- Waarom kom je niet naast me zitten; dan kan ik je helpen.
- Waarom blijf je vannacht niet hier slapen?

c Het uitdrukken van ongeloof, onbegrip of verbazing

Met de vraagvorm kun je ook **ongeloof** of **verbazing** uitdrukken. Je hebt iets gehoord wat je bijna niet kunt geloven. Om dat ongeloof of die verbazing uit te drukken, kan een vraagvorm vaak met het woordje *echt* gebruikt worden:

- Is dat echt waar?
- Doe je dat echt?
- Meen je dat echt?

d Vraagvorm als waarschuwing

De vraagvorm kan ook gebruikt worden als **waarschuwing**:

Let u op het afstapje?

Denkt u om uw hoofd?

e Idioom

Heb je je tong verloren?

Oefeningen

1 Wat houdt de vraagvorm in? Kies tussen: een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing.

1 Wil je niet gaan zitten?	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing
2 Wil je iets drinken?	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing
3 Denk je dat echt?	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing
4 Hoe haal je dat nu in je hoofd?	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing
5 Hoe krijg je dat voor elkaar?	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing
6 Waar is dat nu goed voor!	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing
7 Wie zegt nu zoiets!	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing
8 Wat heb je nu toch weer gedaan?	een verwijt / een voorstel / ongeloof of verbazing

2 Welk antwoord geef je?

- 1 Wat denk je van een biertje? Bier is niet gezond / Dat lijkt me lekker / Nee.
- 2 Waarom doe je het raam niet dicht als je het koud hebt? Omdat het niet koud is / Ja, dat zal ik doen.
- 3 Wat zou je ervan vinden als wij vanavond naar de film gingen? Ja, leuk! / We zijn al geweest.
- 4 Wil je niet gaan slapen? Ja, dat lijkt me een goed idee / Nee, ik slaap niet.
- 5 Waarom heb je me niet geroepen? Dat heb ik niet gedaan / Interesseert het je dan?

3 Wat zegt u? Gebruik de geleerde vraagvormen.

- 1 Je wilt je vriendin waarschuwen om naar de houdbaarheidsdatum van de melk te kijken.

2 Je verwijt je vriend dat hij niet met je naar de voetbalwedstrijd is geweest.

- 3 Je wilt je vriendin voorstellen om samen een weekje weg te gaan.

- 4 Je stelt je vriend voor om een paar dagen te blijven logeren.

- 5 Je wilt je zusje waarschuwen om in het verkeer goed uit te kijken.

- 6 Je verwijt je vriendin dat zij niet naar je geluisterd heeft.

- 7 Je wilt je neef voorstellen om ook naar Nederland te komen.

- 8 Je uit je ongeloof als je hoort dat Achmed verhuisd is. (Gebruik 'echt')

Een lijst met werkwoorden die door toevoeging van een vast voorzetsel een bepaalde betekenis krijgen, vindt u als bijlage achter in dit boek.

a Verandering van betekenis door een voorzetsel

Veel werkwoorden kunnen door toevoeging van een bepaald vast voorzetsel **van betekenis veranderen**. Als voorbeeld neem ik twee zinnen met het werkwoord **geven**.

- 1 Die man geeft veel geld **aan** arme mensen.
- 2 Die man geeft veel **om** zijn hond.

In de eerste zin wordt gezegd dat arme mensen veel geld krijgen van die man: hij **geeft** het **aan** hen. In de tweede zin betekent **geven om** dat die man veel van zijn hond houdt!

Nog een voorbeeld; nu met het werkwoord **opmaken**.

- 1 Heb je de bedden al opgemaakt?
- 2 Wat heb je je mooi opgemaakt!
- 3 Wat kunt u uit deze gegevens opmaken?

In de eerste zin wordt gevraagd of de aangesproken persoon de bedden **in orde gemaakt** heeft. In de tweede zin wordt een compliment over het uiterlijk gemaakt en in de derde zin wordt gevraagd wat de aangesproken persoon **begrijpt** uit de gegevens!

Een derde voorbeeld: **uitgaan / uitgaan van**

- 1 Ik **ga** vanavond met mijn vriend **uit**.
- 2 Ik **ga ervan uit** dat hij het goed bedoeld heeft.

b Werkwoorden die met een prefix een andere betekenis krijgen

Ook werkwoorden met een voorzetsel 'ervoor geplakt' (werkwoorden met een **prefix**) kunnen een verschillende betekenis hebben.

Als voorbeeld neem ik de werkwoorden **meebrengen / opbrengen**.

- 1 Wat heb je voor mij meegebracht?
- 2 Wat heeft je oude auto nog opgebracht?
- 3 De dief werd door de politie opgebracht.
- 4 Dat huis is te duur; dat kunnen we niet opbrengen.

In zin 1 wordt gevraagd of de aangesprokene iets heeft meegenomen voor de vraagsteller.

In zin 2 wordt gevraagd hoeveel geld de aangesprokene nog voor zijn oude auto heeft gekregen. In zin 3 betekent opbrengen: naar het politiebureau brengen en in zin 4 betekent het dat je niet genoeg geld hebt om het huis te betalen.

c Idioom

Recht hebben op...

Een lijst met werkwoorden die door toevoeging van een prefix een bepaalde betekenis krijgen, vindt u achter in dit boek.

Oefeningen

1 Wat is het hele werkwoord: welk voorzetsel of prefix hoort erbij en wat is de betekenis?

Voorbeeld:

1 Ik ben vanmorgen vroeg opgestaan.

werkwoord: opstaan

2 Ik sta erop, dat je eerst je huiswerk maakt.

erop staan

a willen

b uit bed komen.

antwoord: 1b; 2a

1 Geef dit bot maar aan de hond.

werkwoord: _____

2 Geef jij veel om je hond?

3 Geef de betekenis van dit woord aan.

4 Geef dat boek even aan, wil je?

5 Geef jij je bijverdiensten aan de belasting op?

a verklaren, duidelijk maken

antwoord: 1

b aanreiken

2

c laten weten, vertellen

3

d (in handen) geven

4

e houden van

5

2 Vul de goede voorzetsels in bij het werkwoord *denken* en bij het werkwoord *maken*.

Kies uit: *denken om, zich indenken, denken aan, uitmaken, opmaken uit, maken van.*

1 Denk je _____ het boek? Ik heb het nodig.

2 Denk je nog steeds _____ die gemaakte fout? Vergeet dat nu maar!

3 Denk je eens _____ hoe het is om doof te zijn!

4 Maakt het veel _____ als ik niet kom?

5 Ik maak _____ deze brief _____ dat Jan morgen niet komt.

6 Ik heb niet veel _____ mijn examen gemaakt.

3 Vul de goede voorzetsels in. Kijk eventueel bij de lijst achter in dit boek.

1 Ik ben trots _____ mijn diploma.

6 Die trui past goed _____ je rok.

2 De docent barstte _____ lachten uit.

7 Heb jij verstand _____ computers?

3 Je moet niet altijd zo _____ hem schelden!

8 Ik werk liever niet _____ de computer.

4 Hij wordt verdacht _____ oplichting.

9 Ik moet nog erg wennen _____ mijn nieuwe omgeving.

5 Je moet beter _____ je geld passen!

10 De dief vluchtte _____ de politie.

4 Kies het goede werkwoord. Let op de tijd en de vorm. Gebruik de werkwoorden: *aankomen, bijkomen, omkomen, overkomen, vóórkomen*.

1 Ik ben wel vijf pond _____ in de vakantie; ik ben veel te dik!

2 Er zijn vijf mensen bij dit ongeluk _____; ze waren allemaal op slag dood.

3 Het _____ niet vaak _____ dat hij ziek is; dat gebeurt niet vaak.

4 Na die lange fietstocht moet ik even _____ hoor; ik moet even uitrusten.

5 Mijn vriend is uit Nieuw-Zeeland _____!

5 Gebruik nu de werkwoorden: *aankrijgen, afkrijgen, doorkrijgen, opkrijgen, uitkrijgen*.

1 Ik heb mijn huiswerk niet _____ kunnen _____; ik ga er straks mee door.

2 Na een paar seconden _____ hij de grap _____; hij begreep het

3 Die schoenen zijn me te klein geworden; ik kan ze niet meer _____.

4 Dat boek is zo dik; ik _____ het nooit _____!

5 Ik voel me niet zo lekker; ik heb mijn eten met moeite _____.

Les 67 Samentrekking

Samentrekkingen komen vaak voor in zinnen met de voegwoorden **en**, **maar**, **want** en **of**.

a Weglating van zinsdelen met dezelfde functie

Vergelijk de volgende zinnen:

- a Murat werkt hard en Steffi werkt ook hard.
- b Murat werkt hard en Steffi ook.

- a Murat werkt hard, maar Steffi werkt niet hard.
- b Murat werkt hard, maar Steffi niet.

Er zijn in de b-zinnen twee woorden weggelaten: de persoonsvorm **werkt** en het bijwoord **hard**. Dit mag omdat in zin A. deze twee woorden **in dezelfde functie** voorkomen.

In het Nederlands kunnen zinnen **samengetrokken** worden. Dat wil zeggen dat je (meestal in de tweede zin) één of meer woorden weglaat.

b Weglating van meer woorden

- a Hafid draagt de tas en **ik de koffer**.
- b Ada gaat naar huis, maar **ik naar de stad**.

Ook hier is de persoonsvorm in de tweede zin weggelaten, hoewel die niet dezelfde vorm van het werkwoord heeft:

Hafid draagt; ik **draag**; Ada gaat; ik **ga**.

- a Mijn broer is werkeloos en gaat daarom vaak naar het Werkbureau.
- b Mijn moeder is gauw moe en wil 's middags een poosje rusten.

Hier zijn de persoonlijke voornaamwoorden **hij** en **zij** in de tweede zinnen weggelaten. Dat mag omdat de werkwoordsvormen verwijzen naar dezelfde persoon.

- a Vandaag moet ik naar Amsterdam en morgen naar Rotterdam.
- b Wannéér we gaan weet ik nog niet, maar wel hoe.

In zin a. zijn de persoonsvorm en het onderwerp (**moet ik**) weggelaten. Dat mag omdat het dezelfde persoonsvorm en dezelfde persoon in dezelfde volgorde is. Bij zin b. zijn de woorden **we gaan** weggelaten. Eigenlijk staat er: hoe we gaan.

c Samentrekking bij woorden

Op- en aanmerkingen; voor- en achterwaarts; hoog- en laagopgeleiden.

d Idioom

Zoals de ouden zongen, piepen de jongen.

Met kunst- en vliegwerk.

Dit kan alleen als woorden aan elkaar geschreven worden: Dus **niet**: *hoge- en lage druk.

Oefeningen

1 Welke zinsdelen zijn weggelaten? Schrijf de hele zin op.

1 Mijn broer gaat vaak naar het voetballen kijken en zijn vriend ook.

2 Ik heb hard gewerkt, maar mijn zusje niet.

3 Mijn moeder is naar Turkije geweest, maar ik niet.

4 Hoe ga je naar Amsterdam, met de auto of met de trein?

5 Idris draagt zijn koffer en ik zijn tas.

6 Gisteren regende het en vandaag ook.

2 Trek de volgende zinnen op een goede manier samen door in de tweede zin een of meer woorden weg te laten.

1 Mijn moeder is ziek en mijn vader is ook ziek.

Mijn moeder is ziek en mijn vader ook.

2 Ga je morgen weg of ga je overmorgen weg?

3 Mijn broer houdt van zwemmen, maar ik houd niet van zwemmen.

4 Ik denk dat ik vanmiddag ga wandelen of dat ik ga fietsen.

5 Zou jij vanmiddag mijn boek mee kunnen nemen en zou jij vanmiddag mijn boek kunnen terugbrengen naar de bibliotheek?

3 Trek de volgende woorden samen. Denk om het leesteken!

1 hoogopgeleiden en laagopgeleiden

2 hogedrukgebieden en lagedrukgebieden

3 opmerkingen en aanmerkingen

4 oostenwind en westenwind

5 woordenboeken en studieboeken

4 Is de samentrekking goed of fout?

1 Mijn broer gaat morgen met vakantie en ik met de trein.

goed / fout

2 Ga je mee zwemmen of voetballen?

goed / fout

3 Vandaag ga ik naar Amsterdam en morgen ik ga Rotterdam.

goed / fout

4 Vandaag ga ik naar Amsterdam en morgen naar Rotterdam.

goed / fout

5 Vandaag ga ik naar Amsterdam en morgen ga ik Rotterdam.

goed / fout

Les 68 Beknopte bijzinnen

In een **beknopte bijzin** worden het voegwoord, het onderwerp en de persoonsvorm weggelaten. Daarvoor in de plaats komt de infinitief + te.

a Beknopte bijzinnen

Soms wordt in een bijzin geen voegwoord gebruikt, maar maakt men een **beknopte** vorm. Beknopt wil zeggen **verkort**: de zin wordt korter gemaakt.

Voorbeelden:

- Hij vroeg mij of ik mijn mening wilde geven: Hij vroeg mij (om) **mijn mening te geven**.
- De leraar zei dat hij geen tijd had voor een afspraak: De leraar zei **geen tijd te hebben** voor een afspraak.
- Zij veronderstelde dat zij alle tijd had: Zij veronderstelde **alle tijd te hebben**.
- Hij beloofde dat hij op het feest zou komen: Hij beloofde (om) **op het feest te komen**.
- Ik dacht dat ik hem gezien had: Ik dacht **hem gezien te hebben**.
- Wij verwachten dat wij hem nooit meer zullen zien: Wij verwachten **hem nooit meer te zullen zien**.
- Ik hoop dat ik het boek over drie maanden klaar heb: Ik hoop **het boek over drie maanden klaar te hebben**.

Beknopte zinnen zijn vaak zinnen waarbij een **vraag, uitspraak, veronderstelling, belofte, gedachte, verwachting** of **mening** geuit wordt.

b Beknopte bijzinnen met 'om te'

In sommige beknopte bijzinnen moeten de woordjes **om te** toegevoegd worden. Dat is het geval als de bijzin **een doel** (zodat) aangeeft. Zie ook les 49.

- Hij is nu erg zuinig **om** later genoeg geld **te** hebben:
Hij is nu erg zuinig; hij wil later genoeg geld hebben.
- Hij studeert hard **om** snel klaar **te** zijn:
Hij studeert hard; hij wil snel klaar zijn.

Om wordt ook gebruikt als in de hoofdzin het woordje 'te' voorkomt:

- Het is veel **te** koud **om** lang buiten te blijven.
- Die broek is **te** vuil **om** aan te trekken.
- Dat boek is **te** dik **om** helemaal te lezen.

c Bijzin wordt bepaling

- De beslissing die genomen moet worden, is erg moeilijk.
- De te nemen beslissing is erg moeilijk.

De passieve bijzin 'die genomen moet worden' kan ook in beknopte vorm weergegeven worden: De te **nemen** beslissing is erg moeilijk. De bijzin is dan veranderd in een bijvoeglijke bepaling.

Nog een voorbeeld:

- Het werk dat gemaakt moet worden, is te veel.
- Het te maken werk is te veel.

'dat gemaakt moet worden' is de bijzin die verandert in een bepaling: het te maken werk.

d Idioom

Te mooi om waar te zijn.

Oefeningen

1 Maak van de beknopte zin een langere. Let ook op de tijd.

Voorbeeld:

Hij vroeg mij (om) een pakje mee te nemen.

Hij vroeg mij of ik een pakje mee wilde nemen.

1 De docent zei geen tijd te hebben.

2 Zij dacht genoeg geld te hebben.

3 Ik verwacht hem morgen te zien.

4 Jean probeerde zijn docent te bellen.

5 Aisha hoopt dit boek over twee maanden uit te hebben.

2 Maak een beknopte bijzin met *om te*.

Voorbeeld:

Hij gaat vanavond vroeg naar bed. Hij wil morgen goed uitgeslapen zijn.

Hij gaat vanavond vroeg naar bed om morgen goed uitgeslapen te zijn.

1 Maria studeert hard. Ze wil dit jaar examen kunnen doen.

2 Nja leert Nederlands. Zij wil later kunnen gaan werken.

3 Flip spaart veel geld. Hij wil over een paar jaar een huis kopen.

4 Ik lees veel Engelse boeken. Ik wil mijn Engels goed bijhouden.

5 Idris kijkt op de klok. Hij wil op tijd op de les zijn.

3 Maak van de bepaling een passieve bijzin. Let goed op de tijd.

Voorbeeld:

De te beantwoorden vragen waren niet moeilijk.

De vragen die beantwoord moesten worden, waren niet moeilijk.

1 De te lezen boeken zijn allemaal vakgericht.

2 De te nemen hindernissen waren voor veel paarden te moeilijk.

3 De te volgen wegen waren duidelijk aangegeven.

4 Het te maken huiswerk staat op het bord aangegeven.

5 De te lezen les staat op bladzijde 50.

Les 69 Samenstellingen

In het Nederlands kun je op veel manieren **samenstellingen** maken. Bovenstaande voorbeelden zijn allemaal gemaakt van twee zelfstandige naamwoorden.

Het laatste deel geeft aan **wat** het is; het eerste waarbij het **gebruikt** wordt.

a Samenstellingen met zelfstandige naamwoorden

- Mijn vader woont in een **verzorgingshuis**.
- Ik koop elke drie maanden een nieuwe **tandenborstel**.
- Nutricia is over de hele wereld bekend door de **kindervoeding**.
- Als u naar de dokter gaat, moet u uw **verzekeringskaart** meenemen.
- Dat heb ik gelezen in de **informatiefolder**.

Verzorgingshuis, tandenborstel, kindervoeding, ponskaartje en informatiefolder zijn **samengestelde** woorden.

Een **verzorgingshuis** is een huis waar je verzorgd wordt; een **tandenborstel** is een borstel om je tanden mee te poetsen; **kindervoeding** is voeding voor kinderen; een **verzekeringskaart** is een kaart van de verzekering en een **informatiefolder** is een folder met informatie.

Het lidwoord wordt door het laatste deel bepaald:

de journalist	- de sportjournalist
het beleid	- het voorkeerbeleid

b Samenstellingen met andere woordsoorten

Het woord **naaimachine** is een samenstelling van de stam van een **werkwoord** (naai) en het zelfstandig naamwoord machine.

Zo ook de woorden (het) **strijkijzer**, (de) **spaarbank**, (de) **wastafel**, (het) **rekenschrift**, (de) **snijworst**, enz.

Het woord **voor deur** is een samenstelling van een **voorzetsel** en een zelfstandig naamwoord, evenals de woorden (de) **achterbank**, (de) **bovenkant**, (de) **binnenplaats**, (de) **uitverkoop**, (het) **opschrift** enz.

Woorden als **lichtbruin** en **doofstom** zijn samenstellingen van twee bijvoeglijke naamwoorden die samen ook weer een bijvoeglijk naamwoord opleveren.

Als laatste voorbeeld noem ik woorden als **ijzersterk** en **doornat**. Dit zijn bijvoeglijke naamwoorden die gevormd worden door een zelfstandig naamwoord + bijvoeglijk naamwoord of een voorzetsel + bijvoeglijk naamwoord. De toevoegingen **ijzer** en **door** geven een **graad** aan: erg sterk; erg nat.

Meer van zulke woorden zijn: **oliedom**, **roetzwart**, **sneeuw wit**, **lijkbleek**, enz.

c Idioom

Een olifantenhuid hebben.

Oefeningen

1 Wat betekent het woord?

1	waterkraan	a kraan waar water uitkomt	b water dat uit de kraan komt
2	kraanwater	a kraan waar water uitkomt	b water dat uit de kraan komt
3	plantenpot	a een pot voor planten	b planten in een pot
4	potplanten	a een pot voor planten	b planten in een pot
5	kloktijd	a tijd op de klok	b apparaat dat op een bepaalde tijd ingesteld is
6	tijdklok	a tijd op de klok	b apparaat dat op een bepaalde tijd ingesteld is

2 Wat is het lidwoord? Geef ook een omschrijving van de betekenis.

- 1 de watervervuiling: de vervuiling van het water
- 2 _____ telefoonrekening: _____
- 3 _____ sinaasappelsap: _____
- 4 _____ huisdier: _____
- 5 _____ avondonderwijs: _____
- 6 _____ glasbak: _____
- 7 _____ brievenweger: _____
- 8 _____ gebruiksaanwijzing: _____
- 9 _____ computerprogramma: _____
- 10 _____ opschrijfboekje: _____

3 Uit hoeveel delen bestaat de samenstelling en wat is de betekenis?

- 1 mensenrechtenorganisatie 3 ; de organisatie voor de rechten van mensen
- 2 tekstverwerkingsprogramma _____ ; _____
- 3 wijkinformatiecentrum _____ ; _____
- 4 houdbaarheidsdatum _____ ; _____
- 5 grasmaaimachine _____ ; _____
- 6 basiswoordenboek _____ ; _____
- 7 achttien uur journaal _____ ; _____
- 8 hogesnelheidstrein _____ ; _____

4 Probeer of je de betekenis van de volgende samenstellingen kunt raden:

Voorbeeld:

Panklare groente is groente die klaar is voor de pan, dus schoon en gesneden.

- 1 Alcoholvrije dranken zijn _____
- 2 Sneeuwzeker gebied is _____
- 3 Kamerbreed tapijt is _____
- 4 Een kindvriendelijke omgeving is _____
- 5 Ovenvaste schalen zijn _____
- 6 Loodvrije benzine is _____
- 7 Computergestuurde machines zijn _____
- 8 Drugsverslaafde jongeren zijn _____

Les 70 Afleidingen

Van veel werkwoorden kan een zelfstandig naamwoord worden gemaakt. Het lidwoord daarbij is altijd **het**.

Met de achtervoegsels **-zaam**, **-baar** en **-lijk** kunnen van werkwoorden bijvoeglijke naamwoorden gemaakt worden.

Met de stam van een werkwoord en verschillende achter- en voorvoegsels kunnen van werkwoorden zelfstandige naamwoorden gemaakt worden.

a Afleidingen van werkwoorden

- Ik heb **het eten** gekookt; voor **het drinken** zal mijn man zorgen!
- **Het leren** van een taal kost veel tijd.
- In veel landen is **het branden** van een kaars een ritueel.
- Voor **het openen** van een winkel is een vergunning nodig.

- Dit hout is erg **buigzaam**.
- Niet alle paddestoelen zijn **eetbaar**.
- Praten onder de les is erg **hinderlijk**.

Buigzaam, eetbaar en hinderlijk zijn **bijvoeglijke** naamwoorden die zijn afgeleid van de werkwoorden **buigen, eten en hinderen**. Buigzaam betekent dat iets gebogen kan worden, eetbaar betekent dat iets gegeten kan worden en hinderlijk betekent dat iets je hindert (= last geven; vervelend vinden).

- De **wetenschap** is de laatste jaren met sprongen vooruitgegaan. (weten)
- Ik heb veel **waardering** voor uw artikelen. (waarderen)
- Het **gezoem** van de bijen gonsde in mijn oren. (zoemen)
- De **beplanting** van onze tuin moet nog plaatsvinden. (be-planten)
- De **herdenking** van de gevallen vindt plaats op 4 mei. (her-denken)
- De **ontwapening** van de rebellen verliep zonder incidenten. (ont-wapenen)

De woorden die ontstaan door voor- en achtervoegsels bij een werkwoord(stam) te gebruiken en die daardoor **veranderen van woordsoort en betekenis** noemen we geen samenstellingen, maar **afleidingen**.

b Afleidingen van andere woordsoorten

In het Nederlands kun je van allerlei woordsoorten afleidingen maken. Het achtervoegsel is steeds verschillend. Kijk er goed naar. Je kunt ze ook uit je hoofd leren.

waar	- waar heid	vrouw	- vrouw elijk
school	- schol ier	kind	- kinder loos (loos = zonder)
bakker	- bakker ij	waarde	- waardev ol
bloem	- bloem ist	type	- typ isch
stad	- stedel ing	room	- rom ig
kunst	- kunstena ar	aardig	- ona ardig (on = niet)
koning	- koningin in	lente	- lente- achtig (achtig = lijken op)
secretaris	- secreta resse	zacht	- zacht jes

c Idioom

Oefening baart kunst.

Oefeningen

1 Van welk werkwoord is de afleiding?

1 de herinnering _____	6 buigzaam _____
2 de verveling _____	7 draagbaar _____
3 de bedoeling _____	8 onuitspreekbaar _____
4 het gesprek _____	9 belachelijk _____
5 het gevoel _____	10 onophoudelijk _____

2 Kies tussen het werkwoord of de afleiding daarvan.

- 1 Wat was de _____ van dat gesprek? bedoelen / bedoeling
- 2 Bij het sportjournaal lieten ze de _____ van het doelpunt zien. herhalen / herhaling
- 3 Die leraar laat je altijd _____ dat je nog weinig weet! voelen / gevoel
- 4 Wat een mooie _____ heb je in je tuin! beplanten / beplanting
- 5 De directeur liet zijn _____ blijken door de vertrekkende medewerker een mooi cadeau te geven. waarden / waardering
- 6 Ik vind de _____ van sommige Nederlandse woorden onlogisch. spellen / spelling

3 Wat is de betekenis?

1 draagbaar	a je kunt het dragen
	b je moet het dragen
2 onbeschrijfelijk	a je kunt het niet beschrijven
	b je moet het niet beschrijven
3 spraakzaam	a veel moeten praten
	b veel willen praten
4 koninklijk	a zoals een koning doet
	b als een koning willen zijn

4 Welke afleiding kunt u maken? Kies per regel hetzelfde achterzetsel.

kies uit: **-ing, -zaam, -baar en -lijk.**

- 1 breken, lezen, afwassen, horen _____, _____, _____, _____
- 2 sparen, leren, waken, werken _____, _____, _____, _____
- 3 erven, koning, fatsoen, sterven _____, _____, _____, _____
- 4 ontmoeten, opruimen, herkennen, kapen _____, _____, _____, _____

5 Maak afleidingen met de voor- en achterzetsels **on-** en **-lijk**.

Gebruik het woordenboek voor de spelling.

Voorbeeld:

beschrijven _____ *onbeschrijfelijk; onbeschrijflijk*

- 1 geloven _____
- 2 vergeten _____
- 3 smaken _____
- 4 ophouden _____
- 5 uitspreken _____
- 6 vermijden _____

Les 71 Verschillende woordsoorten met dezelfde stam

a Van werkwoord naar zelfstandig naamwoord

werkwoord	zelfstandig naamwoord	persoon
winkelen	de winkel	de winkelier
fietsen	de fiets	de fietser
voetballen	de voetbal	de voetballer
lopen	de (wed)loop	de loper
bakken	de bakkerij	de bakker
trouwen	de trouw; de trouwerij	-
bouwen	de bouw	de bouwer
schilderen	het schilderij	de schilder
lezen	de lezing	de lezer
verhuizen	de verhuizing	de verhuizer
regeren	de regering	de regeerder
schijnen	het schijnsel	-
zetten	de zet; het zetsel	de zetter
graven	het graf	de graver
transporteren	het transport	de transporteur

Met klinkerverandering:

malen	de molen	de molenaar
schrijven	het schrift	de schrijver
geven	de gift	de gever
drijven	de drift	de drijver
rijden	de rit	de ruiter
zien	het zicht	de ziener; de opzichter
ruiken	de reuk	-

b Met het voorvoegsel ver-

Het voorvoegsel **ver-** houdt een activiteit in.

De lucht **ver**kleurde van donkergrijs naar lichtroze.

De foto werd **ver**groot.

Het echtpaar werd **ver**blijd met de geboorte van een gezonde baby.

Water **ver**dampst bij een temperatuur van 100 graden.

bijvoeglijk naamwoord	werkwoord	bijvoeglijk naamwoord	werkwoord
groot	vergroten	klein	verkleinen
hoog	verhogen	laag	verlagen
blij	verblijden	anders	veranderen
beter	verbeteren	droog	verdrogen
warm	verwarmen	woest	verwoesten

werkwoord	werkwoord	zelfstandig naamwoord	werkwoord
kleuren	verkleuren	het beeld	verbeelden
wisselen	verwisselen	de damp	verdampen
binden	verbinden	de eeuw	vereeuwiggen
wachten	verwachten	de wond	verwonden
wensen	verwensen	het zand	verzanden

c Idioom

Een zucht van verlichting slaken.

Oefeningen

1 Vul een zelfstandig naamwoord in.

1 schrijven / lezen	De <u>schrijver</u> hield een _____ over zijn nieuwste boek.
2 schrijven	De winkel verkocht geen _____ (mv.).
3 verhuizen	De _____ van het bedrijf werd uitgesteld.
4 graven	Waar is het _____ van Napoleon?
5 zien	Het mist erg; het _____ is nauwelijks 50 meter.
6 regeren / gaan	De _____ is verantwoordelijk voor de goede _____ van zaken.
7 geven / bouwen	Er zijn veel _____ binnengekomen voor de _____ van een moskee.
8 geven	De gulle _____ worden hartelijk bedankt!
9 lopen	Een marathon is een _____ van 42 kilometer.
10 trouwen	De _____ van Hans en Fazilet gaat niet door.

2 Van welk werkwoord komt het zelfstandig naamwoord?

1 de rit	<u>rijden</u>
2 de reuk	_____
3 het zicht	_____
4 de gift	_____
5 de molen	_____
6 het schrift	_____
7 de opdracht	_____
8 het gehoor	_____
9 het gezeur	_____
10 de ruiter	_____

3 Van welk werkwoord is het beroep afgeleid?

1 naaister	_____	7 transporteur	_____
2 schilder	_____	8 uitgever	_____
3 drukker	_____	9 lasser	_____
4 student	_____	10 docent	_____
5 telefonist	_____	11 programmeur	_____
6 verkoper	_____	12 graveerder	_____

4 Vul in de zinnen een vorm van een van de volgende werkwoorden in:

verbeteren, vereeuwigen, verhogen, verkopen, verwisselen, verlichten, verdampen, verliezen.

- De spreker stond op een _____.
- Het water in de schaal is helemaal _____.
- Rijke mensen lieten zich vroeger _____ op een schilderij.
- Heb je gehoord van die twee baby's die in het ziekenhuis _____ zijn?
- Heb je de foute oefeningen nog _____?
- Ik heb mijn auto voor een goede prijs _____.
- De _____ van mijn fiets is altijd stuk.
- Die zaak heeft een groot _____ geleden, ze zijn bijna failliet.

De **bepaalde** lidwoorden **de** en **het** worden gebruikt als men weet over welke persoon of over welke zaak men spreekt; bijvoorbeeld als de persoon of zaak al eerder genoemd is.

Het **onbepaald** lidwoord **een** wordt gebruikt als over een persoon of zaak in het algemeen gesproken wordt.

a Het bepaald lidwoord

De man (die daar staat) is mijn oom.

Het huis (op de hoek) is van ons.

De mannen (die daar staan) zijn werkloos.

Soms worden ze ook in algemene zin gebruikt:

Ik ga met **de** bus naar mijn werk.

Het paard is een zoogdier. (Zulke zinnen komen veel in studieboeken voor.)

b Het onbepaald lidwoord

Er loopt **een** kind midden op straat! Wat gevaarlijk!

Daar staat **een** mooie auto! Van wie zou die zijn?

Heb jij **een** gitaar? Ik hoorde je gisteren muziek maken.

c Geen onbepaald lidwoord

- voor een **onbepaald meervoud**:

Ik ga volgende week stoelen kopen.

Enkelvoud: Ik ga **een** stoel kopen.

Zijn er nog koekjes?

Wil je **een** koekje?

- voor een **ontelbaar begrip** zoals nieuws, water, geld, enz.

Is er nog nieuws?

Wilt u melk en suiker in uw koffie?

Ik heb weinig geld over na die grote uitgave.

- bij een **beroep**

Hij is leraar.

Zij is verpleegster.

- bij een **land, stad of nationaliteit**:

In Nederland zijn geen bergen.

De hoofdstad van Nederland is Amsterdam.

Bent u Marokkaan?

- bij bepaalde uitdrukkingen waarvan de **delen bij elkaar horen**:

Heeft u **pen en papier**?

Ik heb wel een foto met **naam en adres** nodig.

Deze winkel is **dag en nacht** geopend.

- na **als** en **zonder**:

Als buitenlander heb je een verblijfsvergunning nodig.

Zonder grammatica kun je geen taal leren.

d Idioom

Bergen kunnen verzetten.

Oefeningen

1 De, het, een of geen lidwoord? Bij 'geen lidwoord' vult u niets in.

- 1 Volgende week geef ik _____ feest. Kom je ook? _____ feest begint om negen uur.
- 2 Mijn vader heeft gisteren _____ auto gekocht. _____ auto is van _____ merk Opel.
- 3 De afstand van _____ zon tot _____ aarde is heel groot.
- 4 _____ tijger behoort tot dezelfde familie als _____ kat.
- 5 _____ geld is _____ oorzaak van al _____ kwaad.
- 6 Er staat _____ bier in de koelkast.
- 7 Mijn vader is _____ leraar Frans.
- 8 _____ grammofoonplaten worden haast niet meer verkocht.

2 Er zitten steeds een of meer fouten in de volgende zinnen. Verbeter de zin.

- 1 In winter kan het in het Nederland erg koud zijn.

- 2 Mijn moeder ligt in ziekenhuis.

- 3 Toen Jan een klein was, wilde hij een piloot worden.

- 4 Is er nog de rijst?

- 5 Zonder het geld kun je niet een vergunning krijgen.

3 De, het, een of geen lidwoord?

Uit _____ weerbericht van woensdag 18 juni:

Morgen ontstaat er boven _____ Alpengebied _____ depressie. Daardoor gaat _____ wind bij ons uit _____ oosten waaien. Verder is er eerst nog geregeld _____ zonneschijn en lopen temperaturen op tot 21 - 23 graden. 's Avonds nemen in _____ zuiden van _____ land _____ buienkansen toe. _____ zuiden van _____ Limburg zat gisteren _____ hele dag in _____ wolken en er viel ook _____ regen. In _____ rest van _____ land was het overwegend zonnig.

4 Vul in dit verhaal de lidwoorden in; als er geen lidwoord nodig is, vult u niets in.

De leeuw en de muis

_____ leeuw lag te slapen in _____ gras. Daar kwam _____ muisje. Het maakte hem wakker met zijn gepiep. _____ leeuw werd boos en pakte _____ muis met zijn grote klauw. 'Daar heb ik je, _____ kleine piepmuis', brulde _____ leeuw. 'Laat me toch los. Ik ben zo klein dat je me nauwelijks proeft als je me opeet,' piepte _____ muisje. 'Neem toch _____ iemand die groter is dan ik en laat me lopen. Ik zal je helpen als ik kan.' 'Jij mij helpen,' lachte _____ leeuw, 'je bent veel te klein.' Maar _____ leeuw liet _____ muis lopen. _____ hele tijd later hoorde _____ muis _____ groot gebrul in het bos. Het was _____ leeuw. Jagers hadden _____ groot net gespannen en daar was _____ leeuw in gevangen. Hij kon er niet meer uitkomen, zo sterk was _____ touw. Dat zag _____ muis en hij begon meteen te knagen bij _____ poot van _____ leeuw. Hij knaagde en knaagde. Het duurde niet lang of er was _____ groot gat in _____ net. Zo kwam _____ leeuw vrij. _____ kleine muis had _____ leven van _____ grote sterke leeuw gered en zij bleven _____ vrienden voor altijd.

(uit: Svend Otto, *De vos en de ooievaar*, uitg. Lemniscaat 1985)

Les 73 Modale werkwoorden

a Kunnen, mogen, willen, zullen, moeten, hoeven

Met deze modale hulpwerkwoorden (= werkwoorden die een gevoel van de spreker uitdrukken), kunnen **twijfel, zekerheid, wenselijkheid, mogelijkheid** of **waarschijnlijkheid** uitgedrukt worden.

kunnen:

- in staat zijn tot iets:	Kun jij blokfluit spelen?
- in de gelegenheid zijn:	Ik kan zaterdag niet.
- een verzoek doen:	Kunt u mij zeggen hoe laat het is?
- een mogelijkheid:	Hij kan zich toch vergist hebben?
- toegeving; verwensing	Jullie kunnen me nog meer vertellen; ik doe het toch niet!

willen:

- een wens:	Wil je koffie of thee? Ik wil wel een kopje thee.
- een mogelijkheid:	Het wil nog wel eens gebeuren dat de auto niet start.
- een bevel:	Wil je dat laten!

zullen:

- een belofte doen:	Ik zal het geld morgen teruggeven.
- een voorstel doen:	Zullen we naar de bioscoop gaan?
- waarschijnlijkheid:	Je zal wel moe zijn!
- toekomst:	De vergadering zal volgende maand plaatsvinden.

mogen:

- toestemming hebben:	Hans mag vanavond met zijn vader mee.
- nodig zijn:	Je mag wel oppassen dat hij je niet bedriegt!
- houden van:	Ik mag je broer graag!
- kunnen:	Je mag erop rekenen!
- reden hebben:	Je mag van geluk spreken dat het zo goed afgelopen is!
- een mogelijkheid (o.v.t.):	Mochten er problemen zijn, bel me dan meteen op.

moeten:

- verplicht zijn:	Ik moet mijn huiswerk nog maken.
- noodzakelijk zijn:	Die plant moet veel water hebben.
- advies:	Je moet niet zoveel roken!
- willen, wensen:	Moet je een kopje thee?
- een vermoeden:	Hij moet wel heel rijk zijn!
- onvermijdelijk zijn (o.v.t.):	Dat moest wel een keer gebeuren!

hoeven (altijd met **niet** of **geen** en met **te** voor de infinitief):

- niet nodig zijn:	Je hoeft niet mee te gaan.
- niet lusten:	Ik hoef geen aardappels!

b Idioom

Het mag geen naam hebben.

Oefeningen

1 Welke betekenis geeft het werkwoord *zullen* aan de zin?

- 1 Kan ik een tientje van je lenen? Ik zal het morgen teruggeven.
a Misschien krijg je het morgen terug.
b Je krijgt het morgen terug.
- 2 Zal ik je met je huiswerk helpen?
a Ik ga je met je huiswerk helpen.
b Wil je dat ik je met je huiswerk help?
- 3 De vergadering zal volgende week plaatshebben.
a De vergadering is volgende week.
b De vergadering heeft al plaatsgehad.

2 Welke betekenis geeft het werkwoord *mogen* aan de zin?

- 1 De patiënt mag van de dokter niet veel bezoek ontvangen.
a De dokter komt niet vaak.
b De dokter heeft veel bezoek verboden.
- 2 A: Iedereen doet mee! B: Dat mag dan waar zijn, maar ik doe het niet.
a Hoewel iedereen meedoet, doe ik niet mee.
b Als iedereen meedoet, doe ik niet mee.
- 3 A: Ik heb een lot gekocht en ik win vast de hoofdprijs! B: Ja, dat mocht je willen!
a Dat mag je wensen.
b Dat gebeurt waarschijnlijk toch niet.
- 4 Mocht je toevallig in de buurt zijn, kom dan eens langs!
a Als je in de buurt komt vind ik het leuk als je op bezoek komt.
b Als je langs de buurt komt, vind ik dat toevallig.
- 5 A: Mijn ouders zijn allebei ziek. B: Je mag wel oppassen dat je ook niet ziek wordt!
a Je moet goed op je ouders passen.
b Je moet goed voor jezelf zorgen!

3 Vul een vorm van de hulpwerkwoorden: *hoeven*, *moeten* of *willen* in.

- 1 Nu _____ jullie eens goed luisteren!
- 2 Op het examen _____ je echt niet alles te weten!
- 3 _____ je dat laten!
- 4 Je _____ me niet zo uit te lachen!
- 5 De lamp _____ niet branden; zou hij kapot zijn?
- 6 Dank je; ik _____ geen soep meer.
- 7 Ik _____ om acht uur thuis zijn.
- 8 Ik _____ graag een kopje thee.
- 9 Die man _____ heel rijk zijn.
- 10 Dat _____ wel waar zijn; ik heb het ook gehoord.

4 Welke zin is goed? Kies tussen: *a* of *b*?

1a Ik hoef geen koffie meer	1b Ik hoef niet koffie meer.
2a Hoef jij nog koffie?	2b Wil jij nog koffie?
3a Ik ben klaar; ik hoef niet meer terug te komen.	3b Ik moet niet meer terug komen.
4a Wat hoef je nog te doen?	4b Wat moet je nog doen?

Les 74 Het gebruik van 'zou' en 'wou'

a Zou

Zou of **zouden** als de verleden tijd van het werkwoord **zullen** kan ook in andere taalfuncties gebruikt worden. Het geeft dan geen **tijd** aan, maar is een uitdrukking van het **gevoel** van de spreker. **Zou(den)** kan de volgende functies hebben:

vriendelijk verzoek:	Zou ik een pakje mee mogen geven? Zou je dat voor mij willen doen?
beleefde vraag of opmerking:	Zouden jullie even willen wachten? Ik zou het echt niet weten.
wens:	Als ik veel geld had, zou ik een wereldreis gaan maken. Ik zou weleens willen weten hoe lang het nog duurt.
advies:	Als ik jou was, zou ik even bellen. Je zou ook nog even kunnen wachten.
verwijt:	Dat zou je gisteren al gedaan hebben! Hij zou beter moeten weten!
mogelijkheid:	De tv doet het niet. Het zou aan de kabel kunnen liggen. Zou de radio het ook niet doen?
beoordeling:	Zou jij dat gedaan hebben? Dat zou ik nooit gedaan hebben.

Let op:

Het werkwoord **zullen** heeft geen voltooid deelwoord!

b Wou

De verleden tijd van het werkwoord **willen** is **wilde(n)** of **wou(den)**. Deze vormen worden door elkaar gebruikt. Naast het gebruik in de verleden tijd (Wat wilde je doen? Ik wilde alleen maar even kijken), kan het ook een **gevoel** van de spreker weergeven. Daarbij is er een voorkeur voor **wou** in de volgende functies:

vriendelijk verzoek:	Ik wou graag een pond gehakt. Ik wou even bellen.
wens:	Jan wou dat hij ander werk had. Ik wou maar dat ik dat niet gezegd had!
bedoeling, plan:	Waar wou je die nieuwe plant zetten? Ik wou hem naast de schuur zetten.
vraag naar wil:	Wat wou je hebben? Wou je een ijsje?

Let op:

Er is weinig verschil tussen:
Wil je een ijsje? en Wou je een ijsje?

c Idioom

Dat zou je wel willen!

Oefeningen

- 1 Wat wil de spreker uitdrukken? Schrijf het antwoord achter de zin. Kies uit:
verzoek / vraag / wens / advies / verwijt / mogelijkheid / beoordeling / vraag om advies.

1 Wat zou u doen in mijn geval?

2 Ik zou het niet doen!

3 Zou u mij even willen helpen?

4 Dat zou ik nooit gedaan hebben!

5 Ik zou wel een kopje koffie lusten!

6 Ik wil graag examen doen. Zou ik dat al kunnen?

7 Ik zou het erg vinden als ik zou zakken voor mijn examen.

8 We hebben geen vlees! Jij zou toch naar de slager gaan?

9 Dat zou je toch moeten weten!

10 Zou de radio kapot zijn? Ik hoor niets!

- 2 Hoe zou jij het zeggen? Gebruik *zou*.

1 Je denkt dat de klok achter loopt. *Zou de klok achter lopen?*

2 Je wilt weten of het regent.

3 Je adviseert je vriendin om even te wachten.

4 Je vraagt bij de slager beleefd om een pond gehakt.

5 Je zegt tegen je vriend dat je graag een wereldreis wil maken.

6 Je verwijt je vriendin dat zij vergeten is om uw boek mee te nemen.

- 3 Maak de zin af. Gebruik een vorm van het werkwoord *zullen*.

1 Als ik rijk was, *zou ik* (een wereldreis gaan maken)

2 Als ik veel geld had, (een nieuw huis kopen)

3 Als ik niet ziek was, (met vakantie gaan)

4 Als ik jou was, (ook examen doen)

5 Als ik zo zou heten, (naam laten veranderen)

6 Als die man beter had uitgekeken, (ongeluk niet gebeuren)

- 4 Wat houdt de zin in? Kies tussen *verzoek / wens / bedoeling / vraag naar wil*.

1 Ik wou u een vraag stellen. verzoek / wens / bedoeling / vraag naar wil

2 Ik wou dat ik vast werk had! verzoek / wens / bedoeling / vraag naar wil

3 Wou je een kopje thee? verzoek / wens / bedoeling / vraag naar wil

4 Waar wou je die nieuwe fiets kopen? verzoek / wens / bedoeling / vraag naar wil

5 Ik wou dat ik niet zulk dun haar had! verzoek / wens / bedoeling / vraag naar wil

Les 75 Bijwoorden (1)

Bijwoorden kun je indelen naar hun **betekenis**. Voor het goed begrijpen van zinnen en tekst is het belangrijk dat je de betekenis van zo'n bijwoord kent. Nu is dat bij eenvoudige bijwoorden van plaats of tijd niet zo moeilijk, maar er zijn ook bijwoorden die vaak in **schrijftaal** gebruikt worden, waarvan de betekenis moeilijker is.

Je hoeft ze niet altijd zelf te gebruiken (je kunt misschien beter een makkelijker woord kiezen, bijvoorbeeld **toen** in plaats van **destijds**), maar je moet wel de betekenis leren.

a Bijwoorden van tijd

- intussen :	in dezelfde tijd	Ik was even af; wil jij intussen de rommel opruimen?
- ondertussen :	in dezelfde tijd	Als jij de kamer schoonmaakt, doe ik ondertussen de boodschappen.
- destijds :	toen; in die tijd	Destijds woonde ik nog niet in Nederland.
- indertijd :	vroeger; destijds	Indertijd was hier nog niets gebouwd.
- onlangs :	korte tijd geleden	Ik heb hem onlangs nog gezien.
- binnenkort :	gauw	Ik kom binnenkort eens langs.
- eens :	een keer	Kom eens ('s) langs als je tijd hebt.

b Bijwoorden van plaats

- elders :	ergens anders	De aanvangstijden kunt u elders in dit blad vinden.
- ginds :	daar; een stuk verder	Zie je dat huis ginds ?
- buitengaats :	buiten de haven	Het schip bleef buitengaats voor anker liggen.

c Bijwoorden van frequentie

Bijwoorden van frequentie (= hoe vaak iets voorkomt):

- bijwijlen :	soms, niet altijd	Ik heb bijwijlen last van maagpijn.
- doorgaans :	meestal	Doorgaans is hij op tijd.
- veelal :	meestal, gewoonlijk	Hij is veelal niet thuis.

d Bijwoorden van hoeveelheid of graad

- volkomen :	helemaal	Het is volkomen stil.
- vrijwel :	bijna helemaal	Ik heb vrijwel geen geld meer.
- nauwelijks :	bijna niet	Ik heb nauwelijks geld om de huur te betalen.
- nagenoeg :	bijna, vrijwel	Dit boek heb ik nagenoeg niet gebruikt.
- enigszins :	een beetje	Hij is enigszins scheel.
- uitermate :	heel erg	Die film is uitermate goed.
- allerminst :	helemaal niet	Stoor ik? Allerminst !

e Idioom

Het volkomen met elkaar eens zijn.

Oefeningen

1 Vul een bijwoord van tijd in. Kies uit: *intussen, destijds, onlangs, binnenkort, eens*.

- 1 Ik heb hem een jaar geleden voor het laatst gezien, maar hij heeft mij _____ nog een brief geschreven.
- 2 _____ droeg ik nog geen bril.
- 3 Ik was af, wil jij _____ stofzuigen?
- 4 Zij is zwanger, zij krijgt _____ een baby.
- 5 Er was _____ een meisje met een rood mutsje ...

2 Wat betekent het bijwoord? Schrijf de betekenis erachter.

- 1 Ik heb de auto *ginds* bij dat nieuwe gebouw neergezet. _____
- 2 Het is bij storm *buitengaats* onveiliger dan in de haven. _____
- 3 U kunt uw auto beter *elders* parkeren. _____
- 4 *Doorgaans* sta ik om zeven uur op. _____
- 5 Ik ben *allerm minst* tevreden over mijn nieuwe computer. _____
- 6 Mijn vriend was *uitermate* verbaasd toen hij het nieuws hoorde. _____

3 Wat is de betekenis van deze (schrijftaal) zin?

Deze patiënt heeft af en toe vreselijke buikpijn, doorgaans is dat in het weekend en veelal 's nachts.
Kies:

- a Deze patiënt heeft altijd buikpijn en meestal is dat 's nachts in het weekend.
- b Deze patiënt heeft vaak buikpijn; dat gaat in het weekend 's nachts door.
- c Deze patiënt heeft soms buikpijn, meestal in het weekend en vaak 's nachts.

4 Wat betekenen de zinnen?

1 Ik ben volkomen uitgeput.	a Ik ben heel erg moe.
	b Ik ben klaar met putten.
2 Vrijwel al mijn geld is op.	a Mijn geld ligt op de grond.
	b Ik heb bijna geen geld meer.
3 Hij kan nauwelijks iets zien.	a Hij is bijna blind.
	b Hij kan nu goed zien.
4 Dit boek is nagenoeg nieuw.	a Dit boek is nieuw genoeg.
	b Dit boek is nog bijna nieuw.
5 Zij is enigszins doof.	a Zij is altijd doof.
	b Zij is een beetje doof.

Les 76 Bijwoorden (2)

a Bijwoorden die een verband leggen

- **immers**: toch, want Ik doe het echt; ik heb het **immers** beloofd!
- **bovendien**: ook nog, daarbij Dat boek is erg leerzaam; **bovendien** is het goed geschreven.
- **echter**: maar Dit boek bevat veel informatie; het is **echter** moeilijk te lezen.
- **daarentegen**: maar, echter Mijn moeder is een Nederlandse; mijn vader **daarentegen** komt uit Vietnam.
- **evenwel**: maar, echter Die man is tot directeur benoemd; hij heeft de benoeming **evenwel** niet aangenomen.
- **trouwens**: daar komt nog bij Ik snap **trouwens** niet waarom hij dat niet doet.
- **uiteraard**: natuurlijk Ik heb mijn examen in één keer gehaald en daar ben ik **uiteraard** erg trots op.

b Bijwoorden van modaliteit

- **misschien**: mogelijk **Misschien** komt hij morgen.
- **wellicht**: misschien, mogelijk Hij is laat; hij staat **wellicht** in de file.
- **allicht**: natuurlijk Heb je de deur op slot gedaan? Ja, **allicht**!
- **weliswaar**: dat is wel zo Deze route is **weliswaar** langer, maar veel rustiger.
- **inderdaad**: werkelijk Turkije is **inderdaad** een mooi land.
- **desondanks**: toch Dat boek is erg duur; **desondanks** ga ik het kopen.

c Bijwoorden die een verwachting weergeven

- **pas**: zij is **pas** drie jaar (we verwachten dat er nog een heel leven vóór haar ligt)
- **nog**: zij is **nog** jong; zij is nog geen vier jaar (ze zal hopelijk ouder worden).
- **al**: zij is **al** zeventig jaar! (wat oud!)
zij is **al** zeventig jaar, maar nog erg fit (op deze leeftijd zou je dat niet verwachten)
zij is **al** oma! (tegen de verwachting in; ze is nog jong)
- **allang**: zij is **allang** oma! (zij is ouder dan je dacht).

Deze bijwoorden van tijd kunnen ook in een andere context gebruikt worden:
Is hij **al** thuis?

Nee, hij is **nog** niet thuis.

Hij komt **pas** om acht uur thuis.

- **nog**:

nog meer: Is er **nog meer** van die lekkere soep?

nog even: Kunt u **nog even** wachten?

toch **nog**: Hij is **toch nog** gekomen; we dachten dat hij niet zou komen.

nog maar: Ik heb **nog maar** drie euro over; dat is niet veel.

nogal: Deze les is **nogal** (= tamelijk, behoorlijk) moeilijk.

d Idioom

Dat komt van pas!

Oefeningen

1 Herschrijf de zin met een voegwoord.

Voorbeeld:

Ik doe het echt; ik heb het immers beloofd!

Ik doe het echt, want ik heb het beloofd.

- 1 Dit boek bevat veel informatie; het is echter moeilijk te lezen.
- 2 Mijn vader is Marokkaan, mijn moeder daarentegen is Nederlandse.
- 3 Je mag niet mee; je bent immers te jong voor die film!
- 4 Hij wou zes weken met vakantie; dat is evenwel niet mogelijk in verband met zijn werk.

2 Welke zinnen betekenen ongeveer hetzelfde? Zet kruisjes en rondjes.

Voorbeeld:

☒ Misschien komt hij morgen.

☒ Waarschijnlijk komt hij morgen.

☒ Inderdaad komt hij morgen.

☒ Hij komt morgen echt.

☒ Wellicht komt hij morgen.

- 1 a Allicht komt hij morgen.
b Het kan zijn dat hij morgen komt.
c Hij zal morgen wel komen.
d Natuurlijk komt hij morgen.
- 2 a De kft van dit boek is beschadigd; desondanks heb ik het gekocht.
b Het gekochte boek is gelukkig niet beschadigd.
c Het boek is weliswaar beschadigd, maar ik heb het toch gekocht.
d Het boek dat ik gekocht heb, is niet beschadigd.
e Hoewel het boek beschadigd is, heb ik het toch gekocht.

3 Welke reactie lijkt je de juiste? Let op de bijwoorden.

1 Mijn dochtertje is pas drie jaar.	a Ja, dat is te jong voor dit spelletje!
	b Maar dat geeft toch niet!
2 Ik werk hier nog geen twee jaar.	a Vind je dat lang?
	b Dat is nog niet lang!
3 Mijn moeder is al zeventig jaar.	a Mijn moeder is pas eenenzestig!
	b Wanneer is ze jarig?
4 Mijn vader is allang met pensioen.	a Wat is dat?
	b Hoe oud is hij dan?

Les 77 Bijwoorden (3)

a Bijwoorden die een schatting aangeven

- **minstens** Ik heb minstens een uur nodig voor het schrijven van die brief.
- **hoogstens** Die jongens zijn bijna even groot, ze kunnen hoogstens een jaar schelen.
- **bijna** Het is bijna twaalf uur. Hij was bijna dood. Er waren bijna zestig mensen.
- **ongeveer** Er waren ongeveer 10 mensen.

Let op:

Je kunt niet zeggen: Er waren **bijna** tien mensen. **Bijna** kan hier alleen met tientallen gebruikt worden, zoals twintig, dertig, enz.

Bijna 60 is nog geen 60; **ongeveer** 60 kan iets meer of iets minder zijn.

b Slechts, alleen, enkel, alleen maar, maar

- Ik heb **slechts** (maar, enkel, alleen maar) een euro bij me; dat is niet genoeg.
- Ik vroeg **alleen** (slechts, enkel) op welke bladzij we waren (**maar** kan hier niet).
- Je zag **enkel** (alleen, slechts) sneeuw als je naar buiten keek (**maar** is niet mogelijk).
- Ik heb **maar** (slechts, niet meer dan) twee opgaven gemaakt.

Alleen heeft ook de betekenis van **zonder iets** of **iemand anders**:

Ben je **alleen** gekomen?

Hij had **alleen** zijn map bij zich; zijn boek was hij vergeten.

Alleen wij tweeën weten dit!

Alleen dit boek is van mij; dat andere is van jou.

Enkel(e) kan ook zelfstandig of als telwoord / bijvoeglijk naamwoord voorkomen:

- Een **enkeltje** Parijs, alstublieft.
- We hebben **enkele** mensen uitgenodigd.
- Hij had geen **enkel** bewijs voor deze beschuldiging.

Maar als bijwoord betekent **slechts, enkel, niet meer dan**:

- We zijn **maar** met z'n drieën. Ik heb **maar** één kind.

Maar kan ook een verontschuldiging, advies of toegeving uitdrukken:

- Dit is **maar** een suggestie! (verontschuldiging)
- Ik zou **maar** niet gaan! (advies)
- Doe het dan **maar**! (toegeving)

De combinatie **nog maar** kan naast hoeveelheid ook verwachting uitdrukken:

- We zijn er bijna; **nog maar** vijftien kilometer!
- Ik heb **nog maar** één kind. (Ik verwacht dat er nog wel een tweede bijkomt).

Het woordje **maar** kan ook vrijwel betekenisloos gebruikt worden. Het kan in de zinnen 1 en 2 **niet weggelaten** worden.

1 Dat is maar goed ook!	3 Ze bleef maar kijken.
2 Had ik dat maar gezegd!	4 Maar dat is leuk!

c Idioom

Laat me maar!

De modale bijwoorden **slechts, alleen, enkel, alleen maar** en **maar** hebben ongeveer dezelfde betekenis en ze kunnen vaak door elkaar gebruikt worden, maar niet altijd!

Oefeningen

1 Vul bijwoorden in. Kies uit: *minstens, hoogstens, bijna, ongeveer*. Gebruik elk woord één keer.

- 1 Het was drukker dan ik had gedacht; er waren _____ vijftig mensen.
- 2 Wacht nog even; ik ben _____ klaar!
- 3 Ik weet niet precies hoe ver de afstand Amsterdam - Parijs is; het is tamelijk ver, ik denk _____ 600 km.
- 4 Ik besteed niet veel tijd aan mijn huiswerk; _____ een uur!

2 Welke woorden kun je gebruiken? Onderstreep de goede woorden.

- 1 Ik heb maar / enkel / slechts tien euro bij me; zou dat genoeg zijn?
- 2 Ze keek heel boos toen ik enkel / maar / alleen maar vroeg of ze getrouwd was.
- 3 Ik had weinig tijd; ik heb maar / hoogstens / slechts twee oefeningen gemaakt.
- 4 Alles was wit: je zag hoogstens / enkel / maar sneeuw als je naar buiten keek.
- 5 Ga je enkel / alleen / slechts of met meer mensen?

3 Enkel(e) of alleen?

- 1 Ik ben dit weekend _____ thuis.
- 2 Hij had geen _____ antwoord goed.
- 3 Een _____ reis naar Enschede, alstublieft!
- 4 Ik zou best vanmiddag naar het strand willen, _____ is het daar zo druk!
- 5 We hebben _____ mensen uitgenodigd.
- 6 De meeste cursisten zijn geslaagd, een _____ is gezakt.
- 7 _____ Murat had een voldoende voor luisteren.
- 8 Ga je _____ of neem je nog iemand mee?

4 Welk antwoord zou je kunnen geven?

- 1 Ik heb maar één kind.
- 2 Ik heb nog maar één kind.
- 3 Het is maar een uur lopen.
- 4 Het is nog maar een uur lopen.
- 5 Het was maar een idee!
- 6 Kijk uit dat je niet weer valt!
- 7 Ik zou maar niet gaan.
- 8 Ga jij dan maar met de auto!
- 9 Maar dat is leuk!
- 10 Ik zal geen ruzie meer maken.

- a Dat vind je zeker wel jammer?
- b Ik krijg misschien twee kinderen.
- a Ben je pas een jaar getrouwd?
- b Dat is dan zeker nog klein?
- a O, dat valt mee.
- b Dat is ver!
- a Dat is ver.
- b Maar ik ben al zo moe.
- a Ik heb een plan.
- b Zeg dat dan meteen!
- a Natuurlijk val ik!
- b Ja, ik zal daar weer vallen!
- a Waarom niet?
- b Waarom wel?
- a Ik kan de auto gebruiken.
- b Ik kán toch niet met de fiets!
- a Ja, hè.
- b Dat is echter niet leuk.
- a Dat is maar goed ook!
- b Dat is leuk.

Les 78 Bijwoorden (4)

a Bijwoorden van modaliteit

wel:

- tegenstelling: Aisha komt **wel**, maar Maria komt **niet**.
Mag dat wel? **Welnee; welja**.
- toegeving: Die leraar is heel streng, maar hij is **wel** vriendelijk.
- vermoeden: Hij zal het **wel** vergeten zijn.
- graad: Hij heeft **wel** een uur bij de tandarts gezeten.
- afkeuring: Je hebt het **wel** laat gemaakt!

blijkbaar:

- constatering: Hij was er niet meer; hij was **blijkbaar** vertrokken.

inderdaad:

- versterking: Ben jij wel eens in Parijs geweest? Ja, **inderdaad**!

misschien, soms:

- dit maakt een vraag minder direct en beleefder:
Wil je **misschien (soms)** liever bij het raam zitten?
Kunt u **misschien (soms)** 50 euro wisselen?

hopelijk:

- wens: **Hopelijk** hoef ik niet zo lang te wachten als de vorige keer.

immers:

- redengevend, toch: Ik doe het echt; ik heb het **immers** beloofd!

eigenlijk:

- maakt een bezwaar vriendelijker:
Ze doet wel kattig, maar **eigenlijk** is ze toch wel aardig.
- zwak excuus: **Eigenlijk** heb ik geen tijd.
- terloopse vraag: Waarom wil je dat **eigenlijk** weten?
Heb je **eigenlijk** wel genoeg geld?

weliswaar:

- toegeving gevolgd door **maar**:
Deze route is **weliswaar** langer, **maar** veel mooier.

min of meer:

- onzekerheid: Hij heeft mij **min of meer** beloofd om ook te gaan.

dan (ook):

- tijd: Kom maar niet op zondag want **dan** ben ik er niet.
- verklaring: Hij loopt moeilijk; hij is **dan ook** al erg oud.
- aandacht vragen: We gaan morgen naar Rotterdam. En ik **dan**? Ik kan morgen niet.

b Idioom

En wat dan nog?

Oefeningen

- 1 Welk gevoel wordt uitgedrukt door het gebruik van het woordje wel? Kies tussen: *tegenstelling, toegeving, vermoeden, graad, afkeuring*.

Voorbeeld:

Vooruit dan maar; ik ga wel mee.

toegeving

- 1 Jan gaat niet mee, maar Hasan wel.
- 2 Het feestje was wel leuk.
- 3 Het is wel laat geworden gisteravond!
- 4 Hij zal het wel vergeten zijn.
- 5 Hoe gaat het? Het gaat wel.
- 6 Joop is wel twee meter lang!

- 2 Vul een bijwoord in. Kies uit: *blijkbaar, eigenlijk, misschien, hopelijk, immers, weliswaar, min of meer, dan (ook)*.

- 1 _____ hoef ik niet lang te wachten bij de tandarts.
- 2 Zou Jean niet komen? Hij is onze afspraak _____ vergeten.
- 3 Maria heeft zich _____ verslapen; ze is anders nooit zo laat.
- 4 Ik wil je wel helpen, maar _____ heb ik geen tijd.
- 5 Je wilt nu wel naar Amerika, maar heb je _____ wel genoeg geld?
- 6 Dit tv-toestel kost _____ iets meer, maar het is _____ erg mooi.
- 7 Het kan mij niet schelen waar je die nieuwe fiets koopt. Alle fietsenwinkels zijn _____ hetzelfde.
- 8 Zwemmen is een gezonde sport, daarbij gebruik je _____ je hele lichaam.

- 3 Welk antwoord is mogelijk? Zoek de vragen en onderstaande antwoorden bij elkaar.

- 1 Ga je mee naar de bioscoop?
- 2 Zou jij dit raadsel op kunnen lossen?
- 3 Is Hasan er nu nog niet?
- 4 Woont jouw moeder niet meer zelfstandig?
- 5 Volgens mij rij jij een eind om!
- 6 Jan en ik gaan morgen naar het strand.
- 7 Ga je meteen naar huis?
- 8 Piet helpt vandaag niet mee met schilderen.

g

- a Hoe kan dat nu; hij heeft immers beloofd dat hij ook zou komen!
- b En ik dan? Mag ik niet mee?
- c Ik zou eigenlijk nog een boodschap moeten doen.
- d Nee, maar ze is dan ook al erg oud.
- e Ja, deze weg is weliswaar langer, maar veel mooier!
- f Hij heeft zich blijkbaar verslapen.
- g Eigenlijk heb ik daar geen zin in.
- h Misschien wel, misschien niet!

Deel 3 Spelling en leestekens

Leestekens zijn tekens die je gebruikt bij het schrijven of bij het lezen van wat een ander opgeschreven heeft. In het Nederlands wordt een aantal leestekens gebruikt die niet in alle talen voorkomen.

Een zin begint altijd met een **hoofdletter** en eindigt met een **punt**.

Een hoofdletter wordt ook gebruikt bij het schrijven van **namen**.

De voorzetsels (of de afkortingen daarvan) krijgen geen hoofdletter.

a Het belang van leestekens

Lezen is soms moeilijker dan luisteren. Bij luisteren kun je aan de pauzes en de intonatie horen wat iemand bedoelt. Bij lezen moet je op de leestekens letten. Vergelijk de volgende twee zinnen maar eens:

- (a) De conciërge zei: 'De leraar heeft een fout gemaakt.'
- (b) 'De conciërge', zei de leraar, 'heeft een fout gemaakt.'

In de eerste zin zegt de conciërge iets; in de tweede zin is de leraar aan het woord!

Het is dus belangrijk dat je de juiste leestekens gebruikt. Vooral als je iets schrijft dat door iemand anders (bijvoorbeeld door de docent) gelezen moet worden.

b Hoofdletters

Mijn broer heet Jan. Hij werkt bij de ANWB.

Een volledige naam schrijf je zo: Karel Appel; Jenny Schutte; de heer K. van der Toorn; mevrouw J. de Graaf - van Voortland.

Aardrijkskundige namen krijgen een hoofdletter: Nederland, Turkije, Somalië. Afleidingen (bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden) van aardrijkskundige namen krijgen ook een hoofdletter: de Nederlandse taal; een Turkse moskee; Aman, een Somalisch meisje.

De namen van de **dagen** en de **maanden** zijn een uitzondering; zij worden met een kleine letter geschreven: maandag 31 januari.

Bij personen en zaken die als heilig worden beschouwd wordt vaak een hoofdletter gebruikt: de Bijbel, de Koran, de Almachtige, enz.

c Punten

De punt wordt gebruikt in de volgende gevallen:

- aan het eind van iedere zin
- na afkortingen van een woord: nl. (namelijk), pag. (pagina), enz. (enzovoort)
- in afkortingen die uit meer woorden bestaan: m.a.w. (met andere woorden), i.v.m. (in verband met)
- in tijd- en getalaanduidingen: 11.35 uur; 00.05 uur; 3.456; 4.987.660.

Les 80 Komma's

Als je bij het spreken een kleine rustpauze hoort, moet daar een **komma** staan.

a Wanneer een komma?

- a De lucht is erg donker, maar het regent niet.
- b De lucht wordt erg donker doordat er bewolking uit het westen komt.

In zin b hoor je geen pauze. Je mag daar wel een komma zetten (na donker), maar het hoeft niet. Als je te veel komma's zet, wordt de tekst onoverzichtelijk; het doet dan rommelig aan.

Soms is het **noodzakelijk** om een komma te zetten omdat anders de betekenis van de zin **verandert**. Kijk maar eens naar de volgende zin met en zonder komma:

- Dat meisje is aardig, rijk en knap
- Dat meisje is aardig rijk en knap.

In de eerste zin heeft het meisje drie eigenschappen: ze is aardig en rijk en knap. In de tweede zin is aardig een bijwoord van graad: behoorlijk rijk.

b Altijd een komma

Wat het zwaarste **is, moet** het zwaarste wegen.

Waar een wil **is, is** een weg.

Wie de schoen **past, trekke** hem aan.

Wie aan de weg **timmert, heeft** veel bekijks.

Als ik ziek **ben, ga** ik niet naar school.

Toen de docent van de trap **viel, schrokken** we allemaal.

c Opsommingen

U kunt maandag, dinsdag, woensdag en vrijdag langskomen.

We kunnen vandaag gaan voetballen, zwemmen, wandelen of fietsen.

Wilt u één, twee of drie kaartjes voor deze film?

Zij speelt mooie, klassieke muziek.

Hij heeft een harde, ruwe stem.

In een samengestelde zin komt **tussen twee persoonsvormen** altijd een komma.

Bij opsommingen en het gebruik van meer bijvoeglijke naamwoorden komt altijd een komma tussen de verschillende delen, maar niet voor een voegwoord.

Les 81

Puntkomma; dubbele punt; vraag- en uitroepetekens

Een **puntkomma** verbindt twee hoofdzinnen en wordt gebruikt als een komma te weinig is en een punt te veel. De puntkomma geeft aan dat er een verband tussen de twee zinnen is.

Een dubbele punt zet je om aan te geven dat er een **voorbeeld, verklaring, omschrijving, toelichting, conclusie of opsomming** volgt.

Uitroepetekens en vraagtekens geven de intonatie weer.

a Puntkomma (;)

Soms wordt in plaats van een komma een puntkomma gebruikt:

- Mijn broer was vannacht erg misselijk; hij had zeker iets verkeers gegeten.

De puntkomma heeft hier eigenlijk de functie van een verbindingswoord: **doordat** hij iets verkeers gegeten had, was mijn broer erg misselijk. In de tweede zin wordt een **reden** gegeven voor wat in de eerste zin gezegd is.

- Hij heeft erg zijn best gedaan; toch is hij voor het examen gezakt. In deze zin wordt een **tegenstelling** aangegeven: **hoewel** hij erg zijn best heeft gedaan, is hij toch gezakt.

Let ook op de *intonatie*: voor een puntkomma daalt de toon; voor een komma stijgt die.

b Dubbele punt (:)

De betekenis van de dubbele punt is 'namelijk', 'want', 'dat wil zeggen', 'immers', enz.

Kijk maar eens naar onderdeel a. van deze les.

- Na de eerste zin gaf ik na de dubbele punt een **voorbeeld** van het gebruik van de puntkomma.
- Na de zin die met de woorden *de puntkomma* ... begint, volgt na de dubbele punt een **verklaring** van de functie van de puntkomma.
- In de laatste zin wordt na de dubbele punt een **toelichting** op de intonatie gegeven.

Ook komt er een dubbele punt als je weergeeft wat iemand letterlijk gezegd heeft. Dit noemen we de **directe rede**:

Maria vroeg: 'Hoe laat gaan we weg?'

Jan antwoordde: 'Om 8 uur.'

In de directe rede worden ook aanhalingstekens (') gebruikt. Zie les 82.

c Uitroepetekens en vraagtekens

Intonatie is de toon die je gebruikt. Als je in het Nederlands een uitroepeteken ziet, leg je bij de uitspraak de nadruk vaak op het begin van de zin en roep je uit: 'Wát een rommel!'

Als je iets vraagt, gaat de toon aan het eind van de zin wat omhoog. Dat kun je dan zien aan het vraagteken dat achter de zin staat: 'Vind je dit rómmel?' (De accenten die je op de woorden **wat** en **rommel** ziet staan, betekenen dat die woorden de nadruk krijgen.)

Aanhalingstekens; haakjes; deeltkens

a Aanhalingstekens

Aanhalingstekens worden gebruikt als je **letterlijk** wilt weergeven wat iemand gezegd heeft.

Dit noemen we de **directe rede**. Zie ook de vorige les bij de dubbele punt. (b)

Zo'n letterlijke uitspraak zet men meestal tussen enkele aanhalingstekens: '...'

Enkele aanhalingstekens ('...') worden ook wel gebruikt om aan te geven dat een woord op een bijzondere manier gebruikt wordt. Er wordt dan meestal iets anders bedoeld dan letterlijk gezegd wordt: Op Bali verkoopt men 'gouden' horloges voor een tientje. (Ze zijn niet echt van goud).

Ook als we een woord zelf en niet het begrip of de betekenis ervan bedoelen, kunnen we zo'n woord tussen enkele aanhalingstekens zetten: het werkwoord 'kunnen' is onregelmatig.

b Haakjes, gedachtestreepjes

Wanneer zetten we iets tussen haakjes?

- voor een **verduidelijking of verklaring**:

Ik ben in Konya (Turkije) geboren.

Onze natuurkundeleraar (die al enkele weken ziek is) komt niet meer terug op school.

- voor een **verwijzing**:

In deze les (82) worden verschillende keren haakjes gebruikt.

Gedachtestreepjes gebruiken we om een tussenzin aan te geven:

Ik had voor de repetitie wiskunde – de eerste in dit jaar – een hoog cijfer!

c Het deelteken

Het **deelteken** of **trema** (ä, ë, ï, ö), twee puntjes boven een klinker, gebruiken we als er kans bestaat op een verkeerde uitspraak bij woorden die twee of meer klinkers achter elkaar hebben: onderzeeër; coöperatie; patiënt; provinciën, enz.

Ook woorden die uit het Frans komen, mogen hun trema houden: conciërge, cliënt.

In samenstellingen waarvan de delen ook zelfstandig gebruikt kunnen worden, komt geen trema, maar een liggend streepje: zo-even, mee-eten, na-apen.

Bij samengestelde telwoorden mag een trema: tweeëntwintig.

In woorden zoals **beamen** of **beoordelen** is geen trema of streepje nodig, omdat we in het Nederlands geen combinaties 'ea' en 'eo' hebben, die je als één klank uitsprekt.

Bij het maken van het **meervoud** van woorden als **idee** komt er op de derde e ook een trema: **ideeën**. En: knie - knieën.

Woorden die op **ie** eindigen en waarbij de klemtoon op **ie** valt, krijgen **ën**:

industrie - **industrieën**, maar: **kolonie** - **koloniën**.

Bij onzekerheid kun je altijd het woordenboek gebruiken!

Les 83 Koppelteken; weglatingsstreepje

a Het koppelteken

Het woord **koppelteken** (ook wel **verbindingsstreepje** genoemd) geeft de functie al aan: het koppelt (= verbindt) twee woorden aan elkaar die zonder streepje lastig zijn uit te spreken: **twee-eenheid**; **vakantie-uitkering**.

Bij samengestelde woorden als **zijuitgang en premieheffing** is een koppelteken niet noodzakelijk. Maar woorden als **bommelding** en **hyenavel** zijn zonder streepje moeilijk te lezen!

Het koppelteken wordt ook nog in een aantal andere gevallen gebruikt:

- in samenstellingen die bestaan uit een **letter, letterwoord, cijfer(s)** en een **zelfstandig naamwoord**: cd-speler; KLM-piloot; 1-1-gelijkspel
- in samengestelde **aardrijkskundige** namen: Noord-Amerika; Zuid-Vietnam
- in samenstellingen die een **titel, rang of status** aanduiden: luitenant-kolonel; minister-president; amateur-fotograaf
Het eerste deel moet ook zelfstandig een persoon kunnen aanduiden. Is dat niet het geval, dan komt er **geen** koppelteken: magazijnchef; ploegbaas
- in samenstellingen met **twee gelijkwaardige delen**: de wedstrijd Ajax-Feyenoord; café-restaurant; radio-cd-speler
- in dubbele namen van **getrouwde vrouwen**: mevrouw J. de Vries-Vink
- in woorden die voorafgegaan worden door een voorvoegsel als **ex, oud, niet, non**, enz.: ex-burgemeester; oud-minister; niet-roker; non-stop
- in samenstellingen met een **persoonsnaam**: de commissie-Franssen; het kabinet-Balkenende
- in samenstellingen die bestaan uit een **aantal losse woorden**: kant-en-klaar; kop-en-schotel; langzaam-aan-actie

b Het weglatingsstreepje

Het **weglatingsstreepje** of vervangingsteken (-) gebruiken we om aan te geven dat we een deel van een woord (meestal een deel van een samenstelling) weglaten:

voor- en achterdeur; zon- en feestdagen; in- en export; jongens- en meisjesboeken.

Zie ook les 67.

In **arme en rijke landen** is geen woorddeel weggelaten, dus daar mag je het streepje niet gebruiken. 'Arme landen' is geen samenstelling.

Les 84 De apostrof

a Wanneer een apostrof?

De apostrof ziet eruit als een hoge komma (') en wordt gebruikt:

- bij meervoudsvormen van woorden die op een klinker eindigen:
pyjama's; ski's; paraplu's; baby's (zie les 8)

- om een bezitsrelatie uit te drukken:

Hanna's fiets; Saida's boek.

Dit doen we alleen als de naam van de bezitter eindigt op een klinker die wordt voorafgegaan door een medeklinker, dus net als bij het meervoud; bij weglating van de apostrof krijg je een verkeerde uitspraak: *Hannas fiets.

Woorden die op een sisklank eindigen, krijgen alleen een apostrof om een bezitsrelatie aan te duiden:

Aziz' fiets; Hans' boek (zie les 59)

- als er letters wegvallen:

's morgens; 's avonds; 's middags; 's nachts.

Hier moet eigenlijk staan: des morgens, des avonds, des middags en des nachts, maar het woordje **des** (= in de) gebruiken we niet meer.

Deze weglating komt ook voor in de plaatsnamen 's-Gravenhage en 's-Hertogenbosch.

Als een zin met een apostrof begint, mag het tweede woord pas met een hoofdletter beginnen.

Als je in een geschreven verhaal spreektaal wilt weergeven, gebruik je ook vaak de apostrof:

'k Dacht wel dat m'n zusje 't gezien had.

Je moet erop letten dat de apostrof op de plaats van de weggelaten letter(s) staat.

Nog een voorbeeld:

't Regent alweer! Helaas heb 'k m'n jas in m'n auto laten liggen, dus zal 'k wel drijfnat worden.

Sommige schrijvers gebruiken de apostrof erg veel om zo natuurgetrouw mogelijk weer te geven wat er gezegd wordt. Het kan echter ook storend zijn, dus doe het niet te vaak.

Les 85 Meervoudsvormen op -eren en op -ien

a Meervoud op -eren

In les 8 heb je geleerd dat er verschillende manieren zijn om het meervoud van zelfstandige naamwoorden te vormen. We hebben daar de meest voorkomende vormen behandeld, maar je zult inmiddels ook wel andere vormen tegengekomen zijn.

De meest voorkomende vormen zijn **-en** en **-s**:

de man	- de mannen	de tafel	- de tafels
het huis	- de huizen	het laken	- de lakens

Daarnaast is er nog de vorm **-’s**:

de baby	- de baby’s	de auto	- de auto’s.
---------	-------------	---------	--------------

Kijk dit nog maar eens na in deel 1.

We gaan nu de spelling van onregelmatige meervoudsvormen behandelen.

Een aantal woorden (met het lidwoord het) heeft een meervoudsvorm op **-eren**:

het been	- de beenderen (= de botten)	het lam	- de lammeren
het blad	- de bladeren	het lied	- de liederen
het ei	- de eieren	het rad	- de raderen
het kalf	- de kalveren	het rund	- de runderen
het kind	- de kinderen	het volk	- de volkeren

NB. (Nota bene = let op!)

Je moet er hierbij op letten dat de woorden ‘blad’ en ‘rad’ geen verdubbeling van de medeklinker krijgen, zoals dat bij ‘lam’ wel het geval is.

b Meervoudsvormen op -ien

Twee bijzondere meervoudsvormen zijn ook:

de koe	- de koeien	de vlo	- de vlooiën
--------	-------------	--------	--------------

c Meer bijzondere meervoudsvormen

Geen verdubbeling van de medeklinker:

de dag	- de dagen	het bevel	- de bevelen
het dak	- de daken	het gebed	- de gebeden
het glas	- de glazen	het spel	- de spelen
het bedrag	- de bedragen	de weg	- de wegen
het gat	- de gaten	de god	- de goden
het graf	- de graven	het gebod	- de geboden
het dal	- de dalen	het slot	- de sloten
het vat	- de vaten		

Onregelmatig:

de stad	- de steden	de oom	- de ooms
het schip	- de schepen	de broer	- de broers
de smid	- de smeden	de zoon	- de zoons
het lid	- de leden		

Les 86 Meervoudsvormen op -s, -'s, -en

a Meervoud op -s en 's

Woorden die eindigen op -e, -é, -ee, -ieu, -ui, -ie, -eau, -erd, -aard en -ey krijgen in het meervoud een -s:

de tante	- de tantes
de logé	- de logés
het café	- de cafés
de marechaussee	- de marechaussees
het milieu	- de milieus
het etui	- de etuis
de provincie	- de provincies
het bureau	- de bureaus

(Tot hiertoe zijn het allemaal leenwoorden uit het Frans!)

de dikkerd	- de dikkerds
de luiaard	- de luiaards
de grijsaard	- de grijsaards

de diskjockey	- de diskjockeys
het display	- de displays

(Alle leenwoorden uit het Engels die niet op een enkele klinker eindigen, krijgen in het meervoud -s (zonder apostrof!).

In les 8 staan voorbeelden van woorden die eindigen op -a, -o, -u, -i, -y, die in het meervoud een 's krijgen:

de agenda	- de agenda's	het alibi	- de alibi's
de foto	- de foto's	de hobby	- de hobby's
de accu	- de accu's		

Als deze woorden geschreven zouden worden met de s eraan vast, zouden er problemen met de uitspraak optreden. ***Radios** en ***kanos** zou je dan niet als het meervoud van radio en kano herkennen!

b Meervouden op -en

Behalve **zee** en **twee** zijn er nog meer woorden die op -ee eindigen en die als meervoudsvorm -en krijgen (waarop dan wel een *trema* moet staan):

het idee	- de ideeën
de ree	- de reeën
de fee	- de feeën
de orchidee	- de orchideeën
de pygmee	- de pygmeeën

Meervoudsvormen bij woorden die eindigen op -ie, -ik, -es, -et en -heid

a Woorden die op -ie eindigen. Kijk ook bij les 82 over het trema.

Bij woorden die op -ie eindigen, zoals **bacterie** en **melodie** moet je goed opletten. Je moet namelijk weten op welke lettergreep van het woord de klemtoon valt. Dit kun je opzoeken in het woordenboek. In het *woordenboek* staat onder de lettergreep waar de klemtoon op valt, een _ (klemtoonteken). (De meervoudsvorming staat trouwens ook in het woordenboek.)

Bij het woord **bacterie** valt de klemtoon niet op de laatste lettergreep; daarom wordt het meervoud gevormd door er een enkele **n** achter te zetten:

bacteriën; er moet dan wel een trema op de **e**!

Bij het woord **melodie** is het anders; hierbij valt de klemtoon wel op de laatste lettergreep en wordt het meervoud gevormd door er **-en** achter te zetten: **melodieën**. Ook hierbij moet je een trema gebruiken.

Dus:

de kolonie - de koloniën
het evangelie - de evangeliën
de ceremonie - de ceremoniën

maar:

de categorie - de categorieën
de genie - de genieën
de industrie - de industrieën

- Het streepje dat de klemtoon aangeeft, staat hier alleen voor de duidelijkheid; je moet het zelf nooit schrijven!
- Er zijn ook een paar woorden op -ie die een -s in het meervoud krijgen: de vakanties, de kwitanties (zie les 86).

b Woorden op -ik, -es of -et

Bij woorden die eindigen op -ik, -es of -et, moet je ook op de klemtoon letten:

de perzik - de perziken (de k wordt niet verdubbeld)
de monnik - de monniken
de havik - de haviken
de luiwammes - de luiwammesen
het lemmet - de lemmeten

maar:

de krokett - de kroketten (de t wordt verdubbeld)
de barones - de baronessen
de marionet - de marionetten

c Woorden op -heid

Het meervoud van woorden op **-heid** wordt altijd gevormd door **-heden**:

de waarheid - de waarheden
de kleinigheid - de kleinigheden

a Woorden van Latijnse, Griekse en Oosterse oorsprong

Als een woord op -us uit het Latijn afkomstig is, krijgt het ook een Latijns meervoud:

de medicus	- de medici
de historicus	- de historici
de chemicus	- de chemici
de catalogus	- de catalogi

Bij Latijnse woorden op -um zijn er twee mogelijkheden; je kunt een Latijns meervoud maken of een Nederlands:

het museum	- de musea of de museums
het aquarium	- de aquaria of de aquariums

In les 9 heb je geleerd dat woorden die op een **f** eindigen in het meervoud een **v** krijgen:

brief	- brieven
neef	- neven

Woorden die oorspronkelijk uit het Grieks of uit oosterse talen komen, houden echter de **f**:

de filosoof	- de filosofen
de fotograaf	- de fotografen
de telegraaf	- de telegrafen
de paragraaf	- de paragrafen
de triomf	- de triomfen
de kalief	- de kaliefen

Je hebt ook geleerd dat woorden die op een **s** eindigen in het meervoud een **z** krijgen:

roos - rozen; prijs - prijzen.

Maar ook hier zijn uitzonderingen op (die niet te verklaren zijn, want het zijn gewone Nederlandse woorden):

de mens	- de mensen
de wens	- de wensen
de kers	- de kersen
de kaars	- de kaarsen
de dans	- de dansen
de krans	- de kransen
de schans	- de schansen
de pols	- de polsen
de kous	- de kousen
de paus	- de pausen
de eis	- de eisen

Voor alle spellingproblemen geldt: gebruik een woordenboek in geval van twijfel!

Extra oefeningen

a Vul het lidwoord in.

_____ TREIN VAN SURABAYA NAAR JAKARTA.

1 Ik zit
en kijk uit _____ raam
Ik zie _____ groene
rijstvelden	3 Voor mijn zusters uit _____ dessa
is _____ tijd om te gaan
Ze werken voor _____ landheer
op _____ rijstvelden
2 Het is vier uur
in _____ ochtend
Buiten is _____ erg vredig
_____ nieuwe dag begint	4 Ik zie ze bij duizenden
werkende broeders en zusters
Nog steeds werkend
voor _____ landheer

(Eddy Sususepa)

b Beantwoord de onderstaande vragen. Ze gaan over het volgende gedicht van Remco Campert.

Als je niet oplet

Deze muziek mag je niet spelen
dat boek zou ik maar niet lezen
die foto zou ik maar verscheuren

met hem kun je beter niet gezien worden
daar krijg je misschien last mee
ik zou mijn mond maar houden

wat je straks alleen nog mag
is in een donker hol verborgen
verlangen naar het licht van de vrijheid

die je verspeeld hebt
omdat je even de andere kant uitkeek
toen je burens werden weggehaald

(uit: Remco Campert, *Dichter*, Bezige Bij, Amsterdam 1995)

- 1 Wat drukken de eerste twee coupletten (= verzen) uit?
a onvrijheid: adviezen om de genoemde dingen niet te doen.
b onmogelijkheid: je kunt de genoemde dingen niet doen.
- 2 Waarom laat de dichter dit zeggen?
a We zijn onze vrijheid kwijtgeraakt.
b Je wordt anders in een donker hol opgesloten.
- 3 Wie worden hier met onze burens bedoeld?
a De mensen die in onze omgeving wonen.
b De joodse mensen in Nederland die tijdens de oorlog vermoord zijn.

Extra oefeningen

- 4 Wat is de bedoeling van de dichter?
- a Hij maakt een verwijt.
 - b Hij geeft een advies.
 - c Hij beschrijft een gebeurtenis.

c Schrijf de volgende tekst over en zet hoofdletters komma's en punten op de juiste plaatsen.

spelen is voor kinderen net zo natuurlijk als eten en drinken dat geldt voor alle tijden in alle culturen over de hele wereld natuurlijk zijn er spelletjes die maar in een of enkele culturen voorkomen maar misschien zijn er wel meer die over veel landen verspreid zijn denk maar eens aan hinkelen knikkeren en verstoppertje

in dit boek zijn veel spelletjes verzameld met het oog op intercultureel onderwijs en andersoortige manieren om aandacht te schenken aan de multiculturele samenleving bij de selectie is vooral rekening gehouden met de meestvoorkomende culturele minderheidsgroeperingen in nederland turken marokkanen grieken spanjaarden portugezen chinezen antillianen surinamers en vluchtelingen uit zuid amerika en zuidoost azië tevens zijn er enkele spelletjes opgenomen uit landen als korea waarvandaan vrij veel kinderen op jonge leeftijd in nederland zijn gekomen

(Uit: *Wij maken een kring; spelletjes uit 30 landen*, door Wim Westerman, Uitgeverij Intro, Nijkerk, 1984)

d Zie bovenstaande oefening.

een vrouw kocht op de markt een schildpad ze was van plan om soep van hem te maken op weg naar huis kwam ze langs een rivier de vrouw dacht aan de schildpad in haar mand het zielige dier zou vast dorst hebben ze haalde de schildpad uit haar mand en zette hem in het water ze sprak ach zielig beestje heb je zo'n dorst drink maar eens lekker de schildpad dronk van het frisse rivierwater toen zwom hij zo snel mogelijk van de vrouw weg dat had ze niet verwacht ze riep hem kwaad achterna dat is gemeen je was voor de soep bestemd nu doe ik eens iets aardigs en er wordt meteen misbruik van gemaakt

(Uit: *De naaldenvrouw en andere Chinese verhalen*, door Jos van Hest, Uitgeverij CPS, Amersfoort, 1988)

e Als opdracht a en b.

de achterdeur
op een avond klopte een buurman bij hodja aan deze man kletste zoveel dat je oren ervan verstopt raakten hodja was dan ook altijd blij als hij laat in de avond de rug van de buurman door de deur zag verdwijnen
deze avond wilde hij hem al helemaal niet zien zodat hij zijn vrouw liet zeggen dat hij niet thuis was
maar ik zag hodja een paar minuten geleden het huis binnengaan wierp de buurman tegen hodja die achter het raam luisterde begreep dat zijn buurman even moeilijk te overtuigen was als een koppige ezel hij werd kwaad deed het raam open en schreeuwde naar de buurman jij stommeling weet je soms niet dat dit huis ook een achterdeur heeft zou het niet mogelijk zijn dat ik door die deur weer ben weggegaan

(Uit: *Nasreddin Hodja*, door Ufuk Kobas, uitgeverij Aldus, 's Hertogenbosch. z.j.)

Extra oefeningen

f Schrijf dit gedeelte van een column van Masoeme over en plaats hoofdletters en leestekens.

ik heb iemand goed leren kennen bij wie ik nooit bezoek zag en ik vroeg mij naar een iraans spreekwoord af komt hij uit de boom heeft hij helemaal niemand zijn verjaardag viert hij niet dat vindt hij onzin waar hij niet aan meedoet heb jij geen broers of zussen vroeg ik een keer ik wilde meer van hem weten zijn zus zien zijn broer zien ze wonen ver weg zei hij ik vroeg in amerika in afrika nee in nederland anderhalf uur rijden mijn mond viel open van verbazing wat is nou anderhalf uur rijden dat is een smoesje mijn bedoeling was daar gewoon een keer heen te gaan maar nee je moet eerst een afspraak maken maar van een afspraak maken kwam het niet toen we een keer samen voor iets in amsterdam moesten zijn verried hij zich en zei mijn zus woont in een plaatsje hier vlakbij wat leuk gaan we daarheen gaan we er even kijken goed maar hij wilde toch eerst bellen hallo zus ben jij thuis kan ik even met een kennisje bij je op bezoek komen heb je tijd natuurlijk heeft zij tijd mopperde ik in mijn binnenste je máákt toch tijd we gingen erheen en werden hartelijk ontvangen bezichtigden het fraaie huis en kregen een kop thee aangeboden maar een tweede kop thee hebben we niet gehad zij had een tenniswedstrijd wat betekende jullie moeten weg doe! dat ervoer ik als een groot verschil met ons ik zou direct voor die wedstrijd afgebeld hebben

(Column van Masoeme Abbrin, *Trouw* 28-07-98.)

Bijlagen

1 Onregelmatige werkwoorden

Deze lijst bevat een aantal onregelmatige werkwoorden die moeilijkheden kunnen opleveren. De werkwoorden die in de voltooid tijd alleen met *zijn* vervoegd kunnen worden (zie les 32), staan *schuingedrukt*.

De werkwoorden die in de voltooid tijd zowel met *hebben* als met *zijn* vervoegd kunnen worden (zie les 38) zijn *onderstreept*.

Alle andere werkwoorden worden met *hebben* vervoegd.

a

aanbieden	- bood / boden aan	- aangeboden
aandoen	- deed / deden aan	- aangedaan
aankijken	- keek / keken aan	- aangekeken
aankomen	- kwam / kwamen aan	- <u>aangekomen</u>
aannemen	- nam / namen aan	- aangenomen
aansluiten	- sloot / sloten aan	- aangesloten
aantrekken	- trok / trokken aan	- aangetrokken
aanvragen	- vroeg / vroegen aan	- aangevraagd
aanwijzen	- wees / wezen aan	- aangewezen
aanzien	- zag / zagen aan	- aangezien
achterblijven	- bleef / bleven aan	- <u>achtergebleven</u>
afhangen	- hing / hingen af	- afgehangen
afkomen	- kwam / kwamen af	- <u>afgekomen</u>
aflopen	- liep / liepen af	- <u>afgelopen</u>
afnemen	- nam / namen af	- afgenomen
afsluiten	- sloot / sloten af	- afgesloten

b

bedenken	- bedacht / bedachten	- bedacht
bedragen	- bedroeg / bedroegen	- bedragen
beginnen	- begon / begonnen	- <u>begonnen</u>
begrijpen	- begreep / begrepen	- begrepen
behouden	- behield / behielden	- behouden
bekijken	- bekeek / bekeken	- bekeken
beschrijven	- beschreef / beschreven	- beschreven
besluiten	- besloot / besloten	- besloten
bespreken	- besprak / bespraken	- besproken
bestaan	- bestond / bestonden	- bestaan
betreffen	- betrof / betroffen	- betroffen
betrekken	- betrok / betrokken	- betrokken
bevallen	- beviel / bevielen	- <u>bevallen</u>
bevinden	- bevond / bevonden	- bevonden
bewegen	- bewoog / bewogen	- bewogen
bewijzen	- bewees / bewezen	- bewezen
bezitten	- bezat / bezaten	- bezeten
bezoeken	- bezocht / bezochten	- bezocht
bidden	- bad / baden	- gebeden
binden	- bond / bonden	- gebonden
blijken	- bleek / bleken	- <u>gebleken</u>
blijven	- bleef / bleven	- <u>gebleven</u>
breken	- brak / braken	- gebroken
brengen	- bracht / brachten	- gebracht
buigen	- boog / bogen	- gebogen

d

deelnemen	- nam / namen deel	- deelgenomen
denken	- dacht / dachten	- gedacht
doen	- deed / deden	- gedaan
doorbrengen	- bracht / brachten door	- doorgebracht
doordringen	- drong / drongen door	- <i>doorge</i> drongen
doorgaan	- ging / gingen door	- <i>doorge</i> gaan
doorlopen	- liep / liepen door	- <i>doorge</i> lopen
dragen	- droeg / droegen	- gedragen
drijven	- dreef / dreven	- <u>gedreven</u>
dringen	- drong / drongen	- <i>gedrongen</i>
drinken	- dronk / dronken	- gedronken
dwingen	- dwong / dwongen	- gedwongen

e

ervaren	- ervoer / ervoeren	- ervaren
eten	- at / aten	- gegeten

g

gaan	- ging / gingen	- <i>ge</i> gaan
gelden	- gold / golden	- gegolden
genieten	- genoot / genoten	- genoten
geven	- gaf / gaven	- gegeven
glijden	- gleed / gleden	- <u>ge</u> gleden
glimmen	- glom / glommen	- geglommen
grijpen	- greep / grepen	- gegrepen

h

hangen	- hing / hingen	- gehangen
hebben	- had / hadden	- gehad
helpen	- hielp / hielpen	- geholpen
houden	- hield / hielden	- gehouden

i

inhouden	- hield / hielden in	- ingehouden
ingaan	- ging / gingen in	- <i>inge</i> gaan
innemen	- nam / namen in	- ingenomen
inzien	- zag / zagen in	- ingezien

k

kiezen	- koos / kozen	- gekozen
kijken	- keek / keken	- gekeken
klimmen	- klom / klommen	- <u>ge</u> klommen
klinken	- klonk / klonken	- geklonken
komen	- kwam / kwamen	- <i>ge</i> komen
kopen	- kocht / kochten	- gekocht
krijgen	- kreeg / kregen	- gekregen
kunnen	- kon / konden	- gekund

l

laten	- liet / lieten	- gelaten
lezen	- las / lazen	- gelezen
liegen	- loog / logen	- gelogen
liggen	- lag / lagen	- gelegen

lijden	- leed / leden	- geleden
lijken	- leek / leken	- geleken
lopen	- liep / liepen	- <u>gelopen</u>

m

meebrengen	- bracht / brachten mee	- meegebracht
meedoen	- deed / deden mee	- meegedaan
meegaan	- ging / gingen mee	- <i>meegegaan</i>
meevallen	- viel / vielen mee	- <i>meegevallen</i>
moeten	- moest / moesten	- gemoeten
mogen	- mocht / mochten	- gemogen

n

nadenken	- dacht / dachten na	- nagedacht
nemen	- nam / namen	- genomen

o

omdraaien	- draaide / draaiden om	- omgedraaid
omgaan	- ging / gingen om	- <i>omgegaan</i>
omkeren	- keerde / keerden om	- omgekeerd
onderzoeken	- onderzocht / onderzochten	- onderzocht
ontbreken	- ontbrak / ontbraken	- ontbroken
onthouden	- onthield / onthielden	- onthouden
ontstaan	- ontstond / ontstonden	- <i>ontstaan</i>
ontvangen	- ontving / ontvingen	- ontvangen
opbrengen	- bracht / brachten op	- opgebracht
opendoen	- deed / deden open	- opengedaan
opeten	- at / aten op	- opgegeten
opgaan	- ging / gingen	- <i>opgegaan</i>
opgeven	- gaf / gaven op	- opgegeven
opheffen	- hief / hieven op	- opgeheven
ophouden	- hield / hielden op	- opgehouden
opkijken	- keek / keken op	- opgekeken
opkomen	- kwam / kwamen op	- <u>opgekomen</u>
oplopen	- liep / liepen op	- <i>opgelopen</i>
opnemen	- nam / namen op	- opgenomen
opschieten	- schoot / schoten op	- <i>opgeschoten</i>
opstaan	- stond / stonden op	- <i>opgestaan</i>
optreden	- trad / traden op	- opgetreden
optrekken	- trok / trokken op	- opgetrokken
opvallen	- viel / vielen op	- <i>opgefallen</i>
opzoeken	- zocht / zochten op	- opgezocht
overblijven	- bleef / bleven over	- <i>overgebleven</i>
overgaan	- ging / gingen over	- <i>overgegaan</i>
overlijden	- overleed / overleden	- <i>overleden</i>
oversteken	- stak / staken over	- <i>overgestoken</i>
overwegen	- overwoog / overwogen	- overwogen

p

plaatsvinden	- vond / vonden plaats	- plaatsgevonden
--------------	------------------------	------------------

r

rijden	- reed / reden	- <u>gereden</u>
roepen	- riep / riepen	- geroepen

s

scheppen	- schiep / schiepen	- geschapen
schieten	- schoot / schoten	- geschoten
schijnen	- scheen / schenen	- geschenen
schrijven	- schreef / schreven	- geschreven
schrikken	- schrok / schrokken	- <i>geschrokken</i>
schuiven	- schoof / schoven	- geschoven
slaan	- sloeg / sloegen	- geslagen
slapen	- sliep / sliepen	- geslapen
sluiten	- sloot / sloten	- gesloten
snijden	- sneed / sneden	- gesneden
spijten	- speet / speten	- gespeten
spreken	- sprak / spraken	- gesproken
springen	- sprong / sprongen	- <u>gesprongen</u>
staan	- stond / stonden	- gestaan
steken	- stak / staken	- gestoken
stelen	- stal / stalen	- gestolen
sterven	- stierf / stierven	- <i>gestorven</i>
stijgen	- steeg / stegen	- <i>gestegen</i>
strijken	- streek / streken	- gestreken

t

tegenvallen	- viel / vielen tegen	- <i>tegengevallen</i>
terugkomen	- kwam / kwamen terug	- <i>teruggekomen</i>
thuiskomen	- kwam / kwamen thuis	- <i>thuisgekomen</i>
toegeven	- gaf / gaven toe	- toegegeven
toelaten	- liet / lieten toe	- toegelaten
toenemen	- nam / namen toe	- <i>toegenomen</i>
treden	- trad / traden	- <i>getreden</i>
treffen	- trof / troffen	- getroffen
trekken	- trok / trokken	- getrokken

u

uitdoen	- deed / deden uit	- uitgedaan
uitgaan	- ging / gingen uit	- <i>uitgegaan</i>
uitgeven	- gaf / gaven uit	- uitgegeven
uitkijken	- keek / keken uit	- uitgekeken
uitkomen	- kwam / kwamen uit	- <i>uitgekomen</i>
uitspreken	- sprak / spraken uit	- uitgesproken
uitsteken	- stak / staken uit	- uitgestoken
uitzien	- zag / zagen uit	- uitgezien
uitzoeken	- zocht / zochten uit	- uitgezocht

v

vallen	- viel / vielen	- <i>gevallen</i>
vangen	- ving / vingen	- gevangen
varen	- voer / voeren	- <u>gevaren</u>
vechten	- vocht / vochten	- gevochten
verbergen	- verborg / verborgen	- verborgen
verbieden	- verbood / verboden	- verboden
verbinden	- verbond / verbonden	- verbonden
verdwijnen	- verdween / verdwenen	- <i>verdwenen</i>
vergelijken	- vergeleek / vergeleken	- vergeleken
vergeten	- vergat / vergaten	- vergeten

verkopen	- verkocht / verkochten	- verkocht
verkrijgen	- verkreeg / verkregen	- verkregen
verlaten	- verliet / verlieten	- verlaten
verliezen	- verloor / verloren	- verloren
vernemen	- vernam / vernamen	- vernomen
verschijnen	- verscheen / verschenen	- <i>verschenen</i>
verstaan	- verstond / verstonden	- verstaan
vertrekken	- vertrok / vertrokken	- <i>vertrokken</i>
vervangen	- verving / vervingen	- vervangen
vinden	- vond / vonden	- gevonden
vliegen	- vloog / vlogen	- gevlogen
voldoen	- voldeed / voldeden	- voldaan
voorkómen	- voorkwam / voorkwamen	- voorkomen
vóórkomen	- kwam / kwamen voor	- <i>voorgekomen</i>
voorzien	- voorzag / voorzagen	- voorzien
vragen	- vroeg / vroegen	- gevraagd

W

wegen	- woog / wogen	- gewogen
weggaan	- ging / gingen weg	- <i>weggegaan</i>
werpen	- wierp / wierpen	- geworpen
weten	- wist / wisten	- geweten
wezen(zijn)	- was / waren	- <i>geweest</i>
wijzen	- wees / wezen	- gewezen
willen	- wilde / wou / wilden	- gewild
winnen	- won / wonnen	- gewonnen
worden	- werd / werden	- <i>geworden</i>

Z

zeggen	- zei / zeiden	- gezegd
zenden	- zond / zonden	- gezonden
zien	- zag / zagen	- gezien
zijn	- was / waren	- <i>geweest</i>
zingen	- zong / zongen	- gezongen
zitten	- zat / zaten	- gezeten
zoeken	- zocht / zochten	- gezocht
zullen	- zou / zouden	- -
zwemmen	- zwom / zwommen	- <u>gezwommen</u>
zwijgen	- zweeg / zwegen	- gezwegen

2 Werkwoorden met een vast voorzetsel

Er zijn veel werkwoorden en uitdrukkingen die altijd in combinatie met hetzelfde voorzetsel voorkomen. Het zijn veelal figuurlijk gebruikte uitdrukkingen. Hier volgt een lijst van de meestvoorkomende met een voorbeeldzin.

a

aandacht vestigen op:	Hiermee vestig ik uw aandacht op het volgende (in officiële brieven).
aandringen op:	De regering dringt aan op hulp aan Roemenië.
aanleiding geven tot:	Dit geeft mij aanleiding tot een vraag.
(in) aanmerking komen voor:	De arme vrouw kwam niet in aanmerking voor hulp.
aanmerkingen maken op:	Je moet niet overal aanmerkingen op maken.
(zich) aanpassen aan:	Veel mensen vinden dat een buitenlander zich moet aanpassen aan het leven in Nederland.
aanspraak maken op:	Als student kun je aanspraak maken op een studiebeurs.
aansprakelijk zijn voor:	De verzekering stelde de automobilist aansprakelijk voor de schade.
(een) aanzet geven tot:	De presentator van het televisieprogramma gaf de aanzet tot een hulpactie.
(zich) abonneren op:	Ik heb mij op dat nieuwe weekblad geabonneerd.
acht slaan op:	U dient acht te slaan op de kleine lettertjes ...
afbrengen van:	Ik kon hem niet van dat dwaze plan afbrengen.
afgaan op:	Je moet niet altijd afgaan op wat er gezegd wordt.
afhangen van:	Het hangt van je rapportcijfers af of je overgaat.
afhankelijk zijn van:	Een baby is afhankelijk van de moeder.
afhelpen van:	Heeft de dokter je van die vervelende wrat afgeholpen?
afkomen op:	De kinderen kwamen op de ijsman af.
afleiden uit:	Uit zijn woorden kon ik afleiden dat het ernstig was.
afrekenen met:	De ober rekende met de klant af.
afstammen van:	De mens stamt waarschijnlijk af van de apen.
afstand doen van:	De koningin deed afstand van de troon ten gunste van haar dochter.
akkoord gaan met:	Ga je akkoord met dit voorstel?
antwoorden op:	Hij antwoordde op de gestelde vraag.

b

bang zijn voor:	Ben je bang voor die grote hond?
baseren op:	De uitspraak van de rechter is gebaseerd op bewijzen.
beantwoorden aan:	Hij beantwoordt niet aan mijn verwachtingen.
bedacht zijn op:	Je moet in Nederland altijd bedacht zijn op mist.
(zich) bedienen van:	Bedien je gerust van deze lekkere hapjes!
begerig zijn naar:	Zij is begerig naar dure sieraden.
beginnen aan/met:	Ik ben er nog niet aan/mee begonnen.
behoefte hebben aan:	De slachtoffers van de overstroming hebben veel behoefte aan dekens.
behoren tot:	Tijgers behoren tot de katachtigen.
bekend zijn met:	Ik ben niet bekend met de regels die hier gelden.
belangstelling hebben voor:	De klanten hadden veel belangstelling voor het nieuwste model.
(zich) bemoeien met:	Bemoei je er niet mee!
besluiten tot:	De gemeente heeft besloten tot opheffing van het verbod.
bestaan uit:	De mens bestaat voor 70% uit water.
bestand zijn tegen:	Het huis was niet bestand tegen de orkaan.
bestemd voor:	Dit pakje is bestemd voor mijn familie in Turkije.
betrappen op:	De dief werd op heterdaad betrapt.
beveiligen tegen:	Mijn huis is goed beveiligd tegen diefstal.
bevreesd zijn voor:	De regering is bevreesd voor inflatie.
beviend zijn met:	Ben jij met hem bevriend?

bevrijden van:	Ik ben gelukkig van die vervelende plicht bevrijd.
bewegen tot:	Wat heeft je ertoe bewogen om van huis weg te lopen?
bewust zijn van:	Ik was me er niet van bewust dat iedereen mij horen kon.
bezeten zijn van:	Mijn broer is bezeten van auto's.
bezig zijn met:	Ik ben bezig met het opknappen van mijn huis.
bijdragen tot:	Lezen draagt bij tot het beter leren van een taal.
(in het)bezit zijn van:	Ik ben in het bezit van een nieuwe fiets.
bezorgd zijn over (om):	De ouders waren bezorgd over (om) hun zieke kind.
bezuinigen op:	De regering bezuinigt op het onderwijs.
bidden tot:	Moslims bidden tot Allah.
blij zijn met:	Sarah is blij met haar goede rapport.
boos zijn op:	Ik ben boos op mijn broer.

c

commentaar geven op:	De krant geeft commentaar op het nieuws.
condoleren met:	Ik condoleer je met dit verlies.
concluderen uit:	Ik concludeer uit je woorden dat je niet meegaat.

d

danken voor:	Mag ik je danken voor je hulp?
deelnemen aan:	De leerlingen namen allemaal deel aan de wedstrijd.
delen in / door:	De werknemers deelden in de winst. Acht gedeeld door twee is vier.
denken aan / om / over:	Denk je aan je huiswerk? Vergeet het niet! Denk om het afstapje! Pas op! Ik zal er nog eens over denken; misschien krijg ik een goed idee.
dienen tot:	Waartoe dient dit voorwerp?
dol zijn op:	Jan is dol op ijs.
dwepen met:	Mijn vriendin dweept met de tekenleraar.
dwingen tot:	De gevangene werd gedwongen tot zware arbeid.

e

(het) eens zijn met:	Ik ben het niet met de voorzitter eens.
eindigen met / op / om:	De spreker eindigde met een wens. 'Woord' eindigt op een d. De school eindigt om half vier.
(zich) ergeren aan:	Ik erger mij aan dat gesmoes.
ervaring hebben met:	Heb jij ervaring met computers?

f

feliciteren met:	Gefeliciteerd met je verjaardag!
------------------	----------------------------------

g

gebrek hebben aan:	Die mensen hebben aan alles gebrek.
gebruikmaken van:	Mag ik even gebruikmaken van uw telefoon?
gebukt gaan onder:	Hij gaat gebukt onder zorgen.
gediend zijn van:	Van die flauwe praatjes ben ik niet gediend.
geïnteresseerd zijn in:	Ik ben er niet in geïnteresseerd.
gek zijn op:	Ik ben gek op chocola.
geloven in:	Geloof jij in astrologie?
gelukkig zijn met:	Mijn ouders zijn erg gelukkig met elkaar.
genieten van:	Heb jij ook zo van de vakantie genoten?
geschikt zijn voor:	Hij is eigenlijk niet geschikt voor dat beroep.
geven om:	Ik geef niet om mooie kleren.

gewend zijn aan:	Wij zijn gewend aan dat lawaai.
gluren naar:	Henk zit steeds naar Tineke te gluren.
goed zijn in:	Ben jij goed in wiskunde?
grenzen aan:	België grenst aan Nederland.
h	
handig zijn met:	Dat meisje is erg handig met naald en draad.
haperen aan:	Wat hapert er aan die machine?
(zich) hechten aan:	Klimop hecht zich aan muren en bomen.
(een) hekel hebben aan:	Ik heb een hekel aan gymnastiek.
herinneren aan:	Dat schilderij herinnert mij aan vroeger.
(op de) hoogte zijn van:	Ben jij ervan op de hoogte dat we morgen een wiskunderepetitie hebben?
hopen op:	Ik hoop op een goed cijfer.
houden van:	Mijn moeder houdt veel van bloemen.
(zich) houden aan:	Je moet je aan je afspraak houden.
huilen om:	Het kind hilde om zijn kapotte speelgoedauto.
hunkeren naar:	Wij hunkeren 's winters naar de zomerzon.
i	
informereren naar:	Heb je naar de vertrektijd van het vliegtuig geïnformeerd?
ingaan op:	De leraar ging niet in op de bezwaren van de leerlingen.
(zich) inlaten met:	Je moet je niet met die jongen inlaten.
instaan voor:	Ik sta in voor de waarheid van zijn woorden.
intekenen op:	Mijn vader heeft ingetekend op de afleveringen van deze encyclopedie.
interesse hebben voor:	Heb jij interesse voor een tweedehands radio?
invloed hebben op:	Zij heeft veel invloed op haar vriendin.
k	
kampen met:	Ik kamp al drie weken met een zware verkoudheid.
kans hebben op:	Bij de staatsloterij heb je kans op de honderdduizend!
kijken naar:	Waar kijk je naar?
kijk hebben op:	Mijn vriend heeft veel kijk op techniek.
kritiek hebben op:	Die jongen heeft overal kritiek op.
kwaad zijn op:	Ben je kwaad op me?
l	
lachen om:	Waar lach je om?
(zich) lenen voor:	Ik leen me niet meer voor dat werk.
lijden aan / onder:	Hij lijdt aan een ernstige ziekte. Het volk lijdt onder de harde dictatuur.
lijken op:	Jij lijkt op je moeder.
luisteren naar:	Luister naar mij!
m	
mankeren aan:	Het mankeert hem aan gezond verstand!
meedingen naar:	Wie de puzzel goed heeft opgelost, dingt mee naar de hoofdprijs.
meedoen met:	Heb jij ook meegedaan met die wedstrijd?
noodzaken tot:	De burgemeester zag zich genoodzaakt tot strenge maatregelen.
o	
onderdoen voor:	Hij doet niet voor zijn oudere broer onder.
onderwerpen aan:	De Romeinse keizers hebben vele volkeren aan zich onderworpen.
ongerust zijn over:	Mijn ouders zijn ongerust over mijn zieke broertje.
onkundig zijn van:	Ik was onkundig van dat feit.

ontbreken aan:	Het ontbreekt mij aan contant geld.
(zich) ontfermen over:	De oude dame heeft zich over de kinderen ontfermd.
ontkomen aan:	Hij is bij dat ongeluk aan de dood ontkomen.
ontsnappen aan:	Die fout is aan mijn aandacht ontsnapt.
ontstaan uit:	Een vlinder ontstaat uit een rups.
(zich) onttrekken aan:	Hij heeft zich aan het examen onttrokken.
onverschillig zijn voor:	Hij is onverschillig voor cijfers.
(zich) opdringen aan:	Zij probeerde haar mening aan haar vriendin op te dringen.
opgewassen zijn tegen:	Hij is niet tegen dat zware werk opgewassen
ophouden met:	Het kind houdt op met huilen.
opkomen voor:	Voor je vriend moet je opkomen.
opmaken uit:	Uit jouw rapport kun je opmaken dat je niet hard genoeg werkt!
opwegen tegen:	De voordelen wegen niet op tegen de nadelen.
opzien tegen:	De studenten zien tegen het examen op.
overgaan in:	Water gaat bij lage temperaturen over in ijs.
overgaan tot:	We gaan over tot de orde van de dag.
overhalen om:	Mijn vriend haalde mij over om met hem mee te gaan.
overtuigen van:	Ik zal je ervan overtuigen dat je het mis hebt.
(de) overwinning behalen op:	Napoleon heeft de overwinning op Rusland niet behaald.

P

passen op / bij:	Moet je op je broertje passen?
	Blauw past niet bij groen.
plezier hebben in / van:	Ik heb veel plezier in schilderen.
	Wij hebben veel plezier van onze kleurentelevisie.
pochen op:	Hij pocht altijd op zijn afkomst.
(een) poging doen tot / om:	Hij heeft een poging gedaan tot zelfmoord.
	Hij deed een poging om haar aan het lachen te maken.
prat gaan op:	Hij gaat prat op zijn mooie cijfers.
profiteren van:	Van mooi weer moet je profiteren.

R

raden naar:	Hij raadde naar het goede antwoord.
reageren op:	De leraar reageerde niet op de brutale opmerking.
recht hebben op:	Alle kinderen hebben recht op goed onderwijs.
redden van:	Hij heeft het kind van de verdrinkingsdood gered.
rekenen op:	Ik reken op je hulp.
rekening houden met:	Je moet met alle factoren rekening houden.
(zich) rekenschap geven van:	Je moet je rekenschap geven van je daden.
(zich) richten tot:	De spreker richtte zich tot een bepaalde groep luisteraars.
rijk zijn aan:	Iran is rijk aan olie.
ruiken naar:	Het ruikt hier naar benzine.

S

(zich) schamen over / voor:	Hij schaamt zich over die verkeerde beslissing.
	Ik schaam me voor mijn vuile handen.
scheiden van:	Het meisje leeft gescheiden van haar ouders.
schelden op:	Er wordt veel op de belastingdienst gescholden.
schelen aan / in / met:	Wat scheelt er aan?
	Dat scheelt nogal wat in prijs.
	Hij scheelt drie jaar met zijn broertje.
schieten op:	Jagers schieten op wild.
(in zijn) schik zijn met:	De directeur was erg in zijn schik met het cadeau.
schrikken van:	Ben jij ook zo geschrokken van die aardbeving?

slaan op:	Waar slaat dat nu op?
slagen in / voor:	Hij is erin geslaagd om een kaartje voor de wedstrijd te bemachtigen. Hij is geslaagd voor zijn rijexamen.
slecht zijn in:	Ik ben slecht in Engels.
smachten naar:	Wij smachten naar de vakantie.
smaken naar:	Deze thee smaakt naar aardbeien.
smeken om:	De veroordeelde smeekte om genade.
snakken naar:	Ik snak naar een kop koffie!
solliciteren naar:	Ik ga naar een nieuwe baan solliciteren.
(zich) specialiseren in:	Deze arts heeft zich gespecialiseerd in hart- en vaatziekten.
spijt hebben van:	Ik heb spijt van mijn ondoordachte woorden.
spotten met:	Je moet niet met gebrekkige mensen spotten.
(in) staat zijn tot:	Hij is ertoe in staat.
staren naar:	Waar zit je zo naar te staren?
stemmen op:	Ik stem op die nieuwe partij.
sterven aan:	Hij is aan kanker gestorven.
steunen op:	Een tafel steunt meestal op vier poten.
stikken in:	De hond is in een bot gestikt.
stoppen met:	Stoppen met roken vinden veel mensen een moeilijke opgave.
(zich) storten op:	Hij heeft zich op zijn werk gestort.
streven naar:	De vereniging voor Veilig Verkeer streeft naar meer veiligheid op de weg.
strijden met / tegen / voor:	De clubs strijden met elkaar om de eer. De soldaten strijden tegen de vijand. Wij strijden voor een beter milieu.
(in) strijd zijn met:	Stelen is in strijd met de wet.
strijdig zijn met:	Dat is strijdig met de voorschriften.

t

tegengesteld zijn aan:	Oorlog is tegengesteld aan vreedzaam samenleven.
teleurgesteld zijn in:	Ik ben teleurgesteld in die film.
terugkomen op / van:	Kom je terug op je voorstel? Hij kwam terug van zijn werk.
tevreden zijn met / over:	Ik ben niet tevreden met dit cijfer. De leraar is niet tevreden over zijn leerlingen.
toelaten tot:	Met een vwo-diploma kun je worden toegelaten tot de universiteit.
(zich) toeleggen op:	Ik heb mij toegelegd op het repareren van radio's.
toevoegen aan:	Hier heb ik niets aan toe te voegen.
toezien op:	Een voogd ziet toe op zijn pupil.
trakteren op:	Als ik slaag trakteer ik op gebakjes.
trek hebben in:	Ik heb trek in een loempia.
treuren om:	Het volk treurde om de overleden vorstin.
trots zijn op:	Het meisje was trots op haar mooie nieuwe schoenen.
trouw zijn aan:	De soldaten waren trouw aan hun koning.
trouwen met:	De prinses is met een prins getrouwd.
twijfelen aan:	Ik twijfel aan de waarheid van dit verhaal.

u

uitbarsten in:	De leerlingen barstten in lachen uit.
uitgaan van:	In de wiskunde ga je uit van hypothesen.
(zich) uitgeven voor:	De rijke man gaf zich voor een bedelaar uit.
uitkijken naar / voor / op:	Wij kijken uit naar de vakantie. Op de fiets moet je uitkijken voor auto's. Onze flat kijkt uit op de markt.

uitkomen op:	Deze straat komt uit op het Stationsplein.
uitzien naar:	Mijn ouders zien erg uit naar hun vakantie in Turkije.
V	
vatbaar zijn voor:	Die man is niet voor rede vatbaar.
vechten met / tegen:	Dieren vechten vaak met elkaar. Nederland en Duitsland hebben tegen elkaar gevochten.
verantwoordelijk zijn voor:	Je bent verantwoordelijk voor je eigen daden.
verdacht zijn op:	In het donker moet je verdacht zijn op obstakels.
verdenken van:	Hij wordt verdacht van diefstal.
(zich) verdiepen in:	Ik heb mij verdiept in de geschiedenis van India.
verdriet hebben om:	Het kind heeft verdriet om het zieke poesje.
vergelijken met:	Vergeleken met gisteren is het vandaag mooi weer.
(zich) vergissen in:	De leraar vergist zich soms in de namen van de leerlingen.
(zich) verheugen in / op:	Ik verheug mij in een goede gezondheid. Ik verheug mij op het feest.
(zich) verhouden tot:	De lengte verhoudt zich tot de breedte als twee staat tot één.
(zich) verkijken op:	Ik heb mij op dat probleem verkeken.
verlangen naar:	Verlang jij ook naar je vaderland?
verleiden tot:	Ik heb mij door vrienden laten verleiden tot gokken.
verlegen zitten om:	We zitten om hulp verlegen.
verliefd zijn op:	Wim is steeds verliefd op een ander meisje.
verliezen van:	De derde klas heeft met volleybal verloren van de eerste klas.
verlossen van:	De stroper verlost de vos van de strik.
veroordeelen tot:	De dief werd veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf.
verontrust zijn over:	De regering is verontrust over de ozonlaag.
verschillen van:	De nieuwe docent verschilt nogal van de vorige.
verslaafd zijn aan:	Sommige jongeren zijn verslaafd aan gokken.
verstand hebben van:	Hebt u verstand van computers?
versteld staan van:	Ik sta versteld van zijn optreden.
verstoken zijn van:	Die man is van alle hulp verstoken.
vertrouwen op:	Vertrouw maar op mij!
vertrouwen stellen in:	Ik stel geen vertrouwen meer in die man.
vervaardigen uit:	Dit model is uit hout vervaardigd.
vervreemden van:	Hij is helemaal van zijn eigen cultuur vervreemd.
vervuld zijn van:	Ik ben vervuld van blijdschap over de goede afloop.
verwijzen naar:	Een persoonlijk voornaamwoord verwijst naar een persoon of een zaak.
verzoeken om:	De conciërge verzoekt ons om de rommel op te ruimen.
(zich) verzoenen met:	Ik heb mij helemaal met de gang van zaken verzoend.
verzot zijn op:	Mijn vriend is verzot op speelfilms.
vluchten voor:	Veel mensen vluchten voor oorlogsgeweld.
voelen voor:	Voel je ervoor om met mij mee te gaan?
voldoen aan:	Hij voldoet aan de eisen om toegelaten te worden.
volharden in:	De misdadiger volhardde in zijn stilzwijgen.
volstaan met:	De binnenkomende man volstond met een korte groet.
voorafgaan aan:	Hard werken gaat vaak vooraf aan succes.
(zich) voorbereiden op:	De leerlingen bereiden zich voor op het examen.
voorkeur geven aan:	Hij gaf de voorkeur aan een huis in het centrum van de stad.
voorkeur hebben voor:	Zijn vrouw had grote voorkeur voor een huis buiten de stad.
(een) voorsprong hebben op:	Met een goede start heb je vaak een voorsprong op je mededingers.
voortgaan met:	Hij ging voort op de ingeslagen weg.
voortkomen uit:	Daar komt alleen maar ellende uit voort.
voortvloeien uit:	Een conclusie vloeit voort uit een redenering.
vooruitlopen op:	Je moet niet op de zaken vooruitlopen.

voorzien in / van:	Dit boek voorziet in een behoefte. Ik ben van alles voorzien.
vragen naar / om / over:	Je moet niet naar de bekende weg vragen. Dat is vragen om narigheid. Mag ik u iets vragen over deze les?
vrijspreken van:	De rechter spreekt de vrouw vrij van de beschuldiging.
vrijstellen van:	Sommige jongens zijn vrijgesteld van dat examen.

W

waarschuwen voor:	Ik waarschuw je voor de laatste keer.
wachten op:	Wacht je bij de bushalte op me?
(zich) wachten voor:	Wacht u voor de hond!
(zich) wagen aan:	Heb je je deze winter aan schaatsen gewaagd?
waken over:	Hij waakt over zijn eigendommen.
walgen van:	Ik walg van spruitjes.
wanhopen aan:	Ik wanhoop aan een goede afloop.
wedden met:	Ik heb met mijn vriendin om een ijsje gewed dat ik een tien voor mijn repetitie haal.
wemelen van:	Deze sloot wemelt van de kikkers.
(zich) wenden naar/tot:	Het schip wendt de steven naar het noorden. Je kunt je tot de sociale dienst om ondersteuning wenden.
wennen aan:	Ben je al gewend aan je nieuwe omgeving?
(zich) werpen op:	De leeuw wierp zich op de zebra.
(zich) wijden aan:	Ze wijdt zich helemaal aan haar studie.
wijken voor:	Ajax moest wijken voor de nieuwe kampioen.
wijten aan:	De regen is te wijten aan een lagedrukgebied.
wijzen naar / op:	Een kompasnaald wijst naar het noorden. De leraar wijst ons op onze fouten.
winnen van:	Wij hebben het niet van onze tegenstanders kunnen winnen.
worstelen met:	Ik worstel altijd met de onregelmatige werkwoorden.

Z

zeker zijn van:	De soldaten zijn zeker van de overwinning.
zin hebben in:	Ik heb zin in een spelletje kaart.
zinnen op:	Hij zint op wraak.
zoeken naar:	De bij zoekt naar honing.
zorgen voor:	De poes zorgt voor haar jongen.
zuiveren van:	Het kraanwater is gezuiverd van allerlei ongerechtigheden.
zweren bij:	Mijn moeder zweert bij aspirine.
zwichten voor:	Hij is voor de verleiding gezwicht.

3 Werkwoorden met een prefix (voorbeelden bij les 66)

Deze lijst is niet volledig; er zijn vaak meerdere mogelijkheden. Bij het werkwoord *breken* kunnen de prefixen *in-*, *op-*, *uit-*, gebruikt worden: *inbreken*, *opbreken*, *uitbreken*; elk met een andere betekenis. Gebruik het woordenboek als je niet zeker bent van de betekenis van een werkwoord.

barsten	- uitbarsten in:	Zij barstte in huilen uit.
breken	- aanbreken:	De grote dag is eindelijk aangebroken!
brenge	- aanbrengen:	De timmerman heeft een nieuw slot op de deur aangebracht.
doen	- aandoen:	Dat schilderij doet modern aan.
dringen	- aandringen:	De minister drong aan op hulp aan het getroffen gebied.
gaan	- afgaan op:	Ik ben afgegaan op wat mij verteld is.
gaan	- overgaan tot:	Na het spel gingen we weer over tot de orde van de dag.
gaan	- uitgaan van:	Ik ga ervan uit dat jullie allemaal meedoen!
geven	- aangeven:	De dirigent geeft de juiste toon aan.
grijpen	- aangrijpen:	Deze gebeurtenis heeft mij enorm aangegrepen.
halen	- aanhalen:	De voorzitter haalde de woorden van de koningin aan.
hangen	- afhangen van:	Het hangt van mijn vriend af, of we met vakantie gaan.
hebben	- overhebben voor:	Ik heb heel veel over voor een mooi huis.
horen	- aanhoren:	Die muziek is niet om áán te horen!
houden	- aanhouden:	De regen hield de hele dag aan.
houden	- vasthouden aan:	Ik houd vast aan de data die opgegeven zijn.
kijken	- aankijken op:	Daar moet je mij niet op aankijken!
kijken	- opkijken van:	Daar kijk ik van op; wat leuk!
kloppen	- aankloppen bij:	Je kunt voor steun bij de sociale dienst aankloppen.
komen	- aankomen op:	Doe je best; nu komt het erop aan!
komen	- aankomen:	Ik ben wel vijf pond aangekomen in de vakantie!
komen	- bijkomen van:	Ik moet even bijkomen van die lange fietstocht!
komen	- omkomen:	Er zijn vijf mensen bij dit ongeluk omgekomen.
komen	- opkomen voor:	Die minister komt tenminste op voor de minderbedeelden!
krijgen	- afkrijgen:	Ik heb mijn huiswerk niet af kunnen krijgen.
krijgen	- doorkrijgen:	Na een paar seconden kreeg hij de grap door.
kunnen	- aankunnen:	Zij kan die taak niet aan; het is te zwaar voor haar.
leggen	- overleggen:	Als je een dag vrij wil, moet je dat wel met de docent overleggen.
leveren	- opleveren:	Kranten bezorgen levert heel wat op.
lopen	- aanlopen:	Hij liep van woede paars aan.
maken	- meemaken:	Als je wist wat ik allemaal meegemaakt heb!
maken	- opmaken uit:	Uit deze brief maak ik op dat het niet zo goed gaat.
nemen	- aannemen:	Ik neem aan dat je de waarheid spreekt.
nemen	- opnemen tegen:	De vijanden nemen het tegen elkaar op.
pakken	- aanpakken:	Hij pakte alles aan om in zijn onderhoud te kunnen voorzien.
passen	- aanpassen:	In een andere cultuur is het moeilijk om je aan te passen.
passen	- oppassen:	Pas op voor de hond!
roeren	- aanroeren:	De ruzie van gisteren werd niet meer aangeroerd.
slaan	- aanslaan:	Mijn plan is wel aangeslagen; iedereen is enthousiast.
slaan	- overslaan:	Deze oefening mag u overslaan.
spreken	- aanspreken:	Dat boek spreekt me niet aan.
staan	- instaan voor:	Ik sta in voor de waarheid van zijn woorden.
staan	- opstaan tegen:	Het onderdrukte volk stond op tegen de overheerser.
staan	- stilstaan bij:	We zullen stilstaan bij de gebeurtenissen van het afgelopen jaar.
steken	- oversteken:	Het kind stak de weg over zonder uit te kijken.
trekken	- aantrekken:	Je moet je daar maar niets van aantrekken!

vallen	- afvallen:	Ik probeer al een paar weken om af te vallen, want ik ben te dik.
vangen	- opvangen:	In dat gezin worden verschillende vluchtelingen opgevangen.
zien	- aanzien voor:	Ik zag hem aan voor de docent, maar hij was een cursist.
zien	- opzien tegen:	Ik zie erg tegen het examen op.

Sommige werkwoorden hebben een verschillende betekenis wanneer ze scheidbaar of onscheidbaar zijn:

dóórlopen	- liep door	- doorgelopen:	Toen ik dat ongeluk zag gebeuren ben ik snel doorgelopen.
doorlópen	- doorliep	- doorlopen:	Hij heeft de hele cursus doorlopen. (geen ge!)
óndergaan	- ging onder	- ondergegaan:	De zon is heel mooi ondergegaan.
ondergáán	- onderging	- ondergaan:	Hij heeft al drie operaties ondergaan.
overleggen	- overlegde	- overlegd:	Hij heeft eerst met zijn leraar overlegd of hij examen zou doen.
overleggen	- legde over	- overgelegd:	Om een cheque in te wisselen moet u een identiteitsbewijs overleggen.

4 De meestgebruikte het-woorden

a

het adres
het afscheid
het antwoord

b

het bed
het bedrag
het been
het begin
het bericht
het beroep
het besluit
het bestuur
het bewijs
het bezoek
het blad
het blik (verpakking)
het bloed
het boek
het bos
het brood

c

het cadeau
het café
het centrum
het cijfer
het concert
het contact

d

het dak
het deel
het dieet
het dier
het ding
het diploma
het doel
het dorp

e

het echtpaar
het ei
het eigendom
het eiland
het einde
het eindpunt
het eten
het etiket
het examen

f

het familielid
het feest
het formulier
het fruit

g

het gas
het gat
het gebak
het gebed
het gebied
het gebit
het gebod
het gebouw
het gebruik
het gedeelte
het gedicht
het gedrag
het geduld
het gehakt
het geheim
het geheugen
het gehoor
het geld
het geloof
het geluid
het geluk
het geraamte
het gereedschap
het gesprek
het getal
het gevaar
het gevecht
het gevoel
het gevolg
het geweer
het geweld
het gewicht
het gewricht
het gezelschap
het gezicht
het gezin
het gif
het glas
het gordijn
het goud
het graf
het gras

h

het haar
het handvat
het hart
het heelal
het hek
het hemd
het hok
het hoofd
het horloge
het hotel
het hout
het huis
het huiswerk
het huwelijk

i

het ideaal
het ijs
het ijzer
het inkomen
het insect
het instrument
het internet

j

het jaar
het jaartal
het jack
het jong (van een dier)
het journaal
het jubileum

k

het kaartspel
het kabinet
het kamp
het kanaal
het kantoor
het kapitaal
het kapsel
het karakter
het karton
het kasteel
het keelgat
het kengetal
het kenteken
het kerkhof
het kerstfeest
het kind
het kladblok

het kleed
het klimaat
het knoopsgat
het kompas
het konijn
het koord
het koper (metaal)
het koren
het kruid
het kruis
het kruispunt
het kuiken
het kunstwerk
het kussen
het kwartaal
het kwartier

l

het laken
het lam
het land
het landschap
het lawaai
het leer (materiaal)
het leger
het leven
het legitimatiebewijs
het lichaam
het lichaamsdeel
het licht
het lied
het lid
het lijf
het lijk
het lokaal
het loket
het loon
het lot

m

het medelijden
het meel
het meer
het meervoud
het meldpunt
het menu
het merk
het mes
het metaal
het meubel
het middel

het middelpunt
het midden
het milieu
het miljoen
het minimumloon
het ministerie
het misbruik
het misdrijf
het model
het moment
het monument
het muntstuk
het museum

n

het naaiwerk
het naambord
het nadeel
het najaar
het nationalisme
het Nederlands
het net
het nieuwjaar
het nieuws
het niveau
het noodweer
het nummer
het nummerbord

o

het offer
het ogenblik
het onderdeel
het ondergoed
het onderhoud
het onderwerp
het onderwijs
het onderzoek
het ongeduld
het ongeluk
het ontbijt
het ontwerp
het ontzag
het onweer
het oog
het oor
het oosten
het oppervlak
het oudjaar
het overhemd

p

het paard
het pad

het pak
het paleis
het papier
het paradijs
het park
het parlement
het paspoort
het pensioen
het percentage
het perron
het personeel
het pictogram
het plaatsbewijs
het plafond
het plakband
het plan
het plastic
het plein
het plezier
het politiebureau
het portier (van een
auto)

het portret
het postkantoor
het potlood
het prentenboek
het prikbord
het probleem
het proces
het product
het proefwerk
het programma
het project
het protest
het publiek

r

het raadsel
het raam
het rapport
het reisbureau
het respect
het restaurant
het resultaat
het rijbewijs
het rijtuig
het roer
het roofdier
het rotsblok
het rumoer

s

het salaris
het sap

het schaap
het scheerapparaat
het schema
het schilderij
het schip
het schoolbord
het schort
het schot
het schouderblad
het schrift
het seizoen
het shirt
het sieraad
het signaal
het signalement
het skelet
het slaapmiddel
het slachtoffer
het slot
het snoer
het sofinummer
het speelgoed
het spek
het spel
het spinnenweb
het spitsuur
het spook
het sportveld
het springtouw

het spreekuur
het spreekwoord
het stadion
het standbeeld
het standpunt
het statiegeld
het station
het stembiljet
het stembureau
het stempel
het stof
het stopcontact
het stoplicht
het strafwerk
het strand
het strijkijzer
het stuk
het stuur
het succes
het symbool
het systeem

t

het tafelkleed
het tandvlees

het tapijt
het tarief
het team
het tegoed
het teken
het tekort
het telefoongesprek
het telefoonnummer
het tempo
het tentamen
het terrein
het terrorisme
het testament
het theater
het ticket
het tijdperk
het tijdstip
het toernooi
het toestel
het toetsenbord
het toilet
het toneelstuk
het totaal
het touw
het transport
het trefwoord
het T-shirt
het tv-programma

u

het uiterlijk
het uitgangspunt
het uitroepeteken
het uittreksel
het uitzendbureau
het uitzicht
het uniform
het uur
het uurwerk

v

het vaartuig
het vaderland
het vak
het vakkenpakket
het varken
het vee
het veer (een boot)
het vel
het veld
het ventiel
het verband
het verblijf
het verbod

het verbond
het verdrag
het verdriet
het vergif
het verhaal
het verkeer
het verkeersbord
het verkeerslicht
het verkeersteken
het verleden
het verlies
het verlof
het verraad
het verschijnsel
het verschil
het verslag
het verstand
het vertrek
het vertrouwen
het vervoer
het vervolg
het verzoek
het vest
het vet
het vierkant
het virus
het visioen
het visum

het vlakgom
het vlees
het vliegtuig
het vliegveld
het vocht
het voedsel
het voertuig
het voetbalveld
het volk
het volkslied
het voorbeeld
het voordeel
het voorgevoel
het voorhoofd
het voorjaar
het vooroordeel
het voorschot
het voorstel
het voorwerp
het voorwoord
het vraagstuk
het vraagteken
het vriespunt
het vriesvak
het vuur
het vuurwerk

w
het wachtwoord
het wandmeubel
het wapen
het warenhuis
het wasgoed
het wasmiddel
het water
het web
het weekblad
het weekend
het weer
het weerbericht
het weerzien
het wegrestaurant
het weiland
het welzijn
het werelddeel
het wereldrecord
het werk
het werkstuk
het werktuig
het westen
het wiel
het windjack
het winkelcentrum
het wisselgeld
het wonder

het woord
het woordenboek

z
het zaad
het zadel
het zakgeld
het zakmes
het zand
het zebrapad
het zeewater
het zeil
het zelfvertrouwen
het ziekenfonds
het ziekenhuis
het zilver
het zilverpapier
het zintuig
het zonlicht
het zout
het zuiden
het zwaard
het zweet
het zwembad
het zwempak

Antwoorden van de oefeningen

Antwoorden

Antwoorden van de oefeningen

Les 1

1	2	3	4	5	6	7
1 woord	1 6	1 twaalf	1 28	1 getal	1 punt	1 Amsterdam
2 letter	2 11	2 dertien	2 0	2 letter	2 cijfer	2 Nederland
3 zin	3 6	3 veertien	3 30	3 woord	3 alfabet	3 Europa
4 woord	4 5	4 vijftien	4 70	4 getal	4 nul	4 Parijs
5 letter	5 7	5 achttien	5 1000	5 getal	5 negen	5 Frankrijk
6 woord	6 7	6 dertig	6 12	6 letter		6 New York
7 woord	7 5	7 veertig	7 22	7 woord		7 Amerika
8 letter	8 7	8 tachtig	8 14	8 getal		8 Hongkong
	9 9		9 100			9 China
	10 5		10 40			10 Azië

Les 2

1	2	3	4	5	6
1 kijkt	1 Aisha	1 Hij	1 Yuri loopt buiten.	1 Karel loopt buiten.	1 Loopt Karel buiten?
2 leest	2 Piet	2 Hij	2 Maria zit binnen.	2 Jan zit binnen.	2 Zit Jan binnen?
3 loopt	3 Josef	3 Zij	3 Piet leest een boek.	3 Aisha leest een boek.	3 Leest Aisha een boek?
4 zit	4 Karel	4 Hij	4 Aisha leert Nederlands.	4 Piet kijkt televisie.	4 Kijkt Piet televisie?
5 leert	5 Yuri	5 Hij	5 Jan spreekt Nederlands.	5 Yuri leert Nederlands.	5 Leert Yuri Nederlands?
		6 Zij			

Les 3

1	2	3	4	5	6	7
1 Hij	1 Hij	1 Kijkt hij televisie?	1 wij	1 Zij	1 Kijken zij naar de tv?	1 u
2 Zij	2 Hij	2 Leest hij een boek?	2 ik	2 Wij	2 Lopen wij buiten?	2 jij
3 Hij	3 Zij	3 Zit zij binnen?	3 zij	3 Jullie	3 Lezen jullie een boek?	3 jij
4 Zij	4 Zij	4 Loopt zij buiten?	4 jullie/jij	4 Zij	4 Leren zij Nederlands?	
	5 Hij	5 Leert hij Nederlands?		5 Zij	5 Gaat zij naar huis?	

Les 4

1	2	3	4	5
1 Hij	1 Ze	1 fout	1 Moeder wast de lakens. Zij hangt de lakens aan de waslijn.	1 Hij rijdt.
2 Hij	2 je	2 goed	2 Vader timmert een kast. Hij verft de kast groen.	2 Zij loopt.
3 Het	3 ze	3 fout	3 Yusuf luistert naar de radio. Hij houdt van muziek.	3 Zij kijkt.
4 Het	4 Je	4 fout	4 Het kind loopt op straat. Het speelt met een bal.	4 Zij zitten.
5 Hij	5 Ze	5 fout	5 De baby huult. Hij heeft honger.	5 Hij huult.
6 Hij				6 Zij spelen.
7 Het				
8 Het				
9 Hij				
10 Het				

Les 5

1	2	3		
1 kijken	1 luister	ik werk	ik teken	wij luisteren
2 fietsen	2 teken	jij werkt	jij tekent	jullie luisteren
3 huilen	3 werk	u werkt	u tekent	den
4 liggen	4 reken	zij werkt	ze tekent	zij luisteren
	5 brand	hij werkt	hij tekent	ze branden
	6 lig	wij werken	wij tekenen	ik zeg
	7 zeg	jullie werken	jullie tekenen	jij zegt
	8 rijd	zij werken	ze tekenen	u zegt
	9 zit			zij zegt
	10 pak	ik luister	ik brand	hij zegt
		jij luistert	jij brandt	wij zeggen
		u luistert	u brandt	jullie zeggen
		zij luistert	ze brandt	zij zeggen
		hij luistert	hij brandt	

Les 6

1	2	3		4
1 lezen	1 lees	ik lees	ik geef	1 Ga je weg?
2 geven	2 geef	jij leest	jij geeft	2 Kom je binnen?
3 staan	3 kom	u leest	u geeft	3 Huil je?
4 praten / spreken	4 ga	zij leest	zij geeft	4 Zeg je wat?
	5 doe	hij leest	hij geeft	5 Doe je wat?
	6 praat	wij lezen	wij geven	6 Luister je goed?
	7 sta	jullie lezen	jullie geven	
	8 lig	zij lezen	zij geven	
	9 koop			
	10 schrijf	ik kom	ik ga	
		jij komt	jij gaat	
		u komt	u gaat	
		zij komt	zij gaat	
		hij komt	hij gaat	
		wij komen	wij gaan	

Les 7

1	2	3	4
1 de hond	1 de krant	1 De man leest de krant.	1 De vrouw schrijft een brief.
2 de kat	2 de tafel	2 Het kind krijgt een boek.	2 De man rookt een sigaret.
3 het konijn	3 het boek	3 De jongen tekent een boot.	3 De jongen eet een appel.
4 de man	4 het adres	4 De man kijkt op de klok.	4 Het meisje leest een boek.
5 de vrouw	5 het bord	5 Het raam is open.	5 Het kind eet een ijsje.
6 het kind	6 de pen	6 De vrouw draagt het kind.	6 De man zit op de (een) bank.
7 de jongen	7 de hoed		
8 het meisje	8 de hand		
9 de baby	9 het jaar		
	10 het kopje		
	11 het land		
	12 het woord		
	13 de grammatica		
	14 het cijfer		
	15 het raam		

Les 8

1
1 vijf mensen
2 twee auto's
3 drie honden
4 vier meisjes
5 twee paraplu's
6 drie glazen | 2
1 de kranten
2 de handen
3 de hoofden
4 de duimen
5 de boeken
6 de voeten
7 de armen
8 de tanden
9 de kasten
10 de banken
11 de stoelen
12 de koeken
13 de fietsen
14 de kaarten
15 de ringen | 3
1 de vingers
2 de lepels
3 de meisjes
4 de nagels
5 de regels
6 de tafels
7 de appels
8 de slagers
9 de varkens
10 de bushaltes
11 de kopjes
12 de torens
13 de cafés
14 de auto's
15 de paraplu's | 4
1 de zus
2 het meisje
3 de moeder
4 de opa
5 de postzegel
6 het boek
7 het bord
8 de auto
9 het schip
10 de stad | 5
1 De mannen zitten in het café.
2 De vrouwen lopen op de markt.
3 De boeken liggen op de tafel.
4 De auto's rijden op de straat.
5 De ballen rollen weg.
6 De schepen varen op de zee. |
|--|---|--|---|---|

Les 9

1
1 klinker
2 mede-
klinker
3 mede-
klinker
4 klinker
5 mede-
klinker
6 klinker
7 mede-
klinker
8 klinker | 2
1 bomen
2 poten
3 dozen
4 ramen
5 benen
6 haren
7 rozen
8 palen
9 scharen
10 sloten. | 3
1 jassen
2 rokken
3 brillen
4 petten
5 stokken
6 pannen
7 tassen
8 klokken
9 potten
10 hekken | 4
1 kaarten
2 manden
3 maan-
den
4 paarden
5 ringen
6 fietsen
7 kasten
8 banken
9 centen
10 kranten | 5
uren
weken
minuten
maanden | 6
1 de wek-
kers
2 de lepels
3 de nagels
4 de vin-
gers
5 de horlo-
ges
6 de regels | 7
1 de golf
2 de roos
3 het huis
4 de poes
5 de brief
6 de muis
7 de prijs
8 de druif
9 de grens
10 de duif | 8
1 de radio's
2 de auto's
3 de baby's
4 de opa's
5 de taxi's
6 de col-
lega's |
|--|---|--|---|---|---|--|--|

Les 10

1
1 in
2 op
3 in
4 op
5 naar
6 voor
7 naar
8 naast | 2
1 naast
2 voor
3 achter
4 achter
5 voor | 3
1 boven
2 onder | 4
1 onder de tafel.
2 voor de piano.
3 onder het bed.
4 achter het huis.
5 boven de boeken-
kast. | 5
1 kwart over zes
2 kwart voor vijf
3 tien minuten voor
twaalf
4 vijf over acht
5 tien voor half zes
6 vijf over half vijf |
|---|---|--------------------------------|--|---|

Les 11

1
1 ben
2 bent
3 bent
4 is
5 is
6 zijn
7 zijn
8 zijn | 2
1 Hij is
2 Wij zijn
3 Jullie zijn
4 Zij is
5 Ik ben
6 Wij zijn
7 Hij is
8 Zij zijn | 3
1 fout
2 fout
3 fout
4 fout
5 goed | 4
1 De jongen is
boos.
2 Het meisje is
mooi.
3 Ik ben ziek.
4 Zij zijn alle-
maal te laat.
5 - | 5
1 De jongens
zijn boos.
2 De meisjes zijn
lief.
3 Wij zijn te laat.
4 Zij zijn niet
thuis.
5 Jullie zijn knap.
6 Zij zijn aardig. | 6
1 De roos is
mooi.
2 Het huis is
duur.
3 De golf is
hoog.
4 Het raam is
vuil.
5 De steen is
koud.
6 De leerling is
boos.
7 De tomaat is
rood.
8 Het paard is
wild.
9 De muis is
klein.
10 De boot is
groot. |
|---|---|--|---|---|--|

Les 12

1

- 1 sterk
- 2 groot
- 3 gevaarlijk
- 4 vreemd
- 5 leuk

2

- 1 dik
- 2 lief
- 3 vol
- 4 groot
- 5 vies

3

- 1 warme
- 2 lege
- 3 schone
- 4 lieve
- 5 dure
- 6 smalle
- 7 grijze
- 8 gele
- 9 brede
- 10 nieuwe

4

- 1 ronde
- 2 kleine
- 3 harde
- 4 kromme
- 5 rode
- 6 zachte

Les 13

1

- 1 Hoe ver is het naar de stad?
- 2 Wat is er op de televisie?
- 3 Wat voor weer is het?
- 4 Waar is de supermarkt?
- 5 Wanneer begint de school?
- 6 Hoe heet de leraar?
- 7 Wie is die jongen?
- 8 Waar woont hij?
- 9 Wat doet hij?
- 10 Waarom lacht hij?

2

- 1 Waarom doe je niets?
- 2 Wanneer hebben we vakantie?
- 3 Wanneer zijn de foto's klaar?
- 4 Waar liggen de boeken?
- 5 Wanneer ben je thuis?
- 6 Waarom ga je weg?
- 7 Hoe laat is het?
- 8 Wanneer zijn jullie niet thuis?

3

- 1 Waarom ben je te laat?
- 2 Wanneer vertrek je?
- 3 Wanneer moet je naar de tandarts?
- 4 Waarom ga je naar huis?
- 5 Wat ga je vanavond doen?
- 6 Hoe laat ga je boodschappen doen?
- 7 Hoe laat is het?
- 8 Waarom kom je niet op de les?

4

- 1 Wie zie je?
- 2 Wat zeg je?
- 3 Wat wil je?
- 4 Wie bel je?
- 5 Wat kook je?
- 6 Wat maak je?

Les 14

1

- 1 fout
- 2 goed
- 3 fout
- 4 goed
- 5 goed
- 6 fout
- 7 goed
- 8 fout

2

- 1 heb
- 2 hebt
- 3 hebt
- 4 heeft
- 5 heeft
- 6 hebben
- 7 hebben
- 8 hebben

3

- 1 hebben
- 2 hebben
- 3 hebben
- 4 heeft
- 5 heeft
- 6 hebben
- 7 heb
- 8 Heb

4

- 1 Zijn
- 2 Is
- 3 Heb
- 4 Hebben
- 5 Heb
- 6 Ben
- 7 Heb
- 8 Bent
- 9 Is
- 10 Heeft

5

- 1 Ja, ik heb een auto.
- 2 Ja, ik ben ziek.
- 3 Ja, we hebben bezoek.
- 4 Ja, ze zijn met vakantie.
- 5 Ja, ik heb het koud.

Les 15

1

- 1 Heb je een nieuwe fiets?
- 2 Heb je geen fiets?
- 3 Ben je ziek?
- 4 Is hij ook ziek?
- 5 Hebben we vrij?
- 6 Woont Maria in een dorp?
- 7 Woont Hassan in de stad?
- 8 Woont hij in een flat?
- 9 Woont u boven de supermarkt?
- 10 Wonen zij naast het politiebureau?

2

- 1 goed
- 2 fout
- 3 fout
- 4 goed
- 5 fout
- 6 fout
- 7 goed
- 8 fout
- 9 goed
- 10 fout

3

- 1 Ja, ik heb vaak hoofdpijn.
- 2 Ja, ik krijg brieven van mijn familie.
- 3 Ja, ik kijk op de klok.
- 4 Ja, het is mooi weer.
- 5 Ja, ik heb het koud.
- 6 Ja, ik ben bang voor spinnen.
- 7 Ja, de lamp brandt.
- 8 Ja, ik hoor de telefoon.
- 9 Ja, ik schrijf veel brieven.
- 10 Ja, ik ga met vakantie.

4

- 1 Regent het nog?
- 2 Is het buiten droog? of: Is het droog buiten?
- 3 Schijnt de zon?
- 4 Is het buiten koud? of: Is het koud buiten?
- 5 Brandt de kachel?
- 6 Gaat Aisha met vakantie?
- 7 Is Josef ziek?
- 8 Gaat Maria boodschappen doen?
- 9 Hebben wij morgen vrij?
- 10 Mag ik naar huis?

5

- 1 Ga je met me mee?
- 2 Doe je dat?
- 3 Hoe laat ga je naar huis?
- 4 Vind je dat leuk?
- 5 Wanneer ga je verhuizen?
- 6 Ben je moe?
- 7 Ben je erg moe?
- 8 Help je me?
- 9 Hoe laat ben je thuis?
- 10 Wanneer ga je naar Amerika?

Les 16

1	2	3	4	5	6
1 dit	1 dat	1 Zijn die sleu-	1 Is deze tas van	1 Nee, die sleu-	1 Deze boeken
2 deze	2 die	tels van jou?	jou?	tels zijn niet	zijn duur.
3 deze	3 dat	2 Is die fiets van	2 Is die paraplu	van mij.	2 Deze pennen
4 deze	4 die	jou?	van jou?	2 Nee, die fiets	schrijven dun.
5 dit	5 dat	3 Is die bril van	3 Zijn die boe-	is niet van mij.	3 Die meisjes
6 deze	6 die	jou?	ken van jou?	3 Nee, die bril is	lopen snel.
7 deze	7 die	4 Is dit horloge	4 Is deze hoed	niet van mij.	4 Die jongens
8 deze	8 die	van jou?	van u?	4 Nee, dat horlo-	leren
9 deze	9 die	5 Zijn deze	5 Zijn deze siga-	ge is niet van	Nederlands.
10 deze	10 die	handschoenen	retten van jou?	mij.	5 Deze mannen
		van jou?		5 Nee, deze	zijn moe.
				handschoenen	6 Deze huizen
				zijn niet van	zijn nieuw.
				mij.	
				6 Nee, deze tas	
				is niet van mij.	
				7 Nee, die para-	
				plu is niet van	
				mij.	
				8 Nee, die boe-	
				ken zijn niet	
				van mij.	
				9 Nee, die hoed	
				is niet van mij.	
				10 Nee, die siga-	
				retten zijn niet	
				van mij.	

Les 17

1	2	3	4	5
1 ik ga niet mee.	1 ik luister niet naar	1 Nee, dat is geen	1 Nee, ik ben niet	1 Woon je / woont u
2 ik weet de weg	hem.	mooi boek.	getrouwd.	in Amsterdam?
niet.	2 ik geef die sjaal	2 Nee, ik heb geen	2 Nee, ik heb geen	2 Heb je / hebt u een
3 ik kom vanavond	niet aan haar.	brommer.	kinderen.	nieuwe trui?
niet.	3 ik ben niet ziek.	3 Nee, we hebben	3 Nee, ik woon niet	3 Geeft hij les?
4 dat is de nieuwe	4 ik heb niet genoeg	vandaag geen	in een groot huis.	4 Ben je / Bent u die
docent niet.	geld.	proefwerk.	4 Nee, ik woon niet	foto kwijt?
5 dat is zijn boek	5 hij woont niet in de	4 Nee, ik heb geen	in het centrum.	5 Komt Hasan mor-
niet.	stad.	goed cijfer.	5 Nee, ik heb geen	gen?
6 ik ken die man	6 ik ga niet met	5 Nee, ik koop geen	auto.	6 Lust je / u patat?
niet.	vakantie.	nieuwe jas.	6 Nee, ik kom niet	7 Is dat jouw / uw
7 ik ben niet bang.	7 de lamp brandt	6 Nee, ik heb geen	uit Marokko.	tas?
8 ik ga niet naar de	niet.	nieuwe schoenen.	7 Nee, ik vind de les-	
stad.	8 die pen schrijft niet	7 Nee, ik drink geen	sen niet moeilijk.	
	goed.	koffie.	8 Nee, dat boek is	
		8 Nee, ik lust geen	niet van mij.	
		aardappels.		

Les 18

1	2	3	4	5
1 Welke	1 Wie	1 Welk boek lees je?	1 Uit welk land kom je?	1 moet
2 Welk	2 Wat	2 Op welke bus wacht je?	2 Welk land ligt ten oosten van Nederland?	2 gaat
3 Welke	3 welke	3 Naar welke school ga je?	3 Naar welke stad ga je verhuizen?	3 houdt
4 welk	4 Welk	4 In welk dorp woon je?	4 Welk boek gebruiken jullie?	4 vindt
5 Welke	5 Wie	5 Welke oefening maak je?	5 Naar welke muziek luister je?	5 heeft
6 Welk	6 Welk	6 Welk oud boek lezen jullie?		6 is
7 Welk	7 Wat	7 Naar welke school gaan jullie?		7 moeten
8 welk	8 Wat	8 Welke moeilijke taal leren jullie?		8 slaapt
9 Welk	9 welke	9 Welke test hebben jullie morgen?		9 is
10 Welke	10 Wie	10 In welk nieuw lokaal zitten jullie?		10 vindt

Les 19

1	2	3	4	5
1 mijn	haar, haar, haar	1 mijn, jouw	1c, 2b, 3f, 4e, 5d, 6a.	1 jou
2 jouw	zijn, zijn, zijn,	2 zijn		2 uw
3 uw	hun, hun, hun	3 hun		3 u
4 zijn		4 ons		4 jouw
5 haar		5 onze		5 u
6 onze		6 haar		6 mijn
7 jullie		7 mijn		7 jouw
8 hun		8 zijn		8 mij
		9 haar		9 jouw
		10 hun		10 je

Les 20

1	2	3	4
1 mij	1 hem	1 het	1 Ja, ik ken haar, maar ik weet haar naam niet.
2 jou	2 het	2 hem	2 Ja, ik ken ze, maar ik weet hun naam niet.
3 hem	3 het	3 jou / je	3 Ja, ik ken je (jou), maar ik weet je (jouw) naam niet.
4 jou	4 ze	4 hem	
5 u	5 hem	5 ze	
6 hen	6 haar	6 jou / je	
7 haar	7 hem	7 Het	
8 mij	8 hem	8 haar	
9 hen	9 het	9 ze	
10 ze	10 ze	10 jullie	

Les 21

1	2	3	4
handjes, bolletje, wietje, handjes, handjes, bolletje, schepjes	1 het wiel	1 het bonnetje	1 papiertje
	2 de rol	2 het bureautje	2 tuintje
	3 de kast	3 het klokje	3 bonnetje
	4 het spel	4 het papiertje	4 bureautje; klokje
	5 de lat	5 het telefoontje	5 telefoontje
	6 de la	6 het flesje	6 flesje
	7 de lamp	7 het brilletje	7 autootjes.
	8 de chocola	8 het nootje	8 spelletje
		9 het autootje	
		10 het tuintje	

Les 22

1	2	3	4
1 Op	1 onder	1 b	1 naar
2 tot	2 naast / bij	2 b	2 voor
3 uit	3 naast	3 b	3 op
4 tot	4 over	4 a	4 in
5 op	5 tussen; achter; voor		5 op
6 in	6 tegen		6 van
7 naar			7 naar
8 op			8 om
9 op			9 op
10 aan			10 naar

Les 23

1	2	3	4	5
1 3.558	1 € 3,75	1 € 30.000, -	1 kaartjes	1 kwart voor twee 's middags
2 30.415	2 € 5,54	2 € 30.000,13	2 auto's	2 kwart over acht 's avonds
3 13.849	3 € 9,99	3 € 13.000,45	3 kopjes	3 vijf over half tien 's avonds
4 34.964	4 € 10,34	4 € 300.040,40	4 rozen	4 tien over twee 's nachts
5 90.989	5 € 13,14	5 € 138.555, -	5 euro	5 vijf over acht 's morgens
	6 € 1,80		6 keer	6 tien over elf 's morgens
	7 € 6,66		7 jaar	7 tien over twaalf 's nachts
	8 € 16,60		8 uur	8 vijf over half twee 's nachts
	9 € 60,95			9 kwart over elf 's morgens
	10 € 66, -			10 tien voor half acht 's avonds

Les 24

1	2	3	4	5
1 januari	1 juli en augustus	1 1 januari	1 een februari tweeduizend zes	Laat uw briefje door uw docent nakijken of vraag dit aan iemand die goed Nederlands spreekt.
2 maart	2 in december	2 7 augustus	2 tien oktober achttienhonderd negentig	
3 september	3 in mei	3 11 oktober	3 elf november negentienhonderd eenennegentig	
4 april	4 januari en februari	4 12 februari	4 drie maart tweeduizend zeven	
5 december		5 20 december	5 negen augustus negentienhonderd achtentachtig	
6 maart		6 31 augustus		
		7 9 september		
		8 3 juni		

Les 25

1	2	3	4	5
1 zondag	1 eenendertigste	1 1 1/2	1 vijfnegende	1 0,5
2 vrijdag	2 negentiende	2 3/4	2 dertienhonderdste	2 0,05
3 maart	3 zevende	3 2/5	3 eenachtste	3 0,012
4 zondag	4 achtentwintigste	4 1/4	4 zesnegende	4 3,08
5 woensdag	5 twaalfde	5 8/10	5 een vijfachtste	5 1,75
	6 vijftiende	6 5 1/2	6 drievierde of driekwart	6 0,2
		7 4/10	7 eenvierde of een kwart	7 3,25
		8 2 1/2	8 een eenvierde of één een kwart	8 12,75
		9 6/8		
		10 9 1/2		

Les 26

1

- 1 dikker, het dikst
- 2 kleiner, het kleinst
- 3 meer, het meest

2

- 1 drukker
- 2 groter
- 3 liever
- 4 moeilijker
- 5 zwaarder
- 6 beter
- 7 viezer
- 8 lager
- 9 beter
- 10 leuker

3

- 1 sneller dan
- 2 viezer
- 3 duurder dan
- 4 verder
- 5 hoger dan
- 6 lekkerder
- 7 later
- 8 meer

4

- 1 zuurder dan
- 2 lager dan
- 3 meer dan
- 4 minder dan
- 5 goedkoper dan
- 6 duurder
- 7 meer dan
- 8 liever

5

- 1 grootst
- 2 laatst
- 3 liefst
- 4 meest
- 5 leukst
- 6 minst

Les 27

1

- 1 volle
- 2 drukke
- 3 dunne
- 4 leeg
- 5 schoon
- 6 dik

2

- 1 vet
- 2 zachte
- 3 lekker
- 4 zure
- 5 koud
- 6 rechte
- 7 scheve
- 8 hoge
- 9 lage
- 10 koude

3

- 1 gouden
- 2 zilveren
- 3 houten
- 4 ijzeren
- 5 metalen
- 6 glazen
- 7 loden
- 8 wollen

4

- 1 lieve
- 2 hele
- 3 zoete
- 4 warme
- 5 glazen
- 6 zachte
- 7 witte
- 8 bruine
- 9 leuk

Les 28

1

- 1 Wil
- 2 wil
- 3 wil
- 4 Willen
- 5 willen
- 6 Wil

2

- 1 Kun / Kan
- 2 kan
- 3 kan
- 4 kunnen
- 5 Kunt / Kan
- 6 kan / kunt

3

- 1 Zullen
- 2 zal
- 3 zal
- 4 Zullen
- 5 zal / zult
- 6 Zal

4

- 1 Mag
- 2 Mag
- 3 mogen
- 4 Mogen
- 5 mag
- 6 Mag

5

- 1 kan; wil
- 2 Heb; heb
- 3 ben
- 4 Zal; ben
- 4 Heb, kan
- 5 Kan / Kun; heb

6

- 1 mogen
- 2 Wil
- 3 Kan
- 4 zal
- 5 wil

Les 29

1

- 1 ja
- 2 ja
- 3 nee
- 4 ja
- 5 nee
- 6 nee
- 7 ja
- 8 nee
- 9 ja
- 10 nee

2

- 1 instappen
- 2 uitslapen
- 3 afwassen
- 4 uitstappen
- 5 dichtdoen
- 6 opschrijven
- 7 opendoen
- 8 aandoen
- 9 schoonmaken
- 10 aankunnen

3

- 1 Ga je mee?
- 2 Blijf je niet te lang op?
- 3 Maak jij vandaag het eten klaar?
- 4 Wat trek jij vanavond aan?
- 5 Zoek dat woord even op!
- 6 De trein komt op het tweede perron aan.
- 7 De vrouw maakt de school schoon.
- 8 Doe je de deur dicht?
- 9 Maak jij dit touwtje even vast?
- 10 Mijn vader nodigt iedereen voor het feest uit.

4

- 1 U kunt bij de markt uitstappen.
- 2 Vanavond mag Maria tot 10 uur opblijven.
- 3 Ik wil graag bij het postkantoor instappen.
- 4 Jan zal nooit eens iets weggeven.
- 5 U moet het geld voor 1 juli overmaken.
- 6 Wilt u mij morgen opbellen?
- 7 U kunt hier niet instappen.
- 8 Ik kan morgen niet uitslapen.
- 9 U moet hier overstappen.
- 10 Zal ik even afwassen?

5

- 1 Ik bel je vanavond op.
- 2 De wekker loopt om zes uur af.
- 3 Neem je morgen dat boek mee? of: Neem je dat boek morgen mee?
- 4 Hoe laat komt de trein aan?
- 5 Ruim je straks de kamer op? of: Ruim je de kamer straks op?

Les 30

1
1 Hij zit te schrijven.
2 Hij loopt te zingen / te fluiten.
3 Hij zit op te bellen. | 2
1 lig ... te lezen
2 begint ... te praten
3 vraag ... te doen
4 beloof te helpen
5 vraagt ... te komen | 3
1 Op wie sta je te wachten?
2 Wat zit je te doen?
3 Wat probeer je te maken?
4 Naar wie sta je te kijken?
5 Hoef je vandaag niet te werken? | 4
1 vraagt ... door te werken
2 Vergeet ... dicht te doen
3 ligt ... uit te rusten
4 probeer ... op te bellen
5 begint ... op te ruimen | 5
1 Ik probeer zijn naam te onthouden.
2 Ik beloof morgen om tien uur te komen.
3 Maria begint flink door te werken.
4 Hasan vergeet te betalen. |
|---|---|---|---|---|

Les 31

1
1 Komt Patrick morgen niet op school?
2 Gaat hij zijn broer afhalen van Schiphol?
3 Komt zijn broer voor drie maanden naar Nederland?
4 Mag hij niet langer blijven? | 2
1 Buiten is het koud.
2 Vandaag moet ik naar de tandarts.
3 Om acht uur loopt de wekker af.
4 Morgen komt de leraar niet.
5 Gisteren ben ik naar de dokter geweest.
6 Om half negen begint de film.
7 Om vijf voor acht vertrekt de trein.
8 Om acht uur gaat de winkel open.
9 Morgen ga ik naar Amsterdam.
10 Nu staat de tafel tegen de muur. | 3
1 Ja, ik geef mijn broer ook een stukje. Ja, mijn broer geef ik ook een stukje.
2 Ja, ik ga vanmiddag even naar de bank. Ja, vanmiddag ga ik even naar de bank.
3 Ja, ik haal morgen een formulier voor je (jou). Ja, morgen haal ik een formulier voor je.
4 Ja, ik wil die fiets van jou (je) kopen. Ja, die fiets wil ik van jou (je) kopen.
5 Ja, ik kom vanmiddag bij je (jou) langs. Ja, vanmiddag kom ik bij je (jou) langs. |
|---|---|---|

Les 32

1
1 hebben ingepakt
2 zijn gegaan
3 zijn gegaan
4 zijn angekommen
5 hebben gelogeerd
6 hebben gezien | 2
1 Ik ben bezig.
2 Ik spreek Nederlands.
3 Ik heb veel te doen.
4 Ik heb het nu niet druk meer.
5 Ik ben nu niet thuis.
6 Ik ben nu thuis.
7 Hij moet Nederlands leren.
8 Hij spreekt Engels.
9 Zij is niet thuis.
10 Zij is thuis. | 3
1 zijn
2 is
3 heb
4 ben
5 zijn
6 zijn
7 is
8 heeft
9 heb
10 heb | 4
1 is
2 heeft
3 heeft
4 hebben
5 ben
6 heb
7 ben
8 heb
9 ben
10 is |
|---|---|--|--|

Les 33

1
1 't kofschip
2 stam, medeklinker, 't kofschip, t. | 2
1 gerekend
2 gespeeld
3 gerookt
4 gemaakt
5 gereisd
6 geleerd
7 geleefd
8 gewoond
9 gestrooid
10 gezegd | 3
1 Ik heb een tekening gemaakt.
2 Hij heeft hard gewerkt.
3 Hij heeft het zelf gezegd!
4 Wie heeft dat gevraagd?
5 Wie heeft daar gewoond?
6 Karel heeft een afspraak gemaakt.
7 Ik heb de tafel gedekt.
8 Mustafa heeft in een hotel gewerkt.
9 Ik heb niets gehoord.
10 Wie heeft dat gezegd? | 4
1 Mijn vriend heeft mijn mes gebruikt.
2 Mijn oma heeft lang geleefd.
3 Ik heb naar mooie muziek geluisterd.
4 Wij hebben een moeilijke les gemaakt.
5 Ik heb een bloes genaaid.
6 Mijn oom heeft in Amerika gewoond.
7 Ik heb het verhaal van mijn oom gehoord.
8 Mijn vader heeft een auto gehuurd.
9 Mijn moeder heeft veel geld gespaard.
10 De kinderen hebben buiten gespeeld. |
|---|--|---|---|

Les 34

1

- 1 opmaken
- 2 opruimen
- 3 opbellen
- 4 afmaken
- 5 lezen
- 6 uitknippen

2

- 1 afgezegd
- 2 meegedeeld
- 3 afgerekend
- 4 opgezegd
- 5 afgeleerd
- 6 klaargemaakt

3

- 1 De verkoopster heeft de bloemen ingepakt.
- 2 De klant heeft afgerekend.
- 3 Karel heeft zijn vriend opgebeld.
- 4 Aisha heeft haar vriendin ontmoet.

4

- 1 De leraar heeft een verhaal verteld.
- 2 Ik heb een oude vriend ontmoet.
- 3 Heb jij die schaar gebruikt?
- 4 Ik heb nooit iets bijzonders beleefd.
- 5 De agent heeft de mensen gevraagd door te lopen.
- 6 Mirjam heeft geprobeerd haar vriendin op te bellen.
- 7 Ik heb gevraagd om het raam dicht te doen.
- 8 John heeft geweigerd de rekening te betalen.

Les 35

1

- 1 bakte - gebakken
- 2 braadde - gebraden
- 3 lachte - gelachen
- 4 stootte - gestoten
- 5 maalde - gemalen
- 6 raadde - geraten
- 7 scheidde - gescheiden
- 8 vouwde - gevouwen

2

- 1 De kinderen hebben om die leuke clown gelachen.
- 2 Mijn man heeft een appeltaart gebakken.
- 3 Mohamed heeft het antwoord geraden.
- 4 Ik heb op maandag gewassen.
- 5 Mijn dochter heeft de was opgevouwen.

3

- 1 het is gebarsten.
- 2 ik heb de koffie al gemalen.
- 3 ik heb (het) gisteren gebakken.
- 4 ze zijn gescheiden.
- 5 ik heb mijn hoofd gestoten.
- 6 ik heb gisteren gewassen.
- 7 ik heb de was al opgevouwen.
- 8 we hebben erg gelachen.
- 9 u hebt het (vlees) heerlijk gebraden.
- 10 ik heb het (woord) geraten.

Les 36

1

- 1 Waar woonde jij?
- 2 Hoe heette hij?
- 3 Hoe reisde je?
- 4 Hoe vluchtte hij?
- 5 Wat hoorde je?
- 6 Wie schopte zo hard?

2

- 1 het regende
het heeft geregend
- 2 het sneeuwde
het heeft gesneeuwd
- 3 het hagelde
het heeft gehageld
- 4 het waaide -
het heeft gewaaid
- 5 het stormde -
het heeft gestormd

3

- 1 De jongens speelden op straat met een bal.
- 2 Een jongen schopte de bal door een raam.
- 3 De kinderen renden weg.
- 4 De bewoner van het huis belde de politie op.
- 5 Hij legde alles uit.
- 6 De schilder zette een nieuwe ruit in.

4

- 1 De jongens hebben op straat met een bal gespeeld.
- 2 Een jongen heeft de bal door een raam geschopt.
- 3 De kinderen zijn weggerend.
- 4 De bewoner van het huis heeft de politie opgebeld.
- 5 Hij heeft alles uitgelegd.
- 6 De schilder heeft een nieuwe ruit ingezet.

5

- rende
haalde
draaide
hoorden
renden
vluchtte, speelde

Les 37

1

- 1 zien
- 2 hebben
- 3 kunnen
- 4 willen
- 5 zullen
- 6 moeten
- 7 hangen
- 8 kijken
- 9 vinden
- 10 zoeken

2

- 1 zei - zeiden - gezegd
- 2 deed - deden - gedaan
- 3 liep - liepen - gelopen
- 4 reed - reden - gereden
- 5 zag - zagen - gezien
- 6 keek - keken - gekeken
- 7 kwam - kwamen - gekomen
- 8 kon - konden - gekund
- 9 wist - wisten - geweten
- 10 dacht - dachten - gedacht

3

- 1 Het was vroeg in de ochtend.
- 2 De vogels zongen.
- 3 De kinderen gingen naar school.
- 4 Ze hadden veel plezier.
- 5 Zij plaagden elkaar en lachten veel.

4

- 1 pakte
- 2 rende, kwam
- 3 keek, zag
- 4 zei
- 5 liet, hapte
- 6 was, was

Les 38

1

- 1 hebben genomen
- 2 zijn gebleven
- 3 zijn achtergebleven
- 4 hebben / zijn gereden
- 5 hebben / zijn gelopen
- 6 zijn doorgestaan
- 7 zijn gevallen
- 8 zijn gesprongen
- 9 zijn gebogen
- 10 hebben gedacht

2

- 1 Ik eet lekker.
- 2 Ga je niet naar school?
- 3 Koop je dat boek?
- 4 Wij gaan naar het strand.
- 5 Waar ben je?
- 6 Hoe ga je naar huis?
- 7 Help je je vriendin?
- 8 Welk boek lees je?

3

- 1 Achmed is weer met zijn werk begonnen.
- 2 Hij is naar zijn kantoor gefietst.
- 3 Daar is hij wel geschrokken.
- 4 Het is erg koud geweest.
- 5 De verwarming heeft niet gebrand.
- 6 De waterleiding is kapot gevoren.

4

- 1 Zijn
- 2 hebben
- 3 heb
- 4 zijn
- 5 hebben
- 6 zijn
- 7 Heb
- 8 ben

Les 39

1

- 1 Zij hebben kunnen helpen.
- 2 Zij hebben mogen kijken.
- 3 Zij hebben lopen schreeuwen.
- 4 Zij hebben dat moeten zeggen.
- 5 Zij zijn komen kijken.
- 6 Zij zijn blijven staan.

2

- 1 De man zit te lezen.
- 2 De man heeft zitten lezen.
- 3 Het gaat regenen.
- 4 Het is gaan regenen.
- 5 Maria staat op de bus te wachten.
- 6 Maria heeft lang staan wachten.

3

- 1 Wij zijn in de stad gaan eten.
- 2 Ik ben komen kijken.
- 3 Hij heeft lopen schreeuwen.
- 4 Zij heeft zitten huilen.
- 5 De kinderen hebben zitten tekenen.
- 6 Maria heeft haar haar laten knippen.

Les 40

1

- 1 Aisha is aan het eten.
- 2 De kinderen zijn aan het spelen.
- 3 Jan is aan het stofzuigen.
- 4 Henk en Nermin zijn aan het praten.

2

- 1 Ze zitten te schaken.
- 2 Ze zijn aan het schaken.

3

- 1 Ik zit een brief te schrijven
- 2 Ik ben bezig een brief te schrijven.
- 3 Ik ben een brief aan het schrijven.
- 4 Ik sta de ramen te zemen.
- 5 Ik ben bezig (met) de ramen te zemen.
- 6 Ik ben de ramen aan het zemen.

4

- 1 Ik zit een trui te breien.
- 2 Ik ben een trui aan het breien.
- 3 Ik ben bezig een trui te breien.
- 4 Ik ben de zolder aan het schilderen.
- 5 Ik ben bezig de zolder te schilderen.

Les 41

1

- 1 kijk uit
- 2 roep
- 3 pas op
- 4 kijk
- 5 schiet op
- 6 stop
- 7 ga weg
- 8 leg neer

2

- 1 Pas op!
- 2 Kijk uit!
- 3 Kom hier!
- 4 Schiet een beetje op.
- 5 Ruim dat op.
- 6 Doe de deur dicht.
- 7 Eet je bord leeg.
- 8 Leg dat mes neer.

3

- 1 b
- 2 b
- 3 c

4

- 1 b
- 2 a
- 3 c

5

- 1 Komt u binnen.
- 2 Kom binnen.

Les 42

1

- 1 altijd
- 2 soms
- 3 altijd
- 4 soms
- 5 soms
- 6 soms
- 7 altijd
- 8 altijd
- 9 soms
- 10 altijd

2

- 1 zich
- 2 zich
- 3 -
- 4 -
- 5 - / zich
- 6 -
- 7 zich
- 8 zich
- 9 zich
- 10 -

3

- 1 Ik vergis mij vaak.
- 2 Wij hebben ons vergist. / Hebben wij ons vergist?
- 3 Vergis jij je vaak?
- 4 Zij hebben zich vergist. / Hebben zij zich vergist?
- 5 Verveel jij je weleens?
- 6 Ik verveel mij niet vaak.
- 7 Schaam jij je niet?
- 8 Ik heb mij verslikt.
- 9 Je moet je niet haasten.
- 10 Ik herinner mij dat niet. / Dat herinner ik mij niet.

4

- 1 Ik heb mij ingeschreven ...
- 2 Schrijf jij je ook in?
- 3 Nee, ik geef mij niet op ...
- 4 .. zich te laat ingeschreven.
- 5 Zij geeft zich ook op ...
- 6 We gaan ons (morgen allebei) opgeven.

Les 43**1**

- 1 mezelf (mijzelf)
- 2 zichzelf
- 3 zichzelf
- 4 uzelf
- 5 jezelf
- 6 zichzelf
- 7 jezelf
- 8 zichzelf

2

- 1 zelf
- 2 elkaar; elkaar
- 3 elkaar
- 4 zich
- 5 zelf
- 6 zelf
- 7 zich
- 8 zelf
- 9 elkaar
- 10 zich

3

- 1 op; uit
- 2 in
- 3 achter
- 4 bij
- 5 van
- 6 bij
- 7 door
- 8 voor

4

- 1 ... we kennen elkaar.
- 2 ... het is voor elkaar.
- 3 ... ik kan ze niet uit elkaar houden.
- 4 ... ik heb hem zelf in elkaar gezet.
- 5 ... veel van elkaar.
- 6 ... zo leuk achter elkaar.

5

- ... de eindjes aan elkaar knopen.

Les 44**1**

- 1 iemand
- 2 niemand
- 3 ergens
- 4 iemand
- 5 Niemand
- 6 nergens; ergens
- 7 niemand
- 8 iemand

2

- 1 weet
- 2 zeggen
- 3 zegt
- 4 weet
- 5 eet
- 6 houdt
- 7 moet
- 8 maken
- 9 Heeft
- 10 is

3

- 1 iets
- 2 ergens
- 3 nergens
- 4 iets
- 5 niets
- 6 ergens
- 7 nergens
- 8 iets; niets

4

- 1 niet
- 2 niets
- 3 niet
- 4 niets
- 5 niet
- 6 Niets

5

- 1 moois
- 2 ooit
- 3 nieuws
- 4 Nergens
- 5 nooit iets leuks

Les 45**1**

- 1 Jean drinkt koffie en Peter drinkt thee.
- 2 Wil je koffie of (wil je) thee?
- 3 Ik ga niet zwemmen, want ik ben verkouden.
- 4 Ik kom wel, maar ik kan niet lang blijven.
- 5 Ik moet weg, want het is al laat.
- 6 Mijn geld is op, want ik heb een huis gekocht.
- 7 Zullen we lopen of zullen we met de bus gaan?
- 8 Ik wil werken, maar ik wil geen vuil werk doen.

2

- 1 a
- 2 c
- 3 b

3

- 1 maar
- 2 want
- 3 of
- 4 en

4

- 1 en
- 2 Maar, want
- 3 of

5

- 1 want
- 2 en
- 3 want
- 4 Maar, en
- 5 of

Les 46

1

- 1 Ik ga met je mee als jij dat leuk vindt.
- 2 We waren blij, omdat we naar huis mochten.
- 3 Ik ga een brommer kopen, want ik heb genoeg geld gespaard.
- 4 Alle fans juichen als Ajax een doelpunt maakt.
- 5 Er is geen les, omdat de docent ziek is.
- 6 Iedereen gaat naar huis, want het is vijf uur.
- 7 Iedereen gaat naar huis als het vijf uur is.
- 8 Iedereen gaat naar huis, omdat het vijf uur is.

2

- 1 Als jij dat leuk vindt, ga ik met je mee.
- 2 Omdat we naar huis mochten, waren we blij.
- 3 -
- 4 Als Ajax een doelpunt maakt, juichen alle fans.
- 5 Omdat de docent ziek is, is er geen les.
- 6 -
- 7 Als het vijf uur is, gaat iedereen naar huis.
- 8 Omdat het vijf uur is, gaat iedereen naar huis.

3

- Goed is:
- 1 Ik ga nu boodschappen doen.
 - 2 Ik ga nu geen boodschappen doen.
 - 3 Ik ga nu niet naar de tandarts.
 - 4 Ik ga nu naar de tandarts.

4

- 1 voorwaarde
- 2 tijd
- 3 tijd
- 4 voorwaarde
- 5 voorwaarde
- 6 tijd
- 7 tijd
- 8 voorwaarde

Les 47

1

- 1 Nadat we hebben gezwommen, moet ik nog een boodschap doen.
- 2 Voor(dat) ik eten ga koken, drink ik eerst een glaasje wijn.
- 3 Ga je mee naar de film nadat je bij de kapper bent geweest?
- 4 Je kunt het beste zaaien voordat het gaat regenen.

2

- 1 Ik moet nog een boodschap doen nadat we hebben gezwommen.
- 2 Ik drink eerst een glaasje wijn voor(dat) ik eten ga koken.

3

- 1 voordat
- 2 Voordat
- 3 Nadat
- 4 voordat
- 5 Voordat
- 6 nadat

4

- 1 Doordat
- 2 zodat
- 3 zodat
- 4 Doordat
- 5 doordat
- 6 zodat

5

- 1 De weg was glad zodat de auto slippte.
- 2 Doordat de weg glad was, slippte de auto.

Les 48

1

- 1 regent
- 2 regende
- 3 schijnt
- 4 scheen
- 5 wordt
- 6 werd

2

- 1 b
- 2 a
- 3 b

3

- 1 Sinds
- 2 Als
- 3 Toen
- 4 Als
- 5 Sinds
- 6 Als
- 7 Toen
- 8 Als

4

- 1 terwijl
- 2 Zodra
- 3 Zodra
- 4 Terwijl
- 5 zodra
- 6 Terwijl

Les 49

1

- 1 zodat
- 2 Voordat
- 3 Nadat
- 4 zodat

2

- a

3

- 1 zodat
- 2 nadat
- 3 zodat
- 4 Voordat

4

- 1 b
- 2 c

5

- 1 Tenzij
- 2 Mits
- 3 Mits
- 4 Tenzij

Les 50

1

- 1 Ik denk dat hij net op tijd komt.
- 2 Ik hoop dat je van pannenkoeken houdt.
- 3 De weerman heeft gezegd dat het gaat sneeuwen.
- 4 De chef vraagt of jij hem even wilt helpen.
- 5 Ik vraag me af of hij op tijd zal komen.
- 6 Ik ben benieuwd of ik de goedkeuring van de baas zal krijgen.
- 7 Kijk eens of er post is.
- 8 Vind jij ook niet dat hij het gratis moet doen?

2

- 1 U zei dat het niet anders kon.
- 2 Ik vraag me af of u gelijk hebt.
- 3 Kijk eens of de brieven klaar zijn.
- 4 Probeer eens of de motor het doet.
- 5 De collega's zeiden dat ze het niet begrepen.

3

b, f

Les 51

1

- 1 c, a, d, b
- 2 a, c, d, b

2

- 1 nee
- 2 ja
- 3 nee
- 4 ja
- 5 nee
- 6 ja

3

- 1 Maria ging boodschappen doen, toen zij klaar was met haar werk.
- 2 Muharrem wilde gaan zwemmen, toen het zwembad gesloten was.
- 3 Joseph wou net weggaan, toen de telefoon ging.
- 4 Omar was aan het verven toen ik op bezoek kwam.

4

- 1 dan
- 2 toen
- 3 toen
- 4 dan
- 5 toen

5

- 1 of
- 2 wel
- 3 dus / daarom
- 4 Maar / toch
- 5 daarom / dus
- 6 Bovendien

Les 52

1

- 1 die
- 2 die
- 3 die
- 4 dat
- 5 waar
- 6 wie
- 7 wat
- 8 wie
- 9 waar
- 10 waar

2

- 1 De bus waarmee ik kwam, kreeg een leuke band.
- 2 De bus waar ik mee kwam, kreeg een leuke band.

3

- 1 Die man met wie ik stond te praten, is mijn oom.
- 2 Die man waar ik mee stond te praten, is mijn oom.
- 3 Die man waarmee ik stond te praten, is mijn oom

4

- 1 De school die honderd jaar bestaat, geeft een feest.
- 2 De directeur, die 65 jaar is geworden, gaat met pensioen.
- 3 De telefoon, die op mijn bureau staat, rinkelt.
- 4 Het huis dat naast de kerk staat, is heel oud.
- 5 De computer die ik gekocht heb, is tweedehands.
- 6 De koek die jij hebt gebakken, is helemaal opgegeten.

5

- 1 dat
- 2 die
- 3 dat
- 4 dat
- 5 die
- 6 die
- 7 die

Les 53

1	2	3
1 de generaal	1 Daarmee	r. 2: hij = de hond; hij = de ezel; zichzelf = de ezel
2 de generaal	2 hiermee	r. 3: ik = de ezel; ik = de ezel;
3 de soldaat	3 hierheen	r. 4: ik = de ezel
4 de generaal	4 daardoor / daarmee	r. 5: zo = naar binnen gaan en de baas een poot geven; zijn = van de ezel
5 de generaal		r. 6: waarbij = bij het optillen van zijn poot; hij = de ezel
6 de soldaat		r. 7: hij = de boer
7 de soldaat		
8 de soldaat		
9 de generaal		
10 de soldaat		
11 de soldaat		
12 de soldaat		

Les 54

1	2	3	4
1 Ik was er al eerder geweest.	1 erdoor	1 Er is; er zijn	1 Heb je gezien dat er een nieuwe docent is?
2 Ik heb er drie.	2 erbij; ernaar	2 zijn er; er is	2 Heb je gehoord dat er voor je opgebeld is?
3 Wat is er gebeurd?	3 erin	3 Er was (er is); er zijn	3 Heb je gemerkt dat er iemand binnengekomen is?
4 Hoeveel mensen komen er?	4 erop	4 Er was; Er waren	4 Weet jij of er morgen les is?
5 Er is telefoon voor je!	5 ermee		5 Kunt u mij zeggen of er een bushalte bij het station is?
6 Wat zie je er netjes uit!	6 erom		6 Kijk even of er genoeg suiker is?
7 Ik kan er goed mee schrijven.	7 ermee		
8 Ja, ik heb er weleens van gehoord.	8 ernaast		
	9 erna		
	10 erbij; er		

Les 55

1	2	3	4	5
1 ja	1 Veel mensen zien de maansverduistering.	1 De boeken worden door de leerlingen gekaft.	1 De boeken zijn door de leerlingen gekaft.	1 moet nog gebeuren
2 ja	2 Deze cursisten maken weinig fouten.	2 De radio wordt door mijn vader gerepareerd.	2 De radio is door mijn vader gerepareerd.	2 is gebeurd
3 nee	3 De monteur repareert onze auto goed.	3 Deze krant wordt 's nachts gedrukt. of: 's Nachts wordt deze krant gedrukt.	3 Deze krant is 's nachts gedrukt. of: 's Nachts is deze krant gedrukt.	3 is gebeurd
4 ja	4 Veel mensen lezen dit boek.	4 Op de radio wordt veel popmuziek gedraaid. of: Veel popmuziek wordt op de radio gedraaid.	4 Op de radio is veel popmuziek gedraaid. of: Veel popmuziek is op de radio gedraaid.	4 moet nog gebeuren
5 ja	5 Kinderen plukken vaak beschermde bloemen.	5 Een woonvergunning wordt door mijn vader aangevraagd. of: Door mijn vader wordt een woonvergunning aangevraagd.	5 Een woonvergunning is door mijn vader aangevraagd. of: Door mijn vader is een woonvergunning aangevraagd.	
6 nee				
7 ja				
8 nee				
9 ja				
10 ja				

Les 56

1
1 fluitend, zingend,
huilend, lachend.
2 rillend, bevend,
trillend, kokend.
3 lopend, rennend,
hollend, rijdend.
4 hangend, zittend,
liggend, werkend. | 2
1 Kokend
2 Fluitend
3 Lachend
4 Hangend
5 Schreeuwend
6 Zingend | 3
1 Hij rende lachend
weg.
2 Ik liep rillend van
de kou naar huis.
3 Het meisje holde
hard huilend naar
haar moeder.
4 Ze vertelden
elkaar fluisterend
een geheim. | 4
1 rijdende
2 gierende
3 brandende
4 zingende
5 Krakende
6 spelende | 5
1 doende
2 slapende
3 lopend |
|---|--|---|---|--|

Les 57

1
1 vinden
2 bakken
3 verslijten
4 koken
5 wassen
6 rijden
7 kleuren
8 strijken
9 verscheuren
10 schrijven | 2
1 verbrede
2 vergeten
3 geschreven
4 gegeven
5 gekozen
6 gelezen
7 gesprongen
8 verboden
9 verdwenen
10 gewonnen | 3
1 meegebrachte
2 opgegeten
3 leeggedronken
4 opgezochte
5 binnengekomen
6 teruggebrachte
7 uitgenodigde
8 meegenomen | 4
1 afgesproken
2 behandelde
3 uitgetrokken
4 geslaagde
5 verwijderde
6 Geachte |
|---|---|---|--|

Les 58

1
1 glaasje
2 zakje
3 pakje
4 flesje / blikje
5 blikje
6 kopje
7 broodje
8 rondje | 2
1 ijs
2 ijsje
3 chocolaatjes
4 krijt
5 chocola
6 liedjes
7 krijtje
8 liederen | 3
1 klein / lief
2 lief
3 leuk
4 niet serieus
5 niet serieus / niet
belangrijk
6 klein | 4
1 oogje
2 kluitje
3 klokje
4 puntje
5 akkertje
6 appeltje
7 balletje
8 beentje
9 belletje
10 boontje, loontje |
|--|--|--|--|

Les 59

1
1 -
2 a Dat zijn Aisha's boeken
- b Die zijn van haar.
3 a. Dat is Mohameds para-
plu - b Die is van hem.
4 a Dat is Klaas' jas - b Die
is van hem.
5 a. Dat is Aziz' bril - b. Die
is van hem.
6 a Dat zijn Vera's sigaret-
ten - b Die zijn van haar. | 2
1 het jouwe
2 het mijne
3 de mijne
4 de jouwe
5 de uwe
6 het onze
7 de mijne
8 de onze | 3
1 -
2 die van ons
3 die van mij
4 die van hem
5 die van haar
6 dat van hun. | 4
1 de jouwe
2 het jouwe
3 het mijne
4 het onze
5 de onze
6 de uwe
7 de jouwe
8 de jouwe of de mijne? |
|---|---|--|--|

Les 60

1
gebeurt, blijkt, belt aan, zegt, komt, duwt, houdt, verdwijnt,
is, blijkt
De tegenwoordige tijd wordt hier gebruikt omdat het <u>tel-</u>
<u>kens</u> <u>weer</u> gebeurt. | 2
probeerden, lukte, belde, hield, zette, reed, moesten, had,
mochten
De verleden tijd wordt hier gebruikt omdat er verteld wordt
wat er <u>op de tweede kerstdag</u> gebeurde. |
|---|--|

Les 61

1

heeft uitgestrooid, had gehaald, had gestopt, (had) gezet, had gegooid, gewend was
De voltooid tijd wordt hier gebruikt omdat er iets beschreven wordt dat in het verleden plaatsvond maar dat gevolgen heeft voor het heden: het geld is weg ...

2 De twee ezels

Twee ezels waren onderweg. De één droeg een zak met graan, terwijl de ander de opbrengst van de belastingen bij zich had. De ezel die het belastinggeld droeg, voelde zich natuurlijk heel belangrijk en gewichtig. Hij liep trots stappend voort en liet af en toe zijn bellen vrolijk rinkelen. Maar plotseling verscheen er een bende rovers op hun weg. Zij hadden het voorzien op het geld. Ze wierpen zich met zijn allen op de ezel die dat droeg en traptten en stomptten hem waar ze maar konden. Ondertussen probeerden ze het geld van zijn rug te trekken. Korte tijd later was de strijd gestreden en waren de rovers met het geld verdwenen.

"Is dit nu mijn loon?" klaagde de ezel. "Jij, die achter mij liep, bent de dans ontsprongen. Ik ben niet alleen zwaar gewond, maar ik ben ook nog mijn lading kwijt. Hoe onrechtvaardig is de wereld!"

"Tja", antwoordde de tweede ezel, "als je slechts graan had gedragen zoals ik, was jou ook niets overkomen!"

Les 62

1

aantonende wijs: wordt, aangelegd, is, is, is
gebiedende wijs: bereken

2

- 1 Loop
- 2 doen
- 3 Eet
- 4 Luister
- 5 Ruim ... op
- 6 Ga ... mee
- 7 Denk ... na
- 8 Laat ... binnen
- 9 Wees, pas ... op
- 10 Heb

3

- 1 Zet ... aan
- 2 Plaats
- 3 Dubbelklik
- 4 Klik
- 5 Klik
- 6 Plaats
- 7 Klik

4

- 1 Rust maar goed uit!
- 2 Open ook een rekening!
- 3 Lees die brief even.
- 4 Doe de deur (eens) dicht.
- 5 Schrijf de antwoorden (maar) op.

Les 63

1

- 1 Doe 40 gram boter in de pan. Fruit een ui en roer met een houten lepel.
- 2 Roer er 250 gram rijst door, bak de rijst en blijf roeren.
- 3 Giet er 3/4 liter hete bouillon bij.
- 4 Draai het vuur hoger; laat het even koken; leg het deksel op de pan en laat het 30 minuten pruttelen.
- 5 Roer er tot slot een klontje boter door.

Les 64

1

- 1 Natuurlijk.
- 2 Alstublieft
- 3 Niets natuurlijk!
- 4 –
- 5 Ja, het is hier benauwd.

2

- 1 vraag
- 2 bevestiging
- 3 opdracht
- 4 bevestiging
- 5 vraag
- 6 opdracht
- 7 opdracht
- 8 bevestiging
- 9 vraag
- 10 bevestiging

3

- a - 2
- b - 1
- c - 3
- d - 4
- e - 5

Les 65

1

- 1 voorstel
- 2 voorstel
- 3 ongelooft
- 4 verwijt
- 5 verbazing; verwijt
- 6 verwijt
- 7 verwijt
- 8 verwijt; verbazing

2

- 1 Dat lijkt me lekker.
- 2 Ja, dat zal ik doen.
- 3 Ja, leuk!
- 4 Ja, dat lijkt me een goed idee.
- 5 Interesseert het je dan?

3

- 1 Let je op de houdbaarheidsdatum van de melk?
- 2 Waarom ben je niet met mij mee geweest naar de voetbalwedstrijd?
- 3 Wat denk je ervan als we eens samen een weekje weggaan? of: Wat zou je ervan denken als wij eens samen een weekje weggingen.
- 4 Waarom blijf je niet een paar dagen?
- 5 Kijk je goed uit in het verkeer?
- 6 Waarom heb je niet naar mij geluisterd?
- 7 Waarom kom je ook niet naar Nederland?
- 8 Is Ahmed echt verhuisd?

Les 66

1

werkwoord:
geven
geven om
aangeven
aangeven
opgeven

- 1 b
- 2 e
- 3 a
- 4 d
- 5 c

2

- 1 om
- 2 aan
- 3 in
- 4 uit
- 5 uit, op
- 6 van

3

- 1 op
- 2 in
- 3 op
- 4 van
- 5 op
- 6 bij
- 7 van
- 8 met
- 9 aan
- 10 voor

4

- 1 aangekomen
- 2 omgekomen
- 3 komt ... voor
- 4 bijkomen
- 5 overgekomen

5

- 1 af ... krijgen
- 2 kreeg ... door
- 3 aankrijgen
- 4 krijg ... uit
- 5 opgekregen

Les 67

1

- 1 Mijn broer gaat vaak naar het voetballen kijken en zijn vriend gaat ook vaak naar het voetballen kijken.
- 2 Ik heb hard gewerkt, maar mijn zusje heeft niet hard gewerkt.
- 3 Mijn moeder is naar Turkije geweest, maar ik ben niet naar Turkije geweest.
- 4 Hoe ga je naar Amsterdam, ga je met de auto of ga je met de trein?
- 5 Idris draagt zijn koffer en ik draag zijn tas.
- 6 Gisteren regende het en vandaag regent het ook.

2

- 1 Mijn moeder is ziek en mijn vader ook.
- 2 Ga je morgen weg of overmorgen?
- 3 Mijn broer houdt van zwemmen, maar ik niet.
- 4 Ik denk dat ik vanmiddag ga wandelen of fietsen.
- 5 Zou jij vanmiddag mijn boek mee kunnen nemen en terugbrengen naar de bibliotheek?

3

- 1 hoog- en laagopgeleiden
- 2 hoge- en lagedrukgebieden
- 3 op- en aanmerkingen
- 4 oosten- en westenwind
- 5 woorden- en studieboeken

4

- 1 fout
- 2 goed
- 3 fout
- 4 goed
- 5 fout

Les 68

1
1 De docent zei dat hij geen tijd had.
2 Zij dacht dat zij genoeg geld had.
3 Ik verwacht dat ik hem morgen zal zien.
4 Jean probeerde of hij zijn docent kon bellen.
5 Aisha hoopt dat zij dit boek over twee maanden uit heeft. | 2
1 Maria studeert hard om dit jaar examen te kunnen doen.
2 Nga leert Nederlands om later te kunnen gaan werken.
3 Phong spaart veel geld om over een paar jaar een huis te kunnen kopen.
4 Ik lees veel Engelse boeken om mijn Engels goed bij te houden.
5 Idris kijkt op de klok om op tijd op de les te zijn. | 3
1 De boeken die gelezen moeten worden, zijn allemaal vakgericht.
2 De hindernissen die genomen moesten worden, waren voor veel paarden te moeilijk.
3 De wegen die gevolgd moesten worden, waren duidelijk aangegeven.
4 Het huiswerk dat gemaakt moet worden, staat op het bord aangegeven.
5 De les die gelezen moet worden, staat op bladzijde 50. |
|---|--|---|

Les 69

1
1 a
2 b
3 a
4 b
5 a
6 b | 2
1 de de vervuiling van het water
2 de de rekening voor telefoon(gesprekken)
3 het het sap van sinaas-appels
4 het het dier dat in huis gehouden wordt
5 het het onderwijs dat 's avonds gegeven wordt
6 de de bak om glas in te gooien
7 de de weger om brieven mee te wegen
8 de de aanwijzing hoe je iets moet gebruiken.
9 het het programma om op de computer te gebruiken
10 het het boekje om iets in op te schrijven | 3
1 3: de organisatie voor de rechten van mensen
2 3: het programma waarmee je teksten schrijft
3 3: het centrum in de wijk waar je informatie kunt krijgen
4 2: de datum tot wanneer je iets goed kunt houden
5 3: de machine waarmee je het gras maait
6 2: het woordenboek voor de basis (= het laagste niveau)
7 3: het journaal van acht uur
8 3: trein met hoge snelheid | 4
1 dranken die vrij zijn van alcohol; waar geen alcohol in zit.
2 gebied waar zeker sneeuw ligt (een ski-gebied).
3 tapijt dat net zo breed is als de kamer; 4 mtr. breed tapijt.
4 een omgeving die vriendelijk is voor kinderen; waar een kind rustig kan spelen.
5 schalen die in de oven gebruikt kunnen worden.
6 benzine waar geen lood in zit.
7 machines die door een computer gestuurd worden.
8 jongeren die verslaafd zijn aan drugs. |
|--|--|---|--|

Les 70

1
1 herinneren
2 vervelen
3 bedoelen
4 spreken
5 voelen
6 buigen
7 dragen
8 uitspreken
9 lachen
10 ophouden | 2
1 bedoeling
2 herhaling
3 voelen
4 beplanting
5 waardering
6 spelling | 3
1 a
2 a
3 b
4 a | 4
1 breekbaar, leesbaar, afwasbaar, hoorbaar
2 spaarzaam, leerszaam, waakzaam, werkzaam
3 erfelijk, koninklijk, fatsoenlijk, sterfelijk
4 ontmoeting, opruiming, herkenning, kaping | 5
1 ongelofelijk, ongelooflijk
2 onvergetelijk
3 onsmakelijk
4 onophoudelijk
5 onuitsprekelijk
6 onvermijdelijk |
|--|--|--------------------------------------|--|--|

Les 71

1

- 1 schrijver, lezing
- 2 schriften
- 3 verhuizing
- 4 graf
- 5 zicht
- 6 regering; gang
- 7 giften, bouw
- 8 gevers
- 9 loop
- 10 trouwerij

2

- 1 rijden
- 2 ruiken
- 3 zien
- 4 geven
- 5 malen
- 6 schrijven
- 7 opdragen
- 8 horen
- 9 zeuren
- 10 rijden

3

- 1 naaien
- 2 schilderen
- 3 drukken
- 4 studeren
- 5 telefoneren
- 6 verkopen
- 7 transporteren
- 8 uitgeven
- 9 lassen
- 10 doceren
- 11 programmeren
- 12 graveren

4

- 1 verhoging
- 2 verdampt
- 3 vereeuwigen
- 4 verwisseld
- 5 verbeterd
- 6 verkocht
- 7 verlichting
- 8 verlies

Les 72

1

- 1 een, Het
- 2 een, De, het
- 3 de, de
- 4 De, de
- 5 (Het), de, het
- 6 -
- 7 -
- 8 -

2

- 1 In **de** winter kan het in Nederland erg koud zijn.
- 2 Mijn moeder ligt in **het** ziekenhuis.
- 3 Toen Jan klein was, wilde hij piloot worden.
- 4 Is er nog rijst?
- 5 Zonder geld kun je geen vergunning krijgen.

3

Uit het weerbericht van woensdag 18 juni

Morgen ontstaat er boven het Alpegebied (samenstelling met gebied!) een depressie. Daardoor gaat de wind bij ons uit het oosten waaien. Verder is er eerst nog geregeld zonneschijn en lopen de temperaturen op tot 21-23 graden. 's Avonds nemen in het zuiden van het land de buienkanalen toe. Het zuiden van Limburg zat gisteren de hele dag in de wolken en er viel ook regen. In de rest van het land was het overwegend zonnig.

4

Een leeuw lag te slapen in het gras. Daar kwam een muisje. Het maakte hem wakker met zijn gepiep. De leeuw werd boos en pakte de muis met zijn grote klauw. 'Daar heb ik je, kleine piepmuis,' brulde de leeuw. 'Laat me toch los. Ik ben zo klein dat je me nauwelijks proeft als je me opeet', piepte het muisje. 'Neem toch iemand die groter is dan ik en laat me lopen. Ik zal je helpen als ik kan.' 'Jij mij helpen,' lachte de leeuw, 'je bent veel te klein.' Maar de leeuw liet de muis lopen. Een hele tijd later hoorde de muis een groot gebrul in het bos. Het was de leeuw. Jagers hadden een groot net gespannen en daar was de leeuw in gevangen. Hij kon er niet meer uitkomen, zo sterk was het touw. Dat zag de muis en hij begon meteen te knagen bij de / een poot van de leeuw. Hij knaagde en knaagde. Het duurde niet lang of er was een groot gat in het net. Zo kwam de leeuw vrij. Een / De kleine muis had het leven van een / de grote, sterke leeuw gered en zij bleven vrienden voor altijd.

Les 73

1
1 b
2 b
3 a | 2
1 b
2 a
3 b
4 a
5 b | 3
1 moeten
2 hoof
3 Wil
4 hoeft
5 wil
6 hoof
7 moet (wil)
8 wil
9 moet
10 moet | 4
1 a
2 b (a is fout want hoeven heeft altijd niet of geen bij zich)
3 a
4 b zie 2 |
|-------------------------------|---|---|---|

Les 74

1
1 vraag om advies
2 advies
3 verzoek
4 beoordeling
5 wens / verzoek
6 vraag
7 mogelijkheid
8 verwijt
9 verwijt
10 mogelijkheid | 2
1 Zou de klok achter lopen?
2 Zou het regenen?
3 Ik zou even wachten. (of: Als ik jou was, zou ik even wachten.)
4 Zou ik een pond gehakt mogen? (of: ... kunnen krijgen of: ...van u mogen hebben)
5 Ik zou graag een wereldreis maken!
6 Jij zou toch mijn boek meenemen! | 3
1 ... zou ik een wereldreis gaan maken.
2 ... zou ik een nieuw huis kopen.
3 ... zou ik met vakantie gaan.
4 ... zou ik ook examen doen.
5 ... zou ik mijn naam laten veranderen.
6 ... zou het ongeluk niet gebeurd zijn. | 4
1 verzoek
2 wens
3 vraag naar wil
4 bedoeling
5 wens |
|---|--|---|--|

Les 75

1
1 onlangs
2 Destijds
3 intussen
4 binnenkort
5 eens | 2
1 daar, een eindje verder
2 buiten de haven
3 ergens anders
4 meestal
5 helemaal niet
6 heel erg | 3
1 C | 4
1 a
2 b
3 a
4 b
5 b |
|---|---|-----------------|---|

Les 76

1
1 Dit boek bevat veel informatie, maar het is moeilijk te lezen.
2 Mijn vader is Marokkaan, maar mijn moeder is Nederlandse.
3 Je mag niet mee, want je bent te jong voor die film.
4 Hij wou zes weken met vakantie, maar dat is niet mogelijk in verband met zijn werk. | 2
1 a en d; b en c.
2 a, c en e; b en d. | 3
1 a
2 b
3 a
4 b |
|--|---|--------------------------------------|

Les 77

1
1 minstens
2 bijna
3 ongeveer
4 hoogstens | 2
1 maar / enkel / slechts
2 enkel / alleen maar
3 maar / slechts
4 enkel
5 alleen | 3
1 alleen
2 enkel
3 enkele
4 alleen
5 enkele
6 enkele
7 Alleen / Enkel
8 alleen | 4
1 a
2 b
3 a
4 b
5 b
6 b
7 a
8 b
9 a
10 a |
|--|--|---|---|

Les 78

1

- 1 tegenstelling
- 2 graad
- 3 afkeuring
- 4 vermoeden
- 5 graad
- 6 graad

2

- 1 Hopelijk
- 2 misschien
- 3 blijikbaar
- 4 eigenlijk
- 5 dan / eigenlijk
- 6 weliswaar, misschien; dan ook
- 7 immers, min of meer
- 8 min of meer, immers.

3

- 1 g
- 2 h
- 3 f
- 4 d
- 5 e
- 6 b
- 7 c
- 8 a

Antwoorden van de extra oefeningen

a

De trein van Surabaya naar Djakarta.

Ik zit
en kijk uit het raam
Ik zie de groene
rijstvelden

Het is vier uur
in de ochtend
Buiten is het erg vredig
de (een) nieuwe dag begint

Voor mijn zusters uit de dessa
is het tijd om te gaan
Ze werken voor de landheer
op de rijstvelden

Ik zie ze bij duizenden
werkende broeders en zusters
Nog steeds werkend
voor de landheer

b

a
a
b
a

c

Spelen is voor kinderen net zo natuurlijk als eten en drinken. Dat geldt voor alle tijden in alle culturen, over de hele wereld. Natuurlijk zijn er spelletjes, die maar in een of enkele culturen voorkomen. Maar misschien zijn er wel meer die over veel landen verspreid zijn. Denk maar eens aan hinkelen, knikkeren en verstoppertje.

In dit boek zijn veel spelletjes verzameld met het oog op intercultureel onderwijs en andersoortige manieren om aandacht te schenken aan de multiculturele samenleving. Bij de selectie is vooral rekening gehouden met de meestvoorkomende culturele minderheidsgroeperingen in Nederland: Turken, Marokkanen, Grieken, Spanjaarden, Portugezen, Chinezen, Antillianen, Surinamers en vluchtelingen uit Zuid-Amerika en Zuidoost-Azië. Tevens zijn er enkele spelletjes opgenomen uit landen als Korea, waarvandaan vrij veel kinderen op jonge leeftijd in Nederland zijn gekomen.

d

Een vrouw kocht op de markt een schildpad. Ze was van plan om soep van hem te maken. Op weg naar huis kwam ze langs een rivier. De vrouw dacht aan de schildpad in haar mand. Het zielige dier zou vast dorst hebben. Ze haalde de schildpad uit haar mand en zette hem in het water. Ze sprak: 'Ach zielig beestje, heb je zo'n dorst? Drink maar eens lekker!'

De schildpad dronk van het frisse rivierwater. Toen zwom hij zo snel mogelijk van de vrouw weg. Dat had ze niet verwacht. Ze riep hem kwaad achterna: 'Dat is gemeen! Je was voor de soep bestemd. Nu doe ik eens iets aardigs en er wordt meteen misbruik van gemaakt.'

e

De achterdeur
Op een avond klopte een buurman bij Hodja aan. Deze man kletste zoveel dat je oren ervan verstopt raakten. Hodja was dan ook altijd blij, als hij laat in de avond de rug van de buurman door de deur zag verdwijnen. Deze avond wilde hij hem al helemaal niet zien, zodat hij zijn vrouw liet zeggen dat hij niet thuis was. 'Maar ik zag Hodja een paar minuten geleden het huis binnengaan,' wierp de buurman tegen. Hodja, die achter het raam luisterde, begreep dat zijn buurman even moeilijk te overtuigen was als een koppige ezel. Hij werd kwaad, deed het raam open en schreeuwde naar de buurman: 'Jij stommeling. Weet je soms niet, dat dit huis ook een achterdeur heeft. Zou het niet mogelijk zijn dat ik door die deur weer ben weggegaan?'

f

Ik heb iemand goed leren kennen bij wie ik nooit bezoek zag en ik vroeg mij naar een Iraans spreekwoord af: 'Komt hij uit de boom? Heeft hij helemaal niemand?' Zijn verjaardag viert hij niet, dat vindt hij onzin waar hij niet aan meedoet. 'Heb jij geen broers of zussen?' vroeg ik een keer. Ik wilde meer van hem weten: zijn zus zien, zijn broer zien. 'Ze wonen ver weg,' zei hij. Ik vroeg: 'In Amerika? In Afrika?' 'Nee, in Nederland; anderhalf uur rijden.' Mijn mond viel open van verbazing. 'Wat is nou anderhalf uur rijden? Dat is een smoesje!' Mijn bedoeling was daar gewoon een keer heen te gaan. Maar nee, je moet eerst een afspraak maken. Maar van een afspraak maken kwam het niet.

Toen we een keer samen voor iets in Amsterdam moesten zijn, verried hij zich en zei: 'Mijn zus woont in een plaatsje hier vlakbij.'

'Wat leuk! Gaan we daarheen? Gaan we er even kijken?' Goed, maar hij wilde toch eerst bellen. 'Hallo zus, ben jij thuis? Kan ik even met een kennisje bij je op bezoek komen? Heb je tijd?' Natuurlijk heeft zij tijd, mopperde ik in mijn binnenste. Je máákt toch tijd! We gingen erheen, werden hartelijk ontvangen, bezichtigden het fraaie huis en kregen een kop thee aangeboden. Maar een tweede kop thee hebben we niet gehad. Zij had een tenniswedstrijd wat betekende: 'Jullie moeten weg. Doe!'

Dat ervoer ik als een groot verschil met ons. Ik zou direct voor die wedstrijd afgebeld hebben.

Antwoorden van de toetsen

Toets 1

1

- 1 getal
- 2 getal
- 3 woord
- 4 letter
- 5 zin

2

- 1 14
- 2 80
- 3 20
- 4 100
- 5 0
- 6 19
- 7 8
- 8 30
- 9 1000
- 10 12

3

- 1 Yuri leest
- 2 Aisha kijkt
- 3 Nora leert
- 4 Karel leest
- 5 Maria spreekt

4

- 1 Leest Yuri de krant?
- 2 Kijkt Aisha televisie?
- 3 Leert Nora Nederlands?
- 4 Leest Karel een boek?
- 5 Spreekt Maria Nederlands?

5

- 1 Hij
- 2 Zij
- 3 Hij
- 4 Hij
- 5 Zij

6

- 1 Karel loopt buiten.
- 2 Yuri leest een boek.
- 3 Wij leren Nederlands.
- 4 We kijken televisie.
- 5 Ze gaan op reis.

7

- 1 Ze
- 2 Ze
- 3 Hij
- 4 Ze
- 5 Je
- 6 Hij
- 7 Het
- 8 Het
- 9 Ze
- 10 Het

8

- 1 Ik heet Mohamed.
- 2 Zij heet Maria.
- 3 Hoe heet jij?
- 4 Ik leer grammatica.
- 5 Leer jij ook grammatica?
- 6 Waar woon je?
- 7 Ik woon in Rotterdam.
- 8 Ik ook.

Toets 2

1

- 1 werk
- 2 brand
- 3 lig
- 4 luister
- 5 teken
- 6 zit

2

luister	brand	denk
luistert	brandt	denkt
luistert	brandt	denkt
luistert	brandt	denkt
luistert	brandt	denkt
luisteren	branden	denken
luisteren	branden	denken
luisteren	branden	denken

3

- 1 geef
- 2 ga
- 3 schrijf
- 4 zit
- 5 leef
- 6 kom
- 7 sta
- 8 praat
- 9 lees
- 10 blijf

4

geef	lees
geeft	leest
geeft	leest
geven	lezen
geven	lezen
geven	lezen
schrijf	praat
schrijft	praat
schrijft	praat
schrijven	praten
schrijven	praten
schrijven	praten
zit	blijf
zit	blijft
zit	blijft
zitten	blijven
zitten	blijven
zitten	blijven

5

- 1 het boek - de boeken
- 2 de vrouw - de vrouwen
- 3 het woord - de woorden
- 4 de vakantie - de vakanties
- 5 de opa - de opa's
- 6 de regel - de regels
- 7 de baby - de baby's
- 8 de bezem - de bezems
- 9 het hek - de hekken
- 10 het woord - de woorden
- 11 het café - de cafés
- 12 de tafel - de tafels
- 13 de lepel - de lepels
- 14 de vork - de vorken
- 15 het mes - de messen
- 16 het bord - de borden
- 17 de stad - de steden
- 18 het schip - de schepen
- 19 de dag - de dagen
- 20 het glas - de glazen

6

- 1 Wij maken een oefening.
- 2 Jullie geven een bos bloemen
- 3 De vrouwen gaan naar de les.
- 4 De boeken liggen op de tafel.
- 5 De meisjes schrijven in het boek.

Toets 3

1

- 1 de hoofden
- 2 de neuzen
- 3 de monden
- 4 de handen
- 5 de armen
- 6 de vingers
- 7 de tenen
- 8 de voeten
- 9 de ogen
- 10 de haren

2

- 1 de huizen
- 2 de straten
- 3 de katten
- 4 de pennen
- 5 de kasten
- 6 de tafels
- 7 de theepotten
- 8 de kopjes
- 9 de jassen
- 10 de zussen
- 11 de auto's
- 12 de emmers
- 13 de dozen
- 14 de deksels
- 15 de letters

3

- 1 armen
- 2 benen
- 3 oren
- 4 ogen
- 5 handen
- 6 voeten

4

- 1 uren
- 2 minuten
- 3 seconden
- 4 maanden
- 5 weken

5

- 1 boven
- 2 op
- 3 uit
- 4 naar

6

- 1 Ik ben
- 2 Hij is
- 3 Ik ben
- 4 Hij is

7

- 1 hoge
- 2 volle
- 3 zware

8

- 1 vette
- 2 dikke
- 3 rode
- 4 grote
- 5 schone
- 6 grijze
- 7 brede
- 8 nieuwe
- 9 verre
- 10 dunne

Toets 4

1

- 1 Waar is het postkantoor?
- 2 Wanneer begint de les?
- 3 Wat doet die jongen?
- 4 Waarom huilt dat meisje?
- 5 Wat zegt de leraar?
- 6 Hoe heet u / jij?
- 7 Waar woont u / jij?
- 8 Hoe ver is het naar het station?
- 9 Hoe laat vertrekt de trein?
- 10 Waarom lach je / lacht hij?

2

- 1 Waarom ben je te laat?
- 2 Wanneer vertrek je?
- 3 Wie zie je?
- 4 Waarom ga je naar huis?
- 5 Wat ga je vanavond doen?
- 6 Waarom ga je niet mee?
- 7 Wie bel je?
- 8 Wat wil je drinken?
- 9 Wat doe je / doet u?
- 10 Wat zie je / ziet u?

3

- 1 heb
- 2 hebben
- 3 heeft
- 4 hebben
- 5 heb
- 6 Heb
- 7 Hebben
- 8 heeft
- 9 Hebben
- 10 heb

4

- 1 Ja, ik heb vaak hoofdpijn.
- 2 Ja, ik krijg veel brieven uit Vietnam.
- 3 Ja, het is mooi weer.
- 4 Ja, ik heb het koud.
- 5 Ja, ik ben bang voor spinnen.
- 6 Ja, ik ga naar huis.
- 7 Ja, ik heb een girorekening.
- 8 Ja, ik doe aan sport.
- 9 Ja, ik hou van rijst.
- 10 Ja, ik heb te veel gegeten.

5

- 1 Ja, ik ga elke dag naar de les / Nee, ik ga niet elke dag naar de les.
- 2 Mijn adres is: ...
- 3 Ja, ik heb telefoon / Nee, ik heb geen telefoon.
- 4 Mijn telefoonnummer is: ...
- 5 Ja, ik bel veel / Nee, ik bel niet veel.
- 6 Ik sta om ... op.
- 7 Nee, ik kom nooit te laat / Ja, ik kom wel eens te laat.
- 8 Ja, ik spreek ... / Nee, ik spreek geen Engels of Duits.
- 9 Ik ga om ... naar bed.
- 10 Ja, ik heb een fiets / Nee, ik heb geen fiets.

6

- 1 Deze huizen zijn mooi.
- 2 Deze pennen schrijven dun.
- 3 Die jongens lopen hard.
- 4 Die meisjes leren Nederlands.
- 5 Deze mannen zijn niet moe.
- 6 Deze boeken zijn mooi.
- 7 Die boeken zijn niet mooi.
- 8 Deze klokken gaan niet goed.
- 9 Deze kinderen zijn ziek.
- 10 Deze jongens spreken goed Nederlands.

Toets 5

1

- 1 Nee, ik heb geen pijn.
- 2 Nee, ik ga niet naar de stad.
- 3 Nee, ik heb geen auto.
- 4 Nee, ik ga niet met de trein.
- 5 Nee, ik ben vanavond niet thuis.
- 6 Nee, ik kom morgen niet.
- 7 Nee, ik heb niet genoeg geld.
- 8 Nee, ik drink geen koffie.
- 9 Nee, ik ga niet op reis.
- 10 Nee, ik woon niet in de stad.

2

- 1 Welk
- 2 Elke
- 3 Elke
- 4 Welk
- 5 Welke
- 6 Elke
- 7 Welk
- 8 Welke
- 9 elke
- 10 welk
- 11 elke
- 12 welke

3

- 1 iedere
- 2 iedereen
- 3 iedereen
- 4 ieder
- 5 iedere
- 6 iedereen

4

- 1 is
- 2 heeft
- 3 weet
- 4 gaat
- 5 doet
- 6 is
- 7 is
- 8 zegt

5

- 1 hem
- 2 het
- 3 haar
- 4 het
- 5 haar
- 6 hem
- 7 ze / hen
- 8 mij
- 9 hem
- 10 mij

6

- 1 jou, mij
- 2 zijn
- 3 ons
- 4 mijn / onze
- 5 het
- 6 ze
- 7 jullie
- 8 hun
- 9 Mijn / Onze ; hem
- 10 uw
- 11 hem
- 12 haar

7

- 1 Mijn, jouw
- 2 jou
- 3 jou, mij
- 4 mij
- 5 Mijn
- 6 mij

Toets 6

1

- 1 het flesje
- 2 het mannetje
- 3 het bekertje
- 4 het spelletje
- 5 het glaasje
- 6 het bonnetje
- 7 het broodje
- 8 het lesje
- 9 het boontje
- 10 het chocolaatje
- 11 het boompje
- 12 het bruggetje

2

- 1 Op
- 2 tot
- 3 uit
- 4 tot
- 5 in
- 6 Na
- 7 in
- 8 met, in
- 9 met
- 10 aan

3

- 1 € 900,90
- 2 € 916,-
- 3 € 948,15
- 4 € 999,-
- 5 € 14.000,15
- 6 € 30.000,50
- 7 € 43014,50
- 8 € 68415,10

4

- 1 vingers, tenen
- 2 konijnen, hazen
- 3 auto's

5

- 1 6 juni 2006
- 2 15 augustus 2008
- 3 1 juli 2010
- 4 31 oktober 2003
- 5 21 augustus 1974

6

- 1 half een 's nachts
- 2 kwart voor een 's nachts
- 3 half twee 's nachts
- 4 kwart over vier 's nachts (of 's morgens)
- 5 tien minuten over tien 's morgens
- 6 tien voor half twee 's middags
- 7 tien over twaalf 's middags
- 8 half vier 's middags
- 9 vijf over acht 's avonds
- 10 vijf over half twaalf 's avonds

Toets 7

1

- 1 drie
- derde
- 2 vier
- vierde
- 3 een
- eerste
- 4 acht
- achtste
- 5 twintig
- twintigste

2

- 1 1 1/2
- 2 2 1/2
- 3 3/4
- 4 5/8
- 5 1/4

3

- 1 zeventiende
- 2 drieachtste
- 3 eenderde
- 4 viernegende
- 5 eentwintigste

4

- 1 0,8
- 2 0,09
- 3 0,15
- 4 0,5
- 5 1,5

5

- 1 meer dan
- 2 minder dan
- 3 minder dan
- 4 meer dan

6

- 1 duurder dan
- 2 hoger dan
- 3 meer dan
- 4 minder dan
- 5 goedkoper dan
- 6 zuurder
- 7 zwaarder dan
- 8 liever
- 9 liefst
- 10 beter

7

- dikke, witte, donkergrijze, korte, dik, nieuwe, grote, oranje, zwarte

8

- 1 mag
- 2 Heb
- 3 mag; ben
- 4 Ben
- 5 Zal
- 6 mogen
- 7 Wil
- 8 Heb; kan
- 9 Kan / Kun; heb
- 10 Kan / Zal

Toets 8

1

- 1 Kun je bij de markt uitstappen?
- 2 Loopt de wekker om zes uur af?
- 3 Nemen jullie morgen je nieuwe boek mee?
- 4 Hoe laat komt de trein aan?
- 5 Wil je straks de kamer opruimen?
- 6 Ga je morgen zwemmen?
- 7 Gaan jullie met vakantie?
- 8 Is het in Marokko erg warm?

2

- 1 Op wie sta je je wachten?
- 2 Wat zit je te maken?
- 3 Wat probeer je te tekenen?
- 4 Naar welke film zit je te kijken?
- 5 Met wie zit je te bellen?
- 6 Waar ga je heen?
- 7 Wat ga je doen?
- 8 Wat ga je kopen?
- 9 Waar ga je wonen?
- 10 Wanneer ga je trouwen?

3

- 1 Vandaag is het erg koud. Is het erg koud vandaag?
- 2 Morgen ga ik vroeg weg. Ga ik (je) morgen vroeg weg?
- 3 Hier moet je lang wachten. Moet je hier lang wachten?
- 4 In juli hebben we vakantie. Hebben we in juli vakantie?
- 5 Om negen uur moet ik weg. Moet ik (je) om negen uur weg?
- 6 Om vijf uur komt je vader. Komt je vader om vijf uur?
- 7 Morgen kom je niet op school. Kom je morgen niet op school?
- 8 Volgende week komt oma. Komt oma volgende week?

4

- 1 tegenw. tijd
- 2 tegenw. tijd
- 3 voltooid tijd
- 4 voltooid tijd
- 5 tegenw. tijd

5

- 1 ben
- 2 heb
- 3 heeft
- 4 is
- 5 Heeft
- 6 Ben
- 7 Zijn
- 8 zijn
- 9 is
- 10 is

Toets 9

1

- 1 Vandaag hebben wij onze meubels verhuisd.
- 2 We hebben een ander huis gehuurd.
- 3 Wij hebben ons tegen brand verzekerd.
- 4 De burens hebben hun huis verbouwd.
- 5 Zij hebben het twee keer zo groot gemaakt.

2

- 1 Ik heb gisteren de huur opgezegd.
- 2 De leraar heeft een verhaal verteld.
- 3 Heb jij haar ontmoet?
- 4 Hij heeft de afspraak afgezegd.
- 5 Zij heeft ons uitgenodigd.

3

- 1 De docent heeft ons gevraagd om elkaar te helpen.
- 2 Mijn vader heeft geweigerd om de rekening te betalen.
- 3 Hij heeft beloofd om vroeg te komen.
- 4 Zij heeft geprobeerd om het verleden te vergeten.
- 5 Ik heb op je gewacht.
- 6 Wie heeft dit huis gebouwd?
- 7 Ik heb weinig gewandeld.
- 8 Ik heb veel gefietst.

4

- 1 Mijn man braadt het vlees.
- 2 Ik bak brood.
- 3 Raad je het antwoord?
- 4 Stoot hij zijn hoofd?
- 5 De docent herhaalt het antwoord.
- 6 Ontmoet je mijn moeder in de supermarkt?
- 7 Dat durf ik niet.
- 8 Wat een mooie jurk naai je!

5

- 1 Gisteren werkte ik niet.
- 2 Ik belde mijn vriendin op.
- 3 Ik praatte met haar.
- 4 Het gesprek duurde een kwartier.
- 5 Mijn man bromde.

Toets 10

1

hoedde, riep, komt, renden, merkten, gehouden, was, lachte, gelukt, haalde, kwamen, kwam, riep, kwamen, kreeg.

2

- 1 De jongens hebben in het meer gezwommen.
- 2 De boot is naar de overkant gevaren.
- 3 We zijn met de auto naar Amsterdam gegaan.
- 4 Heb jij wel eens gevlogen?
- 5 Ben je naar Rome gevlogen of ben je met de trein gegaan?

3

- 1 Ik heb hem kunnen helpen.
- 2 Ben je ook komen kijken?
- 3 Heb je je haar laten knippen?
- 4 Heb je zitten tekenen?
- 5 Is hij blijven staan kijken?

4

- 1 Ik ben een brief aan het schrijven.
- 2 Mohamed is een boek aan het lezen.
- 3 Aisha is de kamer aan het stofzuigen.
- 4 Karim is het eten aan het koken.
- 5 Maria is de keuken aan het schoonmaken.

5

- 1 Ik ben bezig de kamer op te ruimen.
- 2 Ik ben bezig een kast te timmeren.
- 3 Ik ben bezig de auto te wassen.
- 4 Ik ben bezig een brief te schrijven.
- 5 Ik ben bezig huiswerk te maken.

Toets 11

1

- 1 Neem ... mee
- 2 Maak ... vast
- 3 Ruim ... op
- 4 Let ... op
- 5 Schrijf ... op

2

- 1 Schiet op!
- 2 Kijk uit! Pas op!
- 3 Komt u binnen en gaat u zitten.

3

- 1 me
- 2 je
- 3 zich
- 4 ons
- 5 je
- 6 zich
- 7 u
- 8 je
- 9 mij (me)
- 10 zich

4

- 1 zelf
- 2 zich
- 3 elkaar
- 4 elkaar
- 5 zichzelf
- 6 zelf
- 7 elkaar
- 8 zelf
- 9 elkaar
- 10 zelf

5

- 1 nooit; iets
- 2 ooit
- 3 Niemand; iets
- 4 iemand
- 5 (n)iets
- 6 ergens
- 7 nergens
- 8 nooit / niet
- 9 niet; niets
- 10 nooit

Toets 12

1

- 1 Ik kan vandaag niet, want ik moet naar de tandarts.
- 2 Zullen we gaan zwemmen of (zullen we gaan) voetballen?
- 3 Ik wil wel mee, maar ik moet eerst mijn huiswerk maken.
- 4 Ik ga naar de stad en mijn zus (gaat) ook.

2

- 1 Morgen is er geen les, want het is een feestdag.
- 2 Morgen is er geen les, omdat het een feestdag is.
- 3 Ik ga naar bed, want ik ben erg moe.
- 4 Ik ga naar bed, omdat ik erg moe ben.

3

- 1 nee
- 2 ja: Omdat het een feestdag is, is er morgen geen les.
- 3 nee
- 4 ja: Omdat ik erg moe ben, ga ik naar bed.

4

- 1 h
- 2 j
- 3 g
- 4 b
- 5 d
- 6 i
- 7 f
- 8 a
- 9 e
- 10 c

5

- 1 Zodra de vakantie begint, gaat Mustafa naar Marokko.
- 2 Ik liep overal tegenaan doordat ik mijn bril niet op had.
- 3 Mijn man heeft de kamer opgeruimd terwijl ik lag te slapen.
- 5 Iedereen had zijn tas al ingepakt voordat de bel ging.
- 10 Terwijl mijn vriendin naar de televisie kijkt, lees ik een boek.

6

- 1 Zodra ik achttien jaar ben, ga ik mijn rijbewijs halen.
- 2 Terwijl mijn vader de afwas doet, maakt mijn moeder de kamer schoon.
- 3 Sinds ik een bril heb, kan ik veel beter zien.

7

- 1 Ik ga mijn rijbewijs halen zodra ik achttien jaar ben.
- 2 Mijn moeder maakt de kamer schoon, terwijl mijn vader de afwas doet.
- 3 Ik kan veel beter zien sinds ik een bril heb.

Toets 13

1

- 1 hoewel
- 2 zodat
- 3 hoewel
- 4 tenzij
- 5 mits
- 6 zodat
- 7 Tenzij
- 8 Mits

2

- 1 dat zij niet komt (komen)
- 2 dat jij ook komt
- 3 of zij de weg weet (weten)
- 4 dat het gaat vriezen
- 5 of je dit kunt lezen
- 6 dat zij het niet kon doen
- 7 of ze het examen uitstellen
- 8 of hij zal slagen

3

- 1 dan
- 2 dan
- 3 daarna
- 4 daarna / dan
- 5 toen
- 6 toen

4

- 1 die
- 2 waarin
- 3 met wie / waarmee
- 4 waar
- 5 wat
- 6 dat
- 7 met wie / waarmee
- 8 wat